

REGERINGSKANSLIET

Remissvar på *Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket* (SOU 2002:27)

Betänkande av Kommittén för svenska språket

Innehåll

REMISSINSTANSER.....	5
1. ALLMÄNNA SYNPUNKTER FRÅN REMISSINSTANSER	7
2. ETT KOMPLETT OCH SAMHÄLLSBÄRANDE SPRÅK	19
2.1 Utbildningsområdet	19
2.1.1 Förskola och skola	19
2.1.2 Högre utbildning och forskning	23
2.2 Politik och förvaltning.....	36
2.2.1 Svenskans ställning som EU-språk.....	36
2.2.2 Inhemsk politik och förvaltning.....	41
2.3 Arbetsliv, marknad och konsumtion, kultur och medier, informationsteknik samt hälso- och sjukvård.....	44
2.3.1 Arbetsliv.....	44
2.3.2 Marknad och konsumtion	47
2.3.3 Kultur och medier	50
2.3.4 Svenskans som IT-språk	53
2.3.5 Hälso- och sjukvård.....	55
2.4 Svenska termer och uttryck.....	57
2.5 Det mångspråkiga Sverige	62
2.5.1 Attityder till svenska språket.....	62
2.5.2 Attityder till och kunskaper i nordiska språk	65
2.5.3 Minoritetsspråk, invandrarspråk och teckenspråk	69
2.5.4 Engelska och andra främmande språk.....	79
3 ETT KORREKT OCH VÄLFUNGERANDE SPRÅK.....	82
3.1 Massmediernas språk.....	82
3.1.1 Journalister är en nyckelgrupp	82
3.1.2 Förändrade produktionsvillkor och språkvårdsinsatser.....	85
3.2 Den offentliga administrationens språk.....	90
3.2.1 Det svenska myndighetsspråket.....	90
3.2.2 EU-svenska	96
3.3 IT som normskapare, normförflyttare och diskriminerare	100
3.3.1 IT som normskapare	100
3.3.2 IT som diskriminerare	105
4. ALLAS RÄTT TILL SPRÅK.....	107
4.1 Social bakgrund och möjlighet att tillägna sig svenska språket	107
4.1.1 Insatser för att öka tillgången till och intresset för litteratur.....	107
4.2 Det varierande språket och den mångskiftande språkförmågan	113
4.2.1 En varierande språkform	113

4.2.2 Ett funktionellt språk.....	115
4.2.3 Språk och kön.....	117
4.3 Svenska som andraspråk, sfi, modersmålsundervisning m.m....	118
4.3.1 Skolan och elever med utländsk bakgrund.....	118
4.3.2 Svenska som andraspråk.....	120
4.3.3 Modersmålsundervisning.....	123
4.3.4 Svenskundervisning för invandrare.....	129
4.3.5 Arbetsliv och vuxenutbildning.....	133
4.4 Funktionshinder.....	134
4.4.1 Insatser för funktionshindrade.....	134
5. SPRÅKVÅRD- FORSKNING, POLITIK, LAGSTIFTNING OCH ORGANISATION.....	146
5.1 Språkvårdsforskning.....	146
5.1.1 Forskning om svenska, minoritets- och invandrarspråk samt teckenspråket.....	146
5.2 Språkpolitik.....	151
5.2.1 Språkpolitik.....	151
5.3 Språkteknologiska initiativ.....	157
5.3.1 Insatser för att främja den språkteknologiska utvecklingen.....	157
5.3.2 Datorbaserad översättning.....	163
5.4 Språklagstiftning och språklig konsekvensbedömning.....	164
Förslag till författningstext.....	166
5.5 Språkvårdens uppgifter.....	175
5.6 Språkvårdens organisation.....	180
5.6.1 Det behövs förändringar inom språkvården. En ny myndighet – Sveriges språkråd – bildas.....	180
5.6.2 Regeringskansliets språkvård.....	196
5.7 Konsekvensbedömningar.....	197
5.7.1 Ekonomiska konsekvenser – kostnader för ny språkvårdsorganisation samt kostnader för och finansiering av övriga förslag.....	197

Remissinstanser

Efter remiss har yttranden över betänkandet av Kommittén för svenska språket avgetts av Hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Skåne län, Justitiekanslern, Statskontoret, Statens kvalitets- och kompetensråd, Konsumentverket, Ungdomsstyrelsen, Svenska institutet, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Statens institut för särskilt utbildningsstöd, Hjälpmedelsinstitutet, Barnombudsmannen, Ekonomistyrningsverket, Riksrevisionsverket, Skolverket, Specialpedagogiska institutet, Folkbildningsrådet, Högskoleverket, Verket för högskole-service, Vetenskapsrådet, Stockholms universitet, Kungl. Tekniska Högskolan, Lärarhögskolan i Stockholm, Uppsala universitet, Linköpings universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Högskolan i Borås, Karlstads universitet, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Specialskolemyndigheten, Centrum för multietnisk forskning vid Uppsala universitet, Centrum för tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk, Tolk- och översättarinstitutet (TÖI), Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Folkbildningsförbundet, Statens livsmedelsverk, Sametinget, Statens kulturråd, Riksarkivet, Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI), Riksantikvarieämbetet, Stiftelsen Svenska Film-institutet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur, Svenska språknämnden, Sverigesfinska språknämnden, Föreningen Auktoriserade Translatorer, Föreningen Examinerade språkkonsulter i svenska, Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk, Riksföreningen för lärare i moderna språk, Språkvårdssamfundet, Svenska biotermgruppen, svensk-läraryrkesföreningen, Sveriges Facköversättarförening, Granskningsnämnden för radio och TV, Radio- och TV-verket, Vägverket, Jämställdhetsombudsmannen, Arbetslivsinstitutet, Arbetsmiljöverket, Patent- och registreringsverket, Patentbesvär-rätten, Terminologicentrum TNC AB, svensk förening för informationsspecialister, Glesbygdverket, Diskrimineringsombudsmannen, Integrationsverket, Verket för näringslivsutveckling (NUTEK), Verket för innovationssystem (VINNOVA), IT-kommissionen, SIS Swedish Standards Institute, Sveriges Marknadsförbund, Swedish Institute of Computer Science (SICS), Botkyrka kommun, Jönköpings kommun, Markaryds kommun, Malmö kommun, Västerås kommun, Gällivare kommun, Kiruna kommun, Pajala kommun, Svenska Akademien, Kungl. Vetenskapsakademien, Föreningen Norden, Svensk Biblioteksförening, Konstnärliga och litterära yrkesutövarers samarbetsnämnd (KLYS), Handikappförbundens Samarbetsorgan, Hörselskadades Riksförbund, Riksförbundet döva, hörselskadade och språkstörda barn, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna, Sveriges Dövas Riksförbund, Synskadades Riksförbund, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Judiska Centralrådet, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS), Svenska Samernas Riksförbund, Svenska Tornedalingars Riksförbund–Tornionlaaksolaiset, Sverigefinländarnas delegation, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB, Föreningen Svenskt Näringsliv, Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd (SFIR), Svenska Industriens Patentingenjörers Förening (SIPF), Svenska Patentombudsföreningen, DIK-förbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Sveriges skolläraryrkesförbund och Allmänhetens Pressombudsman (PO).

Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Sveriges universitets- och högskoleförbund, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Företagarnas Riksorganisation, Stiftelsen Nordiska Museet, Statens Musiksamlingar, Statens institutionsstyrelse (SiS) har alla inkommit med remissvar, men avstår från att yttra sig över betänkandet.

Därutöver har yttranden inkommit från Sverigesfinska Riksförbundet, Språkvårdsgruppen, Sveriges Doktorander, Svensk sjuksköterskeförening, Centralen för Teknisk Terminologi i Finland, Samspråk – Samrådsorganet för språkvårdare inom offentlig förvaltning, Svenska Optiksällskapet, Migrationsverket, Ulum Dalska – Föreningen för Älvdalskans bevarande, Punktskriftsnämnden, Läromedelsförfattarnas Förening, Aksel Lindströmsällskapet, Sveriges Författarförbund, Lärarförbundet, Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige (FRIS), Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Riksförening Sverigekontakt, Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter (FMLS), Föreningen Svenska Läromedelsproducenter, Dalmålsakademin, Samernas Utbildningscentrum, Swedish Bureau for Lesser Used Languages (SWEBLUL), DTU Television AB, Doktorandnämnden vid Uppsala studentkår.

1. Allmänna synpunkter från remissinstanser

De flesta remissinstanserna har lämnat ett generellt positivt svar på remissen. Många framhåller utredningens mångsidiga behandling av det svenska språkets ställning i samhället som mycket värdefull och menar att utredningen kommer att ha stor betydelse som underlag för svenskans utveckling under många år framåt. Allmänt sett verkar de flesta även anse att kommitténs förslag är rimliga och att det inte finns mycket att invända mot i betänkandet. Däremot finns det några som saknar prioriteringar bland de många förslagen (80 punkter i handlingsprogrammet) och som anser att kostnaderna för genomförandet av förslagen och finansieringen av dem inte diskuteras tillräckligt. Somliga finner kommitténs behandling av förhållandet mellan svenska och andra språk i Sverige som problematiskt. Några påpekar att handikapprelaterade frågor borde ha tagits upp genomgående i utredningen och inte ha samlats i ett särskilt kapitel.

Positiva kommentarer

Socialstyrelsen menar att betänkandet utgör ett mycket viktigt kunskapsunderlag som omfattar alla aktuella frågeställningar på området.

Handikappförbundens Riksorganisation menar att det är utmärkt att utredningen behandlar språkets mångfacetterade vikt för identitet och självbild, tillgång till kulturarv och redskap för demokrati. Det motiverar starkt de åtgärder som måste vidtas för att personer med språkstörningar ska vara aktivt delaktiga.

Ekonomistyrningsverket delar uppfattningen att det är viktigt att vidta åtgärder som säkerställer att svenskan förblir ett komplett och samhällsbärande språk och att den grundläggande inriktningen ska vara att främja svenskans bruk inom skilda samhällssektorer utan att motverka ett nödvändigt användande av engelska och andra främmande språk. ESV ser också att det till exempel finns en risk att den europeiska integreringen kan leda till att viktiga frågor avgörs i forum där svenska inte används och att tillgången till information och möjligheterna till insyn och inflytande försämras för dem som inte behärskar engelska och franska i EU-sammanhang. En förutsättning för att svenskan ska kunna användas inom all de områden där vi önskar göra det är att det finns svenska benämningar att utnyttja.

Riksrevisionsverket konstaterar att kommittén har gjort en gedigen och heltäckande kartläggning av svenska språkets ställning inom olika samhällsområden.

Skolverket anser att betänkandet i sin helhet känns genomtänkt. Det avspeglar väl nuläget inom de olika områden som tagits upp. Därmed blir betänkandet inte bara underlag för kommitténs förslag till handlingsprogram utan också en grundlig genomgång och beskrivning av situationen för språk i Sverige och för svenska språket. Detta är värdefullt och till god hjälp för exempelvis sektorsmyndigheter i det fortsatta arbetet med språkfrågor.

Vetenskapsrådet vill uttrycka sin tillfredsställelse över att utredningen kommit till stånd och över att kommittén gjort ett så gediget arbete. Man har gjort stora ansträngningar att diskutera språkets roll på ett allsidigt sätt och i många skiftande sammanhang. Betänkandets genomgående attityd – att en aktiv språkvård kan ge ökad funktionalitet hos språket till gagn för såväl samhället som språkbrukarna – är en välkommen kontrast till ett tidigare utbrett synsätt, enligt vilket språkvården ska begränsa sig till att kartlägga det allmänna språkbruket.

Umeå universitet vill framhålla att denna omfattande utredning ytterst mångsidigt och noggrant kartlägger den samtida svenskans ställning i det svenska samhället. Utredningen är både välskriven och väldisponerad, vilket gör att resonemangen är lätta att följa.

Universitetet skriver att de allra flesta förslagen förefaller mycket rimliga, och egentligen är det mycket litet i utredningen som inbjuder till invändningar. Betänkandet utgör ett dokument som man för lång tid framåt kommer att kunna använda vid kursplanering, i språkvårdsarbete och i vård av svenskans "domän". För att utredningens många goda förslag skall kunna genomföras krävs dock *konkreta* handlingsplaner på en lång rad områden, inte minst inom skolans område men också inom den högre utbildningen, och genomförandet av dessa planer måste även finansieras. Det har väl inte legat på utredarnas bord att närmare beräkna kostnaderna för de åtgärder som diskuteras, men denna konkretion måste onekligen till för att man skall kunna gå från ord till handling! Kanske kunde utredarna ha varit mera explicita då det gäller *prioriteringen* bland de många förslagen. Detta hade minst kunnat vara vägledande i det fortsatta arbetet.

Linköpings universitet Tema K finner ingen anledning att avvisa något av de 80 förslagen till åtgärder som handlingsprogrammet omfattar. Man lämnar dock en del allmänna synpunkter:

Mångspråkighet, invandrarintegration, språkförändringar är frågor som fler länder än Sverige försöker lösa. En presentation av några resultat från sådant internationellt arbete hade kunnat ge värdefulla tankar.

Utredningen presenterar en svensk medborgare som talar och skriver komplett och varierad svenska, god engelska, utmärkt minoritetsspråk eller annat modersmål och dessutom har kompetens i ytterligare något eller några modersmål. Är det rimligt med alla dessa önskemål samtidigt?

Utredningen hänvisar till tre förhållanden som den vill säkerställa. Det gäller att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk, att den offentliga svenskan skall vara korrekt och välfungerande och att alla skall ha rätt till språk: svenska, modersmål och främmande språk. Vad är "rätt till språk"? Och hur förhåller sig dessa övergripande ambitioner till varandra? Ska de andra språken som svenska medborgare "har rätt till" vara "korrekt och välfungerande" men inte "kompleta och samhällsbärande"? Tema K finner att en viss svaghet i utredningen är att relationen mellan dessa tre övergripande ambitioner inte problematiseras och diskuteras tillräckligt tydligt.

Karlstads universitet instämmer i de övergripande förhållanden som kommittén önskar säkerställa, vilka vill garantera svenska språket en fortsatt roll som ett komplett, samhällsbärande, funktionellt och standardiserat språk, samtidigt som varje samhällsborgare tillförsäkras rätten till sitt eget modersmål och till att erövra en god kompetens i ett eller flera främmande språk.

Kulturrådet ser det som värdefullt att utredningen ger stort utrymme åt de nationella minoritetsspråken. Dessas grundläggande problematik överensstämmer med svenska språket i så motto att också dessa för sin överlevnad måste vara samhällsbärande, dvs kunna användas inom alla områden där man vill kunna göra det. Likaså är det välkommet att de funktionshinderades språkliga situation uppmärksammas och att teckenspråkets ställning särskilt beaktas.

Sverigefinska språknämnden konstaterar med tillfredsställelse, att utredningen utgör ett viktigt och positivt språkpolitiskt dokument inte bara för svenskan utan också för finskan i Sverige. Det bör betonas att sverigefinskan intar en särställning bland de övriga minoritetsspråken i Sverige genom att finskan är inte bara ett språk i Norden utan även ett EU-språk. Sverigefinska språknämnden delar de övergripande målen för den föreslagna språkpolitiken som bl.a. innebär en positiv syn på flerspråkighet.

Föreningen auktoriserade translatorer hälsar med intresse och tillfredsställelse den konstruktiva och framåtblickande analys som görs av kommittén. FAT ställer sig bakom de förslag som förs fram då många av dem direkt kan anses gynna översättandet. Föreningen saknar dock en diskussion om den stora översättningsverksamhet som sker på "klassiskt" sätt, dvs av människor som fortfarande arbetar med de traditionella hjälpmedlen (ordböcker, referenslitteratur, kontakt med ämnesspecialister) kompletterat med det stöd som idag ges genom termbaser och källor på Internet. Kommittén analyserar, av förklarliga skäl, främst översättnings- och tolksituationen inom EU, vilket föreningen ser som relevant. Detta är dock bara en del av översättningsverkligheten, särskilt för translatorer som i stor utsträckning arbetar på andra områden.

Föreningen oroas av den långsamma återväxten inom translatorskåren, som har en mycket hög medelålder. I vissa stora invandrarpråk, t.ex. somaliska, finns inte en enda translator. Detta är främst en rättssäkerhetsfråga – det är självklart att alla icke svenskspråkiga grupper måste ges samma rätt att kommunicera med myndigheter, skola, socialtjänst osv, på svenska med hjälp av översättare. FAT anser det vara samhällets uppgift att bygga ut och förstärka översättarutbildningarna på de stora invandrarpråken, avseende översättning såväl till som från svenska.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering tillstyrker i allt väsentligt de förslag som lämnas av kommittén. Det är viktigt att Sverige, som är ett befolknings- och språkmässigt litet land, värnar om fortsatt goda kunskaper och nationell användning av svenska språket, anser DO. För närvarande präglar engelskan såväl de internationella kontakterna som begreppsbildningen inom många samhällsområden. Oavsett vilket eller vilka språk som i framtiden kommer att påverka svenskan, lägger kommitténs handlingsprogram en viktig grund för det språkvårdande arbetet. DO noterar med särskild tillfredsställelse att kommittén inte ser något motsatsförhållande mellan att stärka svenska språkets ställning och att stödja invandrar- och minoritetsspråken.

Sveriges Marknadsförbund har med stort intresse tagit del av Språkkommitténs betänkande. Förbundet kan skriva under på målen att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk, att den offentliga svenskan ska vara korrekt, väl fungerande och att alla ska rätt till språk: svenska, modersmål och främmande språk. Kommitténs förslag är ambitiösa och, som det verkar, resurskrävande, men förefaller i stort sett väl avvägda. Ur betänkandets rika flora av förslag vill förbundet lyfta fram insatser på utbildningsområdet som särskilt viktiga. Det är bedrövligt att så många ungdomar lämnar skolan utan tillräckliga kunskaper i svenska språket. Åtgärder behöver stärkas på all nivåer inom utbildningsväsendet.

Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige – SIOS konstaterar med tillfredsställelse att kommittén lagt ner stor vikt vid att erkänna språket som identitets- och kulturbärande. Vidare, gläder det oss att notera att kommittén värdesätter den mångspråkighet som finns i Sverige. De förslag som presenteras utgör en plattform för bejakande och vidareutveckling av den mångspråkiga och mångkulturella Sverige. Men SIOS saknar en diskussion av statusen för Sveriges övriga språk och anser det vara en brist i betänkandet. Vidare anser SIOS att begreppet "invandrare" i sig självt och i sammansättningar inte bör brukas eftersom det har blivit stigmatiserande. SIOS hänvisar till rapporten *Begreppet invandrare – användningen i lagar och förordningar* (Ds 1999:48) men avvisar även dess förslag. Istället förordar SIOS användningen av olika perspektiv som skulle definiera individerna eller grupperna i sina sammanhang.

SIOS saknar i betänkandet en diskussion om de etniska och minoritetsorganisationernas roll i bevarandet av de kulturella särdragen och etniska gruppernas modersmål. Mot bakgrund av att organisationernas betydelse och stöd på sina håll har ifrågasatts hade SIOS önskat att kommittén föreslagit att

etniska organisationer som kult- och språkbevarande institutioner ska stärkas och ekonomiskt stödjas.

LO delar kommitténs analys av behovet av att främja det svenska språket utifrån de motiv som anges. Yttrandefriheten och allas rätt till språket är viktiga principer för *LO*. *LO* noterar även med tillfredsställelse att kommittén inte enbart ägnat sig åt det svenska språket. Minoritets- och invandrarspråkens betydelse för allas delaktighet och rätten till en egen identitet är viktig i ett mångspråkigt och mångkulturellt Sverige.

Engelskans utbredning inom olika områden uppmärksammas och de önskade effekterna av detta bör nog inte underskattas. Inom svenskt näringsliv har engelska blivit alltmer förekommande och är i vissa företag koncernspråk. Detta bör analyseras och följas upp när det gäller de anställdas möjligheter till information, inflytande och medbestämmande.

Det kommersialiserade kulturutbudet inom främst TV, film och video påverkar dagens ungdom i ganska stor utsträckning. Attityderna till och användandet av det svenska språket riskerar därmed att förändras i negativ riktning. Här har skolan ett betydelsefullt och grundläggande uppdrag att utföra.

Svenska Tidningsutgivareföreningen instämmer i de syften som utredningen anger: dels att främja svenskans ställning, dels att alla i Sverige skall ges likvärdiga möjligheter att tillägna sig svenska språket. För detta behövs en medveten hållning och aktiv kulturpolitik, som betänkandet utvecklar väl.

Sverigefinska Riksförbundet noterar med glädje att kommitténs förslag innebär att även andra språk än svenskan skall främjas. Betänkandet innehåller flera positiva förslag för de nationella minoriteterna och deras språk. Det är positivt att man i betänkandet har gett de nationella minoriteterna och deras språk mycket utrymme, men *SFRF* anser att man skall göra tydligare skillnad mellan minoritetsspråk och invandrarspråk.

Dalmålsakademien anser att betänkandet är mycket väl skrivet och kommer att få stor betydelse för det svenska språkets situation och utveckling under lång tid framåt. Med dess humanistiska syn på mångspråkighet kommer vi att få ett politiskt grundlagt skydd av det svenska språket och en översyn av hela det svenska språklandskapet. Till akademins stora glädje återfinns i betänkandet åtskilliga formuleringar som berör språket i Dalarna. Eftersom dalmålet inte betraktas som historiskt minoritetsspråk är denna nya inriktning desto mer hoppgivande. *Dalmålsakademien* hade gärna sett att man tillsammans med andra frivilligorganisationer på språkområdet hade fått vara med i diskussionen i ett tidigare skede, dessutom som remissinstans.

Negativa kommentarer

Svenska institutet konstaterar med beklagande att betänkandet helt saknar en analys av svenska språkets status i utlandet och dess betydelse för språket i Sverige. Med den breda beskrivning av det svenska språket som kommittén gör, är det förvånande att "internationell svenska" (jfr International English) inte uppmärksammas mer. Det hade varit värdefullt att i utredningen värdera vad det innebär för utvecklingen och kraften i det svenska språket att närmare 40 000 studenter i utlandet ägnar tid och kraft åt att lära sig detta språk. Den politiska betydelsen av att svenskstudier bedrivs i det f.d. socialistblocket ska inte underskattas, inte heller den Sverigefrämjande effekt det har att studenter av varierande studiebakgrund även i den övriga världen också ägnar sig åt det. *SI* lämnar en redovisning av vilka insatser för svenska språket i utlandet som *SI* gör idag och avslutar med att slå fast att det internationella sammanhang som svenska

finns och verkar i, bl.a. vid de utländska universiteterna, är en impuls även för språket i Sverige.

Handikappombudsmannen beklagar att utredningen valt att ta upp funktionshinder enbart i ett särskilt kapitel. Med en miljörelaterad syn på funktionshinder handlar diskussionen mer om samhällets utformning och hur det kan göras tillgängligt för alla istället för som nu fokuseras på problem hos enskilda individer. Med ett vidare synsätt hade diskussionen kunnat föras även i kapitlen 11, 12 och 13.

Handikappförbundens Riksorganisation beklagar att utredningen inte integrerat handikappaspekterna i hela betänkandet utan valt att behandla dessa frågor något ofullständigt i kapitel 14. Genom betänkandets uppläggning och uttrycksätt ("de funktionshindrade") framträder bilden av en homogen grupp som begränsat deltar i samhällslivet. Det motsvarar inte verkligheten och strävanden inom svensk handikappolitik. Det är inte heller i enlighet med det arbete som nationellt och internationellt bedrivs för att FN:s standardregler och mänskliga rättigheter ska få genomslagskraft. Detta är att beklaga då betänkandet har flera mycket kunskapsrika och framåtsyftande avsnitt. Utredningen borde ha refererat och utgått från de förslag och bedömningar som framkommit i FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet samt den svenska nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Om detta skett skulle det ha givit mer tyngd åt handikappaspekterna och stöd för utredningens förslag.

Riksförbundet För Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna lämnar i princip identiska generella synpunkter som Handikappförbunden ovan, där FUB är medlemsorganisation.

Riksrevisionsverket menar, att det för flera av utredningens förslag, som syftar till stärka svenska språkets ställning, inte framgår i vilken omfattning de kan genomföras, vilka effekter de kan få och vad ett genomförande kommer att kosta. Detta leder till att det inte är realistiskt att genomföra dessa förslag.

Skolverket skriver att betänkandet möjligen lider brist på nya vinklingar och förslag. Kommittén driver förslag som Skolverket redan arbetar med.

Vidare har Skolverket några övergripande invändningar mot betänkandet som grundas på Skolverkets syn på språket som man menar skiljer sig från den som framkommer i betänkandet. Skolverket urskiljer tre aspekter på språkets roll i skolan: språks betydelse för identitetsutvecklingen, den nödvändiga flerspråkigheten och språk som verktyg för lärande. Med utgångspunkt i denna syn på språk avseende ställning, funktion och betydelse är Skolverkets inledande invändning att betänkandet i hög grad handlar om språk som företeelse, kommunikationsmedel och skolämne. I betänkandet isoleras språk i viss mån från exempelvis frågor om både makt och kultur. Genom att sådana perspektiv saknas blir allt som gynnar språk lika viktigt i betänkandet.

Även ur andra aspekter är kommitténs syn på svenska språkets och andra språks roll för snäv. Betänkandet är instrumentellt i sitt tänkande, snarare än individorienterat. Förslagen handlar till stor del om hur verksamheter kan regleras, organiseras och styras för att människor ska få ökade språkkunskaper. Det livslånga lärandets perspektiv, där individen står i fokus, tar ansvar och påverkar sin situation syns inte i betänkandet.

Skolverket framhåller att verket inte anser att svenska språket är hotat av engelskan, inte i skolans värld. I stället bedömer verket det som mer angeläget att söka förstärka bilden av ett mångspråkigt Sverige, inte minst med tanke på de nationella minoritetsspråkens ställning. I denna bild har engelska en speciell plats, vid sidan av andra språk.

Skolverket konstaterar att vuxnas lärande berörs begränsat i betänkandet och då framför allt som en folkbildningsfråga. Exempelvis berörs vuxna

invandras situation mycket sparsamt. Skolverket vill poängtera att den kommunala vuxenutbildningen är en resurs som rätt använd i hög grad kan bidra till individens språkutveckling.

Avslutningsvis konstaterar Skolverket att språket i betänkandet ibland blir lätt etnocentriskt. T.ex. s. 366 "Vi måste ta tillvara den kompetens som finns hos våra invandrare." *Vi* är här inte kommittén, utan en abstrakt svensk gemenskap där invandrare inte är inkluderade utan *våra*.

Centrum för tvåspråkighetsforskning anser att kommittén kunnat behandla frågor om det mångspråkiga Sverige respektive utbildning och undervisning för elever med utländsk bakgrund i fler sammanhang än i de två kapitel där de nu ges plats. Centrum menar att framställningen inte helt speglar den språkliga komplexitet som det svenska samhället idag uppvisar.

ABF har konstaterat att i utredningens uppdrag ingått att analysera och studera folkbildningen och vuxenutbildningen. Detta anslag har skapat stor förväntan från ABF, som i sitt yttrande dock gång på gång finner att förslag till åtgärder som skulle och eller förslag till finansiering saknas.

Språk- och folkminnesinstitutet vill påpeka att kommittén under sitt arbete inte haft några kontakter med myndigheten, ehuru den lägger flera förslag som berör SOFIs verksamhet.

Centrum för lättläst skriver att med tanke på att ett syfte med utredningsarbetet har varit att alla i Sverige – oavsett språklig och social bakgrund – ska ges likvärdiga möjligheter att utifrån sina egna förutsättningar tillägna sig det svenska språket vill man betona att frågor om språklig tillgänglighet inte bör begränsas bara till personer med funktionshinder. Det gäller även många andra som av olika skäl har lässvårigheter eller är otränade läsare. Kommittén har berört lättläst information och litteratur endast i kapitel 14. Det är beklagligt att tillgänglighetsskapande insatser av detta slag behandlas så avgränsat. Enligt centrumets mening borde ett "lättlästperspektiv" ha tillämpats på flertalet av de områden som kommittén behandlat. På samma sätt borde ett handikappersperspektiv ha genomsyrat hela utredningsarbetet.

Svensk Biblioteksförning måste dessvärre konstatera att utredningen redovisar en förlegad syn på biblioteken i vårt land och det gäller såväl folk- som forskningsbibliotek. Biblioteksförningen vill föreslå att bibliotekssektorn engageras i det fortsatta arbetet med handlingsprogram för svenska språket. Biblioteken och bibliotekariekompetensen kan tillföra mycket i diskussioner kring språkutveckling, lärande, lokal utveckling och demokratifrågor. Det är viktigt att biblioteken beaktas som aktörer och att det syns i deras uppdrag på olika nivåer. Därför vill biblioteksförningen att en fördjupad samverkan med andra politikområden nationellt, regionalt och lokalt diskuteras.

När det gäller folkbibliotekens stöd för metod- och tjänsteutveckling så har Kulturrådets projektbidrag för detta ändamål nästan försvunnit. Biblioteksförningen påpekar att det finns ett behov även av den typen av bidrag förutom produktions- och distributionsstöd till litteraturen.

I utredningen saknas en koppling mellan språkteknologiska initiativ och informationssökning. Språkliga resurser måste finnas för att utveckla verktyg för informationssökning.

Svenska Samernas Riksförbund finner det anmärkningsvärt att myndigheten Sameskolstyrelsen inte är remissinstans i denna utredning. Sameskolstyrelsen är den myndighet som leder och administrerar landets samtliga sex sameskolor. Sametinget står visserligen upptagen som remissinstans, men deras uppgift består i att utse ledamöter till Sameskolstyrelsen.

Övriga kommentarer

Hjälpmedelinstitutet vill betona att handikappaspekter kan läggas på praktiskt taget alla de områden som utredningen berör. Hi framhåller vikten av att handikappaspekter uppmärksammas i det fortsatta arbetets *alla* delar.

Hi skriver vidare att det är angeläget att kraftfulla insatser fortsatt görs för att göra informationen från myndigheter på webben tillgänglig för alla medborgare. Det är då av stor vikt att IT-teknikens möjligheter tillvaratas fullt ut. Det s.k. Design för Alla-konceptet bör tillämpas i alla sammanhang där så är möjligt. Det betyder att produkter och tjänster ska vara utformade så att de kan användas av alla, oavsett ålder eller funktionshinder. Användarna måste också veta hur tekniken ska användas. Utbildning och träning måste gå hand i hand med införandet av ny teknik.

Hi anser att man i det fortsatta arbetet med handlingsprogrammet bör uppmärksamma grupper som kan vara i behov av särskilda stödåtgärder, exempelvis funktionshindrade med invandrarbakgrund.

Barnombudsmannen är i huvudsak positiv till förslagen i betänkandet, men vill understryka vikten av att ha ett barnperspektiv även på språk- och informationsfrågor. Barn och unga är medborgare och konsumenter och har enligt FNs barnkonvention rätt till information om sådant som rör dem. För att barn och unga ska kunna ha ett demokratiskt inflytande i samhället krävs att offentlig information görs tillgänglig även för dem. Det är också viktigt att information, massmedier och kultur finns tillgängliga för alla barn. Barn och unga har behov av information, både på begriplig svenska och på andra modersmål. Barn med vissa funktionshinder har också särskilda behov.

BO föreslår att alla barns och ungdomars rätt till offentlig information på ett för dem begripligt språk särskilt utreds.

Specialpedagogiska institutet menar att det är av utomordentlig betydelse att kommittén belyser funktionshinder i ett särskilt kapitel. Institutet vill fästa uppmärksamhet på WHO:s nya klassificering av funktionshinder, ICF (International Classification for Functioning) och den diskussion av användningen bland annat begreppen funktionshinder och funktionsnedsättning som pågår.

Institutet vill även understryka att samtliga förslag och bedömningar som utredningen lämnar har konsekvenser för alla innevanare i Sverige, alltså även för människor med funktionshinder. När kommittén till exempel talar om behovet av termdatabaser, måste dessa självfallet vara tillgängliga för personer med funktionshinder.

Vetenskapsrådet konstaterar att utredningen presenterar ett stort antal förslag till åtgärder, som i många fall står i viss motsatsställning till varandra. Det kan gälla önskemålet att stärka svenskans ställning mot att stödja invandrarpråk eller internationell kommunikationskompetens. Det kan gälla behovet att tillgodose individens önskemål att använda ett för honom eller henne fullgott språk mot samhällets önskemål om enhetlighet för att underlätta kommunikation mellan alla medborgargrupper. Utredningen undviker att ta ställning i dessa målkonflikter och prioriterar inte mellan åtgärdsförslagen. En fortsatt diskussion på principiella grunder måste föras i dessa frågor.

Lunds universitet Institutionen för nordiska språk har fäst sig vid den vaga fokuseringen i utredningen. Som utgångspunkt för strategiskt politiskt handlande blir förslaget till handlingsprogram, hur angelägna de 80 punkterna än är, problematisk, och det av två skäl. För det första är förslagen inte viktade; alla framställs som lika angelägna, trots att de har mycket varierande räckvidd och förutsätter många olika sorters (politiska och ekonomiska) insatser. För det andra är åtgärdsförslagen i vissa fall motstridiga eller åtminstone svärförenliga. Det är svårt att på en

gång agera kraftfullt för såväl det svenska språket, som den nordiska språkgemenskapen, minoritets- och invandrarspråk, moderna språk samt dialekter. Handlingsprogrammet blir till en allmän önskelista där prioriteringar saknas.

Det hade enligt institutionens mening varit bättre att peka ut några av förslagen som särskilt viktiga, förslagsvis frågor om språkpolitiken och språkvårdens organisering. Övriga frågor hade kunnat listas som exempel på frågor som ett utvidgat och förstärkt språkvårdsorgan tillsammans med ett ansvarigt departement skulle kunna driva under den närmaste framtiden. Institutionen hoppas att denna brist åtgärdas om och när texten omvandlas till propositionstext.

Högskolan i Jönköping tillstyrker i allt väsentligt betänkandets förslag, men finner det motiverat att lyfta fram sådana faktorer som är av stor betydelse för språkutbildningen i allmänhet och högskoleutbildningen i synnerhet. För att svenska språket inte ska förlora domäner och bli ett andrarangsspråk i förhållande till engelskan, måste stora insatser sättas på språkundervisningen vid högskolor och universitet. Högskolan menar att det är viktigt att blivande lärare och informanter dels har goda kunskaper i svenska språket, dels kan förmedla dessa kunskaper på ett insiktsfullt sätt. Dessa faktorer har enligt högskolan inte blivit tillräckligt belysta i betänkandet.

Sametinget menar att samiskan bör betecknas som ursprungsspråk i Sverige, med särskild folkrättslig ställning. Betänkandet belyser inte i tillräcklig utsträckning den potential som finns för samiskan tack vare att den smiska "landsdelen" sträcker sig över nationsgränsen. Nationella initiativ bör föreslås för att tillsammans med Norge, Finland och Ryssland kunna stärka språket. Lämpligt kan vara att den gemensamma samekonvention som nu förbereds inom respektive regeringskansli inom Fennoskandia tar upp detta som en punkt.

SWEBLUL saknar en övergripande diskussion om regionaliseringens inverkan på meänkieli, finska och samiska. Ökad regionalisering är en direkt följd av att Sverige blivit medlem i EU, och en process som EU medvetet främjar. För gränsregionala språk kommer dessa processer att påverka språkens ekologier på olika sätt, beroende bl.a. på om de är samhällsbärande språk eller minoritetsspråk.

Sveriges facköversättarförening efterlyser mer bindande formuleringar av typen "krav på redovisning och utvärdering av åtgärder", för att inte riskera att handlingsplanen mest blir tomma ord. Dessutom vore det önskvärt med en klarläggande definition av begreppen *samhällsbärande* och *likvärdiga möjligheter*.

Svensk förening för informationsspecialister lämnar synpunkten att betänkandet övertygande och insiktsfullt beskriver värdet och nyttan av att ha ett gemensamt språk inom Sverige. Föreningen ansluter sig till att svenskans ställning som huvudspråk och officiellt språk fastställs. Däremot anser man att betänkandet underskattar värdet och nyttan av att på motsvarande sätt ha ett gemensamt språk för världen – engelska. Föreningen ser det som helt avgörande för Sveriges utveckling att man på motsvarande sätt arbetar för att förbättra förmågan att använda engelska.

Vinnova kommenterar att betänkandet identifierar den svenska språkvårdens och språkpolitikens behov av språkteknologiskt stöd. Man konstaterar bland annat att språkteknologi kan bidra till att förhindra domänförluster. Vidare föreslås intensifierade satsningar på forskning och utveckling av svensk språkteknologi. Detta är glädjande. Det språkvårdande och språkpolitiska perspektivet har dock inneburit att tyngdpunkten i de föreslagna språkteknologiska satsningarna har kommit att ligga på utveckling av språkliga resurser som Språkbanken och tjänster sådana som maskinöversättning. Det är centrala och viktiga språkteknologiska frågor. Men ett nog så viktigt perspektiv får man om man ser på språkteknologin som en del av IT-området. Språkteknologiska komponenter är viktiga vid

utveckling av IT-baserade system och tjänster anpassade för människors behov och förutsättningar. Området kan därför också ses ur ett innovationssystemperspektiv och satsningar kan motiveras i tillväxttermer. Språkteknologiska hjälpmedel erbjuder dessutom många möjligheter för effektivisering av offentlig sektor, t.ex. utvecklingen av 24-timmarsmyndigheten och andra webbaserade projekt.

IT-kommissionen ser det som positivt att kommittén har haft en tydlig strävan att ta ett samlat grepp över de behandlade delområdena, analysera de offentliga uppgifterna och finna en gemensam organisatorisk ram för det fortsatta arbetet. Men bredden skapar problem. Det finns uppenbara svårigheter att skapa slagkraftiga insatser, som förverkligar de språkpolitiska målen och ger resultat i olika verksamheter utifrån det samlande begrepp kommittén använder – språkvård. Det är särskilt påtagligt inom IT-kommissionens intresseområden och som gäller den pågående digitaliseringen av samhället. IT-kommissionen anser att helheten mer konsekvent bör benämnas *språkpolitik*. Därunder finns utrymme att ge begreppet *språkvård* ett mer specifikt innehåll, samtidigt som man kan precisera verksamhetsmål för andra, delvis överlappande områden som t.ex. att underlätta en övergång i samhället till framtida digitala tjänster, att mer samlat utveckla myndigheternas språkbehandling, respektive att utveckla en stark och livskraftig språkteknologisk plattform för svenska. Områdets komplexitet framtvingar en mer flexibel och rörlig organisation än vad kommittén förordar.

Föreningen Norden i Sverige menar att förslaget till handlingsprogram för svenska språket inte i tillräcklig omfattning beaktat behovet av språkpolitiska insatser utanför Sveriges gränser.

Judiska centralrådet i Sverige finner utredningen inom åtskilliga områden både omfattande, väl genomtänkt och motiverad. Som språkpolitiskt instrument saknar den dock djup i ett antal relevanta frågeställningar. Utredningens relativt stora omfattning gör dock att förhoppningar väcks för en högre medvetenhet om och insikt i behovet av en tydlig politik och reglering kring språket och dess funktion i samhället. Trots omfånget fördjupar sig utredningen inte i minoritetsspråken och dess biotoper.

Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset saknar en övergripande diskussion om regionaliseringens inverkan på svenska, meänkieli, finska och samiska. Ökad regionalisering är en direkt följd av Sveriges medlemskap i EU och är en process som EU medvetet främjar. För minoritetsspråken är en regionalisering till synes bara till fördel och underlättare en revitalisering. Men exempelvis i Skåne kan en förskjutning av språkliga attityder uppkomma som en följd av språkkontakter mellan danska och svenska och domänförluster till engelska kan bli en följd av de ökade språkkontakterna.

Journalistförbundet vill utöver sina kommentarer till utredningens resonemang och förslag även lämna följande påpekande. I augusti fick förbundet av Finansinspektionen en inbjudan att yttra sig över ett förslag angående "Measures to promote market integrity". Det var dock en förutsättning att också remissyttrandet skulle skrivas på engelska. Detta är naturligtvis helt oacceptabelt. Det är en självklar rättighet för såväl enskilda medborgare som organisationer och andra att kommunicera med svenska myndigheter på svenska även om det förslag som ligger till grund för en remiss härrör från eller ska vidarebefordras till EU.

Sveriges skollärförbund anser det synnerligen angeläget att de analyser och förslag som kommittén framför inom samtliga samhällsområden för en förstärkning av svenska språkets ställning blir föremål för en fortgående debatt med ett batteri av åtgärder. Det gäller främst att använda de grundläggande målsättningarna som kommittén formulerat som måttstock. Exempelvis att bejaka

internationaliseringen av språkutvecklingen, inte minst engelskans starka ställning, men samtidigt framhålla ett oavvisligt krav att kunna tala och skriva svenska. Vidare att exempelvis bejaka insatser där invandrarna i Sverige värnar om sitt hemlands modersmål, men samtidigt ställa krav på goda kunskaper i svenska.

Men de viktiga insatserna måste givetvis riktas mot de människor i vårt land som av olika skäl inte behärskar det svenska språket på ett tillfredsställande sätt i tal och skrift. Det finns gott om exempel på människor som har begränsade svenska språkkunskaper och som av olika skäl är föga motiverade att förkovra sig. Här krävs ett långsiktigt och tålmodigt arbete med en rad insatser såväl via samhällets institutioner men givetvis även, och kanske viktigast, via ideella insatser på individnivå.

Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige anser att utredningen har brister som hänför sig till svenskans roll som ett språk med mer än ett centrum. Utredningen behandlar väldigt lite och inte samlat den omständighet att svenska är ett av Finlands officiella språk och det i Sverige bor cirka 70 000 personer i första generationen som talar finlandssvenska. Man behandlar inte behov av kompetens i Sverige gällande den finlandssvenska varieteten eller det svenska språkets roll i olika talgemenskaper. Riksförbundet anser även att den nordiska ömsesidiga språkförståelsen kunde lyftas fram starkare så att man klart ange att kraftfulla åtgärder skall vidtas för att förstärka denna.

Riksföreningen Sverigekontakt vill understryka vikten av att arbetet i svenska utlandsskolor, distansundervisning riktad till svenska barn i utlandet, vuxenundervisning vid olika slags studieförbund, den akademiska lektorsundervisningen vid främmande universitet och högskolor m.m. uppmärksammas då svenskans ställning nu diskuteras. Erfarenhetsmässigt är verksamhet av dessa slag dåligt känd i Sverige och följaktligen är även dess potential kraftigt underskattad. Vid all språkinläring spelar ordböcker en fundamental roll. Trots att svenskan är ett väl beskrivet språk, saknas gångbara tvåspråkiga ordböcker mellan svenska och en rad viktiga främmande språk. Så länge marknadskrafterna får styra tillgången är det egentligen bara svensk-engelska ordböcker som lönar sig. Det är förvånande att bristen på svenska ordböcker inte nämns i betänkandet. En särskild statlig satsning på detta område vore i högsta grad önskvärd.

2. Ett komplett och samhällsbärande språk

2.1 Utbildningsområdet

2.1.1 Förskola och skola

Utredningens förslag:

- I alla skolor där undervisning bedrivs på främmande språk (sprint) skall verksamheten noga följas och fortlöpande utvärderas.
- Den rättsliga grunden för sprint skall regleras när sådan undervisning bedrivs i betydande omfattning.
- Regelverket för gymnasieskolan skall ändras så att det blir obligatoriskt att ge svenskundervisning under alla år av gymnasieutbildningen.

Svenskan har under lång tid varit det dominerande språket i den svenska skolan. Under senare år har dock språk- och innehållsintegrerad inläring och undervisning (sprint) tilltagit i omfattning. Kommittén anser att det inte finns tillräcklig kunskap för att man ska kunna ta ställning till om sprint allmänt sett är en bra undervisningsmetod eller inte. Därför föreslår kommittén dels fler studier av effekterna av sprint, dels noggrannare uppföljning och reglering av sprint. Om en huvudman vill bedriva undervisning på annat språk än svenska i betydande omfattning, föreslås särskild dispens kunna utfärdas av Skolverket, som även föreslås kunna sköta den löpande uppföljningen. Dispens ska inte krävas för tvåspråkig undervisning på svenska och annat modersmål. Kommittén föreslår vidare att regelverket för svenskundervisning ändras så att ämnet blir obligatoriskt under hela gymnasietiden.

Av de remissinstanser som kommenterat förslagen är fler positiva än negativa. Bland de positiva återfinns representanter för undervisning och språkforskning. Bland dem som är negativa återfinns Skolverket, som förslaget riktas till och Kommunförbundet, som menar att sådan detaljreglering strider mot den ansvarsfördelning som finns mellan stat och kommun på skolområdet. Några enskilda kommuner har emellertid reagerat positivt på förslagen.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Verket för högskoleservice, Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk, Karlstads universitet, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Riksföreningen Lärarna i moderna språk, Svenskläraryörelsen, Sveriges facköversättarförening, Botkyrka kommun, Västerås kommun, Gällivare kommun, Svenska Akademien, Föreningen Norden i Sverige, DIK-förbundet, LO, Sveriges skolledarförbundet, Lärarförbundet, Samernas utbildningscentrum

Verket för högskoleservice instämmer i att det bör bli obligatoriskt att ge svenskundervisning under alla år av gymnasieutbildningen.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk instämmer i bedömningen att tvåspråkig undervisning där minoritets- och invandrargrupper i någon utsträckning ges utbildning på sitt modersmål kan medföra stora vinster för de elever som ges denna möjlighet och tycker att denna fråga hade kunnat lyftas fram tydligare.

Karlstads universitet delar kommitténs ståndpunkt att den undervisning som bedrivs enligt sprint bör följas noga och att dess resultat måste prövas kritiskt med vetenskapliga metoder. Universitetet påstår att ingen studie hittills visat att sprint ger signifikant bättre resultat än annan språkundervisning. Eleverna berövas den naturliga tillgången till den språkliga repertoar de behöver för att kunna tala om exempelvis samhällsproblem på svenska på ett kvalificerat sätt.

Centrum för tvåspråkighetsforskning vill starkt stödja förslaget att sprint bör följas och utvärderas och även regleras på ett tydligare sätt än vad nu är fallet. Centrum menar att det är olyckligt att ämnesundervisning på främmande språk fått så starkt genomslag, eftersom en sådan undervisningsform kan ha negativa konsekvenser både på elevernas kunskapsinhämtande och på lång sikt på balansen mellan svenska och engelska i det svenska samhället.

Riksföreningen Lärarna i moderna språk (LMS) instämmer i utredningens förslag angående uppföljning och utvärdering av sprint, samt att den rättsliga grunden för sprint skall regleras när sådan undervisning bedrivs i betydande omfattning.

Svenskläraryörelsen menar att det är på alla sätt angeläget att undersöka effekterna av en ämnesundervisning på engelska av (ofta) svenska lärare. Naturligtvis ser Svenskläraryörelsen fram emot att eleverna får undervisning i svenska hela gymnasietiden och att C-kursen i svenska blir obligatorisk på alla studieförberedande program. Men dessa förslag går inte ihop med skolornas frihet att lägga ut kurser, att anslå tid och att erbjuda kursalternativ. För att kommittéförslagen ska kunna genomföras krävs först en gymnasiereform.

Sveriges facköversättarförening instämmer i att det är viktigt att sprint utvärderas och är mycket tveksamma till att undervisning på främmande språk förmedlas av svenska lärare. Vidare anser föreningen att det är ett bra förslag att svenskundervisning blir obligatorisk under alla år på gymnasiet. Det är angeläget att svenskundervisningen ses över och att resurser frigörs för att ge eleverna nödvändig träning i att uttrycka sig på god svenska under hela sin skoltid. Detta ska inte behöva ske vid högskolan, såsom beskrivs i betänkandet.

Botkyrka kommun bejakar gjorda bedömningar och förslag och vill särskilt understryka vikten av att svenskundervisning blir obligatorisk under alla år av gymnasieutbildningen och inte läses koncentrerat under delar av gymnasietiden.

Västerås kommun delar uppfattningen att skolan skall vara ytterst ansvarig för språkinläring och -utveckling samt att svenska ska vara obligatoriskt i alla årskurser.

När det gäller sprint håller kommunen med förslagens farhågor att viss "halvspråkighet" kan uppstå och att diskussioner förda på engelska kan riskera att uppfattas som ytliga.

Gällivare kommun har inget att erinra mot förslaget att följa och utvärdera skolor som bedriver undervisning på främmande språk. Om kommunerna får en funktion i det arbetet förutsätter Gällivare att detta finansieras genom staten.

Svenska Akademien vill kraftigt understryka att ingen bör lämna skolan utan att under hela studietiden ha haft högprioriterad undervisning i svenska. Skolundervisning med främmande språk som allmänt undervisningsspråk bör förekomma endast undantagsvis och efter dispens.

Föreningen Norden i Sverige vill understryka vikten av att sprint inte blandas samman med undervisning på elevernas eget modersmål.

DIK-förbundet delar kommitténs förslag och bedömningar, men vill påpeka att språk inom ramen för undervisningssystemet inte enbart handlar om bokstäver och grammatik inrymda i ett specifikt ämne. Det handlar även om ett kulturellt språk. DIK anser att det är viktigt att barn och ungdomar ges en möjlighet att utveckla sitt språk i en kulturell kontext. Ett sätt att öka förutsättningar för språkutvecklingen för barn och ungdomar är att erbjuda väl fungerande skol- och gymnasiebibliotek med utbildade bibliotekarier. Museer, arkiv och musikaliska institutioner är andra arenor där barn och ungdomar kan berika sitt språk utifrån ett historiskt och kulturellt perspektiv. DIK anser att ovanstående ges för litet utrymme i betänkandet.

LO delar kommitténs analys och förslag till åtgärder beträffande sprint. *LO* understödjer även förslaget till att svenska som ämne finns under alla tre år på gymnasiet. Språk är både ett kunskaps- och färdighetsämne, varför kontinuitet är viktigt för en processinriktad språkutveckling.

Sveriges skollärförbund stödjer kommitténs förslag rörande grund- och gymnasieskolan.

Läraryrket delar de beskrivna farhågorna beträffande användningen av engelska som undervisningsspråk. Läraryrket instämmer i förslaget att verksamheten i de skolor där undervisningen bedrivs på främmande språk skall följas och utvärderas och att den rättsliga grunden skall regleras där undervisningen bedrivs i betydande omfattning.

Samernas utbildningscentrum anser att möjligheterna till tvåspråksundervisning i svenska och samiska måste klargöras och om sådan undervisning pågår i t.ex. Sameskolan eller samisk integrering så bör verksamheten noga följas och utvärderas. Samernas utbildningscentrum vill under en försöksperiod i samverkan med gymnasieskolan anordna gymnasieutbildning på samiska för gymnasieelever i hela Sápmi.

Remissinstanser som avstyrker: Skolverket, Jönköpings kommun, Gällivare kommun, Kommunförbundet

Skolverket konstaterar att utredningens förslag inom utbildningsområdet innebär ungefär femton uppdrag explicit riktade till Skolverket som statlig sektorsmyndighet, samt ungefär lika många öppet formulerade uppdrag riktade till exempelvis huvudmän för verksamheterna. Uppdragen riktade till Skolverket skulle innebära en ansenlig arbetsinsats och omfattande omprioriteringar för verkets del. Vid en framtida behandling av kommitténs förslag måste man ta i beaktande att de kommer att beröra två myndigheter.

Skolverket avstyrker det första förslaget av två skäl. För det första anser verket inte att det är befogat att speciellt fokusera sprint som företeelse. Skolverket planerar istället att följa och analysera hur skolor arbetar med att utveckla språket som verktyg mer generellt, utifrån olika förutsättningar och metoder. För det andra konstaterar Skolverket att antalet skolor som arbetar med sprint är ganska lågt och rimligheten att studera just dessa kan ifrågasättas.

Skolverket avstyrker det andra förslaget med motiveringen att det inte finns anledning att reglera en begränsad verksamhet som till innehåll och utformning ser olika ut skolor emellan, avseende såväl metoder som mål.

Skolverket avstyrker det tredje förslaget. Verket vill framhålla att individens språkutveckling i svenska inte enbart sker inom ramen för ämnet svenska. Språkutveckling sker kontinuerligt och det är viktigt att arbeta för en syn på språkutveckling där fler lärare än språklärare känner sig delaktiga. Skolverket har alltid aktivt förespråkat att ämnet svenska bör förekomma under samtliga tre gymnasieår. Men att ändra regelverket är inte, enligt verkets mening, ett riktigt

sätt att försöka förmå skolor att inte komprimera kurser i svenska. Det skulle innebära ett intrång i valfriheten och bryta mot principen för lokala beslut.

Jönköpings kommun vill inte tillstyrka förslaget till förändrat regelverk för gymnasieskolan. Förslag till förändringar i gymnasieprogrammets struktur och innehåll skulle presenteras av Gymnasiekommittén i december 2002, efter att remissinstanserna till Språkkommittén lämnat sina svar. Det vore, enligt Jönköpings kommun, inte lämpligt att föregripa dess arbete. Det måste även tydligt deklarerats att undervisning i svenska inte enbart sker på de lektioner som har denna beteckning på schemat. All undervisning som bedrivs på svenska bidrar till elevernas förkovran i detta språk.

Angående förslagen om sprint anser Jönköpings kommun att verksamhet skall utvärderas fortlöpande, men att det kan finnas pedagogiska skäl att särskilt inrikta forskningsresurser på sprint och liknande utvecklingsprojekt. Däremot anser inte kommunen, med hänvisning till ännu inte fullständiga forskningsresultat, att det inte är aktuellt att reglera dessa former av utvecklingsprojekt. Skolorna bör även fortsättningsvis få fortsätta utvecklingsarbetet inom språkområdet efter de mål och riktlinjer som de enskilda skolorna ger uttryck för i sina arbetsplaner.

Gällivare kommun avvisar förslaget att svenska ska bli obligatoriskt i alla år av gymnasieundervisningen. Det är en detaljreglering som strider mot den mål- och kvalitetsstyrning som genomförts i den moderna skolan. Det är också möjligt att åtgärden innebär att ytterligare resurser måste tillföras gymnasieskolan eftersom förslaget kan innebära hinder för en rationell resursplanering.

Kommunförbundet avvisar förslaget att möjligheterna att bedriva sprint skall regleras och att skolor som avser bedriva sprint i större omfattning än vad dessa regler medger skall ansöka om dispens hos Skolverket. Förbundet avvisar även att det skall införas bestämmelser som medför att det blir obligatoriskt för gymnasieskolan att ge undervisning i ämnet svenska under alla gymnasieår. Förbundet anser att båda förslagen har karaktären av detaljregleringar som är svåröfrenliga med rådande ansvarsfördelning mellan stat och kommun på skolområdet.

Övriga kommentarer:

Uppsala universitet menar att den muntliga och skriftliga språkträningen i skolan måste vara en angelägenhet för samtliga lärare. Relevant fortbildning bör därför erbjudas de lärare som efterfrågar det.

Svenskläroverutbildningen bör stödjas och utvecklas på olika sätt. Ansträngningar bör göras för att forskningsanknyta läroverutbildningarna, som bör innehålla självständigt uppsatsarbete på hög nivå.

Markaryds kommun föreslår att initiativ skall tas av Utbildningsdepartementet/Skolverket till en riksomfattande insats för kompetensutveckling av förskollärare i förskola och förskoleklass samt lärare i grundskolan när det gäller innehåll, uppbyggnad och didaktik i ämnet svenska. Syftet skall vara att skapa en helhetsbild av barnets språkutveckling och hur skolan och dess lärare i och med barnets/elevens ökande mognad kan stötta och utveckla eleven såväl i tal, skrift och läsförståelse. Utformningen av utvecklingsinsatsen skall vara sådan att lärarens fördjupade förståelse för den språkliga utvecklingen omsätts av läroverlagen i praktiskt arbete med eleverna.

Sveriges Dövas Riksförbund menar att det är angeläget att nå döva barn som inte har tillgång till teckenspråkig förskola med teckenspråkig stimulans i olika former.

2.1.2 Högre utbildning och forskning

Utredningens förslag:

- Åtgärder skall vidtas för att främja parallell användning av engelska och svenska inom forskning och vetenskap.
- I utbildning vid svenska universitet och högskolor skall ett mål vara att studenterna tillägnar sig förmåga att i både nationella och internationella sammanhang muntligt och skriftligt och för olika målgrupper utbyta kunskap inom sitt specialområde.
- En genomgång skall göras av kraven för yrkesexamina vid högskolan. I relevanta fall skall införas krav på för yrket tillräckliga kunskaper i svenska i såväl tal som skrift.

Utredningens bedömning:

- Universitet och högskolor bör förstärka moment i utbildningen som förbättrar studenternas muntliga och skriftliga färdigheter i både svenska och engelska, samt i vissa fall höja förkunskapskraven i svenska.

Engelska används i hög grad inom högre utbildning och forskning. Engelska är det dominerande vetenskapliga språket inom flera fält: de medicinska, naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna. Inom dessa områden är det nödvändigt med ett utbrett användande av engelska. Samtidigt är detta problematiskt. Om vissa områden förloras helt för svenskan, upphör svenskan att utvecklas inom denna sfär. Kommittén anser därför att svenskans ställning bör stärkas inom universitets- och högskolevärlden. Men en diskussion av förhållandet mellan svenska och engelska inom svenskt universitetsväsen måste handla om ett *både – och*, inte ett *antingen – eller*.

Kommittén föreslår att

- kurser i vetenskaplig kommunikation bör införas,
- moment av språkutbildning bör ingå i den frivilliga introduktionsterminen,
- språkmoment bör ingå i collegeutbildning,
- Svenska C skall vara obligatoriskt på naturvetenskapsprogrammet i gymnasieskolan,
- Svenska C bör vara förkunskapskrav på flertalet teoretiska högskoleutbildningar,
- genomgång av krav för yrkesexamina skall göras,
- pedagogiskt utvecklingsarbete bör främjas,
- språkliga färdigheter bör vara en del av målen för forskarutbildningen,
- sammanfattning och abstract på svenska skall ingå i doktorsavhandlingar på annat språk,
- publicering av populärvetenskapliga presentationer bör uppmuntras,
- terminologiskt samarbete bör ske mellan universitet och högskolor och språkvården,
- läromedel på svenska bör finnas inom alla delar av lärarutbildningen,
- forskning bör ske om konsekvenserna av högskoleundervisning på engelska.

Dessutom innebär det andra av kommitténs huvudförslag för detta område (angående målen för högskoleutbildningen) en ändring av högskolelagen 1 kap. 9 §.

De flesta remissinstanser från universitets- och högskoleområdet som kommenterat avsnittet stödjer kommitténs förslag helt eller i specifika delar. Invändningar reses främst mot kravet att använda svenska i olika sammanhang i högre utbildning, som man menar kan hämma det rika internationella forskarutbytet som

svenska universitet och högskolor har med utlandet samt mot att införa Svenska C som ett förkunskapskrav inom den särskilda behörigheten för flertalet teoretiska högskoleutbildningar.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Socialstyrelsen, Högskoleverket, Verket för högskoleservice, Stockholms universitet, Kungliga tekniska högskolan, Uppsala universitet, Linköpings tekniska högskola, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Högskolan i Borås, Karlstads universitet, Luleå tekniska universitet, Högskolan i Jönköping, Centrum för multietnisk forskning, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Riksantikvarieämbetet, Svenska språknämnden, Riksförbundet Lärarna i moderna språk, Svenska biotermgruppen, Svenskläraryöreningen, Sveriges facköversättarförening, Arbetslivsinstitutet, Patent- och registreringsverket, Terminologicentrum, Svensk förening för informationsspecialister, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Malmö kommun, Västerås kommun, Svenska Akademien, Kungl. Vetenskapsakademien, Föreningen Norden i Sverige, DIK-förbundet, LO, Svensk sjuksköterskeförening, Svenska optiksällskapet, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter

Socialstyrelsen ser allvarligt på att engelskan dominerar så kraftigt inom naturvetenskap, teknik, medicin och farmakologi. Bristen på användbara svenska termer är redan uppenbar inom flera områden. Det förstärker avståndet ännu mer till allmänheten. Man anser att det är ett viktigt förslag att alla avhandlingar ska ha sammanfattning och abstract på svenska och tror att det kan få en positiv inverkan på högskolemiljön. Myndigheten stödjer även andra förslag som är avsedda att ge allmänheten möjligheter att på svenska ta del av ny forskning. Detta är viktigt för att sprida kunskaperna i samhället och för att ge allmänheten insyn i forskarverksamheten. Det är ofta i samband med populärvetenskapliga presentationer som en begriplig svensk terminologi utvecklas.

Beträffande utredningens bedömning på området skriver Socialstyrelsen att bättre kunskaper i engelska kan motverka sociala skillnader genom att öka färdigheterna i språket hos socialt svagare grupper. Att jämna ut språkskillnaderna i svenska mellan socialt starka och svaga grupper måste dock vara huvuduppgiften.

Högskoleverket ställer sig positivt till att universitet och högskolor får fortsatt stöd för att genom sin egen pedagogiska utveckling ytterligare utveckla formerna för parallell användning av svenska och engelska inom vetenskap och forskning. Det är viktigt att den parallella användningen av engelska och svenska uppmärksammas även på fördjupningskurser och inom forskarutbildningen. Det är angeläget att den språkliga färdighetsträningen under utbildningen organiseras på ett sådant sätt att studenterna utvecklar ett fungerande fackspråk på såväl svenska som engelska.

Verket för högskoleservice instämmer i förslaget att stärka det svenska språket för studier vid svenska universitet och högskolor.

Stockholms universitet har uppfattningen att det är rimligt att kräva en kort sammanfattning på svenska av avhandlingar skrivna på främmande språk.

Kungliga tekniska högskolan påpekar att det är väsentligt att svenska forskare kan och bör producera vetenskapliga rapporter, uppsatser och avhandlingar på en välfungerande och korrekt engelska för att kunna delta och bli framgångsrika i det internationella forskningssamarbetet. För kommunikation *inom* landet är det däremot viktigt att forskare kan beskriva sin forskning såväl muntligt som skriftligt på svenska. KTH stödjer kommitténs förslag att avhandlingar på annat språk än svenska ska innehålla en sammanfattning på svenska och att abstract bör återges både på svenska och på engelska. KTH stödjer även förslaget att kurser för

att förbättra muntlig och skriftlig språkfärdighet i svenska och engelska bör integreras i de skilda utbildningsprogrammen. Vidare välkomnar KTH förslagen att svenska C skall vara obligatoriskt på naturvetenskapsprogrammet i gymnasieskolan och att svenska C bör vara förkunskapskrav på flertalet teoretiska högskoleutbildningar. Dessa åtgärder skulle förbättra elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig högre utbildning.

Uppsala universitet ser positivt på utredningens bedömningar och förslag när det gäller åtgärder för att främja parallell användning av svenska och engelska inom forskning och vetenskap. Användningen av engelska bör förbehållas de sammanhang där det är motiverat. Svenska bör vara huvudspråk i de vetenskapliga sammanhang där det är möjligt. En forskningsinsats på området maskinöversättning vore motiverad för att lösa problem med konferenser som vänder sig till det nordiska forskarsamhället, där det gemensamma språket ofta är engelska och den språkliga kvaliteten och precisionen därmed blir lidande.

UU menar att det är väsentligt att stödja språkliga basämnen som nordiska språk, lingvistik, litteraturvetenskap och svenska i form av forskarskolor och projekt inom grundutbildningen. Men även unga akademiska ämnen som retorik bör stödjas i form av ämnesutveckling, forskarutveckling och till utveckling av forskarutbildning samt inrättande av högre lärar- och forskarbefattningar.

Linköpings tekniska högskola ställer sig positiva till de två första förslagen, men är tveksam till det tredje förslaget, att formulera krav på för yrket tillräckliga kunskaper i svenska för vissa yrkesexamina vid högskolan. Högskolan ser det inte som sin uppgift att formulera yrkeslivets krav på de framtida yrkesverksamma.

Lunds universitet sympatiserar med utredningens förslag att åtgärder bör vidtas för att främja parallell användning av svenska och engelska inom forskning och vetenskap. Universitetet vill dock påpeka att främst inom naturvetenskaplig, teknisk och medicinsk forskning och forskarutbildning finns många forskare och forskarstudenter som inte har kunskaper i svenska och rimligen heller inte behöver ha det. Att införa obligatoriska krav på svensk kunskaper skulle kunna motverka det internationella forskarutbytet. På samma sätt skulle ett krav på kunskaper i svenska för studenter i det internationella studentutbytet starkt hämma utbytet omfattning.

Göteborgs universitet tillstyrker att avhandlingar skall göras tillgängliga både för en bred allmänhet och för de vetenskapligt intresserade från hela vetenskapssamhället genom att en översättning till svenska görs av sammanfattningen av avhandlingen. Universitetet påpekar att det är väsentligt att utforma den nya regeln så att den även behandlar hur man skall förfara med avhandlingar av sammanläggningskaraktär.

Högskolan i Borås tillstyrker det andra av avsnittets huvudförslag och förslagen om att en sammanfattning och abstract på svenska skall ingå i doktorsavhandlingar på annat språk samt att publicering av populärvetenskapliga presentationer bör uppmuntras.

Karlstads universitet menar att det är angeläget att svenska och engelska på ett planässigt och pedagogiskt överlagt sätt nyttjas parallellt inom hela utbildningsområdet så att de studerandes kompetens i båda språken avsevärt kan förstärkas.

Universitetet stödjer kommitténs förslag om att kurser i vetenskaplig kommunikation bör införas. Men de kommunikativa inslagen i universitetens samlade kursutbud måste även få en tydlig förstärkning genom att integreras i existerande kurser.

Vidare instämmer universitetet med kommitténs förslag om att gymnasieskolans kurs Svenska C bör vara obligatorisk inom naturvetarprogrammet och delar uppfattningen att godkänt betyg i Svenska C bör bli behörighetskrav inom

den särskilda behörigheten för flertalet teoretiska högskoleutbildningar. Universitetet anser dessutom att den nya läroplanskommittén bör pröva möjligheterna och analysera konsekvenserna av att göra Svenska C obligatoriskt inom samtliga gymnasieprogram.

Bland målen för samtliga forskarutbildningar bör kraven på hög språklig kompetens och god kommunikativ förmåga på såväl svenska som engelska klart framgå. För utländska doktorander som studerar vid svenska universitet får dessa krav anpassas till en rimlig nivå. Samtidigt bör resurser avsättas för denna studerandekategori till språkkurser som underlättar för dem att förkovra sig i svenska språket under studietiden. Till avhandlingar som avfattas på främmande språk ska fogas en kort sammanfattning på svenska.

En språkpedagogisk kompetens borde komma alla blivande grundskole- och gymnasielärare, inte bara språklärare, till del, lämpligen inom ramen för de 60 poäng som ingår i den nya lärarutbildningens allmänna utbildningsområde.

Luleå tekniska universitet stödjer förslaget att Högskoleförordningen bör ändras så att "krav på för yrket relevanta språkkunskaper" kan införas som en del av examensfordringarna. Här ser högskolan behov av en precisering av ansvar och arbetsgång. Regeringen bör i examensordningen införa som tillägg till examensbeskrivningarna för vissa medicinska, tekniska och lärarutbildningar att respektive högskola får bestämma att krav på för yrket relevanta språkkunskaper tas med i den lokala examensbeskrivningen.

Högskolan stödjer även explicit det andra av avsnittets huvudförslag och utredningens bedömning samt förslagen att Svenska C bör vara ett förkunskapskrav för alla teoretiska högskoleutbildningar och att abstracts på svenska ska bifogas avhandlingar som skrivs på främmande språk.

Högskolan i Jönköping stödjer helt förslagen om att stärka svenska språkets ställning inom all utbildning. Särskilt trycker man på att avhandlingar ska ha en sammanfattning på svenska för vetenskapliga alster skrivna på främmande språk, men vill betona vikten av att svenska och engelska måste användas parallellt inom svenskt universitetsväsen. Det vore också mycket önskvärt om även franska och tyska kunde förekomma på högskolornas litteraturlistor. För att detta ska kunna bli verklighet behövs dock insatser på tidigare nivåer i utbildningen.

Högskolan anser att det är av stor vikt att man ger studenterna möjlighet att själva utveckla en medvetenhet om sina språkliga brister och förtjänster under hela studietiden. Denna medvetenhet kan utvecklas bl.a. genom en portfolio-modell som tillkommit på initiativ av Europarådet, som innebär att studenten själv samlar en del av sina skriftliga alster från olika kurser i en portfölj under hela studietiden. Detta bör givetvis kombineras med särskilda undervisnings- eller handledningsinsatser. En del studenter är dock i större behov av handledning än andra. Somliga har fått diagnosen dyslexi och är enligt Socialstyrelsens definition av funktionsnedsättning berättigade till särskild hjälp. Detta förhållande borde bli föremål för mer uppmärksamhet från statsmakternas sida. Särskilda resurser till dessa studenter är nödvändiga.

Högskolan anser att språkliga undervisningsmoment bör gå parallellt med andra kurser och i möjligaste mån integreras i dessa. Särskilda resurser måste avsättas för detta ändamål. Särskilt de nya högskolorna har relativt många studenter som kommer från studieovana miljöer. Även studenter med ett annat modersmål än svenska måste få särskilt tillrättalagd undervisning parallellt med den ordinarie undervisningen för att tillgodogöra sig högskoleutbildningen. För detta ändamål måste också särskilda resurser vikas. Högskolan rekommenderar att man beaktar portfolio-modellens potential i samband med språkinläring inte minst vid invandrades utveckling av svenska språket.

Högskolan anser att utbildningen i svenska språket för blivande lärare på alla stadier bör förstärkas.

Vidare ansluter sig Högskolan till uppfattningen att Svenska C bör vara ett obligatoriskt förkunskapskrav på flertalet teoretiska högskoleutbildningar.

Högskolan förordar även att speciella utbildningsinsatser görs i framtiden för de naturvetenskapligt och tekniskt utbildade personer som konstruerar programvaror och manualer i kommunikations- och informationsområdet.

Centrum för multietnisk forskning stödjer "både och"-perspektivet angående parallell användning av svenska och engelska i högre utbildning.

För övrigt för centrum ett resonemang om en satsning på undervisningen i invandrar- och minoritetsspråk på universitet och högskolor. Det är viktigt att miljöer där sådan undervisning bedrivs får reella möjligheter att bevaras och utvecklas. Vidare anser centrum att det vore önskvärt att de universitet som bedriver forskning i de nationella minoritetsspråken och/eller i de nationella minoritetskulturerna skulle få i uppgift att utforma en policy beträffande användningen av de nationella minoritetsspråken i vetenskapliga arbeten, t.ex. avhandling eller uppsats, eller i sammanfattningar och abstracts.

Centrum för tvåspråkighetsforskning välkomnar förslaget att följa upp högre utbildning som ges på engelska vid svenska universitet och högskolor. Grundregeln för högre utbildning bör vara att den ges på svenska med tanke på att svenska är det mest effektiva inlärningsspråket för svensktalande studenter, men det behövs kontrollerade inslag av engelska för att studenter ska förberedas för den internationella arenan.

Riksantikvarieämbete stödjer förslagen och finner även kommitténs övriga bedömningar i det här avsnittet kloka.

Svenska språknämnden instämmer i kommitténs förslag för att stärka svenskans ställning inom utbildningssystemet. Det är mycket angeläget att stödja pedagogiskt utvecklingsarbete för att främja parallell användning av svenska och engelska inom högskolan. Men en lika viktig pedagogisk uppgift är att utveckla språkstöd inom högskoleutbildningen till studenter som inte har svenska som modersmål. Viktigt är också att de språkligt inriktade inslagen verkligen är en integrerad del av utbildningen.

Språknämnden tycker att det är utmärkt med obligatoriska svenskspråkiga sammanfattningar i doktorsavhandlingar och föreslår att dessa sammanfattningar görs lätt tillgängliga i en databas. En sådan kan även bli en stor tillgång för det utvidgade terminologiska samarbete mellan universitet och språkvård som kommittén föreslår.

Riksförbundet Lärarna i moderna språk stödjer uttryckligen de två första huvudförslagen i avsnittet.

Svenska biotermgruppen tillstyrker utredningens förslag om att stärka svenskans ställning inom högre utbildning, och att utreda konsekvenserna av engelska som läroboks- och föreläsningsspråk inom högskoleutbildningen. Det är viktigt att inte sätta svenska och engelska som motsatspar – studenterna måste behärska sina ämnen på bägge språken efter avslutade studier.

Biotermgruppen tillstyrker förslaget om att doktorsavhandlingar ska föras med sammanfattningar och abstracts på svenska, men vill påpeka att det inte är kostnadsneutralt. Biotermgruppen vill betona vikten av att sammanfattningen skrivs på samma vetenskapliga nivå som den engelska avhandlingstexten. Det ska alltså inte vara fråga om en populärvetenskaplig sammanfattning.

Svenskläraryöreningen välkomnar de åtgärder som föreslås för att främja användningen av svenska i vetenskapliga sammanhang. Dessa skulle inte minst gagna den anknytning till forskning som krävs för all grundutbildning.

Sveriges facköversättarförening stödjer förslaget att svenska och engelska skall användas parallellt på högskola och universitet. Likaså delar föreningen uppfatt-

ningen att Svenska C bör vara obligatoriskt förkunskapskrav för högskoleutbildningar. Det är även angeläget att högskoleundervisning på engelska följs upp.

Arbetslivsinstitutet instämmer i förslaget att språkliga färdigheter bör vara en del av forskarutbildningen. Det är viktigt att forskningsresultat blir tillgängliga både nationellt och internationellt och därför blir färdigheter i svenska och engelska viktiga. Likaså stödjer institutet att man bör tillfoga en sammanfattning på svenska för doktorsavhandlingar skrivna på ett annat språk än svenska och att abstracts ska återges i både svensk och engelsk version. Arbetslivsinstitutet ser det också som viktigt att populärvetenskapliga presentationer uppmuntras.

Patent- och registreringsverket ansluter sig till de bedömningar och förslag som redovisas. Det är angeläget att insatser görs för att främja utbildning i och användning av såväl svenska som engelska vid universitet och högskolor. Att ambitionerna utökas till att omfatta även andra stora internationella språk är lovvärt.

Terminologicentrum anser att betänkandets förslag om ökat fokus på språkkunskaper på högskolan är ytterst viktiga. En satsning på parallell användning av svenska och engelska inom forskning och högre utbildning bör vara högprioriterad och ändringar av målen i högskolelagen bör kunna understryka detta.

TNC vill framhålla att om det ska bli obligatoriskt att skriva svenska sammanfattningar i doktorsavhandlingar, bör det uttryckligen sägas att det inte räcker med populärvetenskapliga sammanfattningar på avhandlingens baksida. TNC vill dock invända mot utredningens bedömning att kravet på svenska sammanfattningar inte skulle få finansiella konsekvenser. Det är av största vikt att de föreslagna kurserna i vetenskaplig kommunikation kommer till stånd, om vetenskapliga sammanfattningar alls skall kunna skrivas. Denna typ av kurser bör universitet och högskolor få ökade resurser för att genomföra.

TNC instämmer i behovet av att terminologiskt samarbete mellan högskolorna och språkvärden vidareutvecklas.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering instämmer i kommitténs förslag att i vissa fall höja kraven på kunskaper i svenska för studenter vid universitet och högskolor, dels vid antagning till utbildning, dels vid utfärdande av yrkesexamen. DO vill dock understryka att det endast kan handla om krav på *tillräckliga* kunskaper. Kraven måste anpassas till den aktuella utbildningen, det aktuella yrket eller de aktuella arbetsuppgifterna.

Malmö kommun tycker att det är bra att främja parallell användning av svenska och engelska inom forskning och vetenskap genom förslagen att sammanfattning och abstract på svenska skall ingå i doktorsavhandlingar och att uppmuntra populärvetenskapliga presentationer.

Västerås kommun instämmer i diskussionen om domämförluster till engelskan samt förslaget om abstract och sammanfattning på både svenska och engelska i vetenskapliga uppsatser.

Principiellt är kommunen positiv till Svenska C som obligatorium även på N-programmet, även om problem kan uppstå med att skapa utrymme. Vissa förberedelser för forskningsmetodik bör också kunna finnas inom högskolans ram.

Kommunen tillägger att kurser i muntlig framställning bör accentueras inom högskolan, likaså språkvärden inom det vetenskapliga skrivandet. Högskolornas roll borde betonas mera, exempelvis när det gäller ansvar för språkvård och utveckling. Västerås kommun menar att universitet och högskolor behandlas för lite i betänkandet. Även näringslivet borde uppmärksammas på vikten av språkvårdsutbildning.

Svenska Akademien skriver att det bör vara ett obligatoriskt krav inom alla ämnesområden att doktorsavhandlingar skrivna på främmande språk förses med utför-

liga sammanfattningar på svenska. En sådan föreskrift skulle effektivt motverka den nuvarande tendensen att omfattande vetenskapsområden går förlorade för svenskan. Särskilda statsanslag bör utgå för att underlätta övergången till en sådan praxis.

Kungl. Vetenskapsakademien tillstyrker förslaget om att alla doktorsavhandlingar på annat språk än svenska skall förses med ett kort referat och en sammanfattning på svenska med vissa förbehåll. I de fall där doktoranden inte behärskar svenska måste dispens från kravet kunna beviljas. Det måste i en eventuell förordningstext också framgå att med uttrycket "sammanfattning på svenska" inte avses den så kallade kappan i en sammanläggningsavhandling, som även framgent måste kunna vara skriven på annat språk.

Vetenskapsakademien instämmer helhjärtat i bedömningen att det är viktigt att det finns möjligheter att skapa en god och fungerande svensk terminologi, och att detta kräver att det finns goda möjligheter för samarbete mellan terminologer och forskare.

Vetenskapsakademien ser det som önskvärt att det inom högskoleområdet finns ett någorlunda brett utbud av läromedel på svenska. Ur språkvårdssynpunkt kan läromedel på svenska ses som en viktig kulturfråga. Enligt Vetenskapsakademins mening borde svenskspråkiga läroböcker på högskolenivå kunna få litteraturstöd. Ett sådant stöd borde i första hand riktas mot teknik, matematik, naturvetenskap och ekonomi, där risken för nya domänförluster är störst.

Föreningen Norden i Sverige instämmer i förslaget att göra ett tillägg i högskoleförordningen 8 kap. 13 § angående abstract och sammanfattning på svenska i doktorsavhandlingar som är skrivna på annat språk.

DIK-förbundet delar kommitténs förslag och bedömningar, men vill understryka vikten av att stimulera och uppmuntra publiceringen av populärvetenskapliga presentationer. Vidare ser DIK gärna att universitet och högskolor utvecklar sitt samarbete med andra institutioner och arenor som har viktiga funktioner i det livslånga lärandet. Här vill DIK lyfta fram arkiv, bibliotek och museer.

LO vill särskilt markera att man stödjer idén att det bör finnas svenska läromedel inom alla områden i lärarutbildningen. Läromedlen utgör därmed ett stöd i svensk terminologiutveckling, som gagnar svenskans ställning i skolan.

LO tycker kommitténs förslag till förstärkning av högskolelagens 1 kap 9 § är bra. Likaså ser *LO* det som viktigt att sammanfattningar och abstracts på svenska ska ingå i doktorsavhandlingar på annat språk.

LO anser det viktigt, att med utgångspunkt från universitetens och högskolornas tredje uppgift, att stärka spridningen av forskningsresultat, avhandlingar och populärvetenskap. En förutsättning för att nå breda grupper är att det sker på svenska.

Svensk sjuksköterskeförening stödjer ställningstagandet i utredningen om vikten av att parallellt använda svenska och engelska eller annat språk inom den akademiska utbildningen och forskningen. *SFF* anser att man inte kan ställa olika krav på svenskkunskaper mellan olika utbildningar. Den uppdelning i teoretiska utbildningar och yrkesutbildningar som görs i utredningen anser *SFF* inte vara adekvat. Det skulle vara oerhört olyckligt efter exempelvis de yrken som sjuksköterske- och läkarutbildningarna leder till ställer stora krav på att kunna kommunicera i tal och skrift på ett tydligt och korrekt sätt, för att garantera patientsäkerheten.

Högskolan och forskare måste ta uppgiften att sprida forskningsresultat till övriga samhället på största allvar. För att få spridning till exempelvis personal inom hälso- och sjukvården, måste forskare kommunicera sina resultat på svenska på ett begripligt sätt. En stor del av de vetenskapliga arbetena inom omvårdningsforskningen produceras vid medicinsk fakultet och publiceras på engelska. Sjuksköterskornas vetenskapliga råd inom *SFF* rekommenderade redan för ett antal år

sedan, att alla avhandlingar inom omvårdnadsforskningen som publiceras på annat språk än svenska, ska innehålla en sammanfattning på svenska. Vidare anser SFF att publicering av populärvetenskapliga artiklar på svenska ska uppmuntras, genom att sådan publicering också ska vara meriterande vid tillsättning av akademiska tjänster.

Svenska optiksällskapet instämmer i bedömningen att terminologiskt samarbete bör ske mellan universitet och högskolor och språkvärden.

Föreningen Svenska Läromedelsproducenter delar kommitténs slutsatser och förslag. Det finns anledning att ställa krav på att de forskningsrön och den debatt som sker i universitets- och högskolevärlden också kan föras ut till samhället på en begriplig svenska och att högskolelagen ger uttryck för detta krav.

Remissinstanser som avstyrker (och liknande): Skolverket, Högskoleverket, Högskolan i Borås, Botkyrka kommun, Sveriges doktorander, Doktorandnämnden vid Uppsala Studentkår

Skolverket avstyrker förslaget att Svenska C skall vara obligatoriskt på naturvetenskapsprogrammet i gymnasieskolan. Det måste finnas en balans i vad som ska vara obligatoriskt och vad som ska vara valbart för eleven. Det finns inte utrymme för Svenska C som ett obligatorium på naturvetenskapsprogrammet. Ett sådant skulle begränsa elevernas valmöjligheter. En mer realiserbar möjlighet att förstärka kursen Svenska C skulle kunna vara att göra den garanterad, dvs att skolor skulle vara tvungna att erbjuda kursen inom utrymmet för valbara kurser.

Högskoleverket avvisar förslaget till förändring i Högskolelagen, 1 kap 9 §. Den nuvarande skrivningen betonar tydligare vikten av att högskoleutbildningen ska utveckla en förmåga att utbyta kunskaper "även" med personer utan specialkunskaper. Detta hänger samman med högskolans uppdrag att nå utanför den akademiska världen med sina kunskaper och frågeställningar.

Verket ser inget behov av en genomgång av kraven för yrkesexamina med avseende på krav på färdigheter i svenska. Man gör bedömningen att reglering av språkkrav för vissa yrken och arbetsplatser inte ska eller kan göras genom examensordningen för utbildningar i Sverige.

Högskoleverket är, angående utredningens bedömning, avvisande till en ändrad ordning som skulle innebära minskat ansvar för högskolan att bestämma över innehållet i utbildningarna och omfattningen av olika moment. Högskoleverket avvisar även utredningens förslag att Svenska C skulle vara förkunskapskrav för flertalet högskoleutbildningar.

Högskolan i Borås vill inte tillstyrka förslaget om att Svenska C bör vara förkunskapskrav på flertalet teoretiska högskoleutbildningar. HB anser att utredningen inte på ett övertygande sätt redovisat motiven till förslaget. Enligt HBs uppfattning går förslaget i motsatt riktning mot vad som poängterats i regeringens proposition *Den öppna högskolan*. Ett genomförande av utredningens förslag på denna punkt skulle kunna försvåra för många studenter med invandrarbakgrund att påbörja högskolestudier.

Botkyrka kommun tycker inte att Svenska C bör bli en behörighetsgivande kurs då det kan bli svårare att rekrytera till högskolestudier. Däremot kan Svenska C som obligatorisk kurs även på naturvetenskapsprogrammet bidra till svenskans ställning och ge svenska språket högre status inom det naturvetenskapliga området.

Sveriges doktorander är oroad över vad förslaget om tillägg till Högskoleförordningens 8 kap 13 §, att en svensk sammanfattning skall fogas till avhandlingar skrivna på annat språk än svenska. Sveriges doktorander befarar att förslaget, vars

syften är lovvärda, i praktiken kan komma att innebära att det införs informella antagningskrav till forskarutbildningen angående kunskaper i svenska och/eller att utländska doktorander blir tvungna att intensivstudera svenska eller att sammanfattningen inte skrivs på svenska av doktoranden själv eller att sammanfattningen skrivs av doktoranden på mycket bristfällig svenska. Sveriges doktorander föreslår därför följande:

- att det uttryckligen garanteras att den föreslagna förändringen i högskoleförordningen inte skall ses som ytterligare ett formellt eller informellt krav för antagning som doktorand,
- att förändringen åtföljs av adekvat finansiering för att kunna tillgodose att det nya språkravet uppfylls. Till exempel genom ökat stöd och uppmuntran till undervisning i svenska för icke svensktalande doktorander,
- att det måste uttryckligen garanteras att en sammanfattning på bräcklig svenska inte skall vara godtagbar,
- att det uttryckligen garanteras att icke svensktalande doktorander inte tvingas skriva den svenska sammanfattningen själva, t.ex. genom att medel avsätts till att låta någon annan insatt person skriva den svenska sammanfattningen,
- att det utreds hur stor arbetsbörda den svenska sammanfattningen skulle bli för en doktorand och om skrivandet av den svenska sammanfattningen kan gälla som giltig orsak för förlängning av en doktorandtjänst.

Doktorandnämnden vid Uppsala Studentkår menar att de krav på svensk kunskaper som förordas av utredningen skulle om de genomfördes effektivt sätta stopp för den vetenskapliga rörlighet som består i att en stor del av de som doktorerar och disputerar i Sverige kommer från länder utanför Norden och EU (nästan 15 procent av alla som disputerade i Sverige läsåret 1996/97). Doktorandnämnden vill emfatiskt avvisa kraven på att kunskaper i svenska skulle göras till en nödvändig förutsättning för att kunna disputerar i Sverige. När det gäller antagningen till forskarutbildning anser nämnden, att det är nödvändigt att blivande doktorander behärskar det språk som den inomvetenskapliga diskussionen förs på. Krav på svensk kunskaper framstår som snävt nationalistiska och skulle göra ett onödigt hinder för det internationella vetenskapliga utbytet. För de utländska doktorander som vill lära sig svenska vill nämnden föreslå, att universiteten åläggs erbjuda dem kurser på adekvat nivå.

Nämnden vill avslå förslaget om ändring i högskolelagen. Vidare vill nämnden avvisa att krav införs på att doktorander skulle behärska två språk varav det ena skulle vara svenska. Tankegången att abstracts och sammanfattningar skulle skrivas även på svenska kan diskuteras. Nämnden anser att om universitetens informationsavdelningar kan bidra med översättningen skulle det ha ett betydande värde för spridandet av nya forskningsrön. Är det däremot så att det finns något inslag av prov, eller krav, i författandet av abstract på svenska, bör förslaget avvisas, eftersom det skulle utgöra ett mycket stort hinder för utländska doktorander.

Övriga kommentarer:

Vetenskapsrådet kommenterar förhållandet mellan svenska och engelska. Rådet menar att utredningen kanske ägnat denna fråga alltför stort utrymme. Utan att det uttryckligen sägs förefaller diskussionen vara präglad av föreställningen att det ena språket förlorar vad det andra vinner. I verkligheten torde det ligga avsevärda synergieffekter i att öka den generella språkliga kompetensen och medvetenheten istället för att ställa ett språk mot ett annat. Dubbelspråkigheten blir en tillgång och de olika språkens sätt att begreppsliggöra världen en hjälp till fördjupad förståelse. Detta förutsätter dock att språken används parallellt och det är därför viktigt att se till att svenskan inte helt trängs ut på vissa områden. Men det är inte

givet att detaljbestämmelser om t.ex. avhandlingars språk är det bästa sättet att åstadkomma detta.

Vetenskapsrådet kommenterar även kvaliteten i skolans språkundervisning. Man pekar på risken att man upphör att använda språket som ett medel för begreppslig fördjupning och ökad precision i analyser och debatter och därmed försämrar såväl möjligheten att i samhället föra ett kvalificerat offentligt samtal som den professionella kompetensen i en rad sammanhang. Denna risk grundas i skolans språkundervisning, där man prioriterar ungefärlig förståelse och språkets roll som personligt uttrycksmedel i sociala sammanhang. Många av de i utredningen föreslagna reparativa åtgärderna skulle bli mindre angelägna om grunden vore bättre. Denna fråga bör beaktas i diskussionerna om s.k. collegeår som övergång mellan gymnasie- och universitetsstudier.

Lunds universitet, institutionen för nordiska språk uppfattar att avsnittet om utbildningsområdet, liksom många andra delar av utredningen, på ett olyckligt sätt domineras av frågan om svenskans förhållande till engelskan. Vaksamheten mot engelskans ökade inflytande får inte utvecklas till anglofobi. Engelskan är trots allt ett viktigt internationellt kommunikationsmedel.

Folkbildningsrådet / Folkbildningsförbundet vill peka på att folkbildningsorganisationer har en viktig roll att fylla i samband med eller inför högskolestudier. Kommittén refererar till de försök med collegeterminer som Folkuniversitetet i samarbete med Umeå universitet genomfört med syfte bl.a. att överbrygga de språkliga svårigheter som vissa grupper studerande har. Detta är ett exempel på samverkan över de traditionella, administrativt och ekonomiskt motiverade gränserna som säkert framgångsrikt skulle kunna utvecklas i likartade och andra sammanhang.

Sverigefinska språknämnden menar att produktion av traditionella och elektroniska läromedel på finska bör stödjas och finskans ställning som undervisningsspråk och -ämne i den svenska skolan samt som forsknings- och undervisningsämne vid universitetet bör stärkas.

Föreningen Examinerade språkkonsulter i svenska lämnar tre egna förslag som delvis avviker från kommitténs.

ESS föreslår att man genom lagstiftning ska ställa krav på att kurser om minst 10 poäng i skriftlig och muntlig framställning ingår i studierna för att studenterna inom grundutbildningen ska kunna få ut sin examen. Detta krav kan formuleras på samma sätt som kraven på självständiga arbeten ställs för kandidat- och magisterexamina. Detta förslag skulle göra att utredningens förslag om en genomgång av kraven för yrkesexamina faller.

ESS föreslår att krav ställs vid inträde till forskarutbildningen att man för att kunna antas måste visa att man genomgått kurser motsvarande 10 poäng i muntlig och skriftlig framställning. Eventuellt kan detta krav bytas mot att man inför motsvarande kurser som en del av forskarutbildningen.

ESS föreslår att det i budgeten för utbildningsområdet avsätts örönmärkta pengar till kurser i muntlig och skriftlig framställning. För att göra det enkelt för både studenter och högskolor bör kurserna ges som sommarkurser, alltså utanför det ordinarie kursutbudet. Kurserna inom grundutbildningen bör vara mer generell, medan eventuella kurser inom forskarutbildningen med fördel kan inriktas på den mer aktuella disciplinens krav och speciella problem.

Svensk förening för informationsspecialister anser att målet för högskoleutbildning skall vara tvåspråkighet svenska/engelska inom det egna kunskapsområdet.

Hörselskadades riksförbund påpekar att ljudmiljön i utbildningslokalerna måste uppfylla krav på god ljudmiljö för att hörselskadade ska kunna tillägna sig språket i olika utbildning. Detta gäller alla utbildningsformer. Det behövs även bättre

hörselteknik för att hörselskadade ska kunna höra både lärare och klass-/studiekamrater.

Svenskt Näringsliv skriver angående utbildningsområdet, att eftersom språk- och läsförståelse samt en välutvecklad kommunikationsförmåga blir allt viktigare grundkomponenter i den kompetens som kvalificerade yrkesmänniskor behöver i arbetslivet, måste betydligt mera göras för att effektivisera och stimulera språkinläringen och utvecklingen av kommunikationsförmågan hos eleverna i det svenska utbildningssystemet. Svenskt Näringsliv vill därför gärna peka på behovet av pedagogiskt och didaktiskt forsknings- och utvecklingsarbete.

Läraryrket menar att alla studenter i den högre utbildningen och forskningen självklart skall kunna tala och skriva om sitt ämne på svenska. Detta gäller i särskilt hög grad blivande lärare som måste vara väl förberedda på att undervisa i sina ämnen på svenska. Universitets och högskolors ansvar för att hävda det svenska språkets ställning bör därför förtydligas.

2.2 Politik och förvaltning

2.2.1 Svenskans ställning som EU-språk

Utredningens förslag:

- Regeringen skall fastlägga officiella svenska riktlinjer för svenskans ställning och bruk inom EU, och även fortsättningsvis årligen bedöma och till riksdagen rapportera om kraven i riktlinjerna uppfylls samt om de nödvändiga resurserna finns inom EU.
- Hur Sverige kan stödja utbildning av tolkar från svenska skall undersökas.
- Undersökningar av dokumentanvändning och informationsströmmar med avseende på EU-texter skall genomföras.
- Utvecklingen av översättningshjälpmedel för de svenska översättarna skall följas noga.

Genom vårt lands inträde i EU kom vi att inlemmas i en större politisk och administrativ struktur, där andra språk än svenska har en dominerande position. Det kan finnas risk för att svenskan tappar mark på den offentliga arenan, genom att svenska politiker och tjänstemän får utföra sitt arbete på andra språk än svenska. Det finns också en risk för att tillgången till information och möjligheterna till insyn försämras för dem som inte behärskar engelska och franska.

Kommittén föreslår därför att riktlinjer läggs fast där Sveriges officiella hållning beträffande svenskans ställning och bruk i EU preciseras. Vissa av de punkter som anges gäller redan enligt Utrikesdepartementets policy, andra är nya eller innebär revideringar.

Enligt utredningen skall riktlinjerna för svenskan som *officiellt* EU-språk vara:

- Alla EU-dokument som har rättslig verkan i Sverige skall finnas tillgängliga på svenska.
- Material som tillhandahålls via EU:s webbplatser skall som regel finnas i svensk version.
- Tolkning till och från svenska skall kunna ske vid möten i alla församlingar där folkvalda eller på annat vis politiskt nominerade deltar.
- Svensktalande skall ha rätt att vid kontakter med EU:s olika institutioner få använda svenska och att därvid få svar på samma språk.

- EU:s inrättningar skall vara skyldiga att använda svenska då de vänder sig till svensktalande.

För svenskan som *arbetspråk* inom EU skall riktlinjerna vara:

- Svenska språket skall vara ett av EU:s olika arbetspråk och behandlas som jämförbara språk.
- Tolkning skall ske både till och från svenska: Om inskränkningar av tolkningar måste ske är rätten att tala svenska viktigare att upprätthålla än rätten att få lyssna till svenska.
- Om inte möjlighet kan ges för alla att tala det egna språket skall s.k. två- eller trespråksordningar tillämpas (dvs att engelska och franska respektive engelska, franska och tyska används).

Ingen av de remissinstanser som kommenterar avsnittet avstyrker något av kommitténs förslag. Endast en instans visar en relativt negativ hållning genom att förhålla sig tveksam till om de föreslagna riktlinjerna kan få avsedd effekt. Bland dem som tillstyrker kommitténs förslag kommenteras särskilt vikten av att EU-dokument ska finnas tillgängliga på svenska och att kvaliteten på översättningsarbetet måste garanteras genom att främja utbildning av tolkar och översättare.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Kammarrätten i Stockholm, Statskontoret, Konsumentverket, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Folkbildningsrådet/ Folkbildningsförbundet, Karlstads universitet, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Tolk- och översättarinstitutet, Livsmedelsverket, Svenska språknämnden, Sveriges facköversättarförening, Jämställdhetsombudsmannen, Arbetsmiljöverket, Glesbygdsverket, Sveriges Marknadsförbund, Svenska Akademien, KLYS, LO

Kammarrätten i Stockholm understryker att det är angeläget att arbetet med att påverka källtexterna inom EU fortsätter för att dessa skall bli mer lättbegripliga.

Statskontoret har inget att erinra, men framhåller att utredningens förslag om att Statskontoret i samarbete med språkvården bör undersöka EU-dokumentens bruk i Sverige samt att eventuella domänförluster inom politik och administration bör avgöras i dialog med Regeringskansliet.

Konsumentverket har inget att invända mot de föreslagna riktlinjerna för svenskan som officiellt EU-språk eller för svenskan som arbetspråk inom EU.

Riksförsäkringsverket tillstyrker utredningens förslag om möjligheterna att ta del av EU:s arbete på svenska. Socialförsäkringarna berör alla medborgare i olika skeden av livet och det är av största vikt att svenska kan användas av enskilda personers kontakter med EU. Det gäller såväl skriftliga dokument, webbaserad information som muntliga kontakter. RFV instämmer därför i det som sägs om stöd till utbildning av tolkar, att Statskontoret bör studera hur EU-dokument används i Sverige samt om utveckling av maskinella översättningshjälpmedel.

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att det skall undersökas hur Sverige kan stödja utbildning av tolkar från svenska.

Folkbildningsrådet tillstyrker förslaget att en språkpolicy för Sveriges agerande inom EU utarbetas.

Karlstads universitet stödjer utredningens förslag till riktlinjer för svenska som officiellt EU-språk. Särskilt viktigt är det att samtliga dokument som har rättslig verkan i Sverige skall finnas tillgängliga på svenska. Det är också viktigt att svensktalande skall ha rätt att vid kontakter med EU:s olika institutioner skall kunna använda sig av svenska. Tolkning vid möten där folkvalda deltar är också grundläggande.

För svenskan som arbetsspråk är det viktigt att svenska tjänstemän ges möjligheter att använda svenska, eftersom det annars föreligger risk för en trivialisering, där språkliga nyanser och subtila uttrycksformer försvinner.

Centrum för tvåspråkighetsforskning stödjer helt utredningens förslag att svenska ska användas på alla politiska nivåer, även inom EU. Det är viktigt att förebygga den klyfta som kan uppstå mellan befolkningen å ena sidan och ett politiker-administratörskikt å den andra, om inte samma språk används genom hela hierarkin. Den demokratiska processen skulle störas och hämmas av en sådan klyfta, eftersom majoriteten av befolkningen inte kan ge fullt uttryck för sina åsikter och ståndpunkter på ett globalt språk.

Tolk- och översättarinstitutet stödjer utredningens förslag att bevaka och stärka svenskans ställning inom EU, men institutet vill betona att en avgörande fråga är att det finns utbildade och kompetenta tolkar och översättare att tillgå. Därför är det viktigt att resurser ställs till förfogande även i framtiden inte minst för den kostsamma konferenstolkutbildningen.

TÖI ställer sig även positivt till förslaget att institutet skulle stödja utbildning av tolkar från svenska. Det finns emellertid ett antal pedagogiska problem med kurser där tolkningen sker aktivt till ett flertal språk. För att lösa dem krävs dels ekonomiska resurser som tillåter undervisning i mycket små grupper, dels att det bland lärarna finns personer med aktiva och levande kunskaper i alla de språk som ingår. För att kunna ge lämplig utbildning till stöd för tolkning från svenska krävs ett utbildningsuppdrag som lämnar frihet för TÖI att skraddarsy utbildning efter de specifika behov som finns inom respektive målgrupp.

TÖI hälsar även med tillfredsställelse förslaget att utveckling av översättningshjälpmedel skall bevakas kontinuerligt. Inrättandet av ett samordnande språkteknologiskt sekretariat kan bli ett utmärkt stöd för TÖIs strävan att hålla sig ajour med den snabba utvecklingen inom området.

Folkbildningsförbundet tillstyrker förslaget att en språkpolicy för Sveriges agerande inom EU utarbetas. Syftet bör vara att dels slå vakt om svenska språkets ställning i EU-sammanhang, dels maximera det svenska inflytandet i EU-organisationen.

Livsmedelsverket vill särskilt understryka vikten av att en kontinuerlig språkvård sker av förvaltnings- och myndighetsspråk både inom landet och inom EU. Livsmedelsverket deltar i mycket stor omfattning i EU-arbetet och verkets experter ingår i en mängd arbetsgrupper och kommittéer. Erfarenheten visar att det alltför sällan förekommer tolkning till eller från svenska eller att arbetshandlingar finns på svenska.

Arbetet med att förbättra svenskan i EU-texter är mycket angeläget. Verkets experter ställs dagligen inför problemet att finna de rätta uttrycken för vad som avses och hur detta ska formuleras i svensk och internationell lagstiftning. En väl organiserad och fungerande språkvård med anknytning till EU är nödvändig.

Svenska språknämnden instämmer i kommitténs förslag. I EU-sammanhang där det inte är möjligt att tolka till och från samtliga officiella EU-språk bör Sverige i första hand verka för att det ska vara möjligt att tala svenska, men kanske bara lyssna till två eller tre språk. När det gäller den svenska språkpolitiken i EU bör

även tilläggas att den kräver ett intensifierat språkpolitiskt samarbete med andra stater inom EU.

Sveriges facköversättarförening instämmer med utredningens förslag till nationella initiativ när det gäller svenskan i EU. Här menar föreningen att det är mycket viktigt att Sverige samarbetar med andra EU-språk av samma storlek, t.ex. danska, portugisiska, finska etc. Det är svårt att se att Sverige skulle få gehör för en alldeles egen ståndpunkt och det vore önskvärt att redan på ett tidigt stadium försöka få fram en gemensam strategi.

De svenska tjänstemännen i EU arbetar ju med sina frågor på engelska eller franska och läser därför texterna på dessa språk. Om de även regelmässigt läser de svenska översättningarna och håller sig orienterade om hur terminologin används i dem, samt ger de svenska översättarna återkoppling när det gäller terminologianvändningen, skulle detta gynna termarbetet.

I frågan om översättningshjälpmedel vill facköversättarföreningen betona det europeiska perspektivet. Det finns sannolikt parallella problem och lösningar t.ex. för översättning mellan romanska och germanska språk, och man bör undersöka om det finns underlag för exempelvis olika nordiska samarbeten.

Eftersom översättningarna inom EU inte alltid finns tillgängliga i tid väljer tjänstemännen den engelska eller franska texten och detta problem är allmänt för alla språk utom arbetspråken engelska och franska, bör en översyn göras av systemet.

När det gäller översättar- och språkutbildning verkar det nu som det är svårt att överhuvudtaget få studenter att läsa språk. Att i det läget främst satsa på utökade översättarutbildningar och högre förkunskapskrav i språk är kanske inte rätt väg, utan kan till och med vara kontraproduktivt. Det som särskilt behövs i framtiden är fler översättare som har fackkunskaper inom olika områden. Översättarutbildningen skulle därför med fördel kunna läggas upp som vissa av de nya journalistutbildningarna, dvs att man måste ha en fil.kand eller motsvarande plus goda språkkunskaper och man gör ett antagningsprov.

Facköversättarföreningen skulle gärna se att man försökte skapa europeiska tolk- och översättarutbildningar, med utbyten mellan länderna för de motsatta språkriktningarna och med olika delmoment i olika länder. Det skulle kunna höja både status och kvalitet på de svenska utbildningarna.

Jämställdhetsombudsmannen stödjer förslaget till riktlinjer för svenska språket inom EU. Det är viktigt att alla EU-dokument med rättslig verkan finns tillgängliga på svenska och att gemenskapens institutioner är skyldiga att använda svenska vid kontakter med svensktalande. Som rättstillämpande myndighet vill JämO dessutom påminna om vikten att svenska översättningar av rättsakter och domar är av hög kvalitet.

Arbetsmiljöverket tillstyrker de fyra förslagen gällande svenskans ställning som EU-språk.

Glesbygdsverket har inget att erinra mot bedömningar och förslag i avsnitten om svenskans ställning som EU-språk respektive inhemsk politik och förvaltning.

Sveriges Marknadsförbund välkomnar att utredningen särskilt tar upp önskvärdenheten av tydligare EU-språk. Sverige bör fortsätta att verka för att EU arbetar för enklare, begripligare och klarare texter, och likaså bör arbetet för att förbättra svenska EU-texter fortsätta. Som det nu är kan det ofta svärgenomträngliga EU-språket bidra till att främja den vanliga medborgaren från EU-begreppet.

Svenska Akademien uppfattar det som viktigt att med större kraft än hittills värna om svenskans ställning och bruk inom EU. Över huvud taget bör man i instruktionerna för svenska delegater och tjänstemän inskräpa, att det inte ligger i vårt

nationella intresse att bereda vägen för engelskan som ett överordnat arbetspråk inom unionen.

KLYS tillstyrker kommitténs förslag att regeringen skall fastlägga officiella riktlinjer för svenskans ställning och bruk inom EU. I dessa riktlinjer måste ingå att svenskan ska förbli ett officiellt språk i EU och att den svenska regeringen inte får ge efter när det gäller upprätthållandet av översättningskraven. Vidare måste det garanteras att svenska organisationer, företag och privatpersoner förbehålls rätten att yttra sig över olika EU-förslag på svenska språket.

LO välkomnar kommitténs förslag till regeringens utformande av riktlinjer för svenskans ställning och bruk inom EU. *LO* ser tillgången till svenskspråkig kommunikation samt svenskspråkigt material som synnerligen viktigt ur ett demokratiskt och fackligt perspektiv.

Remissinstanser som är tveksamma: Kommunförbundet

Kommunförbundet är tveksamt till att officiella riktlinjer för svenskans ställning och bruk inom EU får avsedd effekt. Förbundet anser att utvecklingen av översättningshjälpmedel och tillgången till översättningsdatabaser har större betydelse.

Övriga kommentarer:

Handikappförbundens samarbetsorgan anser att många människor med funktionshinder kommer att utestängas om inte information från EU också görs tillgänglig och anpassas för dem. Handikapporganisationerna måste kopplas in i unionens tolknings- och översättningsarbete.

Sverigefinska Riksförbundet anser att alla EU-dokument som har rättslig verkan i Sverige och redan har översatts till finska skall finnas tillgängliga på svenska och på finska.

2.2.2 Inhemsk politik och förvaltning

<p>Utredningens förslag: Svenska språket skall normalt användas inom den offentliga administrationen.</p>
--

När det gäller förvaltningen saknas empiriska undersökningar inriktade mot bruket av svenska och andra språk, med det ändå rimligt att anta att svenskan inte gjort stora domänförluster på detta fält. Enligt utredningen är det självklart att svenska skall användas, bl.a. på följande sätt:

- Skyltar och liknande information från myndigheter skall vara på svenska.
- Myndigheter skall ha namn på svenska.
- Myndigheter skall ha e-postadresser på svenska.

(Dessa tre förslag innebär att en författningsreglering bör övervägas i form av en komplettering av de bestämmelser som styr statlig resp. kommunal förvaltning.)

- Myndigheters webbplatser skall vara på svenska.

Avsnittet har inte fått så många remissinstanser att yttra sig. Ingen av dem som lämnat kommentarer avstyrker något av kommitténs förslag. Ett jämförelsevis stort antal instanser lämnar dock egna synpunkter, bl.a. kring förhållandet mellan svenska och de nationella minoritetsspråkens användning i regional och lokal förvaltning.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Socialstyrelsen, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Arbetslivsinstitutet, Arbetsmiljöverket, Gällivare kommun

Socialstyrelsen tillstyrker att svenska språket normalt skall användas inom den offentliga administrationen.

Centrum för tvåspråkighetsforskning stödjer helt utredningens förslag att svenska ska användas på alla politiska nivåer inom den inhemska förvaltningen.

Arbetslivsinstitutet stödjer förslagen om att skyltar och liknande information från myndigheter ska vara på svenska, att myndigheter ska ha namn på svenska, att myndigheter ska ha e-postadresser på svenska och att myndigheters webbplatser ska vara på svenska. Arbetslivsinstitutet menar också att det är självklart att svenska ska användas som koncernspråk inom svensk offentlig förvaltning.

Arbetsmiljöverket tillstyrker förslaget med kommentaren att samtliga förslag redan efterlevs av AV och att en eventuell författningsreglering inte innebär några förändringar för AV och därför förmodligen inte för någon annan myndighet heller.

Gällivare kommun delar utredningens uppfattning.

Övriga kommentarer:

Kammarrätten i Stockholm påpekar vikten av att myndigheterna använder ett språk som är begripligt för dem som kommer i kontakt med myndigheterna, även med domstolarna. Det måste finnas utrymme för språkvårdsarbete hos domstolarna.

Riksförsäkringsverket tillstyrker utredningens förslag att alla svenska myndigheter som bas ska ha all information på svenska språket. Därutöver avgör behoven hos respektive myndighets målgrupper vilka övriga språk informationen bör finnas tillgänglig på, exempelvis minoritetsspråk eller invandrarspråk.

Socialstyrelsen påpekar risken att vissa fackuttryck på engelska inom t.ex. IT-området och hälso- och sjukvårdsområdet används även i officiella dokument.

Centrum för multietnisk forskning påpekar att till förslaget om att myndigheters namn och e-postadresser normalt ska vara på svenska en komplettering borde göras "samt i relevanta sammanhang på de nationella minoritetsspråken", i enlighet med tidigare förslag om skyltar och information som sätts upp av statliga och kommunala myndigheter.

Centrum för lättläst skriver att många människor som har lässvårigheter på grund av funktionshinder eller av andra orsaker kommer att stängas ute från angelägen samhällsinformation om inte informationen anpassas och görs tillgänglig. Några förslag i den riktningen har dock inte förts fram av kommittén. Centrum menar att det är angeläget att alla som behöver anpassade texter kan få informations-

material, svar på frågor mm i lättläst form. Det är av stor vikt att handlingar från t.ex. EU är tillgängliga även för människor med lässvårigheter.

Patent- och registreringsverket menar att utgångspunkten att svenska språket ska användas inom den offentliga administrationen är given. Lika uppenbart är att det förekommer situationer då användningen av andra språk är försvarbar eller rent av nödvändig.

Föreningen Norden i Sverige menar att om nordiskt samarbete ska kunna omfatta alla på lika villkor är det nödvändigt att även i nordiska sammanhang ha beredskap att ställa tolk till förfogande. Resurserna för tolkning och översättning behöver förstärkas i Sverige, inte bara med tanke på det nordiska samarbetet men också med tanke på detta.

Sverigefinländarnas delegation menar att minoritetsspråken inte skall betraktas som undantag som i vissa fall plockas fram. Skyltar och information på minoritetsspråk skall vara en norm på orter och inom regioner där språken använts av hävd eller det med hänsyn till befolkningsunderlaget är befogat. Enligt lagen om rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar är minoritetsspråken inom sina förvaltningsområden förvaltningspråk tillika samhällsbärande språk. Sverigefinländarnas delegation föreslår därför att

- minoritetsspråken ska åtnjuta det skydd och stöd som harmonierar med intentionerna i Riksdagens minoritetspolitiska beslut samt Europarådets språk- och ramkonvention samt vid sidan av svenska betraktas som historiska, nationella språk med full hemortsrätt,
- minoritetsspråkens status som samhällsbärande språk vid sidan av svenskan fastställs i den svenska lagstiftningen,
- minoritetsspråken skall på motsvarande sätt som svenskan betraktas som norm "i det offentliga rummet" där språken använts av hävd eller där det med hänsyn till befolkningsunderlaget är befogat,
- förvaltningsområdet för finska språket utökas att i första steget omfatta Stockholm och Mälardalen och stegvis hela landet.

Samernas utbildningscentrum anser att de samiska myndigheterna, såsom Sametinget och Sameskolstyrelsen samt de tjänstemän med samiska som funktionellt språk och vilka arbetar inom övriga lokala, regionala och statliga myndigheter, skall kunna använda samiska muntligt och skriftligt i sin myndighetsutövning inom relevanta områden. Detta skulle medföra en positiv inställning till samiska språket samtidigt som förvaltningarna och myndigheterna tvingas att i förekommande fall rekrytera personal som är tvåspråkiga.

2.3 Arbetsliv, marknad och konsumtion, kultur och medier, informationsteknik samt hälso- och sjukvård.

2.3.1 Arbetsliv

Utredningens förslag: Användningen av svenska inom arbetslivet skall främjas och i vissa fall regleras. Konsekvenserna av användningen av andra språk inom arbetslivet skall följas.

Språket spelar en stor roll för förhållandena inom arbetslivet. Språket är ett viktigt arbetsredskap och språkförhållandena på arbetsplatserna påverkar dels den enskildes möjligheter att få anställning och göra karriär, dels möjligheter till medbestämmande och inflytande. Undersökningar visar att engelska blir allt vanligare

som koncernspråk. Däremot finns inga undersökningar som visar vilka konsekvenser det utbredda användandet av engelska i arbetslivet får för arbetsmiljö- och arbetarskyddsfrågor. Utredningen konstaterar att lagen om anställningsskydd inte reglerar på vilket språk arbetstagaren ska informeras om sina anställningsvillkor.

Utredningens förslag innebär att

- forsknings- och utredningsarbete initieras när det gäller bruket av engelska inom arbetslivet,
- Arbetslivsinstitutet ges i uppdrag att i samarbete med språkvården utreda språkvalets effekter på de anställda och deras prestationer samt hur arbetstagares språkkunskaper påverkar deras möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden,
- översyn av lagstiftningens språkliga aspekter inom arbetarskydd och anställningsskydd skall göras (Arbetsmiljöverket ges i uppdrag att utreda vilka eventuellt rättsliga regleringar som behövs för att skydda anställdas språkliga rättigheter, lagen om anställningsskydd 6 a §),
- språket skall uppmärksammas i arbetsmiljötillsynen (Arbetsmiljöverket skall i sin tillsyn uppmärksamma språkets betydelse för arbetsmiljön, t.ex. förekomsten av skyddsföreskrifter på främmande språk, handlingar på främmande språk som underlag för skyddsombud etc.),
- förhandlingsunderlag bör finnas tillgängliga på svenska (medbestämmandelagen 4, 10, 18 §§),
- språkvalet i kollektivavtal inte bör regleras.

Arbetsmiljöverket är tveksamt till det uppdrag som kommittén föreslår att verket ska få. AV uppfattar uppdraget för otydligt avgränsat och påpekar att resurser måste tillföras verket om uppdraget ska kunna utföras. Även Uppsala universitet svarar att de är tveksamma till om AV är rätt instans att ensamt genomföra uppdraget. Arbetslivsinstitutet menar sig inte ha resurser att genomföra det forskningsuppdrag som kommittén föreslår. För övrigt är de flesta av de remissinstanser som lämnat synpunkter på avsnittet positiva till kommitténs förslag. Särskilt förslaget om en översyn av lagstiftningen inom arbetarskydd och anställningsskydd kommenteras i positiva ordalag.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Centrum för tvåspråkighetsforskning, Folkbildningsförbundet, Svenska språknämnden, Sveriges facköversättarförening, Jämställdhetsombudsmannen, Arbetslivsinstitutet, LO

Centrum för tvåspråkighetsforskning skriver att i ett internationaliserat näringsliv kan det vara nödvändigt att föreskriva att särskilt säkerhetsföreskrifter och förhandlingsunderlag finns tillgängligt på svenska.

Folkbildningsförbundet har inga i förhållande till framförda förslag avvikande uppfattningar.

Svenska språknämnden instämmer i stort med kommittén. Till skillnad från kommittén anser nämnden dock att det kan vara lämpligt att i lag reglera även språkvalet för kollektivavtal.

Sveriges facköversättarförening delar utredningens åsikter om språkets viktiga roll i arbetslivet och vill betona att en översyn måste göras av lagstiftningen inom arbetarskydds- och arbetsmiljöområdet.

Jämställdhetsombudsmannen stödjer förslaget att utreda behovet av lagstiftning för att reglera arbetstagares rätt till viss information på svenska på områdena arbets-

rätt och arbetarskydd, även i företag med annat koncernspråk. Betänkandet ger som exempel skyddsföreskrifter och underlag inför medbestämmandeförhandlingar. JämO föreslår att listan utökas till att omfatta även företagens jämställdhetsplaner, underlag för lönekartläggningar, analyser av lönekartläggningar och handlingsplaner för jämställda löner samt rekryteringsannonser och meritförteckningar för anställningssökande, dvs dokument som jämställdhetslagens bestämmelser om aktiva åtgärder ålägger företagen att upprätta i samverkan med arbetstagarna samt handlingar som krävs för att enskilda eller fackliga förtroendevalda ska kunna bedöma om det finns underlag att misstänka brott mot jämställdhetslagens diskrimineringsförbud.

Arbetslivsinstitutet instämmer i att det är viktigt att ett forsknings- och utredningsarbete initieras när det gäller bruket av engelska i arbetslivet. Institutet har för närvarande inga möjligheter att ta sig an ett sådant forskningsuppdrag som föreslås i kapitel 21.3.3. Resurser i form av lämplig kompetens och medel saknas för detta.

LO anser att den föreslagna studien av de språkliga aspekterna på det arbetsrättsliga området är mycket viktigt och bör ske i samråd med parterna på svensk arbetsmarknad. Språkvalets och språkhanteringens påverkan på de anställdas och dess representanters faktiska förutsättningar att tillgodogöra sig information och möjligheter till medbestämmande är en mycket viktig utgångspunkt.

Remissinstanser som avstyrker (inkl. invändningar): Uppsala universitet, Arbetsmiljöverket

Uppsala universitet anser att Arbetsmiljöverket inte är den myndighet som är mest lämpad att göra en fullständig genomlysning på det arbetsrättsliga regelverket. Uppdraget bör inte ensamt ges till Arbetsmiljöverket utan genomföras i samarbete med någon annan lämplig myndighet.

Arbetsmiljöverket anser att förslaget att ge AV i uppdrag att utreda språkfrågor inom arbetsrättsområdet måste avgränsas till arbetsmiljöområdet – den del av lagstiftningen som ryms inom AVs instruktion – och preciseras till språkfrågor ifråga om säkerhet inom arbetsmiljöområdet. AV anser att resurser måste tillföras motsvarande ett sådant uppdrags omfattning.

Förslaget att AV ”i sin tillsyn ytterligare skall uppmärksamma språkets betydelse för arbetsmiljön” är mycket kortfattat och AV ställer sig därför frågande till vad som avses med att ”ytterligare uppmärksamma”.

Övriga kommentarer:

Gällivare kommun menar att ytterligare belysning behövs av de fall utredningen föreslår att användningen av svenska i arbetslivet ska regleras. I utredningen framgår inte vilka konsekvenser resursmässigt och finansiellt som erfordras med anledning av förslagen. Om förslagen innebär ökat resursbehov för kommunerna så måste detta kompenseras.

Svenskt Näringsliv vill gärna betona att information om säkerhet, hälsa och arbetsmiljö, tekniska instruktioner och manualer etc måste finnas tillgängliga på språk som medarbetarna på arbetsplatsen förstår och kan tillgodogöra sig, så att säkerheten kan upprätthållas och produktivt samarbete kan bedrivas på arbetsplatsen. Utredningen föreslår en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen och konsumentlagstiftningen samt att den arbetsrättsliga lagstiftningen explicit ska innehålla regler om att information och förhandlingsunderlag skall finnas tillgänglig på svenska. Redan idag ligger det i arbetsgivarens informations- och

förhandlingsskyldighet att erbjuda mottagaren begripligt material. Detta finns även klart reglerat i lagstiftningen beträffande styrelserepresentation. De erfarenheter av utvecklingen hittills av språkbruket i företag och på arbetsplatser, som Svenskt Näringsliv och dess medlemsorganisationer mött, ger inte anledning till ny och ytterligare reglering. Men om detta ändå blir aktuellt, kunde det vara en bättre lösning att föreskriva att de lokala parterna på arbetsplatsen bör vara överens om vilket eller vilka språk som skall tillämpas för att information och kommunikation på arbetsplatsen skall fungera på bästa sätt.

2.3.2 Marknad och konsumtion

Utredningens förslag: Användningen av svenska inom konsumentområdet skall främjas och i vissa fall regleras och konsekvenserna av användningen av andra språk skall undersökas.

För konsumenterna har internationaliseringen blivit tydlig: utbudet av produkter och tjänster från utlandet har ökat. Även svenska produkter marknadsförs numera ofta på engelska. I en alltmer internationaliserad värld blir det allt viktigare att kunna kräva konsumentinformation på god och begriplig svenska.

Utredningen föreslår att en genomgång av språket i konsumenträtten skall göras. Som underlag för en sådan genomgång pekar utredningen på konsumentköplagen (1990:932), som bör ändras så att kravet att anvisningar skall vara på svenska språket blir tydligt och klart för alla (16§), produktsäkerhetslagen (1988:1604) där det bör regleras att näringsidkare är skyldiga att lämna avsedd information på svenska språket samt marknadsföringslagen (1995:450), där det närmare bör utredas vilka effekter det kan få om näringsidkare vid marknadsföring lämnar konsumentinformation på andra språk än svenska och om lagstiftningen behöver ändras för att tillförsäkra konsumenterna i Sverige att information lämnas på svenska språket.

Vidare menar kommittén att det är olyckligt om inskränkningar av översättningskraven när det gäller patenthandlingar sker, eftersom det motverkar möjligheterna att bevara svenska som ett komplett och samhällsbärande språk.

Flera av remissinstanserna uppehåller sig i sina yttranden vid frågan om översättningar av patenthandlingar. Kring den frågan har kommittén inte presenterat några särskilda förslag, därför finns inget att avstyrka. Frågan har ändå lockat många av de svarande att lämna sina synpunkter. Flertalet av dem menar att betänkandet har lagt för stor vikt vid patenthandlingars betydelse för språkutvecklingen och att effektivitetsvinsterna i de föreslagna inskränkningarna av översättningskraven väger tyngre. I övrigt finns inga invändningar mot kommitténs förslag.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Konsumentverket, Svenska språknämnden, Sveriges facköversättarförening, Svenska Akademien, Kungl. Vetenskapsakademien, KLYS, Svenska Patentombudsföreningen

Konsumentverket välkomnar kommitténs förslag att främja svenska språket inom konsumentområdet och stödjer förslaget om en fullständig genomgång av lagstiftningen på området, gärna i samarbete med Språkvården. Under förutsättning att en sådan genomgång kommer igång snabbt anser verket att man kan avvakta med

de ändringar i konsumentköplagen och produktsäkerhetslagen som kommittén föreslår.

Svenska språknämnden anser att man bör hålla fast vid rådande bestämmelser om översättning av patenthandlingar till svenska.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag om att främja användningen av svenska inom konsumentområdet samt att skärpa lagstiftningen för att tydliggöra kravet på att anvisningar ska finnas på svenska. Enligt facköversättarföreningens uppfattning är det ett oeftergivligt krav att rättsligt bindande texter skall finnas på svenska, annars äventyras både den enskildes rättssäkerhet och svenska språkets ställning inom denna domän.

Svenska Akademien hävdar att det är av största betydelse att Sveriges företrädare upphör att motverka användningen av svenska språket på patentområdet.

Kungl. Vetenskapsakademien instämmer i betänkandets förslag att viss reglering inom konsumentområdet bör skärpas vad gäller språkbruk.

KLYS vill med skärpa framhålla att frågan om svenska patentansökningar är en fråga som i grunden berör det svenska språkets ställning och vår egen språkutveckling eftersom språket alltid utvecklas i konkreta sammanhang, t.ex. när en ny uppfinning ska beskrivas. *KLYS* kräver att regeringen återtar sitt förhastade beslut att stödja det förslag till nya EU-regler som innebär att skyldigheten att översätta patenthandlingar till de nationella språken inskränks och att det räcker med patenthandlingar på något av de tre språken engelska, franska och tyska för att de skall vara giltiga i Sverige.

Svenska Patentombudsforeningen delar kommitténs uppfattning att det vore olyckligt om inskränkningar av översättningskraven sker. Om den s.k. Londonöverenskommelsen träder i kraft med verkan för Sverige kommer svenska uppfinnare och företag att förlora i rättssäkerhet och inte uppnå annat än marginella besparingar, som ändå förmodligen kommer ätas upp av ökade kostnader för bevakning av konkurrenters patent och ökade kostnader för hantering av patentkonflikter. Föreningen föreslår att Sverige inte skall ratificera Londonöverenskommelsen, som innebär en inskränkning av skyldigheten att översätta europeiska patentskrifter till svenska.

Remissinstanser som har invändningar: Stockholms universitet, Patent- och registreringsverket, Patentbesvärsrätten, Svenskt Näringsliv, Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd, Svenska industriens patentingenjörers förening

Stockholms universitet menar att resonemanget om översättning av patenthandlingar ter sig bristfälligt så till vida att sådana översättningar dels är kostsamma, dels inte fyller någon funktion av större betydelse eftersom nästan ingen tar del av dem.

Patent- och registreringsverket menar att det finns skäl att tona ner vad som i betänkandet påstås om betydelsen av att ha patenthandlingar tillgängliga på svenska. De farhågor som uttrycks, om att lättnader i nuvarande översättningskrav skulle ge upphov till domänförluster eller äventyra rättssäkerheten, framstår som överdrivna. Erfarenheten visar att det inte är i patentbeskrivningar som ny teknisk terminologi uppstår. Begrepp och termer är vanligtvis etablerade när patentansökningar görs. Till detta kommer att svenska översättningar av europeiska patent ges in till PRV först åtskilliga år efter det ansökan gjorts. Vid det laget har det tekniska språket utvecklats via andra kanaler. PRVs bedömning är att svenska

översättningar av europeiska patent inte har någon betydelse för termuppbyggnad eller i övrigt för svenska språkets utveckling.

Patentbesvärsträtten menar att det inte finns något som tyder på att översättningar av patenthandlingar verksamt bidrar till språkets utveckling, vare sig genom ny begreppsbildning eller på något annat sätt. Även om en inskränkning av översättningskraven i och för sig kan framstå som olycklig ur språklig synvinkel torde en sådan begränsning i praktiken vara av marginell betydelse.

Svenskt Näringsliv anser att kommitténs slutsats angående begränsningar av krav på översättningar av patentskrifter är alltför långtgående. Enligt Svenskt Näringslivs uppfattning har patenthandlingar en synnerligen begränsad betydelse för utvecklingen av det svenska språket ens på det tekniska området. Patentskrifter används idag inte i TNCs terminologiutveckling och översättningar av sådana till svenska spelar således inte någon roll för detta utvecklingsarbete. Detta beror bl.a. på att teknisk terminologi inte i patenthandlingar används på det speciella, definierade sätt som erfordras för att de skall kunna utnyttjas för terminologiutveckling. Vidare tillkommer de svenska översättningarna av patentskrifter först då ett patent beviljats och fullföljts i Sverige, i normalfallet flera år efter den tidpunkt då tekniken är ny och då den använda terminologin skulle kunna ha betydelse för språkutvecklingen. Mot denna bakgrund anser inte Svenskt Näringsliv att begränsningar i översättningskraven skulle ha de negativa verkningar för den svenska språkutvecklingen som kommittén befarar. Även när det gäller rättssäkerhetsaspekterna är effekterna av inskränkningar i översättningskraven enligt Svenskt Näringsliv begränsade.

När det gäller konsumentinformation och produktsäkerhet delar Svenskt Näringsliv utredningens bedömningar och förslag.

Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd kan inte ställa sig bakom kommitténs slutsats angående inskränkningar i översättningskraven av patenthandlingar. SFIR hänvisar till TNCs slutsatser som presenterades i samband med Patentfördragsutredningen (se ovan). Från föreningens synpunkt är det av fundamental betydelse för små och medelstora företags utnyttjande av patentsystemet att kostnaderna för patentering kan sänkas och hållas nere. Från samhällssynpunkt är detta en konsekvens som väger tyngre än ett formellt krav på översättning på patenthandlingar, särskilt som sådana översättningar ofta ligger oanvända.

Svenska industriens patentingenjörers förening instämmer inte till fullo i kommitténs slutsats om inskränkningar av översättningskraven av patenthandlingar. Förvisso innebär inskränkningen en försvagning av svenska språkets samhällsbärande funktion, men denna försvagning är enligt SIPF:s mening ytterst ringa, vilket styrks av det nuvarande begränsade intresset för de svenska översättningarna. För svensk industris del ser SIPF det som enbart en fördel om översättningskraven minskar eftersom detta kan reducera de betungande översättningskostnaderna för att erhålla patent utomlands för små och medelstora företag.

Övriga kommentarer:

Livsmedelsverket påpekar att det inom livsmedelsområdet idag finns bestämmelser om att märkning på konsumentförpackningar ska vara på svenska. Det har stöd i EU-direktiv. Livsmedelsverket ser märkningen på svenska språket som viktig för förståelsen av uppgifterna på förpackningen. Särskilt viktig är det för känsliga konsumentgrupper som t.ex. allergiker och gravida.

Centrum för lättläst skriver att det är självklart att konsumentinformation, som t.ex. försäkringsvillkor och lånevillkor måste vara begriplig för alla, men lättläst information är i sådana sammanhang en sällsynthet.

2.3.3 Kultur och medier

Utredningens förslag: Svenska språkets ställning inom kultur och medier skall främjas.

Av Nordiska ministerrådets undersökning framgår att risken för att svenskans ställning inom svenskt kulturliv ska försvagas inte är särskilt stor. Det framstår som om få kulturarbetare och journalister väljer engelska i stället för svenska, med undantag för populärmusiker och facklitterära författare. Så länge som svensk film spelas på svenska, svenska dagstidningar innehåller nyheter på svenska, teater i Sverige spelas på svenska och en betydande del av program i svensk TV är på svenska, är risken för en domänförlust inom kulturområdet liten. Kommittén anser att svenskans ställning bör stärkas främst inom etermedieområdet. Visserligen är svenskans ställning stark inom nyhets- och faktaprogrammen i TV, men man kan ändå konstatera att en stor del av utbudet i både radio (framför allt musikutbudet) och TV är på engelska. Utbudet av musik och program på andra främmande språk än engelska är mycket begränsat.

Kommitténs förslag innebär att

- andelen svenskspråkiga program i SVT inte skall minska,
- andelen utländska program på andra språk än engelska bör öka,
- programbolagen skall redovisa sändningsspråk,
- fortsatt stöd bör ges till litteratur,
- fortsatt stöd bör ges till musikkivet,
- staten skall fortsätta stödja svensk film.

Inte heller till detta avsnitt har någon av remissinstanserna avstyrkt eller framfört invändningar mot kommitténs förslag. Bland dem som tillstyrker och är positiva märks synpunkter kring stöd till litteratur och svenskspråkiga program i TV. Varken Sveriges Television eller Sveriges Radio har särskilt kommenterat detta avsnitt. Sveriges Television föreslår generellt i sitt yttrande att utredningens förslag rörande public service-TVn samt de synpunkter och förslag som redovisas i remissyttrandena överlämnas till den beredning för de framtida riktlinjerna för public service som ska tillsättas.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker: Uppsala universitet, Svenska filminstitutet, Sveriges facköversättarförening, Botkyrka kommun, Kungl. Vetenskapsakademien, Föreningen Norden i Sverige, KLYS, DIK-förbundet, LO, Sveriges författarförbund

Uppsala universitet stödjer förslaget, särskilt att fortsatt stöd skall ges till utgivning och distribution av litteratur, även klassiker. UU framhåller att litteraturläsning i skolan bör betonas. Litteraturens roll som bärare av ett effektivt, innovativt och samhällsbärande språk bör eftertryckligt hävdas.

Svenska filminstitutet instämmer i kommitténs bedömning att det är angeläget att andelen svenskspråkig film som visas på biograf behålls och givetvis helst ökar. Förutsättningen för en fortsatt högkvalitativ inhemsk produktion är dock att staten även i framtiden garanterar medel för att stödja svensk filmproduktion åtminstone i nivå med produktionsstödet i våra nordiska grannländer. Om så sker finns inga indikationer på att filmen är ett område där svenska språket riskerar att trängas ut.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag att värna om svenska språkets ställning inom kultur och medier.

Botkyrka kommun anser det angeläget att det svenska språkets ställning inom kultur och medier ska stärkas. För barn och ungdomar – det gäller inte minst i ett mångspråkigt samhälle – är god tillgång på svenskproducerade barnprogram i tv ett måste. Fortsatt stöd till svensk litteratur för både vuxna och barn behövs, liksom presstödet till svenska tidningar och produktionsstöd till svenskproducerad film.

Kungl. Vetenskapsakademien instämmer i att litteratur från olika språkområden når den svenska publiken i svensk översättning. Likaså att det finns tillgång till populärvetenskaplig och folkbildande facklitteratur på svenska. En ökning av litteraturstödet till facklitteratur kan vara önskvärd.

Föreningen Norden i Sverige instämmer i när kommittén betonar vikten av att nordiska program finns med i TV-utbudet och i önskvärdheten av att finlands-svensk litteratur lättare blir tillgänglig för den rikssvenska publiken.

KLYS delar utredningens uppfattning att svenska språkets ställning inom kultur och media skall främjas. Klys anser dock att den svenska skönlitteraturen borde ha lyfts fram bättre i utredningen. Ett naturligt sätt att ta tillvara vårt språkliga arv är att satsa på litteratur- och upplevelseläsning i skolan. KLYS anser att klassuppsättningar av betydande klassiker borde finnas i skolorna. Genom egna litterära upptäckter kan eleverna utveckla sitt språk och sin egen fantasi. Författare bör bjudas in till landets skolor för att berätta om språkets makt som en befriare av fantasi och visioner. KLYS föreslår att en idégrupp inrättas med bl.a. KLYS, författarförbundet och Författarcentrum som deltagare för att vitalisera arbetet med att göra det svenska språket levande i skolan.

DIK-förbundet anser, liksom kommittén att stöd ska ges till litteratur, och vill i detta sammanhang betona bibliotekens centrala roll för att sprida kunskap kring språk och litteratur. Biblioteken behöver realistiska förutsättningar för att kunna ge den breda allmänheten, oavsett social, geografisk, religiös eller etnisk bakgrund, tillgång till det svenska språket.

LO delar uppfattningen att det ska uttryckas en viljeinriktning i de framtida tillståndsvillkoren när det gäller svenskspråkiga program i SVT och TV4. LO anser att en utredning bör tillsättas för att se över möjligheterna till påverkan på EUs TV-direktiv. Uppdraget bör inriktas mot införande av den s.k. mottagarland-principen, så att de programföretag som i huvudsak riktar sina sändningar till ett land, bör omfattas av mottagarlandets regelverk.

Sveriges författarförbund understödjer livligt utredningens krav på att andelen svenskspråkiga program i SVT inte skall minska – de bör enligt förbundets mening istället öka redan av det enkla skälet att möjligheten att ta del av utländska program genom andra TV-kanaler än SVTs ökat dramatiskt under senare år. Förbundet stödjer även utredningens krav på att andelen utländska program på andra språk än engelska bör öka och att SVT och TV4 skall redovisas sändnings-språk i sina programredovisningar till regeringen och Granskningsnämnden.

I utredningens krav på fortsatt stöd till de litterära upphovsmännen och bokutgivning saknar förbundet ett av de grundläggande argumenten för detta. Författarna och de litterära översättarna spelar enligt förbundets mening en viktig roll som avlyssnare, pådrivare och experimentverkstad för det svenska språket och dess utveckling. Denna roll berörs över huvud taget inte av utredningen.

Övriga kommentarer:

Högskolan i Jönköping anser att man bör ta tillvara mediernas uttrycksmöjligheter bättre genom att låta barn bekanta sig med medierna och uttrycka sig genom mediernas språk, exempelvis genom att i skolan förstärka och satsa på bildkommunikation, filmkunskap, dramaturgi och träning i scenografiska effekter.

Kulturrådet menar att det finns goda kulturpolitiska skäl att bygga ut litteraturstödet för att stimulera distribution i Sverige av svenskspråkig litteratur som produceras i Finland och ökad översättning av litteratur från små språkområden till svenska. Kulturrådet är berett att utarbeta förslag till konstruktion, regler och kostnader i syfte att åstadkomma en ordning för detta.

Centrum för lättläst saknar en diskussion i hela kapitlet kring det faktum att studier visar att 25 procent av den vuxna befolkningen i Sverige har begränsad läsförmåga och att mellan 6 och 7 procent antas ha betydande lässvårigheter. Nästan alla arbeten idag ställer stora krav på läsförmågan och kommunikationsförmågan, på att förstå och bearbeta information. Grupper som inte har tillgång till språket och till viktig information riskerar att marginaliseras och hamna utanför arbetsmarknaden. Vid genomgången av insatser på kultur- och medieområdet har kommittén inte berört den lättlästa utgivningen, vilket centrum ser som en brist.

Svensk Biblioteks förening beklagar att inget sägs om litteraturens och bibliotekens möjligheter att främja det svenska språkets position och utveckling i det här sammanhanget. Förslagen som avslutar kapitlet kan dessvärre sammanfattas under begreppen "ingen åtgärd" eller "status quo".

Sveriges Utbildningsradio konstaterar att UR inte nämns i förslaget, men har, enligt nuvarande sändningstillstånd, ett särskilt ansvar för det svenska språket och dess ställning i samhället. De förändringar kommittén föreslår kommer att påverka även UR, som anser att frågor rörande förändringar i företagets tillståndsvillkor bör tas upp i beredningen inför en ny tillståndperiod.

2.3.4 Svenskan som IT-språk

Utredningens bedömning: Skolor bör stödjas och stimuleras att använda dataprogram på svenska språket.

Målet för den statliga IT-politiken är att Sverige som första land skall bli ett informationssamhälle för alla. Språket är en viktig del i detta. Kommittén anser att det är ett demokratikrav att det finns möjlighet att använda svenska språket i detta informationssamhälle. Detta är särskilt viktigt i skolan och den offentliga förvaltningen. Enligt kommitténs bedömning bör skolor stödjas och stimuleras att använda program på svenska språket. Multimedieprogram för skolbruk bör normalt vara översatta till svenska. För att främja en sådan utveckling kan det övervägas om staten bör ta initiativ till ett samarbete med näringslivet i denna fråga. Detta bör vara en fråga för det språkteknologiska sekretariat som föreslås på annan plats i betänkandet.

Relativt få av remissinstanserna har valt att kommentera detta avsnitt. Ingen har lämnat några invändningar mot förslaget.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker: Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Botkyrka kommun, Gällivare kommun, Handikappförbundens samarbetsorgan

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer med utredningens förslag. Särskilt viktigt anser TPB det vara att program kan utvecklas som kan vara till stöd för elever med läs- och skrivsvårigheter.

Botkyrka kommun stödjer alla förslag som stärker svenskan på IT-området.

Gällivare kommun delar utredningens uppfattning att skolor bör stödjas och stimuleras att använda dataprogram på svenska.

Handikappförbundens samarbetsorgan instämmer med utredningen att skolor bör stimuleras att använda svenskspråkiga dataprogram. Särskilt viktigt är det att program kan utvecklas och vara till stöd för elever med läs- och skrivsvårigheter, utvecklingsstörning, m.fl. grupper.

Övriga kommentarer:

Karlstads universitet menar att skolor bör öppna för barns och ungdomars lust att själva experimentera med språk och att man därför inte ska låsa skolans användning av multimedieprogram till svenskspråkiga versioner.

Centrum för multietnisk forskning påpekar att sameskolorna och de sverigefinska fristående skolorna strävar att använda både svenska och finska/samiska dataprogram för att stärka barnens tvåspråkighet.

Markaryds kommun föreslår att Skolverket i samarbete med intresserade lärare vid landets skolor till en portal samlar länkar till lämpliga webbplatser med information om vilka elevkategorier webbplatserna lämpar sig för. Länkarna ska leda till webbplatser där språket är anpassat, där adekvata fackuttryck används och där informationsmaterialet är så pass begränsat att sökning kan göras även av den som besitter begränsade kunskaper.

2.3.5 Hälso- och sjukvård

Utredningens bedömning: Personer med utländsk utbildning som skall arbeta inom hälso- och sjukvårdsområdet bör ha de språkkunskaper som behövs för att utöva yrket i Sverige.

Utredningen behandlar två aspekter av svenska språket inom hälso- och sjukvårdsområdet: språkvalet i journalhandlingar och krav på kunskaper i svenska för personer med utländsk utbildning inom hälso- och sjukvårdsområdet. Kommitténs bedömning är att det finns behov av resurser för kurser i svenska för personal inom hälso- och sjukvården med utländsk utbildning. Detta menar kommittén bör uppmärksammas i den översyn av språkutbildningen för utländsk vårdpersonal som riksdagen har beslutat om.

Ingen av de svarande remissinstanserna avvisar att personer som arbetar inom hälso- och sjukvården bör ha de språkkunskaper som behövs för att kunna utöva

yrket i Sverige. Ingen har heller invändningar mot att det behövs resurser till språkkurser för personal med utländsk utbildning.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker: Socialstyrelsen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Gällivare kommun, Föreningen Norden i Sverige, Landstingsförbundet, Svensk sjuksköterskeförening

Socialstyrelsen skriver att kommunikationen mellan vårdande/behandlande personal å ena sidan och patienten/klienten å den andra är väsentlig för den senares trygghet och för kvaliteten på insatsen/behandlingen. Det är viktigt att den förväntade ökade andelen medicinsk personal från utlandet behärskar patientens/klientens språk. Det är viktigt att alla vårdgivare avsätter resurser för utbildning i svenska språket för personal med utländsk härkomst. Samtidigt vill Socialstyrelsen påpeka att det bland patienterna finns många som inte behärskar svenska, vilket innebär behov av insatser för att ge hälso- och sjukvårdspersonalen vissa grunder i de vanligaste språken hos invandrade patienter.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering anser att förslaget om resurser för utbildning i svenska för personal inom hälso- och sjukvården som har vårdutbildning från ett annat land är relevant. DO vill dock understryka att det endast kan handla om krav på *tillräckliga* kunskaper. Kraven måste anpassas till den aktuella utbildningen, det aktuella yrket eller de aktuella arbetsuppgifterna.

Gällivare kommun delar utredningens mening. Kommunens resurser att ge utländsk personal inom hälso- och sjukvården svenskundervisning är ytterst begränsad.

Föreningen Norden i Sverige instämmer i det viktiga i att hälso- och sjukvårdspersonal med patientkontakter har goda kunskaper i svenska eller i andra nordiska språk. Vidare menar föreningen att hälso- och sjukvårdslagstiftningen bör ses över i syfte att söka säkra att i vart fall alla erkända språkliga minoriteter kan ges möjlighet att få vård och omsorg på sitt modersmål. Socialstyrelsen eller Handikappombudsmannen bör ges i uppdrag att öva tillsyn när det gäller dessa egentligen självklara rättigheter.

Landstingsförbundet delar utredningens uppfattning att personer med utländsk utbildning som skall arbeta inom hälso- och sjukvårdsområdet bör ha de språkkunskaper som behövs för att utöva yrket i Sverige.

Landstingsförbundets styrelse delar utredningens uppfattning att det finns behov av mer resurser för kurser i svenska för personer med utländsk utbildning. Finansiering av sådana kurser kan ske genom såväl landstingen som staten. I vissa fall kan det vara naturligt att kommande arbetsgivaren betalar t.ex. vid rekrytering från EU/EES-området och från andra länder.

Förbundet delar utredningens uppfattning att även den nationella hälso- och sjukvårdspolitiken (genom Socialstyrelsen) och utbildningspolitiken (genom högskolorna) kan finansiera sådana kurser. I andra fall kan det vara naturligt att arbetsmarknadspolitiken (genom AMS) betalar för läkare eller sjuksköterskor med legitimation från tredje land och som redan har arbets- och uppehållstillstånd i landet, men jobbar inom andra yrken.

Svensk sjuksköterskeförening anser att personer med utländsk utbildning *bör ges förutsättningar* att skaffa sig kunskaper i svenska språket. För att kommunicera med patienter krävs inte bara kunskaper i sjukvårdssvenska. Kravet på goda svensk-kunskaper måste gälla både personal som kommer från annat EU-land och personer från tredje land.

SFF anser i likhet med utredningen att svenska uttryck i första hand skall användas i journalhandlingar. För att journalhandlingar skall vara överskådlig och kunna förstås av alla krävs även väl utvecklade termer och begrepp. SFF vill särskilt understryka vikten av att staten tar ett ekonomiskt ansvar för utvecklingen av hälso- och sjukvårdens språk. Detta arbete bör integreras i utvecklingen av datoriserade informationssystem och göras i samarbete med professionella grupper inom hälso- och sjukvården och terminologiskt arbete.

Övriga kommentarer:

Linköpings universitet Tema K undrar varför förslaget begränsas till dem som arbetar inom hälso- och sjukvården. Det finns andra samhällsområden där personer med utländsk utbildning bör ges de språkkunskaper som behövs för att utöva yrket i Sverige.

DIK-förbundet menar att kommitténs bedömning behöver förtydligas och utvecklas. Vem eller vilka ska ansvara för att ge de språkkunskaper som behövs till personer med utländsk utbildning inom hälso- och sjukvårdsområdet? Dessutom anser DIK att det är av största vikt att logopedier, som skall analysera patienters avvikande tal och språk, bör behärska språket flytande.

2.4 Svenska termer och uttryck

Utredningens förslag: Åtgärder skall vidtas för att säkerställa att svenska termer och uttryck kan skapas inom alla de områden där vi vill kunna använda svenskan.

Utredningens bedömning: Terminologiarbete bör integreras i de satsningar som görs på "mjuk infrastruktur" inom IT-området.

Om svenskan ska kunna användas inom specialiserade områden där den tekniska och vetenskapliga utvecklingen går snabbt, är det viktigt att svenska ord och uttryck finns. Tillgång till ändamålsenliga specialisttermer gör det lättare att använda svenska. Termarbete är alltså ett led i motverkandet av domämförluster. Men om en viss svensk term finns förtecknad och ingen känner till den utan istället använder ett engelskt uttryck, är ju värdet av den svenska varianten begränsat. Kommittén anser att det är nödvändigt att svenska uttryck och termer kan utarbetas inom specialiserade områden som naturvetenskap, medicin och teknik. Om så inte sker kommer kommunikationen mellan lekmän och experter att försvåras. För att svenskan skall kunna användas i EU-sammanhang krävs goda termdatabaser som hjälpmedel för översättare och tolkar. Kommitténs förslag till åtgärder innebär att

- staten skall ta ansvar för det allmännyttiga terminologiarbetet,
- kontinuerlig uppföljning av läget skall göras,
- termgrupper skall ges stöd,
- språkvården skall säkerställa att flerspråkiga termbaser utvecklas,
- myndigheternas begreppsansvar skall kartläggas och regleras,
- terminologiarbete bör integreras i de satsningar som görs på "mjuk infrastruktur".

Relativt många remissinstanser har kommenterat kapitlet och alla har varit positiva till kommitténs förslag. De flesta stödjer kommitténs förslag generellt, men det delförslag som uppmärksammats mer än de andra är att terminologiarbete bör integreras i satsningar på mjuk infrastruktur.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl positiva): Uppsala universitet, Konsumentverket, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, KTH, Luleå tekniska universitet, Riksarkivet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Svenska språknämnden, Svenska biotermgruppen, Arbetsmiljöverket, Patent- och registreringsverket, Terminologicentrum, Svenskt Näringsliv, Svenska Akademien, Föreningen Norden i Sverige, KLYS, LO, Centralen för Teknisk Terminologi i Finland, Svenska optiksällskapet, Sveriges författarförbund

Uppsala universitet tillstyrker förslaget och instämmer i bedömningen att det är nödvändigt att svenska uttryck och termer kan utarbetas även inom specialiserade områden.

Konsumentverket stödjer tanken att svenska termer och uttryck bör skapas istället för dem som inlänas, och att språkvärden bör fortsätta sitt arbete med språklig "standardisering" för att undvika domämförluster. Här är det önskvärt att språkvärden bygger vidare på sitt kontaktnät av intresserade medier och företag. Konsumentverket föreslår ett periodiskt, elektroniskt nyhetsbrev som presenterar nya svenska ord som överförs till svenska från andra språk.

Riksförsäkringsverket tillstyrker utredningens bedömning att terminologiarbete bör integreras i de satsningar som görs på mjuk infrastruktur. Utvecklingen av 24-timmarsmyndigheten går mot service som alltmer integreras mellan myndigheter. Då är det viktigt både med aktivt terminologiarbete inom respektive myndighets ansvarsområde och samarbete mellan myndigheter så att begrepp ensas.

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömning angående mjuk infrastruktur och menar att staten bör identifiera särskilda resurser för att dels ett samordnat terminologiarbete kan komma till stånd, dels översättning och harmonisering av internationella standarder inom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten.

KTH ser att risken för domämförluster är stor i svenskas ordförråd. Terminologiarbete är därför av största vikt och kommitténs förslag på området stöds av KTH, särskilt förslaget om inrättandet av ett nätverk mellan de terminologigrupper som finns.

Luleå tekniska universitet vill särskilt framhålla förslaget att åtgärder bör vidtas för att säkerställa att svenska termer och uttryck kan skapas inom alla områden där vi vill kunna använda svenskan.

Riksarkivet ställer sig positivt till de satsningar som föreslås inom terminologiområdet. Inför kommande satsningar kan nämnas att Riksarkivet arbetar med standardisering av arkivterminologi.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer med utredningens förslag. TPB anser att det är av största vikt att även terminologin inom handikappområdet integreras i terminologiarbetet. TPB har praktiska erfarenheter från hur instanser inom EU inom många språkområden har svårt att översätta detta slags termer. TPB vill även framhålla vikten av ett skandinaviskt samarbete då det gäller termer.

Svenska språknämnden instämmer i kommitténs förslag och i bedömningen att terminologiarbete är viktigt av många skäl.

Svenska biotermgruppen instämmer i beskrivningen av vikten av en adekvat terminologi för att minska domämförluster och göra det möjligt att föra specialiserad kunskap ut i samhället.

Arbetsmiljöverket anser att det är ett bra förslag att uppmärksamma myndigheternas ansvar för terminologiarbete inom sina respektive ansvarsområden genom att förtydliga de olika myndigheternas instruktioner.

Patent- och registreringsverket vill understryka betydelsen av att termer finns tillgängliga på svenska språket inom vetenskapliga discipliner. Ett fortsatt aktivt terminologiarbete är alltså angeläget.

Terminologicentrum instämmer i betänkandets förslag om att åtgärder skall vidtas för att säkerställa att svenska termer och uttryck kan skapas inom alla de områden där vi vill kunna använda svenskan. TNC vill dock förtydliga att staten bör ta ansvar för terminologiverksamheten genom att även i fortsättningen ge bidrag till TNC.

TNC instämmer även i betänkandets förslag att TNC ska kvarstå som ett eget organ.

TNC instämmer också i att terminologiska insatser är viktiga i utvecklingen av den mjuka infrastrukturen. TNC vill tillägga att utvecklingen inom detta område går snabbt och att det därför är viktigt att de befintliga resurser som finns hos nuvarande TNC utnyttjas – bl.a. för att undvika tempoförluster.

Svenskt Näringsliv har tagit del av det remissyttrande som TNC lämnat. Svenskt Näringsliv stödjer i allt väsentligt de synpunkter och förslag som TNC lämnat.

Svenska Akademien instämmer i förslag som innebär ökade ansträngningar att skapa ny svensk terminologi inom olika teknik- och vetenskapsområden.

Föreningen Norden i Sverige instämmer i att staten skall ta ansvar för nordiskt samarbete på terminologiområdet.

KLYS delar utredningens bedömning att svenskan skall vara ett komplett och samhällsbärande språk som skall gå att använda och utveckla inom alla områden. Inte minst gäller det TVs dominerande roll som språklig normbildare. *KLYS* anser att den svenska språkvården i hög grad angår våra massmedia och vill därför kraftigt tillstyrka att åtgärder vidtas för att säkerställa att svenska termer prioriteras även inom media och andra publika sammanhang.

LO vill understödja kommitténs analys och förslag till åtgärder när det gäller terminologiarbetet inom flera viktiga områden.

Centralen för Teknisk Terminologi i Finland instämmer i betänkandets förslag om att åtgärder skall vidtas för att säkerställa att svenska termer och uttryck kan skapas inom alla de områden där man önskar att svenska ska kunna användas.

Om svenskan skall bevaras som ett gängbart språk inom alla specialområden är det ytterst viktigt att åtminstone vissa högskolor får resurser som möjliggör en satsning på undervisning i kommunikation som inkluderar terminologiundervisning. Terminologin är en betydande del av fackspråket och resurser för termbildning och termvård bör säkras. Det finns även ett behov för forskning och utbildning på högskolenivå i terminologi. *TSK* påpekar möjligheterna till ett samarbete med Finland, där Vasa universitet har satsat på forskning och utbildning i fackspråk och terminologi, inte minst med inriktning på svenska och med nordisk anknytning.

TSK vill poängtera betydelsen av ett gott samarbete mellan olika organ som sysslar med språkvård och terminologi, oberoende av hur arbetet och ansvarsfördelningen organiseras i praktiken. Samarbetet är värdefullt och nödvändigt för att termer och uttryck ska få genomslag. *TSK* ser för sin del fram emot att få fortsätta och gärna intensifiera sitt samarbete inte bara med TNC utan även med det nya Sveriges språkråd.

Svenska optiksällskapet instämmer i förslaget. SOST instämmer även i de konstateranden som görs under rubriken "Termgrupper skall ges stöd", men är dock av flera skäl tveksamma till möjligheten att få stöd från branschorgan inom optikområdet. Det första skälet är att de nya termerna skapas vid forskningsfronten för att etablera god terminologi medan den uppstår. Företagen ligger vanligen ganska sent i användarkedjan och väntas inte kunna motivera utgifter för termarbete. Universitetsvärlden har minst lika stor betydelse för termarbetet som näringslivet. Det andra skälet till tveksamhet är att branschorgan inom optik uppskattas utgöra bara fem procent av all optisk verksamhet i Sverige. Resten hänför sig till vitt spridda, nya verksamheter inom utveckling, bredband, bildskärmsprojektion, belysning, synhjälpmedel vilka alla nyttjar optisk teknik utan att framstå som optikföretag. Med så många nya krav är det desto viktigare att den språkliga kommunikationen fungerar väl.

SOST instämmer i bedömningen att terminologiarbete bör integreras i de satsningar som görs på "mjuk infrastruktur".

Sveriges författarförbund menar att det är en mycket angelägen uppgift att åtgärder vidtas för att säkerställa att svenska termer och uttryck skapas inom alla de områden där vi vill kunna använda svenskan.

Övriga kommentarer:

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet vill påpeka att strävan efter svenska termer och begrepp inte får drivas därefter att det uppstår kommunikationsproblem (mellan å ena sidan term- och begreppsutformare, å andra sidan nyttjarna) i de sammanhang termer och begrepp används.

Sverigefinska språknämnden anser att stor uppmärksamhet skall riktas på aktivt skapande av svenska termer inom olika fackspråk och att värden av fackspråk skall intensifieras. För sverigefinnarna är det av avgörande betydelse att t.ex. de centrala termerna som beskriver det svenska samhället även i fortsättningen är svensk-språkiga, eftersom det alltid är de svenskspråkiga ursprungstermerna som utgör utgångspunkten i bildandet av egen terminologi på sverigefinska.

Svensk Biblioteksförning anser att utredningen i detta avsnitt har förbiset de ämnesord som sedan tidigt 1900-tal har använts som sökord i katalogerna på de svenska biblioteken. Ämnesorden utgör en terminologi som man kan använda för att söka systematiskt i bibliotekskatalogerna och de förändras och förnyas kontinuerligt. Att underhålla ämnesorden är ett krävande arbete som hittills har skett inom föreningens ram. Biblioteksförningen anser att detta arbete bör inordnas i de statliga satsningarna på det allmännyttiga terminologiarbetet.

Handikappförbundens samarbetsorgan påpekar att det är av stor vikt att även terminologin inom handikappområdet integreras i terminologiarbetet. TPB har praktiska erfarenheter från hur instanser inom EU inom många språkområden har svårt att översätta detta slags termer. Handikappförbunden vill även framhålla vikten av ett skandinaviskt samarbete då det gäller tekniska termer.

Sveriges Radio menar att det är angeläget att svenskt termarbete, bl.a. det som idag utförs i Svenska datatermgruppen, fungerar väl. Den bör ha tillräckliga resurser för att inte bara kunna förse alla språkanvändare med svenska datatermer av god kvalitet utan att kunna göra detta uthålligt och kontinuerligt med tanke på det ständiga tillflödet av termer. Inte minst viktigt för etermedierna är det att det kan ske med tillräcklig snabbhet.

2.5 Det mångspråkiga Sverige

2.5.1 Attityder till svenska språket

Utredningens förslag: Åtgärder skall vidtas för att förändra attityderna till svenska språket och olika språkliga varieteter i positiv riktning.

Svenska språket är av hävd det språk som talas i Sverige och är därmed bäraren av vårt kulturarv. En enkätundersökning som utredningen låtit göra visar att svenska anses vara ett mycket viktigt skolämne. Den visar även att åsikterna är delade om det ställs för stora krav på invandrades språkkunskaper i svenska när de söker jobb. Personer med utländsk bakgrund har fortfarande problem på arbetsmarknaden. Detta är en fråga som till stor del handlar om attityder. Andra undersökningar visar att toleransen inom etermedia mot dialekter förefaller att öka. Kommittén konstaterar att befolkningen i Sverige uppfattar svenska språket som mycket viktigt för Sverige, eftersom det är en del av landets identitet. Förslag på olika åtgärder för att förändra attityderna svenska språket och olika språkliga varieteter i positiv riktning är att

- forskning om attityder till språkliga varieteter (dialekter, sociolekter och brytning) bör ökas,
- forskning om förekomsten av språkproblem i arbetslivet bör öka,
- SOFI skall ges ökade resurser för arbete med dagens dialekter,
- språkvården skall genomföra intensifierade informationsinsatser om "bra" och "dåligt" språk,
- svenskans hela variation med dialekter och olika brytningar skall avspeglas i etermedierna.

Alla remissinstanser som kommenterat avsnittet är positiva, även om ingen uttryckligen tillstyrker förslagen. Samtliga delförslag omnämns av instanserna, men flest gånger uppmärksammas förslagen om svenskans variation i etermedia och språkproblem i arbetslivet. SOFI biträder de förslag som gäller myndigheten.

Remissinstanserna

Remissinstanser som är positiva: Centrum för multietnisk forskning, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk (NC), Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI), Riksantikvarieämbetet, Svenska språknämnden, Sveriges facköversättarförening, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Botkyrka kommun, Sveriges Utbildningsradio, DIK-förbundet, LO

Centrum för multietnisk forskning anser att förslaget är mycket glädjande, särskilt förslaget att Språk- och folkminnesarkivet ska få utökade resurser för arbete med det faktiska bruket och vidmakthållandet av dagens dialekter.

NC instämmer i förslaget och anser bl.a. att åtgärder bör vidtas för att personer med brytning ges samma möjligheter på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt som infödda svenskar.

Språk- och folkminnesinstitutet noterar med tillfredsställelse den positiva inställning till de svenska dialekterna som kommer till uttryck i betänkandet och biträder i huvudsak de förslag som kommittén framför vad avser myndigheten. SOFI stödjer kommitténs uppfattning att en ökad förekomst av språkliga varianter i radio och TV troligen skulle bidra till en mer positiv inställning till språklig variation och dessutom förstärka dialekternas möjlighet att överleva. Det

är en principiellt betydelsefull hållning som kommittén har när den framhåller att det i tillståndsvillkoren för public service ska betonas att svenska med brytning och dialekter ska ges mer utrymme.

SOFI vill verka för att attityderna till språkliga varianter förändras i positiv riktning. Skolan är givetvis ett viktigt forum. Minst lika angeläget är attitydförändrande insatser riktade mot allmänheten, i synnerhet unga föräldrar. SOFI kan här i samverkan med språkvården föra den viktigaste insatsen.

Riksantikvarieämbetet finner förslagen glädjande och helt riktigt.

Svenska språknämnden anser att man starkare bör trycka på att det krävs ett omfattande arbete för att förändra attityderna till mångspråkighet. Nämnden vill även framhålla att det kan behövas särskilda attitydskapande åtgärder bland vissa invandrargrupper där kunskaper i svenska ses som mindre viktiga.

Sveriges facköversättarförening skriver att betänkandets ambition att "svenskans hela variation med dialekter och olika brytningar skall avspeglas i etermedia" är ett ställningstagande som behöver befastas och legitimeras med att erkänna att framtidens svenska kommer att tillåta en korsbefruktning genom minoriteternas fullständiga delaktighet i kulturlivet.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering ser kommitténs förslag att öka forskningen om förekomsten av det som uppfattas som språkproblem i arbetslivet som mycket angeläget. DO delar kommitténs uppfattning att det är en brist att den befintliga befolkningsstatistiken inte redovisar språktillhörighet. Samtidigt vill DO poängtera att etnisk tillhörighet och språktillhörighet varken är eller kan behandlas som synonyma begrepp. En uppgift om förstaspråk bör införas som variabel i statistiken. Såväl när det gäller etnisk som språklig tillhörighet gäller att uppgifterna uteslutande ska baseras på självidentifiering respektive självskattning. Det är varje individs rättighet att själv definiera sin tillhörighet.

Botkyrka kommun tycker att förslaget är bra. Kommunen anser att det vara en god bedömning att forskningen av språkproblem i arbetslivet och om attityder till språkliga varieteter bör öka. Likaså att intensifiera informationsinsatserna om "bra" och "dåligt" språk där attityderna till ungdomars språk uppmärksammas särskilt.

Sveriges Utbildningsradio delar kommitténs åsikt att såväl dialekter och socio-dialekter som svenska med brytning skall ges utrymme i etermedierna. UR anser att hela utbudet skall präglas av att Sverige är mångkulturellt. Svenska med brytning är en naturlig del av utbudet, precis som svenska utan brytning. UR anser att förslag om förändring i tillståndsvillkoren bör tas upp i beredningen inför en ny tillståndperiod.

DIK-förbundet instämmer i kommitténs resonemang angående vikten av att forska kring dialekter. Om forskningsanslagen ökas till SOFI m.fl. leder det till bättre kunskaper om variationer inom svenska språket.

LO menar att kommitténs slutsatser när det gäller behovet av forskning kring olika språkliga varieteter och deras attitydpåverkan, samt förekomsten av språkproblem i arbetslivet, är mycket viktiga.

Övriga kommentarer:

Aksel Lindström-sällskapet uppskattar mycket att utredningen har hög målsättning gällande språk i Sverige: Vi ska leva upp till EUs språkpolitiska mål – modersmål samt två EU-språk till alla medborgare; minoritetsspråken ska säkerställas; alla ska

har rätt till språk: svenska modersmål och främmande språk. Arbeta för dialekterna måste inrymmas i dessa mål och ställas i nivå med dessa avsikter. Det gäller även att tillvarata, stimulera och utveckla alla tänkbara slag av språkintresse och kompetenser.

Bibliotekens nuvarande system gynnar inte tillgängligheten till litteratur skriven på svenska folkmål. Det saknas språkliga media på biblioteken. En vilja att stimulera kultur, kunskap och bildning borde medföra att litteratur på olika svenska varieteter görs åtkomliga. En svårighet är att i de flesta dialektala sammanhang saknas än så länge fonematiskt och etymologiskt godtagbara skriftsystem.

Dalmålsakademin påpekar att akuta insatser på alla nivåer och plan krävs för att dalmålet ska kunna överleva. Tre saker är speciellt angelägna:

- att höja dalmålets status i samhället
- att uppmuntra föräldrar att föra det lokala språket vidare till sina barn
- att sprida kunskapen om att två- eller flerspråkighet inte är ett hot mot kunskaper i svenska, utan tvärtom ger ett ökat språkligt medvetande.

Dalmålsakademin hävdar att staten i århundraden arbetat för att jämna ut språkskillnaderna i landet och akademien kräver nu

- att staten stödjer satsningar på dalmål, framför allt inom skolan och SOFI
- att medel till förs forskning och projekt inom området språklig identitet och språkbevarande
- att dalmålet erkänns som officiellt språk bredvid rikssvenskan i dalmålsområdet och att kompetens inom lokala/regionala språk ska anses meriterande i serviceyrken etc.
- att lärarutbildningarna ska erbjuda studier i lokala/regionala språk.

I sitt yttrande för *Dalmålsakademin* fram ytterligare förslag: att dalmålet och andra s.k. folkmål skall inbegripas i Europarådets konvention om historiska minoritetsspråk; att resurser tillförs medier, inklusive filmproducenter, och kultur för satsningar på dalmål.

2.5.2 Attityder till och kunskaper i nordiska språk

Utredningens förslag: Åtgärder skall vidtas för att stärka den nordiska språkgemenskapen.

Sverige är en del i den nordiska språkgemenskapen. Det finns en lång tradition av samarbete över riksgränserna i Norden. Detta samarbete har starka historiska rötter. Men för att hålla den nordiska språkförståelsen vid liv behöver vi möta de andra nordiska språken mer genom att läsa texter på våra nordiska grannspråk och lyssna till och tala med våra nordiska grannar. Problem kring språkförståelse de nordiska språken emellan handlar till stor del om bristande möjligheter att öva sina nordiska språkkunskaper. Kommittén menar att det bör vara en strävan att alla svenskar ska kunna förstå talad och skriven norska och danska och att vi ska ha kunskaper om de övriga nordiska språken. Förslag på åtgärder för att stärka den nordiska språkgemenskapen är att

- tillgången till medier på olika nordiska språk skall öka,
- nordisk text-TV bör återinföras,
- nordisk språkgemenskap inom utbildningsväsendet skall främjas,
- möjligheterna att ha modersmålstalare som lärare i grannspråken bör förbättras,
- inslagen av norska och danska läromedel inom högskolor och universitet bör öka,
- det nordiska utbytet bör öka.

Även i detta avsnitt är de flesta remissinstanser som har lämnat kommentarer generellt positiva till kommitténs förslag. Skolverket invänder att ytterligare en handlingsplan för att stärka den nordiska språkgemenskapen i skolan inte skulle tillföra något. De skrivningar som finns är tillräckliga, problemet är att de inte implementeras, menar Skolverket. UR ser brister med de av kommittén föreslagna bilaterala avtalen om utbyte av TV-sändningar. Annars är just förslaget om ökad tillgång till medier på nordiska språk det som omnämns flest gånger bland de positiva remissyttrandena.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva):

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet, Karlstads universitet, Centrum för multietnisk forskning, Riksantikvarieämbetet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Svenska språknämnden, Patent- och registreringsverket, Botkyrka kommun, Svenska Akademien, Föreningen Norden i Sverige, KLYS, Handikappförbundens samarbetsorgan, Sverigefinländarnas delegation, Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd, Sverigefinska Riksförbundet

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet tillstyrker kommitténs förslag.

Karlstads universitet menar att grannspråksundervisningen vid nordiska språkinstitutioner i Sverige och landets lärarutbildningar måste tillföras ett särskilt statligt tilläggsanslag. Det har betydelse för hela den svenska högskolan att det finns verksamma nordiska lektorer vid åtminstone de stora universiteten.

Centrum för multietnisk forskning välkomnar förslagen om att stärka den nordiska språkgemenskapen och det nordiska utbytet.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att kommittén föreslår en rad kloka åtgärder för att stärka den nordiska språkgemenskapen.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer i förslaget om ett ökat nordiskt utbyte.

Svenska språknämnden tycker det är glädjande att kommittén fäster stor vikt vid att stärka den nordiska språkgemenskapen. Möjligheterna att se danska och norska TV-program bör omgående förbättras, helst genom en lag som ålägger företag att erbjuda sina kunder en public service-kanal från vardera Norge och Danmark, såsom föreslogs i SOU 1997:68. Är detta inte genomförbart bör bilaterala avtal slutas om utbyte av TV-sändningar. Nordisk text-tv bör återinföras. Systemet med nordiska lektorer vid universitet och högskolor bör återupprättas genom någon form av statsanslag för dessa tjänster, så att inte anställningsbeslutet överlämnas helt till den enskilda högskolan.

Patent- och registreringsverket tycker det är bra att kommittén uppmärksammat betydelsen av nordisk språkgemenskap. Det finns anledning att särskilt uppmärksamma nordiskt lagstiftningssamarbete. PRV anser det angeläget att förutsättningarna för fortsatt samnordisk lagberedning stärks eller i vart fall inte försämras.

Botkyrka kommun stödjer förslagen i detta avsnitt även om det i en kommun som Botkyrka kan finnas särskilda svårigheter i att använda tid till de nordiska språken i ungdomsskolan.

Svenska Akademien instämmer i förslaget om att främja den nordiska språkgemenskapen.

Föreningen Norden i Sverige instämmer i att åtgärder skall vidtas för att stärka den nordiska språkgemenskapen och i de allra flesta av de förslag och bedömningar som betänkandet lämnar på området.

Föreningen lyfter särskilt fram skolans betydelse och välkomnar förslaget om att utarbeta ett handlingsprogram för att stärka den nordiska språkgemenskapens betydelse i förskola, skola och vuxenutbildning. Vidare anser föreningen att det är viktigt att stärka de nordiska språkens ställning i kursplanerna i svenska inom skolväsendet. För att de ökade resurser som getts skolan ska komma undervisningen i nordiska grannspråk till del krävs dock tydligare anvisningar när det gäller grannspråksförståelse i kursplanerna för det svenska språket i såväl grund- som gymnasieskolan. Ingen elev ska behöva lämna skolan utan att ha inhämtat faktiska kunskaper i såväl tal som skrift när det gäller nordiska språk.

För att få behörighet att utbilda svensklärare borde tillgång till lektorer i nordiska språk vara en förutsättning vid universitet och högskolor. Statens regelverk och bidragssystem bör anpassas så att detta säkerställs.

Föreningen instämmer även i att vistelse i annat nordiskt land, förslagsvis minst en vecka med konkret utbildningsinnehåll, bör vara ett obligatoriskt inslag i svensklärarutbildningen. Det är också viktigt att resestipendier för elever och lärare, skoldatanätet, system för utbytestjänstgöring etc, ges ökade resurser i enlighet med vad kommittén själv föreslår.

KLYS tillstyrker förslaget att tillgången till medier på nordiska språk skall öka, bl.a. genom fler program från andra nordiska länder i svensk Tv och radio. Det skulle enligt *KLYS* behövas en särskild informationsinsats för att göra de nordiska kanalerna, framför allt de nordiska public service-kanalerna, kända i större delar av Sverige.

KLYS håller med om att det bästa sättet att utveckla intresset för den nordiska språkgemenskapen är det personliga mötet med de andra nordiska ländernas kultur och språk. Det är därför en god idé att överväga ett utökande av de resurser som avsätts inom ramen för det nordiska kultursamarbetet. *KLYS* finner det i sammanhanget angeläget att villkoren för den nordiska bokdistributionen ses över.

Handikappförbundens samarbetsorgan instämmer med utredningen om ett ökat nordiskt utbyte.

Sverigefinländarnas delegation menar att förslaget att stärka den nordiska språkgemenskapen är en viktig markering i en situation då de nordiska språken håller på att förlora mark som kommunikationsspråkländerna emellan. Därtill skulle förstärkning av de nordiska språkens ställning höja även de svenska minoritets-språkens status.

Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd stödjer det nordiska utbytet och har inget att anföra mot de förslag som framförs i sådan riktning. Oavsett den stora fördel det innebär att kunna uttrycka sig på sitt eget språk, finns det anledning att vara öppen för vikten av adekvat kommunikation och inte alltför doktrinärt hålla fast vid språkregler. Framför allt från Islands och Finlands sida finns starka önskemål om att även engelska skall användas i nordiska sammanhang.

Sverigefinska Riksförbundet instämmer i att de stora möjligheterna som den nordiska språkgemenskapen medför måste spridas i skolorna. SFRF föreslår att i handlingsprogrammet för främjande av den nordiska språkgemenskapen inom förskola, skola och vuxenutbildning skall även finska språket nämnas. SFRF anser att elever i svenska förskolor och skolor konfronteras med finska språket så tidigt som möjligt. SFRF anser att för att den nordiska språkförståelsen och kulturkompetensen skall vidareutvecklas bör i tillståndsvillkoren för SVT betonas utbudet av finskspråkiga program.

Remissinstanser med invändningar (inkl. tveksamma): Skolverket, Sveriges Utbildningsradio

Skolverket vill invända att det redan finns ett rikt utbud av handlingsplaner och initiativ för att stärka den nordiska språkgemenskapen. Problemet är att befintliga planer inte implementerats i skolorna. Ytterligare en plan förändrar sannolikt ingenting. Istället krävs förslag som syftar till att öka insikten och medvetenheten i skolorna om det värdefulla med en nordisk språkgemenskap. Skolverket anser att skrivningarna i styrdokumentet redan framhåller att eleverna ska inhämta kunskaper om språken i nordens samt även att de i gymnasieskolan arbetar med både skrift och talad norska och danska. Dagens skrivningar är tillräckliga.

Sveriges Utbildningsradio anser liksom kommittén att förekomsten av nordiska språk i medier är viktig. Bilateral avtal föreslås av kommittén. UR vill peka på bristen med att man i dessa avtal utformar riktigt för andelen nordiska program som ska sändas av respektive programbolag. I och med utvecklingen av digital-tv kommer spridningen av de nordiska programbolagens utbud att underlättas.

Övriga kommentarer:

DIK-förbundet vill i samband med att kommittén berör användningen av nordiska språk inom näringslivet, lyfta fram informatörernas betydelse för spridningen av svenska och andra språk. En satsning på riktad och av staten finansierad kompetensutveckling för informatörer med syfte att stärka och utveckla yrkesgruppens språkliga kompetens bör ske.

Ett annat sätt att stärka det svenska språket kan vara att se över innehållet avseende språkmoment i utbildningar för yrkesgrupper inom informationsområdet. Inom Internet-området finns dessutom uppenbara risker för domänförluster.

DIK ser tecken på att det råder skillnader avseende kvalitet bland det stora antalet utbildningsanordnare inom området media- och kommunikationsvetenskap. Det är viktigt att utbildningarnas språkliga delar följs upp och förstärks anser DIK.

Aksel Lindström-sällskapet anser att det nordiska språksamarbetet även bör behandla ortografi, teckensystem, stavningsnormer bl.a. för att underlätta språkbruket över gränserna, för att stärka den nordiska språkgemenskapen inför framtida språkhot, för att underlätta och möjliggöra ett fonematiskt stavningssystem för dialekterna.

2.5.3 Minoritetsspråk, invandrarspråk och teckenspråk

Utredningens förslag:

- Åtgärder skall vidtas för att stödja tillgången till medier på minoritets- och invandrarspråk
- Teckenspråkets ställning skall klarläggas. Åtgärder skall vidtas för att stärka och utveckla teckenspråket.

Utredningens bedömning: Minoritets- och invandrarspråken i Sverige bör stödjas

Kommittén anser att det är viktigt att bevara mångspråkigheten i Sverige. Förekomsten av de olika språken berikar vårt land. De nationella minoriteterna och deras språk utgör en viktig del av Sveriges kulturarv. Staten har ett ansvar för

att ge de nationella minoriteterna det stöd och skydd som behövs för att de skall kunna bevara sin särart och hålla sina språk levande. Kommittén menar att insatser behöver genomföras för att bevara och stödja de nationella minoritetsspråken, de olika invandrarspråken och teckenspråket.

Kommitténs förslag att stödja minoritets- och invandrarspråken i Sverige och i synnerhet tillgången till medier på dessa språk innebär att

- ungdomspolitiska insatser bör vidtas inom språkområdet (Ungdomsstyrelsen bör ges medel för att stödja ungdomars eget skapande på minoritets- och invandrarspråk),
- minoriteternas språkliga kulturarv bör bevaras,
- folkbildningens betydelse för minoriteterna bör betonas,
- behovet av stöd till tidskrifter på minoritetsspråk skall undersökas,
- utbudet av radio- och TV-program på minoritetsspråk bör ökas,
- utbud av radio och TV på invandrarspråk bör ökas,
- närradio och lokal-TV för nationella minoriteter och invandrare skall ges statligt stöd.

Detta avsnitt har engagerat många av remissinstanserna. Flera av dem har kommenterat enbart kommitténs förslag att klarlägga teckenspråkets ställning. Alla som lämnat synpunkter om teckenspråket är positiva till detta förslag och de flesta menar dessutom att teckenspråket bör erhålla status som nationellt minoritetsspråk. Därutöver gäller de flesta positiva kommentarerna förslaget att öka utbudet av radio- och TV-program på dels minoritetsspråk, dels invandrarspråk. Även förslaget om Ungdomsstyrelsens uppdrag får stor uppmärksamhet och uppskattning. Ungdomsstyrelsen ser själv inga problem med förslaget. Ingen avstyrker något av kommitténs förslag, men ett stort antal lämnar egna synpunkter som går utanför kommitténs resonemang. Flera av dessa synpunkter kommer från representanter för de nationella minoritetsspråken och gäller specifika stödinsatser för respektive språk. Vidare påpekar Punktskriftsnämnden att det behövs en utredning även av punktskriftens ställning i Sverige. Uppsala universitet föreslår en satsning på tvåspråkiga skolor med internationella förebilder för att främja modersmålsundervisningen.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Ungdomsstyrelsen, Socialstyrelsen, Hjälpmedelsinstitutet, Skolverket, Centrum för multietnisk forskning, Sametinget, SWEBLUL, Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden, Sveriges facköversättarförening, Radio- och TV-verket, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Integrationsverket, Botkyrka kommun, Malmö kommun, Föreningen Norden i Sverige, Handikappförbundens samarbetsorgan, Hörselskadades riksförbund, Sveriges Dövas Riksförbund, Kommunförbundet, Judiska centralrådet i Sverige, Svenska Samernas Riksförbund, LO, Journalistförbundet, Sverigefinska Riksförbundet, DTU Television AB

Ungdomsstyrelsen kommenterar utredningens förslag att ge myndigheten medel för ungdomars eget skapande på invandrarspråk och de nationella minoritetsspråken. Ungdomsstyrelsen anser att detta ligger i linje med myndighetens uppdrag att understödja ungas egen organisering och deras inflytande. Myndigheten menar att man inom ramen för detta uppdrag skulle kunna fördela bidrag till organisationer som vill göra insatser på språkområdet.

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag angående teckenspråket. Därutöver föreslår Socialstyrelsen att teckenspråkets ställning skall stärkas i riktning mot att

det får samma status, skydd och rättigheter som minoritetsspråken. Status som minoritetsspråk ger bland annat laglig rätt till förskoleverksamhet och äldreomsorg på det egna språket. Rätten till äldreomsorg på det egna språket skulle ha mycket stor betydelse för att ge äldre döva och dövblinda vård och omsorg på samma villkor som andra. Om målsättningarna i regeringens handlingsplan för handikappolitiken skall kunna uppnås med full delaktighet i samhället för döva och dövblinda är det nödvändigt att teckenspråkets ställning ses över.

Även *Hjälpmedelinstitutet* anser att det bör prövas om teckenspråket kan ges en ställning motsvarande de nuvarande minoritetsspråkens.

Skolverket är positivt till förslaget att förbättra förutsättningarna för teckenspråkets situation genom att tillsätta en utredning som får uppdraget att klarlägga teckenspråkets ställning i samhället.

Centrum för multietnisk forskning anser att förslaget om att undersöka behovet av stöd till tidskrifter på minoritetsspråk är bra, men vill understryka vikten av att den representation som undersökningen ska göras i samarbete med, är bred och att både centrala riksorganisationer och befintliga författar- och journalistförbund är företrädare. Vidare bör formerna för ett eventuellt stöd diskuteras. Från minoritetsperspektiv är det en fördel om stöd till tidskrifter på minoritetsspråk behandlas som en separat stödform eftersom handläggningen kräver kompetens i minoritetskulturer. Centrum välkomnar varmt förslaget att de nationella minoritetsspråken ska ges ökat utrymme i radio och TV. Befintliga program bör garanteras fortsatt verksamhet och det bör även garanteras att utrymmet inte minskas.

Förslaget att SOFI i sin verksamhet tydligare bör uppmärksamma nationella minoritetsspråk bör kompletteras med en redan omfattande nätverks- och dokumentationsverksamhet kring nationella minoritetsspråk och -kulturer som utförs av nätverket NAMIS vid Uppsala universitet.

Angående textning av TV-program påpekar Centrum att för samer är textning på samiska av svenska TV-program mindre viktigt än egenproducerade samiska program. Detsamma gäller för den tvåspråkiga eller redan dominant svensktalande tornedalska och sverigefinska befolkningen.

Centrum stödjer även förslaget om teckenspråket och anser att teckenspråket bör erkännas som ett minoritetsspråk i Sverige.

Sametinget stödjer utredningens bedömningar och förslag, men konstaterar att utredningen angående minoritetsspråken begränsar sig till förslag till åtgärder för att stödja tillgången till medier på minoritets- och invandrarspråk. Sametinget vill uppmärksamma en rad andra områden där insatser skulle behövas.

Det är en grundläggande mänsklig rättighet att få lära sig läsa och skriva sitt modersmål. För att stärka språkets ställning i samhället behöver samerna få en grundläggande undervisning, alfabetisering, i sitt språk. Studiestödet skall vara en viktig del av utbildningspolitiken och skall bidra till att de övergripande målen för statens minoritetsspråkpolitik nås. Sametinget anser att studiestöd för vuxna skall avsättas för studier i samiska som modersmål.

En viktig förutsättning för minoritetsspråken är att det är möjligt att använda det samiska språket i officiella sammanhang. Lagarna om rätt att använda samiska respektive finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar motsvarar den tredje åtagandenivån i den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. De högsta åtagandenivåerna förutsätter att personalen vid myndigheter etc. behärskar samiska. Riksdagen tog inte in sådana bestämmelser i språklagen därför att det ansågs vara myndigheternas ansvar att avgöra vad som skall utgöra en merit vid anställning. I den undersökning som länsstyrelsen i Norrbottens län gjort framkommer att de flesta myndigheter helt saknar personal med kunskaper i samiska. Sametinget anser att minoritetsspråklagstiftningen bör förstärkas för att göra bl.a. det samiska språket till ett offentligt brukat språk.

SWEBLUL samtycker till förslaget att utbudet av program på minoritetsspråk i media bör öka. Respektive minoritetsspråk bör beaktas utifrån språkens särskilda förutsättningar i det svenska samhället och internationellt.

SWEBLUL anser att det är ett utmärkt förslag att Ungdomsstyrelsen ges medel att arbeta med ungdomar som associeras med minoritetsspråk och -kulturer. Anslag bör öronmärkas för att stimulera tillkomsten av projekt och idéer. Gärna projekt som söker samarbete över språk-, kultur- och nationsgränser.

SWEBLUL föreslår att textning av svenska program till minoritetsspråk påbörjas. Utredningen hävdar att textning till svenska är det som behövs för att främja svenska, men man har inte beaktat det enkla faktum att man även främjar litteralitet på icke-samhällsbärande språk om vissa barn- och vuxenprogram på svenska textas till minoritetsspråk och de största invandrarspråken, samtidigt som man främjar inlärning av svenska analogt med hur vi lär oss engelska via svensk-textade program på engelska. Textningen bör, under en försöksperiod med påföljande utvärdering) vara lik den som erbjuds för döva och som kan kopplas på av individen.

SWEBLUL anser att det bör anställas fler individer med minoritetsbakgrund med så kallad språklig brytning till SVT, SR och andra offentliga institutioner så att toleransen för olika accenter, brytningar och dialekter/varieteter/sociolekter ökar.

Kulturrådet stödjer helhjärtat förslaget om en översyn av teckenspråkets ställning. Med medel från Kulturrådet drivs genom Örebro läns bibliotek Dövas resursbibliotek som ett tidsbegränsat projekt. Kulturrådet anser att det finns behov av en sådan basresurs och anser att försöket bör permanentas.

Kulturrådet delar uppfattningen att ytterligare insatser utöver de redan gjorda behövs inom flera politikområden för att stödja de nationella minoriteternas kultur och språk. Rådet stödjer förslaget att Ungdomsstyrelsen bör ges medel för att stödja ungas användning av minoritetsspråk och förslaget om insatser för bevarande av minoriteternas muntliga kulturarv, som under långa tider varit det kulturella uttryck de varit hänvisade till.

Kulturrådet instämmer i utredningens bedömning att tidskrifter, liksom övriga massmedia, på minoritetsspråk är av stor vikt, inte bara för språkbevarandet utan även för deltagandet i samhällslivet och utvecklingen av demokratin. Kulturrådet medverkar gärna i den undersökning av behovet, som utredningen föreslår att Presstödsnämnden skall få i uppdrag att genomföra.

Riksantikvarieämbetet stödjer förslaget att SOFI i sin verksamhet ytterligare bör uppmärksamma Sveriges samtliga fem minoritetsspråk, men under förutsättning att erforderliga personella och ekonomiska resurser tillförs SOFI. Att tvingas styra över resurser från arbetet med svenska språket till minoritetsspråken vore en olycklig nödlösning.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket stödjer kommitténs förslag om att teckenspråkets ställning skall klargöras. En liknande insats krävs för de gravt synskadades skriftsspråk, den brailleska punktskriften. TPB menar att man bör klargöra om inte också punktskriften är att betrakta som ett eget språk.

TPB har tagit på sig det nationella ansvaret för förvärv och produktioner av talböcker på invandrar- och minoritetsspråk, vilket dock inte finns inskrivet i myndighetens instruktion. TPB vill samtidigt framhålla att om nuvarande upphovsrättsliga hinder undanröjs skulle beslutet om en gemensam standard för digitala talböcker – DAISY – kunna innebära ett ökat internationellt länesamarbete på talboksområdet. Det skulle bli ett betydligt billigare sätt att snabbt få fram de böcker läshandikappade personer med annat modersmål än svenska önskar läsa.

TPB föreslår vidare att Sverige mer aktivt stödjer World Blind Union och Unesco i arbetet att få fram punktskriftnotation inom språk som skrivs med annat

alfabete än det latinska. TPB föreslår att den statliga punktskriftsnämnden får i uppdrag att delta i ett sådant utvecklingsarbete.

Svenska språknämnden anser att riksdagen bör ge teckenspråket rättslig ställning som minoritetsspråk. Teckenspråket är inte ett kompensatoriskt språk för funktionshindrade utan ett fullt utvecklat modersmål som vilket annat språk som helst.

Sverigefinska språknämnden menar att klarläggandet av teckenspråkets ställning skall ske skyndsamt och att det ska leda till att teckenspråket erkänns som minoritetsspråk i Sverige.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens inställning att det är viktigt att utbudet av radio- och TV-program på invandrarpråken ska öka och instämmer i att det är viktigt att information om Sverige fortlöpande förmedlas i dessa kanaler. Textning på olika språk av svenska TV-program är ett annat sätt att främja integrationen. Däremot anser inte facköversättarföreningen att satellitsändningar med barnprogram är likvärdiga med barnprogram på invandrarpråk som produceras i Sverige, eftersom den politiska propaganda och det samhällsmönster som förmedlas i dessa kanaler inte är vad många invandrarföräldrar önskar för sina barn.

Radio- och TV-verket tillstyrker de förslag till åtgärder som föreslås för att stödja tillgången till medier på minoritets- och invandrarpråk. Det finns även en stor efterfrågan på möjlighet att texta program som sänds på andra språk till svenska. Verket har i sin rapport *Närradion igår, idag och imorgon* föreslagit riktade åtgärder till invandrare och ungdomar. Verket bedömer att det vore önskvärt att inleda samarbete med Integrationsverket och Ungdomsstyrelsen.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering noterar med tillfredsställelse att kommittén bejaktar Sverige som ett mångspråkigt land. DO delar kommitténs syn att det inte finns någon motsättning mellan att stärka svenska språkets ställning och att stödja invandrar- och minoritetsspråken.

Integrationsverket instämmer i att mångspråkighet är en tillgång för både individen och samhället. Alla individer i Sverige har rätt till språk: svenska, något av de fem nationella minoritetsspråken, modersmål respektive främmande språk. Integrationsverket instämmer i utredningens förslag att minoritets- och invandrarpråken bör stödjas. Samtidigt finns behov av tydliggörande av ett gemensamt språk, svenskan.

Språket är en viktig del av introduktionen och integrationen i ett nytt samhälle och verket vill poängtera att undervisning som inlärningsform inte ensam kan stå för språkinläringen. Därför är det viktigt att slå fast att insatser behövs inom fler politikområden.

Botkyrka kommun skriver att bedömningar och förslag är helt adekvata. I kommunen är utbudet och tillgången till medier på minoritets- och invandrarpråk en fråga om livskvalitet och motverkande av alienation. Att stödja tillgången till sådana medier bör därför enligt Botkyrka kommun vara ett prioriterat område.

Att klarlägga teckenspråkets ställning och bedöma om det ska betraktas som ett nationellt minoritetsspråk är också angeläget.

Malmö kommun tycker det är positivt med förslagen om att stödja minoritets- och invandrarpråken, särskilt viktigt är att unga motiveras att använda språket.

Föreningen Norden i Sverige anser att anslaget för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur bör administreras av Kulturrådet även om ett Sveriges språkråd inrättas, dessutom är det rimligt att anslagsnivån höjs.

Föreningen stödjer kommitténs förslag om särskilda ungdomspolitiska insatser vad gäller minoritets- och invandrarpråk samt att SOFI särskilt bör uppmärksamma de fem minoritetsspråken och att Arkivutredningens förslag bör föranleda att särskilt de nordiska minoritetsspråkens minnesvärda dokument bevaras bättre.

De finskspråkiga sändningarna inom Sveriges Radio bör utvecklas så att en kanal, Radio Sisu, blir tillgänglig på rimliga villkor för alla intresserade i landet med sändningar alla veckans dagar. Även Sveriges Televisions sändningar på finska bör ökas, enligt Förening Norden. Det är av stor betydelse även för majoritetsbefolkningen att det finns minst en redaktion som skildrar den svenska verkligheten från ett sverigefinskt perspektiv.

Handikappförbundens samarbetsorgan anser att teckenspråket ska likställas med minoritetsspråken, att döva får laglig rätt till teckenspråket samt att teckenspråket får samma resurser för sin utveckling och spridning som minoritetsspråken. Den erfarenhet och kunskap som framförallt dövrörelsen besitter måste tas i anspråk i detta sammanhang.

Hörselskadades riksförbund stödjer utredningens förslag om att åtgärder skall vidtas för att stärka och utveckla teckenspråket. Intresse och behov finns både bland hörselskadade och hörande för att lära sig teckenspråk. HRF skulle gärna se teckenspråksutbildning på TV.

Sveriges Dövas Riksförbund anser att teckenspråket skall likställas med minoritetsspråken, att döva får laglig rätt till teckenspråket samt att teckenspråket får samma resurser för sin utveckling och spridning som minoritetsspråken. Eftersom det förekommer flera nationella teckenspråk i världen, som skiljer sig från varandra, bör det svenska teckenspråket heta "svenskt teckenspråk" i officiella sammanhang.

Kommunförbundet delar kommitténs uppfattning att teckenspråkets ställning skall klargöras samt att åtgärder för att stärka och utveckla teckenspråket ska genomföras.

Judiska centralrådet i Sverige samtycker till förslaget att utbudet av program på minoritetsspråk i alla media bör öka. Respektive minoritetsspråk bör beaktas och ges resurser utifrån språkens särskilda förutsättningar i det svenska samhället och internationellt. Centralrådet föreslår att ett större utbud av program på minoritetsspråk sänds i TV och att dessa textas till svenska. Centralrådet anser även att det bör engageras fler aktörer med bakgrund i minoritetskulturerna och minoritetsspråken inom public service för att ansvara för den historiska mångfald, som vårt samhälle byggts på.

Judiska centralrådet tillstyrker förslaget att Ungdomsstyrelsen ska arbeta med ungdomar som associeras med specifika insatser för bevarandet och utveckling av minoritetsspråk och de med dem förknippade kulturerna, på grunder som tar faktiska hänsyn till de villkor som minoriteterna kan uppfylla. Därmed måste Ungdomsstyrelsens kriterier för anslag ändras.

Svenska Samernas Riksförbund stödjer förslaget att Ungdomsstyrelsen bör få medel att stödja minoritets- och invandrarungdomars språk. SSR instämmer även i förslaget att SOFI bör uppmärksamma de fem nationella minoritetsspråken i sin verksamhet.

LO stödjer kommitténs ambitioner för ökad tillgång till tidskrifter samt radio- och TV-program på minoritetsspråken samt att ett ökat utbud från SVT av nyhetssändningar på invandrarpråken kommer till stånd. Särskilt viktig är diskussionen om SVT-producerade nyhetssändningar på de stora invandrarpråken. LO delar uppfattningen att radio- och TV-utbudet bör öka och att detta prövas inför de framtida tillståndsvillkoren.

Journalistförbundet anser det angeläget att öka utbudet av program på invandrar- och minoritetsspråk. Om det i sin tur medför att utbudet av program på svenska också ökar, har förbundet inga invändningar.

Sverigefinska Riksförbundet noterar med glädje att kommittén betonar minoritetsspråkens betydelse i Sverige och för landets kulturarv. SFRF menar att kommitténs bedömningar och förslag stödjer de fem nationella minoriteterna på ett utomordentligt sätt.

SFRF anser att det är viktigt att unga motiveras att använda språket och att omgivningen stimulerar detta. SFRF menar att samhälleligt stöd bör ges till ungdomarnas eget skapande på dessa språk och att regelverket anpassas för minoritetsorganisationer som har det svårare att rekrytera medlemmar än majoritetsorganisationer.

SFRF föreslår att teckenspråket skall få status som minoritetsspråk i Sverige och att teckenspråket får en egen avdelning eller liknande i det föreslagna språkrådet.

DTU Television AB stödjer utredningens förslag att det från integrationspolitisk synpunkt är viktigt att det finns information om Sverige på invandrarnas hem-språk. DTU föreslår en uppbyggnad av programverksamhet med t.ex. veckomagasinet på de stora invandrar-språken, som textas på svenska.

Betänkandets förslag om statligt stöd till närradio och lokal-TV i samarbete med minoriteternas och invandrarnas organisationer är bra, men inte tillräckligt om man vill uppnå målen för integrationspolitiken. DTU föreslår att rikstäckande TV-media används för att nå ut med program som är producerade av representanter från de egna språkgrupperna på de egna språken. Vidare föreslår DTU att öka utnyttjandet av radio och TV-medier som medel att stärka undervisningen för invandrare. Genom dessa medier når man alla i hemmet med möjligheter till studier även för dem som inte kan ta del av annan undervisning och för att stärka inlärning för övriga.

Övriga kommentarer:

Riksförsäkringsverket anser det vara en brist att utredningen här inte behandlar frågan om invandrar-språken i det offentliga Sveriges samhällsinformation. Minoritetsspråken är tydligt reglerade men vad gäller invandrar-språken finns få samlade fakta och vägledningar för myndigheters, kommuners och landstings agerande.

Barnombudsmannen anser att barns och ungdomars tillgång till medier på minoritets- och invandrar-språk särskilt bör främjas och att det är viktigt att de medier som arbetar på minoritets- och invandrar-språk även vänder sig till barn och unga.

Specialpedagogiska institutet menar att ur såväl ett språkligt som ett demokratiskt perspektiv bör resurser tillföras som ger förutsättningar för teckenspråket att såväl formellt som reellt vara de dövas första språk.

Uppsala universitet föreslår att modersmålsundervisningen bör integreras i den ordinarie utbildningen, t.ex. genom en satsning på tvåspråkiga skolor som finns i Kanada, Slovenien, Finland och Wales. Ett annat sätt att stödja invandrar- och minoritetsspråken vore att satsa på dem som universitetsämnen. Vidare vill UU uppmärksamma Forum för nationella minoritetsspråk och -kulturer (NAMIS) inom Centrum för multietnisk forskning vid UU. Det är motiverat att NAMIS framtida verksamhet inkluderas i den språkpolitiska helhetsplan som betänkandet syftar till.

Specialskolemyndigheten stödjer förslaget om teckenspråkets ställning. I en kommande utredning anser myndigheten det särskilt viktigt att en av utredningens uppgifter är att komma med förslag på hur bristen på teckenspråkslärare ska lösas, samt hur man löser teckenspråkets behov av språkvård.

Språk- och folkminnesinstitutet föreslås tydligare uppmärksamma samtliga fem minoritetsspråk. Detta är en delvis ny uppgift för SOFI. Myndigheten arbetar redan med det samiska, finska och tornedalsfinska materialet, men för romani chib och jiddisch har SOFI inte hittills haft något ansvar.

Svensk Biblioteksörening anser att användningen av begreppet "mångspråkighet" är oklar. Dessutom saknar föreningen en beskrivning av den stora insats som gjorts av folkbiblioteken i Sverige för att förse flyktingar och invandrare med litteratur, tidningar och tidskrifter på de egna språken och successivt på svenska.

Biblioteksöreningen vill förorda att tidskriftsstödet utsträcks till att gälla ett flertal av de stora invandrarspråken. Internationella biblioteket i Stockholm måste få ett ökat stöd dels i form av medier, dels i form av resurser för att kompetensutvecklingen regionalt och lokalt ska fungera.

KLYS menar att det språkliga skydd som samerna fått i Sverige borde följas av ett ökat nationellt ansvarstagande för de samiska kulturvärdena i stort. Samerna saknar fortfarande grundlagsskydd för sin kultur i Sverige, något som de däremot tillförsäkrats i Norge. Inte heller finns det någon samisk avdelning på Nationalmuseum i Stockholm.

Svenska Samernas Riksförbund hänvisar till en undersökning som Länsstyrelsen i Norrbotten gjort där det framkommer att de flesta myndigheter i länet helt saknar personal med kunskaper i samiska. Det är en brist som bör åtgärdas snarast anser SSR. Personal som arbetar på myndigheter inom det samiska förvaltningsområdet bör få lära sig samiska på arbetstid.

Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset begär att en TV-station lokaliseras till Tornedalen med uppgift att bevaka Nordkalotten och Barents genom sändningar av program 2-3 timmar i veckan. En Barents TV och radio behövs som täcker Nordnorge, Tornedalen, norra Finland, nordvästra Ryssland och Karelen. Meänkieli och finska talas i alla dessa områden. Interregfonder kan användas för detta ändamål. STR-T har även krav på att utbudet i radio och hos UR på meänkieli samt om meänkieli och Tornedalen bör öka.

Vidare föreslår STR-T att textning av svenska program till meänkieli och invandrarspråk påbörjas och att man ökar utbudet av TV-program även på de största invandrarspråken textade till svenska, men med bibehållna höga kvalitetskrav. Textning främjar inte bara inlärning av svenska, utan även litteralitet på invandrar- och minoritetsspråk. Textningen bör vara lik den som erbjuds för döva och som kan kopplas på av individen.

STR-T tycker det är ett utmärkt förslag att Ungdomsstyrelsen arbetar med ungdomar som associeras med minoritetsspråk och -kulturer. Riksförbundet anser att man bör öronmärka anslag för att stimulera tillkomsten av projekt och idéer. Gärna projekt som söker samarbete över språk-, kultur och nationsgränser.

Sverigefinländarnas delegation föreslår att de nationella minoriteterna tilldelas resurser att utveckla egna institutioner till stöd för sina språk och kulturer.

Delegationen anser att SVTs finskspråkiga, i Sverige producerade, utbud skall utökas så att den finska redaktionen får tillräckliga ekonomiska resurser för att i sin nyhetsförmedling och i sina aktualitetsprogram kunna bevaka hela landet. Delegationen anser även att textningen till minoritetsspråk av det övriga utbudet i public service-företagen ökas genom den nya digitaltekniken.

Delegationen föreslår att minoritetstidningar tilldelas presstödet med utgångspunkt från deras särskilda situation som språkrör för små målgrupper samt att nationella minoriteter blir delaktiga i en eventuell utredning om presstödet till minoritetstidskrifter.

Sveriges Television upplever allt större svårigheter att hitta kvalificerade översättare från andra språk än engelska. Bristen gäller såväl de stora världsspråken som vanliga språk inom EU och våra grannlands- och minoritetsspråk, främst norska och samiska. Om SVT ska kunna leva upp till betänkandets krav krävs det tillgång på arbetsmarknaden till kvalificerade översättare från dessa språk. Det krävs satsningar på högre översättarutbildning i fler språk än idag. I all utbildning av översättare, även till och från minoritetsspråk, måste stor vikt läggas vid behandlingen av det svenska språket. Det behövs incitament för att locka unga, språkbegåvade studenter till TV-översättaryrket. Ett sådant incitament kan vara att yrkets status höjs genom krav på genomgångna högskolestudier och auktorisation.

Sveriges Utbildningsradio skall beakta språkliga och etniska minoriteters behov. Insatserna skall öka under tillståndperioden 2002-2005 jämfört med 2001. Redan med nuvarande skrivningar i tillståndsvillkoren finns en stark betoning av insatser för minoritetsspråken. UR har tillsammans med SVT utarbetat en teknisk plattform som möjliggör parallell dold textning av TV-program på fyra olika språk. Plattformen kommer att tas i bruk under 2003. UR anser att frågor rörande förändringar i företagets tillståndsvillkor bör tas upp i beredningen inför en ny tillståndperiod.

DIK-förbundet anser att teckenspråket skall betraktas som minoritetsspråk. Det är viktigt att de dövas och hörselskadades rättigheter till offentlig information och till lika möjligheter i kunskapsområdet säkerställs juridiskt.

Punktskriftsnämnden föreslår att punktskriftens ställning klargörs i samband med utarbetandet av en ny språklag. Det bör fastställas var det samhälleliga ansvaret ska ligga för att ge synskadade vuxna personer undervisning i punktskrift. För personer i yrkesverksam ålder är tillgång till undervisning i punktskrift av avgörande betydelse för att göra en återgång till arbete möjlig. Punktskriftsnämnden önskar särskilt framhålla punktskriftens betydelse för synskadade människors livskvalitet, med andra ord bör även icke yrkesverksamma personer ha tillgång till undervisning i punktskrift. Punktskriftsnämnden föreslår att en särskild satsning görs på forskningen inom punktskriftsområdet. Viss forskning bedrivs idag, t.ex. inom pedagogiken. Det bör utredas om det vore befogat att inrätta en professur i punktskrift, bl.a. för att samordna och vidareutveckla den existerande forskningen.

Samernas utbildningscentrum vill att samtidigt som folkbildningen genom Folkbildningsrådet får utökade anslag skall även Samernas utbildningscentrum beaktas som en utbildningsinstitution som skall tillvarata utbildningsinsatser i bl.a. samiska språket och kulturen.

2.5.4 Engelska och andra främmande språk

Utredningens förslag: De moderna språkens ställning inom svensk utbildning skall stärkas.

Kunskaper i engelska och andra främmande språk är viktiga från många olika utgångspunkter, både för den enskilde individen och för samhället. Exempelvis är

det för svensk export industri viktigt att kunna rekrytera medarbetare med breda språkkunskaper och kulturkompetens. EU har som sitt språkpolitiska mål angett att alla unionsmedborgare förutom sitt eget modersmål skall behärska två andra europeiska språk. Detta är enligt kommittén ett bra mål som bör gälla även för den svenska språkpolitiken. Kommittén föreslår att engelska och de övriga moderna språken ges en stark ställning i hela utbildningsväsendet från grundskola till högre studier och forskning samt att folkbildningen fortsatt bör ges resurser som möjliggör ett bra utbud av språkkurser. När det gäller grund- och gymnasieskolan skriver kommittén att de moderna språken skall stärkas, när det gäller universitet och högskola att de moderna språken bör stärkas.

Avsnittet framkallar inga invändningar hos remissinstanserna. Absolut mest uppmärksamhet bland de positiva yttrandena får förslaget att ge gymnasiebetyg i språk särskild viktning vid antagning till högskolan. Förslaget uppskattas av Skolverket, flera universitet och högskolor samt bl.a. Svenska språknämnden. Högskoleverket kommenterar inte detta avsnitt.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Skolverket, Folkbildningsrådet, KTH, Karlstads universitet, Högskolan i Jönköping, Svenska språknämnden, Riksförbundet Lärarna i moderna språk (LMS), Botkyrka kommun, Markaryds kommun, Västerås kommun

Skolverket instämmer i kommitténs slutsatser och vill framhålla att verket redan har genomfört och planerar att genomföra en rad insatser syftande till att stärka språkens ställning. Skolverket menar vidare att det kan vara intressant att analysera den pågående förändringen av engelskans roll i Sverige. Den utveckling som sker ger uppenbarligen effekter i form av goda kunskaper i engelska. Vid diskussion om stärkande av övriga moderna språk kan lärdomar dras av uppnådda kompetenser i engelska.

Den valfrihet som utmärker gymnasieskolan och det faktum att alla kurser har samma tyngd öppnar för taktikval och bortval av krävande kurser och ämnen som t.ex. högre steg i språk. Skolverket stödjer därför kommitténs förslag om att antagningssystemet till högskolan bör vara utformat så att fördjupade studier premieras.

Folkbildningsrådet menar att kommitténs argumentation och slutsatser angående stöd till folkbildningen för att stödja och stärka dels invandrar- och minoritets-språken, dels moderna språkens ställning i utbildningen är helt korrekta. Rådet vill betona att detta förutsätter ett kraftigt ökat offentligt ekonomiskt stöd.

KTH instämmer i flera av kommitténs förslag till hur de moderna språkens ställning i undervisningen kan stärkas: längre fördjupningskurser med större vikt i betyget, sådana fördjupningskurser ska även väga tyngre vid antagning till högskolan. KTH noterar speciellt kommitténs påpekande om resursfördelning inom högskolan med hänsyn till att språkstudier är ett färdighetsämne som kräver fler undervisningstillfällen.

Karlstads universitet instämmer i förslaget att gymnasieskolans meritvärderings-system bör anpassas så att språkkurser vid ansökan till högskolan viktas högre än kurser som inte ställer samma krav på djup och arbetsinsatser från eleverna. Vidare vore det fördelaktigt om gymnasieeleverna kunde studera såväl svenska som engelska och andra moderna språk under alla de tre gymnasieåren.

Högskolan i Jönköping ansluter sig till betänkandets uppfattning att det är synnerligen angeläget att ändra antagningssystemet till högskolor så att fler elever

i framtiden kommer att känna sig motiverade att fördjupa sig i åtminstone ett främmande språk till, vilket är ett uttalat mål i den europeiska unionen.

Svenska språknämnden menar att kommittén har helt rätt i att de moderna språken bör stärkas inom utbildningsväsendet. Nyckelfrågan är att meritvärderingssystemet och antagningssystemet till högskolan måste utformas så att fördjupade språkstudier premieras.

Riksförbundet Lärarna i moderna språk (LMS) instämmer på alla punkter i utredningens förslag.

Botkyrka kommun stödjer förslaget oreserverat.

Markaryds kommun föreslår att det såväl i grundskola som gymnasieskola måste göras en omarbetning av meritvärderingen av betygen så att studier av moderna språk premieras. I gymnasieskolan skall fördjupade studier ge högre meritvärde än mera elementära kurser. I grundskolan bör elevens möjlighet att välja om mellan olika språktillval begränsas.

Västerås kommun stödjer betänkandets förslag att en evaluering av betyg bör övervägas för att om möjligt undvika att gymnasieelever "taktikväljer" för moderna språk.

Övriga kommentarer:

Riksarkivet vill fästa uppmärksamheten på att kunskaper i främmande språk många gånger är en förutsättning för att ta del av det nationella kulturarvet. I arkiven avspeglas de tidvis starka influenserna från andra språk, framför allt latin, tyska och franska. Med engelska som det dominerande språket, kommer den framtida tillgängligheten till äldre arkivinformation att försämrast.

3 Ett korrekt och välfungerande språk

3.1 Massmediernas språk

3.1.1 Journalister är en nyckelgrupp

Utredningens förslag: Åtgärder skall vidtas för att stärka svenskans ställning inom utbildning och fortbildning av journalister och informatörer.

Journalister är en viktig yrkesgrupp från ett språkligt perspektiv. De blir ofta språkliga förebilder, såväl för det skrivna som för det talade språket. Kommittén menar att det inte råder några stora problem för språket inom medierna. De problem som ändå finns har enligt kommittén inte sin grund i journalisternas bristande kunskaper i svenska, utan snarare i de förhållande under vilka journalisterna arbetar. Reklam utgör en stor del av innehållet i medierna och kommittén har därför särskilt uppmärksammat marknadsförings- och informatörsutbildningar. Sådana utbildningar måste enligt kommittén innehålla kurser i språkriktighet och skriftlig framställning. Kommittén anser att det är önskvärt att reklamspråket studeras av språkvårdare och språkforskare. Vidare hävdar kommittén att staten kan göra insatser för att medierna ska ha möjligheter att hålla en hög språklig kvalitet. Kommittén anser att undervisning i svenska skall ges en starkare ställning i journalistutbildningen genom att mål för journalistutbildningen när det gäller svenska språket bör införas samt att moment av svenska bör införas i journalistutbildningen. Kommittén föreslår att Högskoleverket skall stå för uppföljningen av dessa reformer. Slutligen föreslår kommittén att utbudet av fortbildningskurser i svenska för verksamma journalister bör vidgas.

Övervägande delen av de svarande remissinstanserna är generellt positiva till kommitténs förslag. Till dem hör bland andra Journalistförbundet och Pressombudsmannen. Högskoleverket däremot, som föreslås följa upp de tänkta förändringarna av journalistutbildningarna, avvisar förslaget med hänvisning till ett redan pågående, omfattande uppföljningsarbete av samtliga högskoleutbildningar. Lunds universitet menar att svenskans ställning måste stärkas på tidigare nivåer i utbildningsväsendet än på yrkesutbildningar på högskolenivå. Stockholms universitet, som är den enda remissinstansen med journalisthögskola, har inte lämnat några synpunkter på detta avsnitt. Bland de övriga kommentarerna märks Uppsala universitets påpekande av möjligheterna med s.k. collegeutbildning som ett steg mellan gymnasienivå och högskolenivå. Centrum för lättläst påpekar behovet av utbildning för journalister att skriva lättläst.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Sveriges facköversättarförening, Svenska Akademien, Handikappförbundens samarbetsorgan, LO, Journalistförbundet, Allmänhetens Pressombudsman

Sveriges facköversättarförening instämmer med utredningens förslag om att reklamspråk ska studeras av språkvårdare och att moment av svenska införs i journalistutbildningen.

Svenska Akademien instämmer i betänkandets förslag när det gäller att stärka svenskans ställning inom utbildningen av journalister och jämförbara grupper.

Handikappförbundens samarbetsorgan instämmer med utredningens resonemang. Handikappförbunden saknar dock förslag om undervisning i ämnen som har anknytning till tillgänglighet och funktionshinder. Journalisterna är en viktig målgrupp som måste förbättra sina kunskaper i dessa frågor.

LO delar kommitténs förslag till att stärka svenskans ställning i journalistutbildningen. LO föreslår att man ser över vilka särskilda åtgärder som behövs inom språkområdet, för att motverka den sociala och etniska snedrekryteringen till journalistutbildningen.

Journalistförbundet välkomnar åtgärder för att stärka svenskans ställning inom utbildning och fortbildning av journalister och åtgärder för att främja en god utveckling av mediaspråket, även om de problem kring mediaspråket som ibland framförs inte främst har sin grund i journalisternas bristande kunskaper i svenska, utan snarare i de förhållanden under vilka journalisterna arbetar. Ett mål för grundutbildningen inom högskolan, som betonar vikten av att studenten ska efter genomgången utbildning ha de kunskaper och färdigheter i svenska språket som krävs för att kunna arbeta som journalist, skulle förmodligen kunna bidra till att minska den sociala snedrekryteringen till journalistutbildningen och yrket. Formerna och metoderna för att komplettera utbildningen med undervisning i svenska måste dock övervägas noga. Undervisning i svenska kan inte införas/utökas på bekostnad av andra angelägna delar av utbildningen och en sådan utökning kan enligt Journalistförbundet inte göras inom ramen för nuvarande ekonomiska resurser.

Fortbildning för yrkesverksamma journalister är angelägna i många ämnen, inte minst svenska. Journalistförbundet instämmer i utredningens påpekande om vikten av att den fortbildande verksamheten vid Fojo kan utvecklas, liksom att utbudet av kurser och utökningen av detta utbud är ett ansvar i första hand för medieföretagen i egenskap av arbetsgivare.

Allmänhetens Pressombudsman stödjer betänkandets förslag att undervisningen i svenska skall stärkas i sådan journalistutbildning som står under statlig tillsyn.

Remissinstanser som avstyrker: Högskoleverket, Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk

Högskoleverket avvisar förslaget att Högskoleverket i ett särskilt uppdrag skulle följa upp svenskans ställning inom journalistutbildningen med avseende på målformuleringar och lektorer i svenska. Verket är genom ett omfattande uppdrag redan i färd med att granska kvaliteten inom samtliga högskoleutbildningar. I den mån den granskande expertgruppen betonar betydelsen av undervisningen i svenska kommer den att omfattas av respektive utvärdering.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk menar att förslaget om specifika mål för kunskaper och färdigheter i svenska språket vid journalistutbildningarna i landet som skulle uppdras åt Högskoleverket att följa upp inte är så angeläget. Mer angeläget är att den grundläggande språkundervisningen får ökat stöd. Resultatet blir dels journalister med säkrare språkbehandling, dels läsare/lyssnare som har förutsättningar att hantera även komplicerade budskap. Mycket återstår för språkforskningen när det gäller mediaspråkområdet. Det är viktigt att ett framtida språkvårdsorgan får möjligheter att initiera kartläggningar även på detta område.

Övriga kommentarer:

Uppsala universitet skriver att bl.a. journalistutbildningar begärt textprov av de sökande för antagning till utbildningen. UU menar att utredningen inte tillräckligt tydligt kommenterat problemet att personer riskerar att utestängas från vissa typer av utbildningar. Kravet på skriftlig dokumentation gör att vissa grupper i samhället har lägre sannolikhet än andra att på jämställda villkor delta i konkurrensen om utbildningsplatserna. Om man vill bredda utbildningen och locka nya grupper till högskolan krävs en ökad satsning bl.a. på s.k. college-utbildning, där svenskutbildning blir ett centralt moment.

Centrum för lättläst saknar en diskussion om begriplighet inom journalistiken. Journalistutbildningen borde ge vissa grundläggande insikter i behovet av lättläst information. Journalisterna bör även ges möjlighet till särskild utbildning i att skriva lättläst för olika grupper av människor. Centrum för lättläst har sådan kursverksamhet. Det borde enligt centrumets mening finnas ett större utbud av lättbegriplig information i radio och TV.

Hörselskadades riksförbund menar att journalister i radio och TV behöver få kunskap om vikten av ett värdat och tydligt tal utan störande bakgrundsljud eller bakgrundsmusik.

3.1.2 Förändrade produktionsvillkor och språkvårdsinsatser

Utredningens förslag: Åtgärder skall vidtas för att främja en god utveckling av mediaspråket.

Inom medievärlden har den nya tekniken inneburit att både produktions- och distributionsmetoder har förändrats. Därmed har förutsättningarna för att producera ett korrekt och välfungerande språk i medierna också förändrats. Bland annat har tidningarna minskat den manuella korrekturläsningen.

De olika medieföretagen arbetar på olika sätt med språkvård. Mediespråksgruppen är en samarbetsgrupp för språkvårdare inom press, radio och TV. I tillståndsvillkoren för public servicebolagen ingår att "språkvårdsfrågor skall beaktas i programverksamheten". Kommittén hänvisar till ett förslag från Svenska språknämnden att fullgod översättningskapacitet skall krävas av TV- och radioföretagen för att de ska beviljas tillstånd. Kvaliteten på översättningarna bör bevakas genom återkommande stickprov. Språknämnden menar vidare att översättningsföretag eventuellt bör auktoriseras för översättning i etermedierna och att en del av koncessionsavgifterna för kommersiella kanaler bör användas för språklig fortbildning av de anställda inom dessa företag. Enligt kommittén är problemet med översättningskvaliteten inte av den omfattningen att det krävs några stora insatser från statens sida.

Kommittén föreslår att

- den statligt finansierade språkvården skall bevaka utvecklingen för mediaspråket och stödja medieföretagen med rådgivning och information,
- svenskspråkiga, IT-relaterade korrekturhjälpmedel ska utvecklas och att språkvården skall bevaka detta arbete,
- språkvården snabbare skall nå ut till producenter av texter och etermedieprogram med nya svenska ord och benämningar,
- språkvården skall ge stöd till Mediespråksgruppen om gruppen så önskar, exempelvis genom administrativt stöd,

- språkvård skall även fortsättningsvis ingå i framtida tillståndsvillkor för public service,
- det bör övervägas hur översättningskvaliteten kan följas upp och vilken roll språkvården bör ha i ett sådant arbete.

Till detta avsnitt har relativt få av de svarande valt att uttryckligen stödja eller avvisa kommitténs förslag. Desto fler av remissinstanserna har istället lämnat kommentarer i anslutning till eller utöver vad kommittén diskuterar. När kommittén har inriktat sitt förslag på språkvårdens olika uppgifter, har remissinstanserna till stor del inriktat sina svar på arbetet med översättningskvalitet, särskilt i TV. De översättningsrelaterade instanser som svarat är generellt positiva till förslaget att bevaka översättningar i media. SVT påpekar att de flesta översättare är frilansare och att en eventuell auktorisering borde gälla enskilda översättare snarare än översättningsföretag. Svenska språknämnden hade önskat en mer samlad och utförlig diskussion om förutsättningarna för översättningsarbete i betänkandet. Hörselskadades riksförbund och Sveriges Dövas Riksförbund påpekar båda att kvaliteten på textning av direktsända TV-program måste bli betydligt bättre än idag.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Tolk- och översättarinstitutet, Svenska filminstitutet, Sveriges facköversättarförening, Sveriges Radio, Sveriges Utbildningsradio

Tolk- och översättarinstitutet menar att det är ett såväl utmärkt som nödvändigt förslag att på olika sätt bevaka kvaliteten på översättningar i media.

Svenska filminstitutet instämmer i kommitténs konstaterande om behovet av korrekta översättningar av film och TV-program, men vill även rikta uppmärksamhet mot behovet av svenska titlar. Engelskspråkig film marknadsförs i Sverige allt oftare under originaltitel eller med en för den svenska marknaden nypåfunnen engelsk titel. Detta innebär en begränsning av användningen av det svenska språket och riskerar att stänga ute grupper från biograferna, t.ex. många pensionärer.

Sveriges facköversättarförening stödjer till fullo Svenska språknämndens förslag om auktorisering och att medel tas från koncessionsavgifterna för att bygga upp en fond för vidareutbildning av översättare. Förslaget brister dock på två punkter: 1) Kommersiella sändningsbolag som sänder från annat land än Sverige behöver inga sändningstillstånd annat än för det digitala markbundna nätet. 2) Formuleringen om språklig vidareutbildning hänvisar till anställda inom översättningsbolagen, men de allra flesta översättare är frilansare.

Föreningen instämmer även med förslaget om framtagandet och spridningen av nya termer i svenskan.

Vidare menar facköversättarföreningen till skillnad från vad som framförs i betänkandet att problemet med översättningskvalitet är av sådan omfattning att det krävs stora insatser från statens sida.

Facköversättarföreningen menar att nätupplagan bör bli en naturlig del i tidningarnas arbete med språkfrågor eftersom språkbruket är väsentligt mycket sämre i nätupplagan av många dagstidningar och för att nätupplagan når många utlandssvenskar.

Dessutom anser facköversättarföreningen att representanter för TV-översättarna bör ingå i Mediespraksgruppen och att språkvård skall ingå i framtida tillståndsvillkor till alla sändningsvillkor, inte bara public service.

Slutligen anser Sveriges facköversättarförening att en studie bör genomföras av hur stor andel av den totala lästa textmassan som utgörs av textremсор och av hur språket i dessa textremсор utvecklats under åren.

Sveriges Radio välkomnar utredningens förslag om stöd till den gemensamma mediespråkvården i Mediespråksgruppen.

Sveriges Utbildningsradio välkomnar kommitténs förslag om att språkvården skall finnas som en stödjande resurs i bevakningen av utvecklingen inom URs område. Språkvårdens föreslagna roll – att ge råd och rekommendationer då detta efterfrågas – är en lämplig, icke normerande nivå.

UR finner förslaget om att vidta åtgärder för att snabbare nå ut till bl.a. etermedieproducenter med nya svenska ord eller begrepp intressant och ser där en uppgift för det i betänkandet föreslagna Sveriges språkråd.

Övriga kommentarer:

Barnombudsmannen vill särskilt betona vikten av kvalitet hos översättningar som vänder sig till barn och unga. TV-program för barn och unga som dubbas till svenska måste baseras på en god översättning.

Svenska språknämnden är ense med kommittén om att det finns ett behov av ett starkare stöd till Mediespråksgruppen från språkvårdens sida, men nämnden vill gärna påpeka att ett sådant stöd inte bör innebära en hårdare styrning av Mediespråksgruppens arbete. Detta bör också fortsättningsvis ledas av företrädare för medierna. Ett kommande Sveriges språkråd kan vara representerat i gruppen, men bör ha en relativt tillbakadragen roll.

Nämnden saknar en mer utförlig diskussion om översättarnas arbetsvillkor och utbildningsmöjligheter. Betänkandet behandlar översättning bara i avsnittet om TV-textning och i EU-avsnittet. Översättningar har växande betydelse för det svenska skriftspråkets utveckling även på andra områden. Likaså är det viktigt att diskutera villkoren för översättningar från svenska, t.ex. av vetenskapliga rapporter eller utredningar.

Malmö kommun vill särskilt betona Svenska språknämndens förslag att kräva fullgod översättningskapacitet vid tillståndbeviljning av TV- och radiosändningsrättigheter.

Föreningen Norden i Sverige menar att till public serviceprinciperna bör läggas att varje hushåll ska ges möjlighet att få tillgång till TV-kanaler från varje nordiskt land. Vidare menar föreningen att de så kallade must carryprinciperna som hittills använts för att ålägga kabel-TV-företag att förmedla Sveriges Televisions båda rikstäckande kanaler och TV4 likväl kan användas för att föreskriva att nordiska grannlandskanaler ska förmedlas i det digitala utbudet. Föreningen anser även att det digitala marknätet ska vara skyldigt att förmedla TV-kanaler från vart och ett av de nordiska grannländerna.

På tidnings- och tidskriftsfronten har situationen blivit allt sämre. För denna situation bär postpolitiken ett betydande ansvar. Konsekvenserna av avskaffandet av det nordiska portot behöver uppmärksammas. Föreningen Norden föreslår därför att regering och riksdag snart tar initiativ till en översyn av denna del av postpolitiken. Skillnaden mellan nationella och nordiska posttaxor kan inte försvaras med utgångspunkt i sakliga förhållanden. Vidare menar föreningen att Sverige bör verka för att alla nordiska stater ansluter sig till ett regelverk som förutsätter att samma bankavgifter som gäller inom en och samma stat i Norden också blir gällande för överföringar i hela Norden. Det bör klarläggas hur den svenska samdistributionen av tidningar ska kunna omformas så att även nordiska dagstidningar får en del av detta stöd. Möjligheten att införa ett

distributionsstöd för kulturtidskrifter från andra nordiska länder bör också övervägas.

Föreningen Norden menar att det finns skäl att inrätta ansvarsbibliotek för litteratur på norska, danska och finska som en centrumbildning för svenska bibliotek. Till en rimlig kostnad finns det möjlighet att göra Biskops Arnös bibliotek till ett sådant ansvarsbibliotek som via elektroniska medier blir tillgängligt för bibliotek och låntagare i hela landet.

KLYS hänvisar till medlemsorganisationen Svenska Journalistförbundets yttrande beträffande bedömningar och förslag som berör svenskan i journalistutbildningen och svenska språkets utveckling i mediaspråket. Avseende utredningens förslag om översättning och textning av TV-program ansluter sig *KLYS* till de synpunkter som tas upp av Sveriges författarförbund och Sveriges facköversättarförbund.

Hörselskadades riksförbund påpekar att utländska TV-program och filmer är i regel textade vilket innebär att utländsk kultur i större omfattning är tillgänglig för hörselskadade än vad den svenska är. HRF anser att det är en självklarhet att alla TV-program och filmer som visas på bio skall vara textade och att kvaliteten på textningen måste vara hög. HRF menar att minst lika höga krav ska ställas på s.k. programtextare att den svenska texten följer det svenska språket när de ska textsätta ett svenskt TV-program eller en svensk film vad gäller för textning av utländska program. Kvaliteten på direkttextning av direktsända TV-program, exempelvis "Rapport", måste bli betydligt bättre än idag. Här menar HRF att resurser bör tillföras för att utveckla både metoden och tekniken för direkttextning i TV.

HRF tycker som utredningen att det är samhällsekonomiskt ineffektivt att en och samma film översätts flera gånger. HRF menar att inblandade parter bör diskutera denna fråga även beträffande svensk textning av svenska filmer och försöka hitta en lösning för att i högre grad samutnyttja programtextning på svenska av biograffilmer, textade video- och dvd-filmer samt textade TV-program, med syfte att uppnå en hög kvalitet på textningen.

Sveriges Dövas Riksförbund kommenterar utredningens förslag att det i tillståndsvillkoren för public servicebolagen även fortsättningsvis skall ingå att språkvården skall uppmärksammas. Eftersom teckenspråkiga program nu är en del av SVTs ordinarie programutbud, bör språkvården även omfatta teckenspråket.

SDR saknar diskussion om direkttextning av nyheter via text-TV. Kvaliteten på denna textning ofta är undermålig. Ord och meningar saknas. Textningen förkortas och ger inte samma information som hörande får. Ofta hinner textaren inte med och tvingas avbryta textningen för ett nyhetsinslag på grund av att ett nytt inslag börjar, vilket gör att den döva tittaren missar poängen. Nyheterna hamnar därmed på en så låg journalistisk nivå att de inte borde godkännas i SVT. Detta ger intryck av att de som textar och därmed den publik som är beroende av texten, inte åtnjuter samma respekt för sitt arbete/tittande som övriga SVT-medarbetare och tittare. Om ljudet krånglar kommer en ursäkt, likaså om textöversättning från ett annat språk uteblir. Men det förekommer aldrig någon ursäkt för de dagliga missarna i direkttextningen. SVT måste börja betrakta text-TV-textningen på samma seriösa sätt som alla andra delar av TV-sändningarna och de som textar respektive är beroende av texten måste tas på samma allvar som övriga medarbetare och tittare.

Sveriges Television påpekar att TV-översättning är en individuell prestation med upphovsrättsligt skydd. Grundförutsättningarna för all produktion av goda översättningar är att den utförs av kompetenta översättare. Ett krav på auktorisation bör därför gälla översättarna som individer, eventuellt också kompletterat med krav på TV-bolag och/eller översättningsföretag. En möjlighet till auktorisation för TV-översättare genom Kammarkollegiet, liknande den som redan finns för translatorer bör därför värderas.

Aksel Lindströms-sällskapet anser att det måste vara möjligt att under bästa sändningstid se någon samhällsägda TV-kanal eller radiokanal som sänder på svenska eller åtminstone på något nordiskt språk. I omsorg om svenska språket och nordiska varieteter ska inte alla samhällsägda kanaler samtidigt sända engelskspråkiga eller andra utomnordiska program.

Sveriges författarförbund vill särskilt uppmärksamma behovet av en god standard på de översatta texter som beledsagar utländska TV-program inom alla kategorier. Sådana krav bör kunna ställas på alla kanaler som riktar sig till svensk publik. Enligt förbundet är det en smula idealistiskt att som utredningen tro att ett bättre samutnyttjande av befintliga översättningar av biografilm etc. skulle frigöra resurser som istället med en sorts automatik skulle komma att användas för att uppnå hög kvalitet i översättningarna.

Lika viktigt är det att de många översatta texterna i dagspress, tidskrifter etc. blir riktigt och professionellt översatta.

3.2 Den offentliga administrationens språk

3.2.1 Det svenska myndighetsspråket

Utredningens förslag:

- Varje statlig myndighet skall ges ett tydligare ansvar för sitt eget språkvårdsarbete.
- Regeringen skall också fortsättningsvis rapportera om statsförvaltningens språkvårdsarbete till riksdagen.
- Det centrala stödet till myndighetsspråkvården skall behållas och utvecklas till nya områden.

Behovet av språkvård inom den offentliga administrationen har ökat, bl.a. till följd av internationaliseringen och datoriseringen. Allt större krav ställs på myndigheterna att arbeta kund- och serviceorienterat. Ett begripligt myndighetsspråk är en förutsättning för en förvaltning som vill nå, och behålla, medborgarnas förtroende. Kommittén menar att det är viktigt att alla myndigheter fortsätter sitt språkvårdsarbete och att det i vissa fall också bör ske en förstärkning av insatserna. Kommittén föreslår att regeringen i regleringsbrev anger myndighetsspecifika mål och återrapporteringskrav för språkvårdsarbetet på de statliga myndigheterna. Återrapporteringen bör enligt kommittén ske i årsredovisningen. Språkarbetet på myndigheterna bör enligt kommittén inriktas på att uppnå ett klart och begripligt språk i information, beslut och blanketter samt i myndighetstexter på Internet. Kommittén anser att språkvården ska ses som en ordinarie verksamhet i myndigheternas arbete och inte betraktas som projektverksamhet.

Kommittén föreslår vidare att sådant arbete som redan sker på central nivå ska fortsätta. Således menar kommittén att regeringen även fortsättningsvis skall lämna en samlad rapportering av språkvårdsarbetet till riksdagen, förslagsvis i samband med budgetpropositionen. Dessutom anser kommittén att det centrala stödet till myndighetsspråkvården skall behållas och utvecklas. Bland annat skulle detta stöd omfatta attitydändrande åtgärder, uppföljning och utvärdering av språkvårdsarbetet vid myndigheterna, stöd i minoritetsspråkfrågor, stöd när det gäller IT- och språkteknologifrågor.

En lång rad statliga myndigheter har känt sig manade att kommentera detta avsnitt. Ingen av dessa är direkt avvisande till kommitténs förslag. NUTEK

skriver visserligen i sitt yttrande att de avstyrker kommitténs första förslag med motiveringen att myndigheterna inte bara *bör* ta ett större eget ansvar för språkvården, utan att de *skall* ta detta ansvar. Emellertid är detta just vad kommittén föreslår. NUTEKs avstyrkande tycks vila på en felläsning, varför det inte tas upp som ett avstyrkande här. De övriga remissinstanserna är annars samstämmiga om att detta är ett bra förslag. Däremot råder delade meningar om kommitténs förslag om återrapporteringskrav om språkvårdsarbetet: VHS, Arbetsmiljöverket och PRV ställer sig tveksamma till en sådan reglering, medan RFV, JämO, Arbetslivsinstitutet, Glesbygdverket och Integrationsverket menar att denna styrning ger en signal om språkvårdsarbetets betydelse.

Även i till detta avsnitt har flera remissinstanser lämnat kommentarer som går utanför kommitténs förslag. Statens kvalitets- och kompetensråd understryker vikten och nödvändigheten av ett samarbete mellan den som i framtiden ska ansvara för den centrala stödfunktionen för myndighetsspråkvården å ena sidan och KRR å den andra. Några instanser tar upp frågan om anpassning av myndighetstexter för särskilda målgrupper. Ungdomsstyrelsen anser att texterna ska vara begripliga för alla och att särskilda texter för unga inte behövs. Barnombudsmannen å andra sidan menar att barn och ungdomars rätt till begriplig information bör utredas. Centrum för lättläst menar att det är angeläget att myndighetsspråket finns i lättläst form för den som behöver det. Sverigefinska språknämnden anser att kravet på ett korrekt och välfungerande talat och skrivet språk ska gälla även sverigefinskan.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Konsumentverket, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Verket för högskoleservice, Karlstads universitet, Luleå tekniska universitet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Sveriges facköversättarförening, Radio- och TV-verket, Vägverket, Jämställdhetsombudsmannen, Arbetslivsinstitutet, Arbetsmiljöverket, Patent- och registreringsverket, Glesbygdverket, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Integrationsverket, NUTEK, IT-kommissionen, Handikappförbundens samarbetsorgan, Svenskt Näringsliv, Allmänhetens Pressombudsman, Samspråk, Migrationsverket,

Konsumentverket stödjer förslaget att myndigheternas begreppsansvar bör kartläggas, liksom att varje myndighet skall ges ett tydligare ansvar för sitt eget språkvårdsarbete. För att språkvård ska bli en ordinarie verksamhet på myndigheterna, istället för projekt under begränsad tid, anser verket att regeringen bör tillföra särskilda resurser för sådan verksamhet. Det skulle markera den vikt som regeringen fäster vid att myndigheterna använder ett klart och begripligt språk. För detta krävs yrkesutbildad personal, som regel språkkonsulter.

Under förutsättning att resurser tillförs, är verket även positivt till förslaget om återrapportering av språkvårdsarbetet i myndigheternas årsredovisningar.

Konsumentverket anser att det centrala stödet som myndigheter ges genom Språkvården är mycket värdefullt och stödjer förslaget att utveckla det ytterligare.

Riksförsäkringsverket tillstyrker utredningens förslag när det gäller det svenska myndighetsspråket. Begripliga texter främjar demokratin och rättssäkerheten, sparar tid och pengar och ökar allmänhetens tilltro till det offentliga. Tydligt ansvar med mål och återrapporteringskrav ser verket som ett positivt stöd till språkvårdsarbetet. RFV ser även positivt på utökat centralt stöd för att ytterligare markera frågans vikt.

Socialstyrelsen tillstyrker kommitténs första och tredje förslag.

Verket för högskoleservice instämmer i att det är viktigt att varje statlig myndighet ges ansvar för sitt eget språkvårdsarbete. VHS ser dock vissa problem med ett allt för detaljerat återrapporteringskrav av den här typen av insatser eftersom det finns svårigheter i att sätta mätbara mål.

Karlstads universitet tillstyrker förslaget att varje statlig myndighet skall ges ett tydligt ansvar för att utveckla sitt eget språkvårdsarbete.

Luleå tekniska universitet vill framhålla förslaget att det centrala stödet till myndighetsspråkvården skall behållas och utvecklas till nya områden.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer uttryckligen med kommitténs två första förslag. TPB anser vidare att ett rapporteringssystem för nya termer använda inom respektive myndighets ansvarsområde bör upprättas.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag att skärpa formuleringarna i statliga myndigheters ansvar för sitt språkvårdsarbete för att nå bättre mottagaranpassning i texterna.

Radio- och TV-verket har inget att erinra mot förslaget om att varje myndighet skall ges ett större ansvar för sin egen språkvård. Språkarbetet bör också inriktas på begripligheten hos myndigheters texter på Internet. Verket ställer sig även positivt till att det skall finnas en central funktion för stöd och överblick.

Vägverket ser positivt på förslaget till förstärkning av stödet till myndighetsspråkvården.

Jämställdhetsombudsmannen stödjer förslaget att varje myndighet ska ge sett tydligare ansvar för sitt eget språkvårdsarbete, genom att mål och återrapporteringskrav för språkvårdsarbetet införs i myndigheternas regleringsbrev.

Arbetslivsinstitutet stödjer förslaget att varje myndighet ges ett tydligare ansvar för sin egen språkvård och att denna görs till en naturlig del i den löpande mål- och resultatdialogen.

Arbetsmiljöverket anser att det är ett bra förslag att varje statlig myndighet ska ges ett tydligare ansvar för sitt eget språkvårdsarbete. Men detta bör inte ske genom regleringsbrev. Språkvården bör istället bli en del i myndigheternas ordinarie arbete för god kvalitet.

AV tillstyrker att det centrala stödet till myndighetsspråkvården ska behållas och utvecklas till nya områden. Betydelsen av medborgarperspektiv och mottagaranpassning behöver få en stärkt position. Den centrala funktionen behöver också finnas för att ge myndigheterna stöd i hanteringen av de officiella minoritetsspråken samt ifråga om IT- och språkteknologifrågor.

Patent- och registreringsverket delar bedömningen att en förstärkning av språkvårdsinsatserna inom myndigheterna är motiverad och ser positivt på en utökning av det centrala stödet. Däremot har PRV svårt att se det meningsfulla i en utökad återrapportering om språkvårdsarbetet hos myndigheterna. Föreställningen att en sådan rapporteringsskyldighet i sig skulle gynna språkvården bedömer PRV inte vara realistisk.

Glesbygdsverket har inget att erinra mot betänkandets bedömningar och förslag. Verket instämmer i förslaget att varje myndighet bör ges ett tydligare ansvar för sitt eget språkvårdsarbete. Det är varje myndighetslednings ansvar att se till att tillräckliga resurser avsätts för språkvård av hög kvalitet och att den organiseras på

ett ändamålsenligt sätt. Verket vill här gärna betona vikten av användningen av regleringsbrev/återrapporteringskrav i sammanhanget.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering ser det som fullt rimligt att varje myndighet får ett uttalat ansvar för sin egen språkvård.

Integrationsverket välkomnar förslagen om såväl ett ökat ansvar för som ett ökat stöd till språkvården vid myndigheterna. Verket instämmer i att myndigheterna fortfarande använder ett krångligt språk. Det är angeläget att attityder gentemot språkvården förändras. Detta är en angelägen uppgift för myndighetsspråkvården. Att ange återrapporteringskrav och myndighetsspecifika mål för språkvårdsarbetet i regleringsarbetet är en klar signal om vikten av ett klart och lättbegripligt språk.

Klarspraksgruppen/Justitiedepartementet är i dagsläget ett viktigt och bra stöd. Får myndigheten ett större ansvar och återrapporteringskrav för språkvårdsarbetet är ett ökat centralt stöd bra. Inbördes samordning av terminologi mellan myndigheter samt en kartläggning av begreppsansvar skulle vara en stor hjälp vid en översyn av termer och begrepp.

NUTEK välkomnar förslaget att varje myndighet bör upprätthålla sin egen språkvård och att krav och uppföljning kopplas till den löpande mål- och resultatdialogen mellan riksdag, regering och myndighet. NUTEK anser att varje myndighet *skall* och inte bara *bör* ha ett tydligt ansvar, och avstyrker därför betänkandets förslag. Konsekvensen av ett tydligt ansvar bör åtföljas av fördelning av relevanta resurser, säkerställande av verksamhetsrelevans, och återkopplingskrav som är sammanvägda med andra krav som är relaterade till att stärka förvaltningen i demokratins tjänst. Regeringskansliets egen kompetens i detta kvalitetsarbete är avgörande. Den nya språkmyndighetens roll bör i detta sammanhang förtydligas.

IT-kommissionen ställer sig i allt väsentligt bakom kommitténs förslag till myndighetsuppgifter och åtgärder, men noterar att kommitténs skrivningar kan uppfattas som mer traditionellt och "vårdande" på denna punkt. Det synsatt IT-kommissionen förespråkar ställer högre krav på organisation, kompetens, resursinsatser och planering, men öppnar å andra sidan för betydande både kortsiktiga och långsiktiga fördelar.

Handikappförbundens samarbetsorgan instämmer med utredningen att varje myndighet ska ges ett tydligare ansvar för sin egen språkvård samt att regeringen ska rapportera om myndighetsspråkvården.

Förbunden anser därtill att tillgänglig och anpassad samhällsinformation till personer med funktionshinder måste tas fram.

Svenskt Näringsliv vill gärna uttrycka sitt stöd för utredningens förslag när det gäller fortsatt arbete för att göra myndighetsspråket mera lättillgängligt.

Allmänhetens Pressombudsman sympatiserar med de åtgärder utredningen föreslår för att främja en korrekt och välfungerande offentlig svenska.

Samspråk instämmer helt i förslaget att varje myndighet skall ges ett tydligare ansvar för sitt eget språkvårdsarbete. Språkvård måste bli en självklar och naturlig del i myndighetens verksamhet. Samspråk tror att det föreslagna politikområdet språkpolitik kan vara ett sätt att åstadkomma en sådan förändring.

Det är bra att regeringen även fortsättningsvis rapporterar om statsförvaltningens språkvårdsarbete till riksdagen och att rapporteringen bygger på myndigheternas egna verksamhetsberättelser.

Migrationsverket instämmer i att de enskilda tjänstemännen behöver stöd och råd i förändringsarbetet av sina egna skrivtraditioner. Migrationsverket skulle gärna se

att Stockholms universitet kunde ge påbyggnadskurser om bland annat myndighetsspråk för examinerade språkkonsulter för att kunna tillgodose myndighets-skribenternas behov av stöd.

Migrationsverket instämmer i stort med utredningens förslag om stödet till myndighetsspråkvården utan att ta ställning till förslaget om en språkmyndighet. Migrationsverket vill dock precisera vilka behov av centralt stöd till myndighetsspråkvården som man kan se:

- Klarspråkstestet bör utvecklas med övergripande analysverktyg för uppföljning av myndigheternas språk.
- Myndigheterna behöver enkel tillgång till aktuell forskning på området, till exempel sammanställningar och statistik över ekonomiska och demokratiska vinster av ett välfungerande myndighetsspråk.
- Värdet av seminarier och konferenser som behandlar myndighetsspråk, samt definitioner av centrala begrepp inom språkarbetet är stort.

Migrationsverket vill poängtera att om språkvårdsarbetet på myndigheterna ska vara framgångsrikt krävs medvetna och långsiktiga satsningar på språkvården. Detta behöver konkretiseras och förtydligas i en eventuell kommande proposition.

Övriga kommentarer:

Statens kvalitets- och kompetensråd menar att man möjligen kan överväga att förtydliga nuvarande bestämmelser i förvaltningslagen och verksförordningen. KRR vill även understryka vikten och nödvändigheten av ett samarbete mellan den som ansvarar för den centrala stödfunktionen för myndighetsspråkvården å ena sidan och KRR å den andra.

Ungdomsstyrelsen understryker vikten av att all samhällsinformation ska vara korrekt och välfungerande och att detta kräver att myndigheterna uttrycker sig så lättförståeligt att alla mottagargrupper kan få samma information. Särskilda informationsinsatser till unga ska inte vara nödvändiga.

Barnombudsmannen anser det viktigt att lyfta fram matt även barn och ungdomar är mottagare av myndighetstext. BÖ föreslår att barns och ungdomars rätt till offentlig information, på ett för dem begripligt språk, särskilt utreds.

Centrum för lättläst menar att det är angeläget att myndighetsspråket finns i lättläst form för den som behöver det. Varje myndighet bör ha ett språkansvar och även ansvara för att viktig information finns i lättläst version. Centrum för lättläst bistår på uppdrag myndigheter och andra med den sortens bearbetningar.

Sverigefinska språknämnden anser att kravet på ett korrekt och välfungerande talat och skrivet språk ska gälla även sverigefinskan. Statliga och kommunala myndigheter samt massmedier, i den mån de använder finska t.ex. på sina webbplatser, bör i mycket högre utsträckning än för närvarande sträva efter korrekt och idiomatisk finska. Under den senaste tiden har språknämnden tyvärr fått konstatera att många viktiga informationstexter är mycket bristfälliga – t.o.m. felaktigt – översatta.

Föreningen auktoriserade translatorer önskar en större medvetenhet inom myndigheter och institutioner om vikten av goda översättningar. Här saknas riktlinjer och inte ens myndigheter som arbetar med många olika språk, t.ex. Sida, utbildar sina medarbetare i hur man beställer översättningar och kontrollerar kvaliteten. Goda översättningar krävs dels för myndigheternas eget arbete, dels för deras ansikte utåt. Översättandets olika aspekter (beställande/upphandling, kvalitetskontroll, egen översättare etc.) bör i framtiden ingå som ett specialområde

inom myndigheternas språkvårdsarbete. FAT står gärna till förfogande för att bidra med synpunkter och expertis.

Jönköpings kommun vill hävda att engelskan blir ett allt vanligare arbetsspråk också inom kommunal förvaltning och att denna utveckling medför risker ur såväl demokratisk synpunkt som när det gäller offentlighetsprincipens intentioner. Exempelvis redovisar de av kommunerna anlitate kreditvärderingsinstituten sina underlagsmaterial och bedömningsgrunder huvudsakligen på engelska och vissa dataföretag upprättar vissa dokument endast på engelska. Kommunen anser att alla offentliga handlingar skall vara tillgängliga i sådan form att alla kan ta del av dem och att det ankommer på uppdragstagaren/entreprenören/anbudsgivaren att tillgodose detta.

Kiruna kommun menar att det förvisso är lätt att ställa sig bakom betänkandets påstående att ett klart och enkelt myndighetsspråk som alla begriper är en förutsättning för öppenhet, demokrati och rättssäkerhet. Men så snart man försöker att närmare definiera ett sådant myndighetsspråk radar frågeställningarna upp sig. Inom mer eller mindre avgränsade grupper eller yrkesområden utvecklas ofta ett särskilt språkbruk som för de insatta är ytterst precist och konkret. Språkbruket utgör en trygghet för den som ska formulera sig, som enskild behöver denne inte förklara sig i så många beskrivande ord, utan kan förlita sig till fackuttryck och språkliga värderingar som delas av alla i gruppen. Naturligtvis ska avarter av kanslispens undvikas, men en allt för långt driven förenkling av språket i myndighetsbeslut riskera att öka utrymmet för osäkerhet avseende beslutets innebörd, och minska den rättssäkerhet man avser att värna. För att den offentliga administrationens språk skall bli begripligt för i stort sett alla krävs enligt Kiruna kommun en samverkan mellan den språkvård som bedrivs inom myndigheterna och de utbildningsinstanser som samhället erbjuder invånarna.

3.2.2 EU-svenska

Utredningens förslag:

- Arbetet för att förbättra svenska EU-texter skall fortsätta.
- Sverige skall verka för att EU fortsätter att bygga upp översättningsavdelningar i de olika medlemsländerna.
- Sverige skall fortsätta att verka för att EU arbetar för enklare, begripligare och klarare texter.

Svenska EU-texter ger upphov till speciella språkvårdsfrågor, eftersom de tillkommer på ett sätt som avviker från andra typer av offentliga dokument och under andra förutsättningar än som vanligen gäller. De är oftast översättningar, de tillkommer i en annan skrivkultur än den svenska och de tillkommer ofta utanför Sverige. Bland språkforskare och språkvårdare har den EU-svenska som skapas på detta sätt inte sällan betraktats som en fara för det offentliga språkbruket. Dels kan texter innehålla språklig osäkerhet och mindre naturlig svenska, oftast resultatet av oskicklig översättning eller att texten skrivits av någon med begränsade svenskkunskaper. Dels visar svenska EU-texter tydliga influenser från engelska. Dels innehåller EU-texterna ofta långa och komplicerade meningar. Speciellt har språkvårdarna reagerat på den s.k. punktregeln, som tillämpas för rättsakter. Regeln säger att en mening i källtexten ska motsvaras av en mening i översättningen. Vidare är texterna oftast utformade för specialister, juridiska experter, och inte för EU-medborgaren i allmänhet. Slutligen har det framförts att EU-texter ibland innehåller främmande eller felaktig terminologi.

Ett sätt att höja kvaliteten på de svenska EU-texterna är att förbättra de källtexter översättarna arbetar med. Kommittén påpekar att Sverige har medverkat i arbete för begripligare och klarare texter inom EU. Vidare hänvisar kommittén utförligt till förslag till förändringar av riktlinjer för översättningsverksamheten som Svenska språknämnden lämnar i sitt förslag till handlingsprogram för svenska språket. Bland annat framförs synpunkten att punktregeln bör mjukas upp åtskilligt.

Sedan 1 juli 2001 finns inom Regeringskansliet medel motsvarande en årsarbetskraft avsatta för EU-språkvård.

Kommittén menar att det är nödvändigt att fortsätta arbetet för att förbättra de svenska EU-texterna. Kommittén anser att översättarna inom EUs olika organ måste ha tillgång till goda hjälpmedel i form av termbanker, ordlistor och maskinellt översättningsstöd. Kommitténs mening är att Sverige skall bevaka att de nödvändiga hjälpmedlen finns tillgängliga och att EU avsätter tillräckliga resurser för dessa ändamål. Vidare anser kommittén att den svenska terminologiska verksamheten måste kunna förse EUs termdatabaser med svenskt material så att högkvalitativa termdatabaser och ordlistor kan skapas. Kommittén påpekar också att maskinöversättning för svenska inom ramen för EU bör ske.

Kommittén hävdar att översättningsarbetet inom EU i större utsträckning än nu bör ske i medlemsländerna och föreslår att Sverige ska verka för att EU fortsätter att bygga upp översättningsavdelningar i de olika länderna. Kommittén anser även att Sverige skall verka för att punktregeln mjukas upp samt att förändra skrivkultur, textmönster etc. inom EU-administrationen. Dessutom bör Sverige enligt kommittén verka för att på alla EU-språk tillgängliggöra råd för hur texter kan utformas för att lättare kunna översättas. Kommittén anser dessutom att Sverige borde få till stånd förändringar i riktning mot att de personer som producerar EUs källtexter i större utsträckning kunde få arbeta på sitt modersmål.

Nästan alla remissinstanser som kommenterat detta avsnitt är positiva till kommitténs förslag. Kommentarererna är emellertid ganska allmänt hållna och inget av delförslagen kan pekas ut som särskilt betydelsefullt för de svarande. Bara två yttranden innehåller invändningar mot eller tveksamheter inför kommitténs förslag, dock utan att uttryckligen avstyrka dem. Statskontoret påpekar att en alltför långt skriden uppmjukning av punktregeln kan ställa till problem. Lunds universitet menar att analysen av den språkliga problematiken när det gäller översättningar av EU-texter är alltför ytlig i avsnittet.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Konsumentverket, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen Tolk- och översättarinstitutet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Sveriges facköversättarförening, Glesbygdverket, Handikappförbundens samarbetsorgan, Svenskt näringsliv, Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd, LO, Samspråk, Sveriges författarförbund

Konsumentverket instämmer i kommitténs slutsats att det är dags för konkreta åtgärder beträffande språkvårdsarbetet inom EU. Inte minst viktigt är det att den så kallade punktregeln mjukas upp eller försvinner.

Riksförsäkringsverket tillstyrker bedömningar och förslag om förbättrade svenska EU-texter samt att Sverige ska verka för begripligare grundtexter. Det är viktigt att tillgång till information inte bara blir en formsak utan att tillgång betyder tillgänglighet i ordets verkliga betydelse – att medborgarna förstår vad de läser.

Socialstyrelsen tillstyrker alla kommitténs tre huvudförslag. Socialstyrelsen anser att EU-texter i samband med översättning skall granskas av myndighetsexperter. Det är ofta inte tillräckligt att översättningarna granskas av tjänstemän i Regeringskansliet, eftersom de vanligen inte har samma kännedom om fackområdet och dess terminologi som man har på myndigheterna.

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning att EUs texter ofta är svårlästa, men tror inte att det är en framkomlig väg att förbättra språket att låta personer inom kommissionen författa texter på sitt modersmål och därefter översätta dem till engelska. Kommissionens tjänstemän bör kunna hantera det fackområde de ansvarar för på engelska eller franska. Socialstyrelsen stödjer utredningens tankar om att förbättra språkgranskningen av engelska och franska på ett tidigt stadium och tror att experter och tjänstemän skulle kunna bidra till språkliga förbättringar tidigt under processen om det klart framgår att även språkliga kommentarer ska framföras.

Barnombudsmannen anser att det är viktigt att fortsätta arbetet med att förbättra de offentliga texterna så att de blir enkla, tydliga och lättlästa.

Tolk- och översättarinstitutet anser att det är viktigt att det finns en samordning av språkfrågor för EU i Sverige. Institutet vill särskilt framhålla att det inom detta område finns möjligheter att inkludera kunskaper inom EU-området i tolk- och översättningsutbildningarna och att även detta ska ses som en uppgift för den centrala rådgivningen.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer med kommittén om att arbetet med att förbättra svenska EU-texter skall fortsätta. TPB ser här flera möjligheter. Dels en utbyggd tolk- och översättarutbildning, dels en utveckling av programvaror för översättning.

Sveriges facköversättarförening vill poängtera vikten av att Sverige fortsätter och stärker arbetet för att kvaliteten på källspråkstexterna höjs. Facköversättarföreningen stödjer också utredningens förslag att engelska och franska avdelningen kan fungera som "klarspråkscentraler".

Glesbygdsverket har ingen erinran mot betänkandets bedömningar och förslag.

Handikappförbundens samarbetsorgan biträder utredningens uppfattning om att arbetet med att förbättra svenska EU-texter ska fortsätta. Handikappförbunden anser att utredningen här saknar ett språkligt funktionshinderspektiv.

Svenskt Näringsliv vill gärna uttrycka sitt stöd för utredningens förslag när det gäller fortsatt arbete för att göra myndighetsspråket mera lättillgängligt. Särskilt i språkbruket som kommer till uttryck i EUs arbete och för att tillmötesgå behovet av lättillgängliga översättningar av EU-information som är av betydelse för närings- och arbetslivet, är det synnerligen viktigt att ytterligare krafttag tas i denna riktning.

Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd stödjer utredningens förslag om att Regeringskansliet bör behålla sin språkvård och att sådan i anslutning till EU bör ses som en viktig uppgift.

LO understödjer kommitténs förslag till fullo. Förbättringar inom området tolkning och översättning är en nödvändighet.

Samspråk instämmer helt i kommitténs förslag om EU-språkvården.

Sveriges författarförbund instämmer i utredningens förslag till förbättring av det svenska myndighetsspråket och av EU-svenskan. Inte minst viktigt är det att

Sverige verkar för begripligare och klarare grundtexter inom EU-samarbetet och för att svengelska uttryck och språkstrukturer inte skall gripa kring sig. Förbundet instämmer i utredningens förslag att översättningen i större utsträckning än nu bör ske i EUs medlemsländer.

Remissinstanser med invändningar (el. liknande): Statskontoret, Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk

Statskontoret påpekar att förslaget att mjuka upp den s.k. punktregeln i syfte att göra språket mer begripligt inte får innebära att parallellläsning försvaras. Det är mycket viktigt att kunna läsa åtminstone två språkversioner parallellt när ändringar i texten föreslås.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk tycker att avsnittet innehåller en rad välmotiverade förslag till administrativa lösningar, men analysen av den språkliga problematiken är alltför ytlig. Exempelvis skulle ett avskaffande av punktregeln inte nämnvärt påverka de svenska översättningarnas utformning – problemen sitter mycket djupare. Institutionen vill även påpeka att det inte finns någon motsättning mellan att arbeta för bättre originaltexter på längre sikt och för att arbeta för bättre översättningar idag. Den uppgivenhet som kommit till uttryck inte minst inom Regeringskansliets klarspraksgrupp är ett allvarligt problem. De svenska översättarna behöver allt stöd de kan få i form av fortbildning och adekvata, vetenskapligt baserade språkliga anvisningar. Institutionen vill understryka behovet av att arbetet med att förbättra den offentliga administrationens språk, särskilt de svenska EU-texternas, sker på språkvetenskaplig grund.

3.3 IT som normskapare, normförflyttare och diskriminerare

3.3.1 IT som normskapare

Utredningens förslag:

- Datorkulturens effekter på språket skall studeras.
- Svenska datatermer och -uttryck skall tas fram.
- Språkvården skall följa kvalitetsutvecklingen för språkstödsprogram och ges möjlighet att kvalitetsmärka sådana program.

Utredningens bedömning:

- Språk kvalitet bör ingå i bedömningsgrunderna vid offentlig upphandling av IT.

IT har kommit att få mycket stor betydelse för framställningen av texter. Genom inbyggda grundinställningar i olika program etableras delvis nya normer och standarder för rubriksättning m.m. Dessutom innehåller program av detta slag ofta språkstödsprogram som stavningskontroll, avstavningshjälp och grammatik-kontroll. Dessa funktioner kan ibland vara trubbiga och kan bidra till att skribenter tar mindre ansvar för sin text. Med datorerna har många ord, uttryck och termer från IT-världen kommit in i svenskan. Det finns ett stort behov av termproduktion på det området. IT-utvecklingen har även öppnat nya sätt att kommunicera: via e-post, chat, sms. Gemensamt för de texter som sprids genom dessa kanaler är att delvis andra villkor för att skapa och ta emot text gäller än för det traditionella skriftspråket.

Kommittén föreslår att språkvården ges i uppgift att genomföra särskilda insatser för att följa datorkulturens effekter på språket. Vilka insatser detta skulle kunna vara nämns dock inte.

Kommittén föreslår att språkvården ska prioritera arbetet med att få fram standardiserade svenska eller försvenskade uttryck för de centrala databegreppen och med att få ut dem till en bred allmänhet.

Kommittén vill särskilt framhålla hur viktigt det är att personer med läs- och skrivsvårigheter och invandrare får tillgång till program för språkstöd och språkkontroll med hög kvalitet. Kommittén menar att det är viktigt att språkvården blir mer aktiv inom IT-området, men är inte beredd att förorda att språkvården skulle ges en formell granskande roll. Däremot anser kommittén att språkvården genom att följa kvalitetstestningar samt genom kontakter med forskningen och det språkteknologiska näringslivet ska ha så god kunskap och överblick att man kan lämna välgrundad konsumentupplysning inom detta område. Särskilt viktigt menar kommittén att det är att elektroniska läromedel av olika slag håller god språklig kvalitet.

Kommittén föreslår att språkvården skall ges möjlighet att på uppdrag och mot betalning kvalitetsmärka språkstödsprogram och andra program av språkligt intresse. En sådan märkning skulle kunna göras på initiativ av producenten och leverantören, men finansieras genom avgifter från programleverantörerna. Avgiften skulle täcka verksamhetens kostnader, men inte medföra någon vinst.

Kommittén menar att Statskontoret bör ta hänsyn till den språkliga kvaliteten vid upphandling på IT-området. Språkvården bör bistå Statskontoret med experthjälp i detta arbete.

Statskontoret är positivt till förslaget om att införa språkkvalitet som ett kriterium vid IT-upphandling, bara det går att definiera "god språklig kvalitet". Annars tillhör detta inte de förslag i avsnittet som kommenteras mest av remissinstanserna. Fler synpunkter lämnas kring förslaget om språkstödsprogram. Svenska språknämnden tycker att förslaget är otydligt beskrivet när det gäller hur kvalitetsmärkning ska genomföras, men är i princip positivt inställd. TPB och Handikapporganisationernas samarbetsorgan påpekar båda att hänsyn måste tas till läshandikappades behov vid en kvalitetsmärkning av språkstödsprogram. Tillsammans med Konsumentverket och Centrum för lättläst kommenterar de även att myndighetstexter på Internet måste kunna användas av alla, även de med läshandikapp eller andra funktionshinder. RAÄ, Svenska språknämnden och Läromedelsproducenterna uppmärksammar att betänkandet helt saknar diskussion om traditionella läromedel, även om de instämmer i att bevakningen av språkkvaliteten i e-läromedel är viktig. Flera av de svarande välkomnar förslaget om att språkvården ska prioritera arbete med datatermer. Karlstad universitet ifrågasätter dock om det verkligen är nödvändigt att rikta sig till allmänheten med datatermer, viktigare är att nå ut till fackfolk, enligt Karlstad universitet.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl positiva): Statskontoret, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Ekonomistyrningsverket, Specialpedagogiska institutet, KTH, Uppsala universitet, Riksantikvarieämbetet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Svenska språknämnden, IT-kommissionen, Svenska Akademien, Handikappförbundens samarbetsorgan, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter, Samernas utbildningscentrum

Statskontoret delar utredningens uppfattning att språk kvalitet bör ingå i bedömningsgrunderna vid offentlig upphandling av IT. En förutsättning för detta är att det finns en entydig definition av vad "god språklig kvalitet" är. Kriterierna måste vila på vetenskaplig grund och utarbetas i en procedur som gör att de kan bli brett accepterade av beställare och leverantörer.

Riksförsäkringsverket tillstyrker utredningens förslag om IT och språk. Särskilt viktigt är resonemanget om att utveckling av offentlig information och tjänster på Internet ställer särskilda krav på enkelhet och ett gott språkbruk med tanke på medborgarna förväntat ökade självbetjäning.

Socialstyrelsen tillstyrker att språkvärden ska följa kvalitetsutvecklingen för språkstödsprogram och ges möjlighet att kvalitetsmärka sådana program. Socialstyrelsen föreslår att språk kvalitet *skall* ingå i bedömningsgrunderna vid upphandling av IT. Särskilt vid upphandling av stora system med många användare är det angeläget att språket i menyer, instruktioner och liknande är på korrekt svenska och att stavningskontroll och grammatikkontroll följer svenska regler.

Ekonomistyrningsverket är berett att bistå Språkrådet vid utformning av avgiftsförslag för kvalitetsmärkning av språkstödsprogram och andra program av språkligt intresse.

Specialpedagogiska institutet vill understryka betydelsen av att språkvärden följer kvalitetsutvecklingen för språkbruksprogram och att man även ges möjlighet att på frivillighetens väg kvalitetsmärka sådana program. En framtida samverkan mellan språkvärden och institutet bör vara av intresse för att gemensamt säkra ett antal kvalitetsindikatorer.

KTH menar att det är synnerligen viktigt att språkvärden följer utvecklingen för språkstödsprogram och poängterar att detta gäller såväl hjälpfunktioner i ordbehandlingsprogram som översättningsprogram. KTH menar att det bör anslås forskningsmedel i syfte att utveckla språkstöds- och översättningsprogram.

Uppsala universitet anser att de punkter avseende IT som normskapare som förs fram i betänkandet är viktiga. Det är väsentligt att erforderligt utrymme ges till forskning om de olika kommunikationsformer som nu växer fram, både när det gäller interaktionen dator – människa och människa – människa via dator/mobiltelefon.

Riksantikvarieämbetet stödjer förslagen. Här menar ämbetet dock att kommittén lägger alltför mycket kraft på att resonera om elektroniska läromedel i förhållande till den uppmärksamhet man ägnar den traditionella, tryckta läroboken. Den som inte klarar att ta till sig längre, sammanhängande tankegångar formulerade i längre textsjok på papper blir utestängd från en stor del av den svenska kulturskatten och får betydligt svårare att delta i den skriftliga samhällsdebatten.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer med kommittén om att svenska datatermer skall tas fram samt att språkvärden ges möjligheter att på uppdrag och mot betalning kvalitetsmärka språkstödsprogram och andra program av språkligt intresse. TPB anser att man vid en sådan kvalitetsmärkning särskilt bör ta hänsyn till läshandikappades behov. TPB instämmer även i förslaget om att Statskontoret bör ta hänsyn till språk kvaliteten i IT-upphandlingen.

TPB anser vidare att tillgängligheten till IT för läshandikappade inte bara är ett språkligt problem. Parallellt med språkvärdsarbetet bör t.ex. statliga och kommunala myndigheters webbsidor utvecklas efter de riktlinjer som arbetats fram av Specialpedagogiska institutet och Hjälpmedelsinstitutet. En dålig layout kan också påverka tillgängligheten.

Svenska språknämnden menar att kommitténs förslag om att språkvården ska följa kvalitetsutvecklingen för språkstödsprogram är oklart. Nämnden tolkar kommitténs förslag så, att företrädare för språkvården kan ta på sig en verkställande uppgift i det fall IT-branschen skapar ett branschorgan för kvalitetsmärkning. Nämnden ser positivt på ett sådant förslag. Om IT-branschen inte önskar en sådan institution kan språkvården med stöd av återkommande kontroller och utvärderingar rapportera till branschen, till allmänheten och till riksdag och regering om kvalitetsutvecklingen inom området.

Nämnden anser att det saknas en mer utförlig diskussion om läroböcker, framför allt i grundskolan och gymnasiet. Kommittén diskuterar endast kvalitet och språkvård för e-läromedel. Nämnden föreslår att man från statsmakternas sida uppmärksammar villkoren för läromedelsproduktion och läroboksanvändning i Sverige. Vidare föreslår nämnden att språkvården får i uppdrag att kontinuerligt följa utvecklingen inom läroboksområdet.

IT-kommissionen stödjer utredningens förslag satsning på terminologiarbete, att svenska datorer ska prata svenska med flera andra förslag. Däremot saknas en samlad beskrivning av de framtida uppgifterna i digitaliseringsarbetet, och mer preciserade mål för detta viktiga "politikområde". Utvecklingen av digitala tjänster är en viktig hörnsten i tillväxtpolitiken, väl illustrerad av den aktuella debatten om bristen på mobila tjänster. Därför är satsningar på relevanta språkresurser framtidsinvesteringar som nödvändig möjliggörare för skapandet av nya tjänster, som berör såväl näringsliv som förvaltning.

Svenska Akademien instämmer i förslaget om att granska kvaliteten hos språkstödsprogram.

Handikappförbundens samarbetsorgan instämmer med utredningen om att svenska datorer ska tas fram samt att språkvården ges möjlighet att på uppdrag och mot betalning kvalitetsmärka språkstödsprogram och andra program av språkligt intresse. Handikappförbunden anser att man vid sådan kvalitetsmärkning särskilt bör ta hänsyn till läshandikappades behov.

Handikappförbunden anser att tillgängligheten till IT för läshandikappade inte bara är ett språkligt problem. Parallellt med språkvårdsarbetet bör t.ex. statliga och kommunala myndigheters webbsidor utvecklas efter de riktlinjer som arbetas fram av WAI (Web Accessibility Initiative). Dessa riktlinjer syftar till att alla offentliga hemsidor med avseende på utformning och innehåll ska vara tillgängliga för personer med funktionshinder.

Handikappförbunden anser att kapitlet saknar handikapperspektiv och att kommittén borde ha utvidgat sin analys med att beskriva och föreslå åtgärder om IT-utvecklingen för personer med funktionshinder.

Föreningen Svenska Läromedelsproducenter delar kommitténs uppfattning att det är av stor vikt att språket i IT-läromedel är korrekt och välfungerande, men konstaterar att utredningen helt har försummat de traditionella läromedlens stora betydelse för det svenska språkets ställning. Det vore välkommet med ett bredare intresse för läromedel som sådana och deras pedagogiska förtjänster och brister, med mindre betoning på den tekniska formen för deras framställande.

Samernas utbildningscentrum stödjer utredarnas förslag men vill betona sin egen verksamhet som bäst skall gagna det samiska folkets sak. Samernas utbildningscentrum menar att man måste garantera resurser för fortsatta IT-satsningar i samband med anslag till folkbildningen och vuxenutbildningen i övrigt.

Remissinstanser med invändningar eller tveksamheter: Karlstads universitet

Karlstads universitet anser att förslaget om snabb standardisering av termer för nya begrepp inom IT verkar överambitiöst. Bevekelsegrunderna för att nå ut till en bred allmänhet bör granskas. Däremot behöver fackfolk facktermer. Att dessa ansluter till svenska böjningsmönster och väl täcker definierade begrepp är en sak för språkvården att stödja. Denna standardisering kommer så småningom att sippra ut till allmänheten.

Övriga kommentarer:

Konsumentverket understryker, med hänvisning till tidigare remissvar i samband med betänkandet *Guide på Internet* (SOU 2002:27) att Sverige Direkt har en viktig samordnande roll när det gäller normer för kvalitet och anpassning av webbplatser för funktionshindrades behov. Det finns sannolikt ett behov hos många myndigheter att få hjälp med den anpassning som kan behövas för att texter t.ex. för en webbplats ska fylla kraven på lätt svenska. Här önskar Konsumentverket någon form av central servicefunktion inom språkvården som myndigheter kan vända sig till för att få hjälp.

Sametinget anser att tillgängligheten till IT på samiska bör förbättras genom att bl.a. de statliga myndigheterna ansvarar för att de samiska tecknen standardiseras för IT-bruk.

Riksarkivet påpekar att man redan idag arbetar med frågor som rör teckensnitt för bevarande av samiska handlingar i elektronisk form.

Centrum för lättläst vill poängtera att det är viktigt att information från myndigheter, företag och organisationer, vilken sprids via Internet kan nyttjas av den som har lässvårigheter. Det är även angeläget att webbinformationen är lättillgänglig och begriplig för alla medborgare. Centrum för lättläst har kurser i lätt webbinformation.

3.3.2 IT som diskriminerare

Utredningens bedömning: Tillgängligheten till IT bör förbättras genom bl.a. fortsatt språkvårds- och terminologiarbete samt folkbildande insatser inom språkområdet.

Kommittén upprepar sin synpunkt från tidigare i betänkandet att myndigheterna bör fortsätta med språkvårdsinsatser när det gäller information på Internet.

Nytt i detta avsnitt är kommitténs förslag att det behövs folkbildande insatser med inriktning på språk för att öka tillgängligheten till IT.

Eftersom avsnittet inte innehåller några konkreta förslag har endast ett fåtal remissinstanser yttrat sig kring det. De har heller inte vare sig tillstyrkt eller avstyrkt något, utan bara kommenterat en eller annan aspekt av avsnittet.

Remissinstanserna

Handikappombudsmannen påpekar att "tillgänglighet" är ett centralt begrepp i den av riksdagen antagna nationella handlingsplanen för handikappolitiken. I avsnittet används "tillgänglighet" enbart om språkliga begrepp och termer, när det för

övrigt i samband med funktionshinder kan gälla exempelvis teknisk uppbyggnad av en webbplats. HO föreslår att användningen av "tillgänglig"/"tillgänglighet" ses över i betänkandet, så att användningen blir konsekvent och överensstämmer med hur begreppen används i den av riksdagen beslutade handikappolitiken.

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet reflekterar över att IT intresserat många fler individer och grupper än traditionellt att kommunicera skriftligt. I detta ligger enligt organisationernas mening ett från språksynpunkt särskilt värde.

LO föreslår att ett Sveriges språkråd i samverkan med Folkbildningsrådet bör diskutera hur studieförbund och folkhögskolor konkret kan stimuleras till ytterligare insatser när det gäller IT-användning, för att nå målet ett informationssamhälle för alla.

4. Allas rätt till språk

4.1 Social bakgrund och möjlighet att tillägna sig svenska språket

4.1.1 Insatser för att öka tillgången till och intresset för litteratur

Utredningens förslag:

- Staten skall fortsätta att ge stöd till utgivning och distribution av böcker och till inköp av litteratur till folk- och skolbibliotek, och stödja insatser för att främja läsning.
- Stödet till distribution av tidningar skall ökas.

Utredningens bedömning:

- Läsandet och det muntliga berättandet i barnens hemmiljö och i förskolan bör stimuleras.
- Alla föräldrar bör tidigt få information om de små barnens behov av språklig stimulans och om den viktiga roll föräldrarna spelar i detta avseende.

Väsentliga delar av barns språkutveckling äger rum före skolåldern och utanför skoltid. Därför kan inte skolan ensam ta ansvaret för att alla barn ges möjlighet att utveckla ett rikt språk. Föräldrarna spelar en mycket viktig roll i sammanhanget. Även förskolan har en nyckelroll. Kommittén finner det oroande att skillnader i läsvanor mellan olika grupper tycks öka och menar att det är mycket viktigt att sådana tendenser motverkas.

Kommittén anser att

- läsning i hemmet och förskolan bör stimuleras. Landsting och kommuner bör i egenskap av huvudmän för barnhälsovård, förskolor och bibliotek ta fram systematiska och långsiktiga planer på området;
- alla föräldrarna tidigt bör få information om barns behov av språklig stimulans från barnhälsovården, förskolorna och biblioteken;
- produktion av studiecirkelmateriel om de små barnens behov av språklig stimulans bör stimuleras.

Kommittén föreslår att

- litteratur och läsfrämjande verksamhet skall stödjas även fortsättningsvis (Kulturrådet föreslås få i uppdrag att i samverkan med olika aktörer undersöka vilka åtgärder som kan vidtas för att öka läsandet, särskilt bland barn och unga och bland de grupper där läsandet nu är lågt – här är arbetsplatsbibliotekens roll viktig att uppmärksamma);
- stödet till distribution av tidningar inom ramen för prestödet ökas.

Bland de instanser som lämnat kommentarer på kapitlet är det ingen som direkt avstyrker kommitténs förslag. Några av dem har invändningar eller visar tveksamhet, men den övervägande delen är positiva. Störst positiv respons har förslaget om fortsatt stöd till utgivning och distribution av böcker fått hos remissinstanserna. Förslaget att öka stödet till tidningsdistributionen har inte rönt samma intresse. Ingen av de svarande berör detta förslag i positiva ordalag. Uppsala universitet tycker att pengarna kunde användas till forskning istället. Kommitténs bedömningar kring små barns läsande och språklig stimulans har väckt entusiasm hos flera av remissinstanserna. Kommunförbundet hävdar dock att handlingsplaner för samarbete mellan kommuner och skolväsendet redan finns och att nya sådana planer därför inte är nödvändiga. Några av de svarande menar

att bibliotekens roll för barns språkutveckling kunde ha belysts tydligare i betänkandet. Kulturrådet, som av kommittén föreslås få särskilda uppdrag, svarar att myndigheten i sådana fall behöver ekonomiska resurser för att utföra uppdraget. TPB och Handikappförbundens samarbetsorgan påpekar vikten av stöd till funktionshindrade barns läsande.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Skolverket, Luleå tekniska universitet, Centrum för lättläst, Svenska språknämnden, Svenskläraryöreningen, Sveriges facköversättarförening, Botkyrka kommun, Jönköpings kommun, Gällivare kommun, Svenska Akademien, Svensk Biblioteksforening, KLYS, Sveriges Utbildningsradio, DIK-förbundet, Sveriges författarförbund, Lärarförbundet, Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömningar.

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens första förslag och anser dessutom att utgivning och spridning av barn- och ungdomslitteratur på invandrar- och minoritetsspråk bör främjas. BO har tidigare framhållit vikten av att läsandet och det muntliga berättandet i barnens hemmiljö och i förskolan stimuleras. En god tillgång till bibliotek och särskild stimulans i förskola och skola är också mycket viktig.

Skolverket vill speciellt kommentera vikten av läsning och läsande och att läsande och muntligt berättande i hem och förskola bör stimuleras.

Luleå tekniska universitet vill särskilt lyfta fram förslaget om att staten ska ge fortsatt stöd till utgivning och distribution av litteratur, till inköp av böcker till folk- och skolbibliotek samt stödja insatser för att främja läsning.

Centrum för lättläst stödjer förslaget om fortsatt litteraturstöd. När det gäller bibliotekens inköp anser centrum att det särskilt bör markeras att en viss del av inköpen ska vara lättläst litteratur. Centrum vill betona vikten av läsandet för barn och vuxna, även för grupper med lässvårigheter. Det är inte bara en pedagogisk fråga, det är även nödvändigt att det finns god tillgång till anpassade böcker, tidningar och annat material. Det är vidare en fråga om lässtimulering och attitydpåverkan. Vad gäller läsfrämjande insatser vill centrum särskilt betona det personliga stöd och den lässtimulans som verksamheten med läsombud innebär för dem med särskilt stora lässvårigheter.

Svenska språknämnden menar att det vore önskvärt att utreda hur det litterära, fria skrivandet utvecklas i mer eller mindre organiserade former i Sverige idag, och hur breda grupper ska stimuleras till sådan verksamhet.

Svenskläraryöreningen instämmer i förslagen som berör läsfrämjande verksamhet, bibliotekens roll och föräldrars behov av information om barns språkutveckling.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens uppfattning att läsande och muntligt berättande för små barn ska stimuleras. Här efterlyser facköversättarföreningen en kraftigare markering och konkreta förslag för fortbildning av personal på BVC, inom förskolan och av dagbarnvårdare, med erfarenhetsutbyte från framgångsrika kommunala satsningar.

Kapitlet saknar perspektiv på hur invandrarbarn av andra generationen ska tillägna sig det svenska språket.

Botkyrka kommun anser det vara av yttersta vikt att staten främjar läsning genom att fortsätta ge stöd till utgivning och distribution av böcker och till inköp av litteratur till biblioteken. Formuleringarna i bedömningssatserna behöver diskuteras framför allt på förskolan så att personalen ytterligare medvetandegörs om att det som sker utanför skoltid i mycket hög grad påverkar språkkompetensen.

Jönköpings kommun understryker bibliotekens viktiga roll för språkutvecklingen och att de ytterligare skulle kunna utveckla sina insatser genom exempelvis ökat statligt stöd till inköp och läsfrämjande insatser. Stöd som utgår till verksamheter inom kulturområdet som på andra sätt främjar språkutvecklingen, t.ex. film och litteratur, skulle kunna ytterligare bidra till en positiv utveckling om de förstärktes.

Gällivare kommun noterar med glädje förslaget om fortsatt statligt stöd till inköp av litteratur till folk- och skolbibliotek.

Svenska Akademien instämmer i förslaget att stödja inköp av litteratur till folk- och skolbibliotek.

Svensk Biblioteksörening stödjer uppfattningen att inköpsstödet bör fortsätta. Men det behövs fler bibliotekarier som arbetar med läsfrämjande på folk- och skolbiblioteken. Därför behöver resurserna ökas hos Kulturrådet, varifrån biblioteken kan söka pengar för detta ändamål. Stärk skrivningarna i Bibliotekslagen när det gäller skolbiblioteken. De har en nyckelroll när det gäller läsfrämjande verksamhet. För att klara av en fördjupad uppföljning och utvärdering av skolbiblioteket i relation till skolan i övrigt behöver Skolverket tillföras kompetens.

KLYS tillstyrker utredningens förslag att staten skall fortsätta ge stöd till utgivning och distribution av böcker och till inköp av litteratur till folk- och skolbiblioteken och att stödja insatser för att främja läsning. I detta sammanhang vill *KLYS* understryka vikten av att vi numera har en svensk bibliotekslag som innebär att de svenska biblioteken är en del av vår nationella kulturpolitik.

Sveriges Utbildningsradio delar kommitténs bedömning om skol- och folkbibliotekens viktiga roll. UR hade gärna sett en mer konkret redogörelse för vilka insatser kommittén föreslår för att främja bibliotekens roll. UR ser biblioteken som en nära samarbetspartner för att nå ut till URs användare.

DIK-förbundet delar de förslag och bedömningar som kommittén lägger fram. Skolans och ytterst samhällets ambitioner måste vara att så långt det är möjligt kompensera eventuella brister i barnens språkutveckling. *DIK* vill även betona att det är i tidiga år som insatser för språkutveckling måste ske. Logopedier behövs i förskolan för att diagnostisera och uppmärksamma samt framför allt åtgärda barn med språkliga svårigheter.

DIK vill understryka vikten av fungerande skolbibliotek. Det finns barn som är beroende av skolbibliotek för att kunna få en fördjupad kontakt med litteratur. Den uppföljning som genomförs av Skolverket är inte tillräcklig anser *DIK*. Eventuellt bör aktuell lagstiftning ses över för att minimera skillnader inom och mellan kommuner. Ett tungt ansvar vilar på kommunerna: de måste ska realistiska förutsättningar för verksamheten.

Sveriges författarförbund instämmer i utredningens förslag.

Läraryrket delar till fullo utredningens syn på förskolans betydelse för att stimulera barn språkutveckling. Läraryrket menar att förskolan bör bli en avgiftsfri rättighet. För att klara det uppdrag som läroplanen beskriver måste förskolan ges rimliga förutsättningar. Det handlar inte minst om behovet av

förskollärare och en god personaltäthet skall tillgodoses. På många förskolor behövs i nuläget betydande resursförstärkningar för att detta skall bli möjligt.

Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter instämmer starkt i utredningens tankar om att fortsatt stöd skall ges till utgivning och distribution av böcker och till biblioteken. Det är viktigt att notera den stora grupp av personer som har olika funktionshinder och önskar tillgång till litteratur. Man kan förutse en stark utveckling beträffande den digitala boken. Det borde övervägas om inte särskilt stöd borde tillföras för att underlätta introduktionen av den internationella standarden i DAISY-format.

De bedömningar som förs fram om tidig högläsning och läsning i hemmen för att stimulera barns språkliga utveckling och att detta skall stimuleras understödes varmt.

Remissinstanser som har invändningar: Uppsala universitet, Kulturrådet
Kommunförbundet

Uppsala universitet menar att utredningens förslag om ökat stöd till distribution av dagstidningar borde ersättas av att motsvarande resurser ställdes till förfogande för forskning om läskunnighet och läsvanor i en föränderlig medievärld. För övrigt menar UU att det kan finnas skäl att undersöka om stöd bör ges åt olika typer av litterärt språktränande verksamheter som Skapande svenska inom såväl studieförbund och folkhögskolan som skolan och högskolan.

Kulturrådet pekar på att tillgången till litteratur på teckenspråk är dålig – insatser på området är angelägna.

De allmänna biblioteken måste bli mer tillgängliga för funktionshindrade avseende bestånd, information, lokaler och verksamhet. Kulturrådet vill även påminna om att när utredningen slår fast att ingen av ekonomiska skäl skall stängas ute från böckernas värld, skall detta även gälla funktionshindrade.

Kulturrådet vill förorda enklare lösningar för förmedling av litteratur till arbetsplatser än kommitténs förslag att arbetsplatsbiblioteken bör vidareutvecklas. Inom biblioteksvärlden är man inte heller odelat positiv till idén eftersom man hellre ser att läntagarna besöker biblioteken med deras rika medieutbud. Biblioteken har även möjlighet att bedriva målgruppsinriktad verksamhet som har samma syfte som arbetsplatsbiblioteken. Det sker genom särskilda projekt – ett lyckat sådant heter "Läs för mig, pappa!" – genom öppethållandetider och andra åtgärder som gör biblioteken mer tillgängliga för allmänheten.

Kommittén förslår att Kulturrådet får i uppdrag att i samverkan med andra undersöka vad som kan göras för att öka intresset för läsning bland barn och ungdomar och bland grupper där läsandet är lågt. Kulturrådet är positivt till ett uppdrag, men vill framhålla vikten av att uppdraget formuleras tydligt och konkret samt att det problematiseras. En aspekt av att stimulera läsandet är att läsande uppövar läsförmågan och vidgar ordförrådet. Det spelar då mindre roll vad man läser. Läsförmågan kan användas livet igenom och är en tillgång i sig. Hur utbrett läsandet i detta breda perspektiv skulle behöva belysas. Kulturrådet har emellertid intrycket att man i de flesta sammanhang avser läsande av litteratur i traditionell mening, företrädesvis skönlitteratur och att man då utgår från att läsandet tillför andra värden än det rent lästekniska. Kanske kan man då få ett felaktigt intryck av hur utbrett läsandet i sig är. Med en värdeneutral syn på vad läsande är och en analys av vad människor läser totalt sett, får ett kommande uppdrag en tvärspektoriell karaktär med många olika aktörer iblandade och från skilda forskningsfält, t.ex. media, beteendevetenskap och kultursociologi. Uppgiften kommer då inte att rymmas inom Kulturrådets ordinarie verksamhet, utan kräver tillskott av resurser.

Kommunförbundet vill framhålla att det redan sker ett omfattande samarbete mellan barnhälsovård, förskolor och bibliotek i kommunerna. Samarbete sker också mellan bibliotek, föreningar och studieförbund om uppsökande och läsfrämjande insatser. Långsiktiga planer för den läsfrämjande verksamheten har redan arbetats fram i kommunerna och ingår i befintliga planeringsdokument. Kommunförbundet anser därför att det inte finns något behov i kommunerna att upprätta långsiktiga planer för den läsfrämjande verksamheten.

Övriga kommentarer:

ABF beklagar att den uppmaning som kommittén i detta kapitel riktar till studieförbunden att producera studiematerial om de små barnens behov av språklig stimulans inte tagit form av något förslag.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket vill framhålla betydelsen av läsandet särskilt då det gäller gravt synskadade barn. Dessa kan behöva särskilt stöd i skolan vid läsinlärning eftersom de använder punktskrift. Men problemet är inte bara pedagogiskt utan även en fråga om bristande tillgång till litteratur och tidningar. För små synskadade barn leder bristen på "sign-reading" och taktila bilderböcker till att dessa barn ofta har en betydligt sämre språkutveckling än seende kamrater i samma ålder.

TPB anser att regering och riksdag bör anslå medel till utveckling av taktila bilderböcker för gravt synskadade barn, dels i syfte att få fram nya billigare produktionsmetoder, dels för att få fram fler titlar som kan stimulera barnens språkutveckling.

TPB vill även peka på vikten av att det finns förmedlare som informerar om läshandikappade barns rätt till litteratur. TPB menar att förskolorna och barnavårdscentralerna vid sidan av syncentraler och andra landstingskommunala hjälpmedelscentraler har en viktig uppgift att förmedla kunskap om det utbud som finns.

Markaryds kommun föreslår att samarbetsformer bör upprättas mellan barnavårdscentraler samt kommunens socialtjänst och förskola. Syftet med kontaktnätet skall vara att tidigt fånga upp de barn som har behov av stimulans i sin språkliga och sociala utveckling.

Handikappförbundens samarbetsorgan vill framhålla betydelsen av läsandet när det gäller barn med vissa funktionshinder. Problemet är inte bara pedagogiskt utan också en fråga om brist på böcker och tidningar. Denna brist leder till att dessa barn har en betydligt sämre språkutveckling än andra barn.

Handikappförbunden anser att förskolorna och barnavårdscentralerna här vid sidan om syncentraler och andra landstingskommunala hjälpmedelscentraler har en viktig uppgift att informera om det utbud som finns. Föräldrar till funktionshindrade barn kan även behöva hjälp och stöd när det gäller hur man läser en bok för t.ex. gravt funktionshindrade barn.

LO föreslår att Kulturrådet ges ökade resurser för att med riktade insatser mot arbetslivet och folkbiblioteken stärka läsfrämjande insatser. Viktiga samverkanspartner i ett sådant arbete är de fackliga organisationerna och folkbildningen. Arbetsgivarorganisationerna bör stimuleras till att delta i arbetet.

Journalistförbundet har tidigare föreslagit att en ny medieutredning måste komma till stånd. I uppdraget till denna måste ingå en fullständig genomgång av presstödet, dess omfattning och villkor.

Svenska tidningsutgivareföreningen lämnar som remissvar sitt program "En framtid med läsning" utan några direkta kommentarer till kommitténs betänkande. I

programmet finns dock en lång rad synpunkter och förslag kring läsning i allmänhet och tidningsläsning i synnerhet. Bland annat kan nämnas att Tidningsutgivarna föreslår, för att skapa större ekonomiskt rörelseutrymme för tidningsutgivarna, att reklamskatten på tidningsannonser tas bort, att momsen på tidningar tas bort samt att subventioner inte formas efter modetrender (om staten skattesubventionerar datorer i hemmen, med särskilt sikte på LO-medlemmar, borde den samtidigt inte förmånsbeskatta dagstidningsprenumerationer för samma medlemmar). Ju mindre tidningar belastas med kostnader, desto lättare blir det att hålla nere priset på tidningen enligt principen sänkt pris ökar läsningen.

Tidningsutgivarna vill framhålla bibliotekens betydelse, som tillgängliggörare av tidningar för personer med låg betalkraft och som geografisk spridningsgarant. Tidningsutgivarna beklagar den pågående nedrustningen av bibliotekens inköp och prenumerationer av dagstidningar.

Även skolan har ett stort ansvar enligt Tidningsutgivarna. Skolan måste tidigt ta itu med brister i läsförmåga. Tidningsutgivarna vill livligt understryka vad utredningen skriver om vikten av arbetsro i skolan. Läroboken bör återfå en starkare ställning. Skolan bör systematiskt ha dagstidningen med i skolarbetet. Lärare kan finna material i tidningen som lämpar sig väl för undervisningen och som gör den aktuell och levande. Träning i analys och argumentation kan öka elevernas motivation genom att frågorna är aktuella också utanför skolan. Eleverna bör få vänja sig vid den typ av språk analyser och diskussion som hör vuxenlivet till. Vanan vid tidningsläsning är grunden för delaktighet i gemensamma angelägenheter, över alla klassgränser. Läroplanen för grundskolan bör tillföras att undervisning ska ske i tidningsläsning, inte bara med tidningen som material.

Även på lärarhögskolorna måste en aktiv undervisning finnas om tidningar, deras roll, arbete, innehåll och användning i skolan.

Läromedelsförfattarnas Förening menar att staten i större utsträckning än nu borde kunna ge stöd till författare för att de ska kunna författa goda manuskript. Detta gäller i synnerhet för framställning av manus för alla funktionshindrade elever – inte bara tekniska lösningar skall utarbetas utan läromedelsförfattarnas insatser i språkligt såväl som andra avseenden ingår. LFF ser på denna del som ett exempel på smala läromedel som bör kunna ges författarstöd.

LFF menar att utbildning och fortbildning av läromedelsförfattare är viktigt och något som borde kunna stödjas och uppmuntras.

LFF framhåller även vikten av att i vissa sammanhang skilja mellan facklitteratur och läromedelslitteratur: all läromedelslitteratur är facklitteratur men all facklitteratur är inte läromedelslitteratur.

4.2 Det varierande språket och den mångskiftande språkförmågan

4.2.1 En varierande språkform

Utredningens förslag:

- I kompetensutveckling för lärare skall frågor om språklig variation behandlas.
- Språkutvecklingen hos barn från starkt dialektala miljöer skall kartläggas och det skall undersökas hur skolan skall kunna understödja utvecklingen av såväl den dialektala som den riksspråkliga kompetensen.
- Insatser skall göras för större öppenhet inför och tolerans mot språklig variation.

Kommittén menar att det är viktigt att uppmärksamma de problem som den språksociala variationen kan skapa för allas lika möjligheter att hävda sig språkligt.

Öppenhet för och tolerans mot språklig variation skall eftersträvas. Kommittén föreslår att

- Skolverket i samarbete med lärarutbildningen tar fram fortbildningsmaterial kring skolbarnens språkliga variation för alla lärare,
- barnens språkutveckling inom dialekten ska kartläggas,
- det skall undersökas om dialekter kan ingå i modersmålsundervisningen,
- Skolverket i samarbete med SOFI skall undersöka om man kan ta fram läromedel på olika dialekter,
- språkforskare bör sprida forskningsresultat på ett populärvetenskapligt och folkbildande sätt,
- öka utbudet av språkprogram i radio och TV.

Avsnittet har inte kommenterats av så många remissinstanser. Skolverket avstyrker de båda förslag som gäller myndigheten. Även Högskoleverket är tveksamt till det första av dessa förslag, medan SOFI ställer sig positiv till det förslag där den myndigheten är utpekad.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Centrum för multietnisk forskning, Språk- och folkminnesinstitutet, Svenska språknämnden, Ulum Dalska

Centrum för multietnisk forskning ser positivt på förslaget att undersöka om dialekter kan ingå i modersmålsundervisningen i vissa regioner med utpräglade dialekter.

Språk- och folkminnesinstitutet vill särskilt framhålla vikten av att språkutvecklingen hos barn i starkt dialektala miljöer kartläggs och att skolan stödjer utvecklingen av barns standardspråkliga och dialektala språkkompetens. Hur dialektala dagens barn är i områden, som för ungefär en generation sedan varit starkt dialektala och i hög utsträckning tvåspråkiga, har undersökts i otillräcklig grad. SOFI är berett att i samarbete med Skolverket utarbeta läromedel om dialekter lämpade för olika utbildningsstadier. Sådana läromedel skulle kunna innehålla förslag till praktiska övningar där eleverna fick i uppgift att på olika sätt "forska" om sin egen och omgivningens dialekt.

Svenska språknämnden ser med tillfredsställelse på den stora vikt som av kommittén läggs vid positiva attityder till språklig variation.

Ulum Dalska är positiv till betänkandet och speciellt förslaget att skolan skall ta tillvara de regionala dialekterna/lokalspråken samt att dessa är viktiga bärare av vårt kulturarv. Ulum Dalska hoppas att SOFI får utökade resurser för att bl.a. färdigställa Ordbok över folkmålen i Dalarna och så att deras samlingar kan omhändertas innan sakkunskapen är borta och ingen längre kan översätta materialet. Ulum Dalska föreslår även att ett reellt stöd bör lämnas till språkföreningar.

Remissinstanser som avstyrker (inkl. invändningar): Skolverket, Högskoleverket

Skolverket avstyrker de två första huvudförslagen. I det första förslaget ingår att Skolverket i samarbete med lärarutbildningen skulle kunna ta fram material för denna fortbildning. Skolverket påpekar att det i första hand är kommunerna i sin egenskap av skolhuvudmän som har ansvar för lärares fortbildning och därmed också för innehållet i denna. Skolverket ska inte i detalj styra vilka frågor som ska tas upp. Även det andra förslaget riktas till Skolverket, här i samarbete med Språk-

och folkminnesinstitutet. Skolverket menar att de uppdrag och kartläggningar som verket genomför måste ha tydlig koppling till de nationella målen för utbildningssystemet och vara av sådant nationellt intresse att de motiverar anspråktagande av verkets resurser. Detta uppdrag uppfyller inte dessa kriterier.

Högskoleverket gör bedömningen att statsmakten inte ska reglera inriktningen på lärares kompetensutveckling. Om lärare i sin kompetensutveckling ska fås att behandla frågor om språklig variation kan det möjligen uppnås genom ett riktat stöd till sådan kompetensutveckling.

4.2.2 Ett funktionellt språk

Utredningens förslag:

- Vilka elever som inte når målen i svenska skall studeras med utgångspunkt i om det finns samhällsliga och strukturella orsaker som kan förklara svårigheterna.
- Det skall undersökas varför många lärare ej kvarstannat i yrket.
- Staten skall även fortsättningsvis ge vuxenutbildningen och folkbildningen förutsättningar att bedriva en omfattande verksamhet.

Kommittén konstaterar att det generellt sett inte finns belägg för att svenska elever efter avslutad skolgång inte skulle ha tillägnat sig ett gott språk. Det finns dock tecken på att situationen är på väg att förändras. Alla når inte de uppsatta målen i svenskämnet i grundskolan och gymnasiet. Inte heller vuxna svenskar kan sägas ha en svag språkförmåga. Sveriges tradition av folkbildning och folkrörelser framstår som viktiga i sammanhanget.

Kommittén påpekar vikten av att Skolverket i sin fortlöpande utvärdering av grundskolan i högre grad följer upp läroplansmålen och deras praktiska genomförande i skolan, och inte enbart koncentrerar sig på betygsresultat. Kommittén föreslår att Skolverket samt forskningen inom pedagogik och svenska skall undersöka vilka elever som inte når målen i svenskämnet och om det finns samhällsliga, strukturella orsaker till detta. Kommittén menar att det behövs pedagogiskt utvecklingsarbete inriktat mot att anpassa undervisningen till nya och bredare grupper. Kommittén föreslår att det skall undersökas varför så många lärare väljer att övergå till annan verksamhet. Särskilt frågor relaterade till arbetsro för både lärare och elever bör uppmärksammas. Kommittén framhåller vikten av ett brett folkbildningsarbete och en omfattande folkrörelseverksamhet och föreslår att staten fortsätter att stödja en bred folkbildningsverksamhet.

Åter avstyrker Skolverket förslag som är riktade till myndigheten. Motiveringen är att den föreslagna verksamheten redan ingår som en permanent del i myndighetens arbete. Skolverket avstyrker även det andra förslaget med hänvisning till att dess syfte och ändamål är för otydligt formulerat. För övrigt är de remissinstanser som kommenterat avsnittet positivt inställda framför allt till kommitténs två första huvudförslag. Bland dem återfinns Riksföreningen för lärarna i moderna språk och Svenskläraryrket.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Luleå tekniska universitet, Riksföreningen för lärarna i moderna språk, Svenskläraryrket, Sveriges facköversättarförening, Botkyrka kommun, LO, Samernas utbildningscentrum

Luleå tekniska universitet skriver att det bör utredas varför så många lärare idag överger yrket.

Riksföreningen för lärarna i moderna språk ställer sig bakom samtliga förslag.

Svenskläraryrket menar att viktiga uppgifter för den nära framtiden är att finna orsaker till vissa elevers svårigheter att nå skolans mål liksom att kartlägga skälen till att många lärare lämnar yrket. Utgångspunkterna bör vara att finna de strukturella och samhälleliga orsakerna till svårigheterna. Forskningen på området språk-kön bör uppmuntras.

Sveriges facköversättarförening tycker det är speciellt viktigt att förutsättningslöst undersöka vilka elever som inte når målen i svenska med utgångspunkt i om det finns samhälleliga och strukturella orsaker som kan förklara svårigheterna.

Botkyrka kommun bejakar det första förslaget. Det är av största vikt att försöka minska gruppen som inte når målen och att om möjligt undanröja hinder för detta. Att elevers sociala bakgrund korrelerat till studieresultat ytterligare och tydligare bör uppmärksammas än vad som nu görs är ett bra förslag som kommunen stödjer.

LO vill understryka behovet av pedagogiskt utvecklingsarbete, som både inriktar sig mot socialt, såväl som könsmässigt betingade språkskillnader i skolan. Därutöver måste svenska språkets didaktik samt ämnesintegrerad språkundervisning inom de yrkesförberedande utbildningarna utvecklas.

LO anser att vuxen- och folkbildningens roll, som en del i ett nationellt uppdrag för allas rätt språket, bör utvecklas i samråd med Folkbildningsrådet.

Samernas utbildningscentrum stödjer utredarna i förslaget om att undersöka vilka som inte når målen i svenska samt att fortsättningsvis ge vuxenutbildningen och folkbildningen förutsättningar att bedriva en omfattande verksamhet. Samernas utbildningscentrum anser att resurser i form av utbildningskostnader och stimulansbidrag för deltagare för vuxna samisktalande måste utverkas för att rädda en negativ utveckling på vägen mot en funktionell tvåspråkighet.

Remissinstanser som avstyrker: Skolverket

Skolverket avstyrker de två första förslagen, varav det första riktas direkt till Skolverket. Förslaget avstyrks med motiveringen att det redan ingår som ett permanent uppdrag hos verket. Arbetet pågår kontinuerligt och verket har idag en relativt god bild av vilka faktorer som påverkar måluppfyllelse. De faktorer som Skolverket identifierat är såväl samhälleliga och strukturella som individuella och processinriktade. Enligt verkets bedömning är det mest angelägna uppdraget nu att öka måluppfyllelsen. Angående det andra förslaget skriver Skolverket att om verket, vid sidan av sina ordinarie studier av lärares vardag och arbete, ska fokusera varför lärare väljer att lämna yrket måste detta ske i ett tydligare sammanhang och med ett tydligt syfte och ändamål.

Övriga kommentarer:

ABF ser en allvarlig brist i att det i kommitténs bedömningar och förslag inte finns något som berör nya medel till folkbildningen för att stimulera ett aktivt språkanvändande, trots att folkbildningens betydelse betonas särskilt i utredningens resonemang.

4.2.3 Språk och kön

Utredningens förslag:

- Forskning om språkets roll i skolan från ett könsperspektiv skall uppmuntras, liksom kvinnors och mäns språkliga situation i offentligheten.
- Insatser skall göras för att motverka språkbruk som konserverar könsroller och synliggör kvinnor.

Kommittén anser att frågan om språk och kön är viktig. Förhållandena i skolan och i offentligheten framstår i detta sammanhang som centrala. Kommittén föreslår att Vetenskapsrådet ska göra en särskild satsning på forskning om språkets roll från ett könsperspektiv. Kommittén föreslår att insatser för att motverka språkbruk som konserverar könsroller och osynliggör kvinnor fortsättningsvis skall göras inom myndighetsspråkvården på olika nivåer. Vidare bör lagar, förordningar och föreskrifter närmare studeras från denna utgångspunkt.

Endast fyra av remissinstanserna har på något sätt kommenterat detta avsnitt, samtliga är positiva till betänkandets resonemang och förslag.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Socialstyrelsen, Jämställdhetsombudsmannen, Kommunförbundet, LO

Socialstyrelsen tillstyrker att insatser skall göras för att motverka språkbruk som konserverar könsroller och osynliggör kvinnor.

Jämställdhetsombudsmannen stödjer förslaget att forskning ska uppmuntras om språkets roll i skolan ur ett könsperspektiv och att insatser ska göras för att motverka språkbruk som konserverar könsroller och synliggör kvinnor.

Betänkandet föreslår en genomgång av jämställdhetslagstiftningen för att undersöka om de språkliga faktorerna beaktas i tillräcklig utsträckning. JämO föreslår i anslutning till detta en generell översyn av samtliga svenska författningstexter för att rensa bort språkbruk som gör mannen till norm.

Kommunförbundet vill framhålla att kommittén gjort en analys av jämställdhet och språkbruk på ett mycket seriöst sätt.

LO delar kommitténs syn på behovet av åtgärder för att komma tillrätta med språkbruk, som konserverar könsroller och osynliggör kvinnor. Skolans betydelse för att motverka detta bör framhållas.

4.3 Svenska som andraspråk, sfi, modersmålsundervisning m.m.

4.3.1 Skolan och elever med utländsk bakgrund

Utredningens bedömning: Språkets roll i skolan för elever med utländsk bakgrund bör ytterligare uppmärksammas.

Det finns oroväckande skillnader i elevernas resultat i den svenska skolan som kan hänföras till om eleverna har utländsk bakgrund eller inte. En av orsakerna att elever med utländsk bakgrund har bristande kunskaper i svenska, men orsakerna är många och kommittén menar att det behövs insatser inom flera politikområden.

Kommittén bedömer att kommunerna ytterligare bör uppmärksamma att skolresultaten för många elever med utländsk bakgrund är oroväckande och vidta åtgärder på ett brett plan i förskolan och skolan.

Kommittén anser att Skolverket ska uppmärksamma språkets betydelse för skolframgång i uppföljnings- och utvärderingsarbetet. Skolverket bör i detta arbete samarbeta med språkvården och språkforskningen, samt med Integrationsverket, Nationellt centrum för sfi och svenska som andra språk. Samma aktörer bör medverka till att en översyn av statistikbehovet inleds. Skolverkets analyser måste nå kommuner och skolor.

Eftersom avsnittet inte innehåller några konkreta förslag är det ingen remissinstans som tillstyrker, men det är heller ingen som har några direkta invändningar mot kommitténs bedömning. Skolverket menar att de önskemål som framförs i avsnittet redan tillgodosetts under hösten 2002 inom Skolverkets verksamhet. Av de övriga myndigheter som nämns i detta avsnitt i betänkandet är Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk positiva medan Integrationsverket inte kommenterar detta avsnitt alls.

Remissinstanserna

Remissinstanser som är positiva: Sveriges facköversättarförening, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk, Skolverket, Riksförbundet Lärare i svenska som andraspråk, Botkyrka kommun

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag i kapitlet och välkomnar strävan att ta tillvara den språkliga kompetens som personer med annat modersmål har.

Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk instämmer med kommittén, men menar att uttrycket "bör uppmärksammas" är för vagt. I många skolor handlar det så mycket om att stärka svenska som andraspråk som att bygga upp såväl modersmålet som svenska som andraspråk. Enligt NCs mening är det dessutom dags att tona ner den utländska bakgrunden och istället fokusera flerspråkighet. Många elever är födda i Sverige men har ändå svenska som andraspråk.

Skolverket vill påpeka att de önskemål på utvärdering och uppföljning, fördjupade studier och utvecklingsinsatser, som lämnas av kommittén i samband med denna bedömning, enligt Skolverket blir tillgodosedda genom att verket under hösten 2002 planerat ta fram två handlingsplaner, dels för Skolverkets arbete med språk, dels för Skolverkets arbete med stöd till barnomsorg och skola i socialt och etniskt segregerade bostadsområden.

Riksförbundet Lärare i svenska som andraspråk vill understryka kommitténs krav på att kommunerna ska uppmärksamma och vidta åtgärder i både förskola och skola så att elever med utländsk bakgrund ges möjligheter att utnyttja sin intellektuella kapacitet och att man måste fördjupa kunskaperna om varför vissa elever inte når målen. Riksförbundet föreslår, utöver betänkandets synpunkter, att man även beaktar hälsa som en faktor för inlärning. Nuvarande lagstiftning utgår från att undervisningen i svenska som andraspråk och sfi ska ta sin utgångspunkt i de studerandes behov och förutsättningar. Men hur tar skolan hand om elever som

inte kan koncentrera sig på sitt lärande därför att de har traumatiska upplevelser bakom sig eller vilkas tankar är fyllda av oro för anhöriga i hemlandet eller för en deprimerad förälder? Hur möter utbildningsanordnaren den vuxna inläraren i en liknande situation?

Botkyrka kommun känner sig berörda av detta förslag. Vissa skolområden inom kommunen domineras elevmässigt helt av elever med annat modersmål än svenska och kommunen har sedan länge oroats över många av dessa elevers studieresultat. Situationen är komplex och olika bakgrundsvariabler till resultaten diskuteras såväl inom de centrala förvaltningarna som direkt i verksamheterna. Vi anser att fortsatt diskussion om t.ex. undervisningsmetoder och stödjande av centralt och lokalt utvecklingsarbete mm måste vara högprioriterat för att komma till rätta med den alltför stora gruppen elever med annat modersmål än svenska som har problem att uppnå målen i läroplanerna.

4.3.2 Svenska som andraspråk

Utredningens förslag: Åtgärder skall vidtas för att stärka svenska som andraspråk.

Ämnet svenska som andraspråk har speciella förutsättningar. Eleverna har mycket varierad språklig bas vid skolstarten. Nybörjare kan tillkomma i alla årskurser. Det är viktigt att inse att andraspråksinläring kräver mycket tid och hårt arbete från elevernas sida. Kommittén bedömer att skillnaderna i andelen elever som inte nått målen i ämnena svenska respektive svenska som andraspråk är anmärkningsvärt stora.

Kommittén föreslår att

- kommunerna och skolverket bör uppmärksamma elever som har svårt att nå målen,
- ämnet svenska som andraspråk skall utvärderas – en behovsanalys bör genomföras i samarbete mellan Skolverket, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk, språkforskningen, språkvården och Integrationsverket,
- antalet behöriga lärare och den allmänna kunskapen kring andraspråksfrågor skall ökas i skolan – bland annat bör fortbildningsmaterial för andraspråkslärarnas kompetensutveckling tas fram i samarbete mellan Skolverket, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk samt språkvården,
- systemet med gemensamma nationella prov skall utvärderas,
- insatser skall göras för att ändra attityderna till ämnet svenska som andraspråk och höja dess status,
- utbildningsmoment om svenska som andraspråk skall läggas in i skolläroplaner,
- rutiner för behovsbedömning för svenska som andraspråk skall tas fram.

Alla remissinstanser som kommenterat detta avsnitt är i grunden positiva till kommitténs förslag. För det mesta lämnar de generellt positiva yttranden. Är det några delar i kommitténs förslag som lyfts fram mer än de andra är det att höja statusen för ämnet svenska som andraspråk (framförs bl.a. av Integrationsverket) samt att höja lärarkompetensen inom ämnet. Av de övriga myndigheter som föreslås få särskilda uppdrag svarar Skolverket att de redan beslutat att genomföra en utvärdering av svenska som andraspråk. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk understryker vikten av att föreslagna åtgärder vidtas snarast. Sveriges dövas riksförbund påpekar att för döva är teckenspråk förstaspråk och i

Sverige därmed svenska de dövas andraspråk. SDR betonar att åtgärder måste vidtas för att stärka svenska som andraspråk inom dövskolan.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk, Svenska språknämnden, Riksförbundet Lärare i svenska som andraspråk, Integrationsverket, Botkyrka kommun, Svenska Akademien, Kommunförbundet, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige – SIOS, Lärarförbundet

Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk instämmer i förslaget och understryker vikten av att föreslagna åtgärder vidtas snarast: särskilda utbildningsinsatser för att öka antalet lärare i svenska som andraspråk; särskilda utbildningsinsatser för lärare i alla ämnen i frågor som rör mångkulturalitet; särskilda utbildningsinsatser för skolledare och andra beslutsfattare; de nationella proven utvärderas; insatser för att höja ämnets status; rutiner för behovsbedömning tas fram.

Svenska språknämnden anser att ämnet svenska som andraspråk på alla sätt måste stärkas – det handlar om kvalitet i lärarutbildningen, ökad forskning och höjd status.

Riksförbundet Lärare i svenska som andraspråk berömmar kommittén för konstaterandet att många skolor har problem att tillhandahålla den undervisning och det stöd som behövs för att eleverna ska nå målen för svenska som andraspråk. Riksförbundet menar att det inte nog kan understrykas att andraspråksinläring kräver ansträngning och tid och välkomnar betänkandets referenser till forskning på området.

Integrationsverket delar utredningens uppfattning att det är viktigt att höja statusen för svenska som andraspråk.

Botkyrka kommun finner även detta förslag viktigt och intressant. Höga förväntningar på andraspråkseleverna är viktigt men också att de genom behöriga lärare får kvalificerad undervisning och därmed möjlighet att klara de högt ställda målen. Utvärdering av undervisningsmetoder och arbetssätt mm inom ämnet är viktigt för att om möjligt hitta förklaringar till att så många av eleverna inte uppnår målen.

Svenska Akademien instämmer i förslaget.

Kommunförbundet har inget att erinra mot förslaget förutsatt att det behandlas enligt finansieringsprincipen eftersom det kan antas innebära ökade kostnader för kommunerna.

Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige – SIOS instämmer i kommitténs förslag, men vill betona vissa aspekter i frågan. SIOS anser att det inte räcker särskilt långt att medel motsvarande en årsarbetskraft tillskjuts från utbildningspolitiken, så som föreslås i konsekvensbedömningen. Det behövs en verklig kraftsamling och man måste tillgripa olika metoder, samordna och använda resurserna på ett annat sätt. Det behövs en omprioritering av befintliga resurser, men också nya resurser för utveckling av pedagogiska metoder.

SIOS vill även belysa kopplingen mellan undervisning i svenska som andraspråk och modersmålsundervisning. Det är ett arbete som bör drivas parallellt. Modersmålslärare har idag ingen koppling till svenska som andraspråk vare sig organisatoriskt eller didaktiskt. Tvåspråkig modersmålsundervisning effektiviserar elevernas inläring av svenska.

Läraryrket ställer sig bakom många av de förslag som presenteras. Satsningarna gäller såväl invandrade barn, som barn födda i Sverige som har svenska som andraspråk. Fler lärarstuderande måste uppmanas att välja att inrikta sin utbildning mot svenska som andraspråk. Det behövs även riktade medel till kompetensutveckling så att kommunerna kan efterfråga kurser för lärare som vill bredda sin kompetens. Alla lärare och skolledare skall kunna ta ansvar för flerspråkiga elevers utbildning. Därför är det angeläget att lärarutbildningen och skolledarutbildningen ger kunskap om mångkulturalitet och flerspråkighet. Därutöver behöver det spridas kunskaper om ämnet svenska som andraspråk till elever, föräldrar och skolpolitiker.

Skolverket bör få i uppdrag att skyndsamt och allsidigt belysa undervisningen i svenska som andraspråk inom grund- och gymnasieskolan. Det behövs också förbättrad statistik när det gäller elever med andra modersmål. I Skolverkets statistiska redovisning bör elevernas betyg relateras till: antalet år de har bott i Sverige, andelen som har fått undervisning i svenska som andraspråk, modersmålsundervisning och studiehandledning.

Vidare behöver rutinerna vid bedömning om en elev behöver undervisning i svenska som andraspråk förbättras. Här finns behov av kompetensutveckling och diagnosunderlag. Läraryrket anser dessutom att samma regler bör gälla fristående skolor. Idag är dessa inte skyldiga att anordna undervisning i ämnet trots att behov föreligger.

Övriga kommentarer:

Skolverket har beslutat att genomföra en utvärdering av svenska som andraspråk liknande de utvärderingsuppdrag som Skolverket genomfört rörande svenska för invandrare (1997) samt modersmålsstöd och modersmålsundervisning (2002).

Vidare instämmer Skolverket i att skrivningarna i grundskole- och gymnasieförordningarna som reglerar vem som har rätt att läsa svenska som andraspråk bör ses över.

Sverigefinska språknämnden anser att goda kunskaper i svenska torde hamna i fokus, vilket i förlängningen innebär större satsningar på undervisningen i svenska som andraspråk samt i svenska för invandrare och nationella minoriteter. Detta bidrar till ökad tvåspråkighet.

Riksförbundet Lärare i svenska som andraspråk vill särskilt understryka betänkandets uppmärksammande av lärarkompetens i andraspråkundervisning i ungdomsskolan samt förslaget att utbildningsmoment om svenska som andraspråk ska läggas in i skolledarutbildningen.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering delar kommitténs analys av situationen för ämnet svenska som andraspråk respektive situationen för undervisningen i svenska för invandrare. Det är DOs förhoppning att arbetet med att höja medvetenheten om svenska språkets betydelse ska bidra till att höja statusen för svenska som andraspråk och sfi.

Sveriges Dövas Riksförbund påpekar att för döva är svenska det andra språket efter teckenspråket. SDR vill betona att åtgärder måste vidtas för att stärka svenska som andraspråk inom dövskolan. Eftersom döva saknar funktionell hörsel, som är ett viktigt sinnesorgan för språkinläring, är dövas förutsättningar att lära sig svenska annorlunda. Det behövs forskning och utveckling av pedagogiska metoder inom detta område. Samarbete kan till exempel etableras med Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet. Institutionen har utbildning och forskning i ämnet svenska som andra språk för döva och har också en professur i ämnet.

4.3.3 Modersmålsundervisning

Utredningens förslag: Åtgärder skall vidtas för att stärka modersmålsstödet i förskolan och modersmålsundervisningen i skolan.

Att tillägna sig svenska språket är viktigt för alla elever med utländsk bakgrund. Men kommittén menar också att man inte får ifrågasätta rätten till det egna modersmålet. Dessutom visar forskningen att utvecklingen av andraspråket går fortare om eleverna samtidigt får undervisning i modersmålet.

Kommittén föreslår att:

- förutsättningarna för ökad satsning på tvåspråkig undervisning bör undersökas,
- Skolverket skall ta fram språkstatistik för förskoleområdet,
- statusen hos modersmålsundervisning bör höjas, bl.a. genom att höja kvaliteten på undervisningen och genom att förbättra ämnets praktiska och organisatoriska förutsättningar samt genom forskning om modersmålsundervisning,
- modersmålsundervisning i minoritetsspråken skall stärkas, bl.a. genom att regelverket ändras så att kommunerna blir skyldiga att anordna modersmålsundervisning för alla fem nationella minoritetsspråk även om undervisningsgrupperna blir mindre än fem elever och även om det finns problem att rekrytera lärare,
- möjligheten att ändra regelverket för modersmålsundervisningen i invandrar-språken bör övervägas,
- tillgången på modersmålslärare bör förbättras, främst genom att utbilda fler sådana lärare,
- kommunernas ansvar att informera om möjligheten till modersmålsundervisning samt att det är kommunernas formella och praktiska skyldighet – och inte vårdnadshavarens – att få till stånd fungerande undervisningsgrupper med kompetenta lärare skall tydliggöras i grundskole- och gymnasieförordningarna.

Avsnittet har fått många av remissinstanserna att yttra sig. Framför allt är det representanter för de nationella minoritetsspråken som lämnat kommentarer. Alla dessa är positiva till kommitténs förslag. Ingen av de svarande avstyrker uttryckligen något av kommitténs förslag i avsnittet, men några har lämnat invändningar. För det första vänder sig två kommuner mot förslaget att kommunerna ska erbjuda modersmålsundervisning oaktat elevunderlaget. Barnombudsmannen stödjer dock detta delförslag explicit, med hänvisning till FNs barnkonvention. För det andra vänder sig Skolverket dels mot förslaget om statistikinsamling, som bara skulle innebära extra kostnader och belastning för kommunerna för något vars syfte Skolverket uppfattar som oklart (Föreningen Norden i Sverige samt SIOS stödjer detta delförslag), dels mot att kommittén bara resonerar om modersmålsundervisning för barn men inte för vuxna.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): SWEBLUL, Barnombudsmannen, Centrum för multietnisk forskning, Sametinget, Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden, Riksförbundet Lärare i svenska som andraspråk, Svenskläraryöreningen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Integrationsverket, Botkyrka kommun, Föreningen Norden i Sverige, Kommunförbundet, Judiska centralrådet i Sverige, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige – SIOS, Svenska Samernas Riksförbund, Svenska Tornedalingars Riksförbund –

Tornionlaaksolaiset, LO, Sverigefinska Riksförbundet, Lärarförbundet, Samernas utbildningscentrum

SWEBLUL samtycker till de förslag som lämnas i utredningen och anser att stödet, statusen, utbudet och kompetensen i modersmålsundervisningen för minoritetsspråk bör förbättras och utvecklas. Statliga öronmärkta anslag till modersmålsundervisning som kommunerna fördelar och som åtföljs av regelbundna utvärderingar skulle skapa mer enhetliga regler.

Barnombudsmannen stödjer förslaget. BO anser att ansvaret för modersmålsundervisningen ska ligga hos kommunen och att fem elever inte ska krävas för att sådan undervisning ska erbjudas. Varje barn är en individ och har enligt barnkonventionen rätt till sitt språk. BO vill understryka vikten av att barn utvecklar och vidmakthåller sitt förstaspråk. Utan tillgång till ett utvecklat förstaspråk blir alla försök att lära sig nya språk svårare. BO anser att det är oacceptabelt att barn i nationella minoriteter har en så pass begränsad tillgång till modersmålsundervisning. Modersmålsstöd får dock inte organiseras så att det hindrar undervisning i det svenska språket.

Centrum för multietnisk forskning anser att modersmålsundervisningen på ett annat sätt än hittills bör integreras i den ordinarie undervisningen bl.a. genom en satsning på tvåspråkiga skolor. Exempel på välfungerande tvåspråkiga skolmodeller finns i Kanada, USA, Nya Zeeland, Slovenien, Finland och Wales. Forskning om tvåspråkig undervisning att vissa modeller är så framgångsrika att eleverna når bättre skolresultat än sina enspråkiga kamrater som hör till språkmajoriteten och går i vanliga skolor. Därför anser centrum att tvåspråkighetsdidaktik borde finnas med som en självklar ämnesinriktning inom lärarutbildningen, på samma sätt som det föreslås en särskild lärarutbildning med inriktning på undervisning i svenska som andraspråk för vuxna invandrare och forskning och utveckling av modersmålets didaktik. Kommunala skolor bör få större möjligheter att tillämpa beprövade tvåspråkiga undervisningsmodeller åtminstone i några större språk.

Sametinget stödjer utredningens förslag och anser att åtgärder även skall vidtas för att stärka modersmålsundervisningen för språkliga minoriteter. Alla språkliga minoritetsgrupper skall få möjlighet att utifrån sina egna förutsättningar lära sig läsa och skriva sitt modersmål så snabbt som möjligt. Goda skriftliga och muntliga färdigheter i modersmålet är en bra investering vid och inför inläring av andra språk.

Svenska språknämnden delar bedömningen att undervisningen i andra modersmål än svenska måste förbättras, den bör öka till omfattning och kvalitet. En inte alldeles oviktig fråga, enligt nämnden, är benämningen *modersmål*. Det är olyckligt att alla språk i det svenska språksamhället *utom* svenska ska ha den benämningen. Termvalet är säkert obegripligt för det stora folkflertalet. *Hemspråk* var inget lyckat ord, men den nuvarande terminologin borde också ses över.

Sverigefinska språknämnden konstaterar med stor tillfredsställelse att kommittén vill främja även andra modersmål än svenska. Goda kunskaper i modersmålet är en väsentlig förutsättning för tillägnande av andra språk. Språknämnden anser att detta förslag stärker finskans och de andra minoritetsspråkens ställning i Sverige.

Riksförbundet Lärare i svenska som andraspråk anser att vikten av att ha etablerade kunskaper i modersmålet framhålls på ett tillfredsställande sätt i detta avsnitt.

Svenskläraryöreningen ser det som mycket angeläget att behovet av modersmålsundervisning lyfts fram liksom undervisning i svenska som andraspråk. Både resurser och status för denna undervisning behöver höjas.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering välkomnar kommitténs förslag om att skärpa kommunernas skyldigheter att anordna modersmålsundervisning i minoritetsspråken. DO anser att motsvarande skärpningar bör göras även när det gäller invandrarpråken. Alla barn, oavsett hur många eller få de är på en ort, ska ha rätt till undervisning i sitt modersmål. Såväl företrädare för Samarbetsorganet för etniska organisationer i Sverige och kommittén förespråkar ytterligare insatser för forskning och utveckling när det gäller undervisning i modersmål. DO instämmer i denna bedömning.

Integrationsverket delar utredningens uppfattning att det är viktigt att höja statusen för modersmålsundervisningen.

Botkyrka kommun tycker att detta förslag är angeläget. Med rätt åtgärder kan statusen för ämnet/undervisningen höjas.

Föreningen Norden i Sverige stödjer kravet på att elever med finska som modersmål ska erbjudas modersmålsundervisning på samma villkor som samiska, tornedalsfinska och romska elever har enligt lag idag.

Det är en brist att det idag inte finns en statistik med acceptabel kvalitet när det gäller modersmål. Detta är till klart förfång inte minst för planeringen och politiken när det gäller barnomsorg och skola. Föreningen Norden förordar att den framtida folk- och bostadsräkningen utformas så att modersmål kan registreras. Självklart stödjer föreningen även utredningens krav på att språkstatistik för förskoleområdet ska tas fram.

Föreningen Norden föreslår att finska erkänns som ett regionalt minoritetsspråk även i Stockholm och Mälardalsregionen.

Kommunförbundet har inget att erinra mot förslaget förutsatt att det behandlas enligt finansieringsprincipen eftersom det kan antas innebära ökade kostnader för kommunerna.

Judiska centralrådet i Sverige anser att stödet, statusen, utbudet och kompetensen i undervisningen för minoritetsspråk bör stärkas och utvecklas i enlighet med minoritetsspråksstadgan. Statliga öronmärkta anslag måste säkras för undervisningen i skolor som erbjuder utbildning i minoritetsspråken.

Samarbetsorganet för etniska organisationer i Sverige – SIOS instämmer i kommitténs förslag, men vill samtidigt understryka vikten av ett helhetsperspektiv, både när det gäller utvecklingen av ämnet och undervisningsmodeller. Den språkbevarande politik som betänkandet företräder kräver, enligt SIOS, språkplanering som ger varje elev med annat modersmål än svenska rätt att lära in och utveckla sitt förstaspråk i ett helhetsperspektiv. Utvecklingen av modersmålet ska ses som ett kontinuum från förskolan via grundskolan till gymnasieskolans slut. Ett sådant helhetsperspektiv förutsätter andra undervisningsmodeller och kräver införandet av tvåspråkiga förskolor, modersmålsklasser och modersmålsundervisning i alla skolformer.

SIOS anser att kommitténs förslag att Skolverket ska ta fram språkstatistik för förskoleområdet är positivt, men vill vidga statistiken till att gälla alla personer som har annat modersmål än svenska. Den nuvarande statistiken, baserad på nationalitet och medborgarskap, är ett för trubbigt instrument i samhällsplaneringen på många områden: arbetslivet, sjukvården, skolan och äldreomsorgen. SIOS föreslår att SCB får i uppdrag att på nationell nivå föra språkstatistik över personer med annat modersmål än svenska.

Svenska Samernas Riksförbund delar kommitténs uppfattning att både modersmålsstödet i förskolan och modersmålsundervisningen i skolan bör stärkas. Det är viktigt att statusen på modersmålsundervisningen höjs och att ämnet blir en integrerad del i den ordinarie undervisningen.

SSR stödjer förslaget att kommunerna borde bli skyldiga att ordna minoritetsspråksundervisning för alla minoritetsspråk. Dessutom bör det vara kommunernas skyldighet att upplysa om att det finns möjlighet till modersmålsundervisning.

SSR understryker att det är viktigt att stödja modersmålsundervisningen så att de personer som har ett annat modersmål än svenska blir funktionellt tvåspråkiga.

Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset samtycker till de förslag som lämnas angående att stödet, statusen, utbudet och kompetensen i modersmålsundervisningen för minoritetsspråk och invandrarpråk bör förbättras och utvecklas.

LO delar kommitténs förslag när det gäller tillgången till modersmålsundervisning och principen om minoritetsspråkens ställning och det ansvar samhället åtagit sig för dessa grupper. Utifrån ett integrations-, minoritets- och språkpolitiskt perspektiv bör staten åta sig ett visst riktat finansieringsansvar för att uppnå målsättningarna och undvika skillnader mellan kommuner i hanteringen av dessa frågor.

Sverigefinska Riksförbundet tillstyrker kommitténs förslag.

Läraryrket anser att det är en tillgång för samhället att så många som möjligt, av de barn som har andra modersmål än svenska, väljer att utveckla sitt modersmål jämsides med svenskan. Samhället har därför en skyldighet att stödja och uppmuntra flerspråkighet. Läraryrket instämmer därför i huvudsak i de förslag som ges i Skolverkets rapport *Flera språk – flera möjligheter*. Läraryrket kräver dessutom att elever i fristående skolor skall få samma rätt som andra till studiehandledning på modersmålet.

Läraryrket anser att den nya lärarutbildningen måste kunna erbjuda inriktningar mot modersmålsundervisning i kombination med andra ämnen och motsätter sig att reguljära, kortare utbildningar anordnas för att täcka behovet av modersmåls lärare. Därtill är det av stor vikt att förbättra modersmåls lärarnas möjligheter till kompetensutveckling. Kommunerna måste se till att ekonomiska och praktiska förutsättningar skapas. Den nya lärarutbildningen skall erbjuda såväl möjligheter till breddning som fördjupning för yrkesverksamma. Det är också angeläget att utländska akademiker får sin utbildning värderad och ges möjlighet att komplettera denna för att bli lärare.

Samernas utbildningscentrum instämmer i stora drag med utredarnas förslag. Samernas utbildningscentrum menar att samiska skall erbjudas även om det finns problem att rekrytera lärare. Under en övergångstid bör lärarbristen kunna täckas av modersmålstalande vilka har aktivt deltagit i kurser inom alfabetisering eller motsvarande. Möjligheterna att även kunna samordna undervisningen och nyttja modern distansutbildning bör beaktas.

Remissinstanser som har invändningar: Skolverket, Markaryds kommun, Kiruna kommun

Skolverket vill på två punkter invända mot kommitténs förslag. För det första vill Skolverket inte se ett krav på statistikinsamling då ett sådant skulle innebära ökade kostnader och en ökad arbetsbelastning på kommunerna, för uppgifter som Skolverket har svårt att se syftet med att samla in. Verket har tidigare förslagit att kommunerna ska kartlägga barns språkliga kompetenser i syfte att öka precisionen i insatserna.

Skolverket vill vidare invända att kommitténs resonemang kring modersmål är helt inriktat på barn och ungdomar. Tankar om hur vuxna invandras modersmålskunskaper ska kunna utvecklas eller dokumenteras saknas. Om, som

kommittén hävdar, invandrades språkkunskaper ska ses som en tillgång för samhället måste dessa kunskaper kunna utvecklas och räknas även som formella meriter.

Markaryds kommun föreslår att nuvarande regler kvarstår, eftersom man menar att kommitténs förslag – att modersmålsundervisning skall anordnas i de nationella minoritetsspråken oaktat elevantal, tillgång till lärare och umgängesspråk i hemmet – kan medföra stora svårigheter och kostnadsökningar för den enskilda skolan och kommunen.

Kiruna kommun välkomnar ökade satsningar på modersmålsundervisningen, inkluderat undervisning i de nationella minoritetsspråken. För Kiruna Kommun vore det en utökad kostnad, men inte en praktisk omöjlighet, att införa modersmålsundervisning enligt kommitténs förslag för de nationella minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli. Däremot avvisar Kiruna förslaget att varje kommun åläggs att anordna modersmålsundervisning för alla minoritetsspråk oaktat antalet elever, tillgång till lärare och umgängesspråk i hemmet. Det är inte rimligt, det gagnar inte kommunens förtroende för statsmakten, att enskilda kommuner åläggs förpliktelser som inte går att uppfylla i praktiken.

Övriga kommentarer:

Sverigefinländarnas delegation föreslår att hela utbildningssystemet från förskolan till universiteten reformeras så att finska språket och de övriga minoritetsspråkens överlevnad och utveckling på lång sikt garanteras samt att fristående skolor och förskolor för minoritetsbarn/elever garanteras tillräckliga resurser så att de trots lägre elevantal kan överleva och utvecklas.

4.3.4 Svenskundervisning för invandrare

Utredningens förslag:

- Åtgärder skall vidtas för att stärka svenskundervisningen för invandrare (sfi).

Alla invandrare skall få möjlighet att utifrån sina egna förutsättningar lära sig svenska och så snabbt som möjligt få en chans att integreras i det svenska samhället.

Kommittén föreslår följande åtgärder för att stärka svenskundervisningen för invandrare:

- En lärarutbildning med särskild inriktning på undervisning i svenska som andraspråk för vuxna invandrare skall inrättas.
- Alfabetisering och kortutbildades läs- och skrivutveckling skall integreras med undervisningen i sfi och bedrivs inom ramen för sfi.
- Sfi skall omfattas fullt ut av läroplanen för de frivilliga skolformerna och krav på lokala arbetsplaner skall införas inom sfi.
- Kontinuerlig kvalitets- och kompetensutveckling inom sfi skall garanteras oberoende av anordnare.
- Språknivåerna i sfi bör anpassas till närmast motsvarande nivåer i Europarådets A Common European Framework of Reference.

Avsnittet har inte skapat någon större oenighet bland remissinstanserna. Ingen av de svarande avstyrker eller har ett yttrande med övervägande invändningar mot något av kommitténs förslag (Läraryrket vänder sig dock emot förslaget att

införa särskild utbildning för sfi-lärare). Däremot är det flera som har kommentarer som går utanför förslagen i avsnittet.

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet föreslår att utredningen "Utbildning i svenska för invandrare" i tilläggsdirektiv får i uppdrag att särskilt granska vilka möjligheter som kan utvecklas för att öka studieförbundens utbildningsinsatser i svenska för invandrare. Specialpedagogiska institutet och Hörsel-skadades Riksförbund påpekar att olika typer av funktionshinder måste tas med i bilden när man diskuterar sfi-undervisning. Bland avsnittets olika delförslag lyfter flera av de svarande fram att språknivåerna i sfi bör anpassas till Europarådets referensramverk samt att det är viktigt att lärarkompetensen höjs.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Skolverket, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk, KTH, Uppsala universitet, Karlstads universitet, Integrationsverket, Botkyrka kommun, Föreningen Norden i Sverige, Kommunförbundet, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige – SIOS, LO, Lärarförbundet

Skolverket vill poängtera att uppdraget att stärka individers språkutveckling och språkets betydelse för det livslånga lärandet är centralt för alla åldrar.

Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk anser att det är mycket viktigt att man inför inrättandet av en lärarutbildning med särskild inriktning på undervisning i svenska som andraspråk tar del av erfarenheterna från den pågående kompetensutbildningen för sfi-lärare. Utbildningen bör utformas så att den kan läsas på distans såväl sammanhållet som i 5-poängsmoduler för att både redan verksamma lärare som lärare som vill byta skolform ska kunna delta.

NC instämmer i att alfabetisering och kortutbildades läs- och skrivutveckling skall integreras med undervisningen i sfi och bedrivs inom ramen för sfi.

NC tillstyrker förslaget att sfi skall omfattas fullt ut av läroplanen och att krav på lokala arbetsplaner skall införas inom sfi. NC anser att de nationella proven i nuvarande utformning bör kvarstå. Utvärderingsinstrument för kommunens sfi-verksamhet, både organisatoriskt och resultatmässigt, bör tas fram. Det riktvärde för undervisningens omfattning som nu gäller, bör tas bort eller ökas.

NC tillstyrker förslaget om en garanterad kvalitets- och kompetensutveckling, speciellt med tanke på att en stor del av kommunernas verksamhet idag är upphandlad och andelen utbildningsanordnare ökar.

NC anser det som viktigt att kursplanen i sfi anpassa till Europarådets referensramverk, bl.a. för att möjliggöra internationella jämförelser.

KTH vill lyfta fram vikten av att kunna göra internationella jämförelser mellan språknivåer och vill uppmärksamma kommitténs påstående att det behövs permanent satsning på kompletterande utbildning för invandrade akademiker.

Uppsala universitet (fortbildningsavdelningen) understödjer varmt förslaget att språknivåerna i sfi bör anpassas till närmast motsvarande nivåer i Europarådets referensramverk. Avdelningen föreslår att kursplanerna i sfi anpassas till den europeiska bedömningsskalan A1 – C2 enligt Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment; att samtliga svenska kursplaner i främmande språk också anpassas till den europeiska skalan; att europeisk språkportfolio (ESP), förs in som ett ämnesövergripande dokument i språk inom den svenska gymnasieskolan och i all vuxenundervisning i språk.

Karlstads universitet instämmer med kommitténs förslag om att förstärka såväl undervisning i svenska som andraspråk som sfi. Universitet och högskolor bör därför ges resurser att öka antalet kompetenta lärare, dels genom grundutbildning

av nya behöriga lärare, dels genom kompetensutvecklingsinsatser för redan verksamma.

Integrationsverket delar utredningens uppfattning att det är viktigt att höja statusen för svenska för invandrare. Verket menar dock att sfi:s status i viss mån redan har höjts. Detta bl.a. beroende på införandet av ny kursplan i svenska för invandrare, med tre olika studievägar, som senast måste tillämpas från årsskiftet 2002/03, och som bättre än tidigare kursplaner möter individens behov. Parallellt med att höja statusen för inläringen och undervisningen är det också viktigt att insatser görs för att höja kompetensen hos de lärare som arbetar med svenska för invandrare, svenska som andraspråk samt modersmålsundervisning. Erfarenheter från uppdrag till Skolverket och Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk angående kompetensutveckling för sfi-lärare bör här tas tillvara.

Botkyrka kommun tycker att även detta förslag är angeläget. Med rätt åtgärder kan statusen för ämnet/undervisningen höjas.

Föreningen Norden i Sverige instämmer i kommitténs förslag beträffande svenska som andraspråk, svenska för invandrare och modersmålsundervisning. Föreningen vill särskilt framhålla vikten av att kompetensen bland de som är lärare på dessa områden kan förstärkas genom fortbildning, forskning och utbildning vid lärarhögskolor och universitet.

Kommunförbundet har inget att erinra mot förslaget förutsatt att det behandlas enligt finansieringsprincipen eftersom det kan antas innebära ökade kostnader för kommunerna.

Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige – SIOS instämmer i kommitténs förslag. SIOS föreslår att ämnets namn ändras exempelvis till "svenska som andraspråk för vuxna". Detta skulle vara i linje med kommitténs förslag att en lärarutbildning med särskild inriktning på undervisning i svenska som andraspråk för vuxna ska inrättas.

LO understödjer förslaget till kvalitetssäkring av sfi oberoende av samordnare. Man anser att det bör genomföras en studie över hur antalet anordnare och avtalsperiodernas längd påverkar de ambitioner man vill uppnå med den nya kursplanen för sfi samt om valet av anordnare av sfi har betydelse för övergången till fortsatta studier.

Läraryrket menar att det är angeläget att vidta åtgärder för att stärka svenskundervisningen för invandrare. Kommunerna måste säkerställa att sfi ges resurser och förutsättningar att bedriva en undervisning av hög kvalitet. Lärarna måste ha goda möjligheter till kompetensutveckling och ambitionen bör vara att alla sfi-lärare på sikt skall ha utbildning i ämnet svenska som andraspråk. Läraryrket motsätter sig dock förslaget om en särskild lärarutbildning för sfi-lärare. Läraryrket anser att en lämplig inriktning bör inrättas inom ramen för den ordinarie lärarutbildningen.

Läraryrket menar att det är oacceptabelt att kvaliteten i sfi-undervisningen som lagts ut på entreprenad har blivit sämre. Kraven på den verksamhet som läggs ut på entreprenad måste vara lika höga som på den som bedrivs i kommunal regi.

Övriga kommentarer:

Specialpedagogiska institutet vill särskilt påpeka att hinder eller problem kan förstärkas för de personer som har bristfälliga kunskaper i svenska språket och som dessutom har funktionshinder.

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet påpekar att den naturliga brygga som tidigare fanns mellan sfi-undervisningen och fortsatta studier i studieförbundens regi revs i och med kommunaliseringen av den grundläggande invandrarundervisningen. Minskningen av de offentliga bidragen har fått höjda avgifter för cirkeldeltagarna till följd. Detta drabbar inte minst invandrargrupperna. Regeringen har nyligen tillsatt utredningen "Utbildning i svenska för invandrare". Organisationerna föreslår att utredaren i tilläggsdirektiv får i uppdrag att särskilt granska vilka möjligheter som kan utvecklas för att öka studieförbundens utbildningsinsatser i svenska för invandrare.

ABF saknar en satsning på folkbildningen, som är erkänt duktiga på att bedriva sfi-verksamhet, i det här sammanhanget.

Riksförbundet Lärare i svenska som andraspråk påpekar att vuxnas andraspråksinlärning tar betydligt längre tid än avnämarna av sfi-utbildning är medvetna om. Detta har ofta lett till ovederhäftig kritik av sfi-utbildningen och av vuxna andraspråkinlärares kompetensutveckling. Det är därför viktigt att utbildningen i svenska som andraspråk för vuxna utvecklas och organiseras på ett sådant sätt att varje andraspråksinlärare ges utbildning för att nå den andraspråkskompetens, som är relevant för vederbörandes tidigare utbildning och yrkesverksamhet, så att dessa erfarenheter kan tas tillvara i det svenska arbetslivet.

Riksförbundet vill dessutom särskilt understryka betänkandets uppmärksammande av lärarkompetens i andraspråksundervisning inom sfi samt att språknivåerna i sfi bör anpassas till närmast motsvarande nivåer i Europarådets referensramverk.

Sveriges Marknadsförbund menar att det är betydelsefullt för svensk ekonomi att alla här boende kan delta fullt ut i samhällslivet – arbete istället för bidrag. Särskilda ansträngningar måste göras för att alla grupper av invandrare nås av utbildningen. Kunskaper i svenska språket är nyckeln till ett fullt deltagande i samhällslivet – i arbete, debatt, politik, kultur.

Hörselskadades riksförbund anser att man inte kan blunda för det faktum att det kan finnas ett samband mellan nedsatt hörsel/hörselhinder i undervisningen och misslyckade studieresultat. Mot bakgrund av detta anser HRF att åtgärder måste vidtas så att hörselhinder i sfi elimineras. Detta kan göras genom att införa hörselscreening eller annan åtgärd som identifierar individer med hörselnedsättning. Vidare anser HRF att det behövs fortbildade lärare som kan undervisa hörselskadade och ställa hörseladekvata pedagogiska diagnoser när studierna inte framskrider som väntat.

4.3.5 Arbetsliv och vuxenutbildning

Utredningens bedömning: Invandrares språkliga och kulturella kompetens bör tillvaratas på ett bättre sätt och deras deltagande i vuxenutbildning och folkbildning på olika sätt främjas.

Inom både näringsliv och myndigheter har invandrarnas språkliga, kulturella och akademiska kompetens börjat uppmärksammas, men kommittén menar att det fortfarande finns mycket att göra. Språkvärden bör inom ramen för sitt folkbildningsuppdrag uppmärksamma mångspråkighetsfrågor, bl.a. genom att driva en mångspråkighetskampanj, t.ex. i samarbete med arbetsmarknadens parter.

Invandrares deltagande i vuxenutbildning och folkbildning bör främjas. Textning på svenska av TV-program bör öka. Utbildningsradion tillsammans med

invandrarorganisationer och folkbildningen bör genomföra en satsning på svenskundervisning för invandrare i radio och TV. Hur en sådan satsning skall finansieras bör utredas.

I detta avsnitt lämnar kommittén inga förslag som inkluderats i handlingsprogrammet. Möjligen är det en orsak till att så få av remissinstanserna yttrat sig.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk, Sveriges Utbildningsradio

Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk instämmer i förslaget. NC vill särskilt framhålla vikten av en fortsatt ökad samverkan mellan olika instanser i kommunen och mellan kommunerna. NC instämmer till fullo i att personer med annat modersmål än svenska på olika sätt bör ges stöd att tillägna sig svenska språket.

Sveriges Utbildningsradio tillstyrker förslaget om att en utredning tillsätts med uppgift att undersöka förutsättningarna för en utbildningsinsats i svenska för invandrare med UR som aktiv part. Utredningen bör genomföras i samarbete med UR och bl.a. belysa finansiering av en sådan insats. UR välkomnar förslaget att bidra i en eventuellt kommande satsning inom svenska som andraspråk och sfi om allmänna medel kan tillföras. UR har möjlighet att ta emot allmänna medel för särskilda utbildningsuppdrag. Förslaget att UR under utredningsperioden skulle reprisera tidigare utbud är intressant och bör närmare utredas inom företaget.

Övriga kommentarer:

ABF beklagar att utredningen inte anger några finansiella vägar för folkbildningen att öka sina insatser för invandrarna.

Malmö kommun vill särskilt peka på problemet att en del av de välutbildade invandrare som har goda kunskaper i flera språk, saknar utbildning i engelska. Det är viktigt att ta tillvara den kunskap dessa personer har och därför av största vikt att beakta hur studenternas muntliga och skriftliga färdigheter i engelska kan förstärkas. Det bör utredas vidare om undervisning kan bedrivas på andra "stora" språk, som kan vara väl så viktiga som engelskan för den internationella samverkan.

Kommentarer till hela avsnittet:

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk pekar på att kommittén föreslagit en mängd olika åtgärder för att skol- och inlärningsituationen för barn och vuxna med utländsk bakgrund ska förbättras. Förslagen är dock i allmänhet så vaga och/eller generellt formulerade att det är svårt att se hur de kan omvandlas i handling utan ytterligare utredningsarbete. Risker är att förslagen inte kommer att realiseras under överskådlig tid. Institutionen skulle vilja prioritera följande förslag: åtgärder för att öka antalet utbildade lärare i svenska som andraspråk; förbättra tillgången på modersmålslärare; inrätta lärarutbildning med särskild inriktning på undervisning i sfi. Vidare borde frågan om nationella prov för svenska som andraspråk behandlas tillsammans med en granskning av styrdokumentens mål för svenska som andraspråk.

Svenskt Näringsliv vill betona behovet av en välfungerande språkundervisning för invandrare som är yrkesverksamma.

4.4 Funktionshinder

4.4.1 Insatser för funktionshindrade

Utredningens förslag:

- En undersökning av hjälpmedelsområdet skall genomföras från ett språkligt perspektiv.
- Insatser skall vidtas för att ytterligare förbättra tillgängligheten till medier och kultur för personer med olika typer av funktionshinder av språklig karaktär.

Utredningens bedömning:

- Barnhälsovården bör så tidigt som möjligt och i högre grad uppmärksamma alla avvikelser från en normal tal- och språkutveckling.
- Tal- och språkförseningar / störningar bör så tidigt som möjligt bedömas och behandlas av logoped.
- Förskolan och skolan bör så tidigt som möjligt uppmärksamma barn med olika former av funktionshinder med språklig anknytning så att särskilda åtgärder kan sättas in.
- Handikapporganisationer inom språkområdet utför ett viktigt arbete och bör få fortsatt stöd.

Allas rätt till språk innebär även att alla ska ha rätten att använda språket. För många personer med olika typer av funktionshinder innebär detta att samhället måste ge stöd på skilda sätt. I dagens samhälle har kommunikationsförmågan blivit en av de mest efterfrågade egenskaperna i arbetslivet. För personer med kommunikativa funktionshinder betyder de nya kraven att deras ställning på arbetsmarknaden har försvagats. Från språkpolitiskt perspektiv utgör de språkliga funktionshindren ett hinder för allas rätt till språk. Speciellt svårt blir det för funktionshindrade med annat modersmål än svenska. Kommittén anser det därför viktigt att språkliga funktionshinder uppmärksammas på olika sätt.

Kommitténs förslag innebär att

- barnhälsovården bör uppmärksamma språkliga avvikelser,
- bedömning och behandling av logoped bör ske så tidigt som möjligt, tillgången till logoped inom hälso- och sjukvården bör förbättras, bl.a. genom att fler logoped utbildas,
- förskolan och skolan bör uppmärksamma språkliga funktionshinder så tidigt som möjligt,
- funktionshinder med språklig anknytning bör ingå som ett moment i lärarutbildningen,
- Specialpedagogiska institutet skall fortsätta att ge skolorna stöd,
- Hjälpmedelsinstitutet och/eller Utredningen om vissa hjälpmedel etc. ges i uppdrag att i samråd med berörda handikappförbund och språkvården genomföra en undersökning av vilka stödbehov som finns inom språkområdet,
- TPB, Taltidningsnämnden och LL-stiftelsen skall i samråd med berörda handikapporganisationer genomföra en undersökning om funktionshindrades tillgång till tidningar, tidskrifter och litteratur,
- åtgärder för att generellt öka tillgängligheten till radio och TV för funktionshindrade bör utredas vidare,
- staten skall verka för en förstärkt satsning på textning av film och video,
- handikapporganisationer inom språkområdet bör få fortsatt stöd.

Kapitlet om språk och funktionshinder har fått framför allt olika handikapporganisationer att lämna kommentarer. De allra flesta är positiva och ingen avstyrker något av kommitténs förslag. Båda huvudförslagen och dess delförslag uppmärksammas i hög utsträckning av de svarande. Av de remissinstanser som föreslås få särskilda uppdrag är Hjälpmedelsinstitutet beredda att medverka i en undersökning av hjälpmedelsområdet från ett språkligt perspektiv och Centrum för lättläst (LL-stiftelsen) ser det som naturligt att delta i ett utredningsarbete kring funktionshindrades tillgång till tidningar, tidskrifter och litteratur. TPB ställer sig däremot frågande till om den undersökning som de föreslås medverka i är meningsfull. Ytterligare några remissinstanser har invändningar eller tveksamheter att framföra. Hörselskadades riksförbund instämmer inte med utredningen om att graden av funktionshinder skulle ha betydelse för studieframgång. UR vill hänföra alla diskussioner om kommande sändningstillstånd och anslagsvillkor till beredningen av en ny tillståndperiod. Därutöver har flera remissinstanser lämnat synpunkter och förslag utöver de som kommittén diskuterar i betänkandet. Några betonar vikten av att uppmärksamma de särskilda behov som barn med funktionshinder har. Några pekar på bristen på litteratur och teater för döva. Den bristande tillgången på tolkar kommenteras. Några lämnar en lång rad förslag som gäller just den grupp de representerar.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Hjälpmedelsinstitutet, Barnombudsmannen, Specialpedagogiska institutet, Specialskolemyndigheten, ABF, Svenska filminstitutet, Centrum för lättläst, Sveriges facköversättarförening, Botkyrka kommun, Handikappförbundens samarbetsorgan, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Sveriges Dövas Riksförbund, Synskadades Riksförbund, DIK-förbundet, LO, Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att en undersökning av hjälpmedelsområdet skall genomföras från ett språkligt perspektiv och att insatser skall vidtas för att ytterligare förbättra tillgängligheten till medier och kultur för personer med olika typer av funktionshinder av språklig karaktär. Socialstyrelsen påpekar vikten av att alla myndigheter vid upphandling av datorer väljer utrustning på ett sådant sätt att datorerna går att anpassa när man anställer medarbetare som har någon form av funktionshinder. Det är även viktigt att skillnader mellan landstingen utjämnas när det gäller att få exempelvis datorbaserade hjälpmedel. Hjälpmedel för personer med begåvningshandikapp är en annan fråga som behöver belysas.

Socialstyrelsen vill understryka att behovet av tolkar för barndomsdöva, vuxendöva och dövblinda är stort. Rätten till tolk är en grundläggande rättighet i vårt samhälle.

Utredningen påtalar vikten av logopedstöd för tal- och språkstörda. Bristen på logoped och den ojämna fördelningen av dessa i landet medför att det är svårt för barn med kommunikations- och språkproblem att få sina behov av stöd tillgodosedda. Om utredningens förslag på denna punkt ska få någon effekt, krävs kraftfulla satsningar på området, enligt Socialstyrelsen, som saknar en konsekvensbedömning av förslagen, varav vissa kan få betydande kostnader.

Handikappombudsmannen instämmer i bedömningen att förskolan bör uppmärksamma språkliga avvikelser och skulle gärna se att frågan lyftes till ett förslag med följande tillägg: "En elev i behov av stöd måste ha en laglig rätt att få sina behov utredda och tillgodosedda." Bakgrunden är att HOs juridiska rådgivning och anmälningar till myndigheten visar att elever i behov av stöd inte får det och att det i många fall inte görs någon utredning. HO anser därför att elevers rätt till stöd måste stärkas genom att ges rätt till en utredning, som ska leda till ett

åtgärdsprogram som i sin tur ska följas upp. Rätt till stöd kan förankras i FNs barnkonvention.

HO saknar en diskussion om att tillgängliggöra nätversioner av tidningar och tidskrifter för människor med funktionshinder. Med rätt teknikanvändning behövs inga särskilda anpassningar, utan det som krävs är att webbplatsen följer internationella riktlinjer enligt WAI (Web Accessibility Initiative). HO anser att de tidningar och tidskrifter som har nätversioner och får statligt stöd ska göra sina nättidningar tillgängliga och att detta ska vara en förutsättning för statligt stöd.

Hjälpmiddelsinstitutet anser att utredningen fångar in handikappaspekterna på ett tillfredsställande sätt, trots vissa ofullständigheter i beskrivningen av funktionshinder (exempelvis saknas en beskrivning av flerhandikappades situation). HI förutsätter att erforderliga kompletteringar görs i samband med utformningen av olika detaljplaner för programmets förverkligande. Det är då viktigt att det står klart vem som har ansvar för genomförandet av olika åtgärder och att en regelbunden utvärdering görs.

Hjälpmiddelsinstitutet är beredda att medverka i en undersökning av hjälpmedelsområdet från ett språkligt perspektiv. Beträffande funktionshindrades tillgänglighet till medier vore det en fördel om ett samlat grepp kunde tas, särskilt med tanke på de distributions- och åtkomstmöjligheter som IT-tekniken erbjuder. Närstående aktiviteter som redan pågår beträffande taltidningarnas framtid och på skolans område bör beaktas när man initierar en sådan undersökning.

Barnombudsmannen stödjer förslaget till handlingsprogram, men vill även framhålla vikten av att ge funktionshindrade barn och unga, med utländsk bakgrund, tillgång till modersmålsundervisning.

Specialpedagogiska institutet delar utredningens uppfattning att det är viktigt med tidiga insatser för barn som visar avvikande tal- och språkutveckling. För att i utökad utsträckning stärka skolans kunskaper om elever med funktionshinder bör blivande lärare få bättre kunskaper om olika funktionshinder. De bör även få kunskaper om och hur den pedagogiska situationen måste anpassas samt var man kan få information om hjälpmedel, läromedel samt råd och stöd i det dagliga arbetet. Institutet påpekar även att många andra former av funktionshinder påverkar också språkutvecklingen och måste därför identifieras så tidigt som möjligt.

Institutet menar även att det är viktigt att det finns tillräckligt med resurser för utveckling av läromedel och skönlitteratur på teckenspråk. I likhet med Talboks- och Punktskriftsbibliotekets produktion av punktskriftsmaterial och talböcker för läshandikappade bör det finnas motsvarande produktion för döva på teckenspråk.

Vidare påpekar institutet att de statliga resurserna för anpassning och utveckling av läromedel för elever med funktionshinder tyvärr har ökats endast marginellt under de senaste tio åren. Multimediaproduktioner är flera gånger dyrare att framställa jämfört med en tryckt bok, och endast ett fåtal titlar produceras trots att behovet är stort. Det ankommer på den nu sittande läromedelsutredningen att överväga det framtida statliga ansvaret inom läromedelsområdet och att då även beakta vilka resurser som rimligen behövs för att Sverige skall ha en utbildning som är tillgänglig för alla.

Institutet vill framhålla vikten av att uppmärksamma de särskilda behov som barn med funktionshinder har när det gäller tillgången till media. Det råder idag stor brist på litteratur för den inledande läsinläringen. Det gäller såväl litteratur som är speciellt anpassad till ett specifikt funktionshinder, som tillgång till litteratur som icke-funktionshindrade barn använder. Det senare är viktigt då det absoluta flertalet av barn med funktionshinder återfinns i den reguljära barnomsorgen och skolverksamheten. Att inte ha tillgång till den litteratur som andra barn läser kan lätt medföra att barnet med funktionshinder hamnar utanför den sociala gemenskapen.

Slutligen kommenterar institutet delförslaget att funktionshinder med språklig anknytning bör uppmärksammas inom lärarutbildningen, vilket institutet tycker är bra. Men blivande lärare måste även göras medvetna om alternativa sätt att läsa och kommunicera som punktskrift, talböcker/talktidningar, teckenspråk och symboler (t.ex. Bliss och Pictogram). Dessutom måste blivande lärare känna till andra funktionshinderns påverkan på språkutvecklingen.

Specialskolmyndigheten stödjer förslaget att insatser skall vidtas för att ytterligare förbättra tillgängligheten till medier och kultur för personer med olika typer av funktionshinder.

ABF instämmer i förslagen men tycker det är anmärkningsvärt att utredningen inte har några förslag till åtgärder som innefattar folkbildningen, trots att ABFs insatser beskrivs i de föregående resonemangen.

Vidare anser ABF att statens regler och finansiella insatser bör förändras när det gäller tolkning inom utbildningsverksamhet, så att studiecirkel hamnar i samma bedömningsgrupp som utbildning i övrigt.

Svenska filminstitutet instämmer helt i kommitténs uppfattning att verksamheten för att öka tillgängligheten för funktionshindrade av film på biograf bör utvecklas vidare. Filminstitutet reserverar sig däremot mot att detta skulle ske genom omprioriteringar av resurserna för filmpolitiken. En utvecklad bidragsverksamhet måste finansieras genom att statens bidrag till filmavtalet ökas.

Centrum för lättläst välkomnar delförslaget om en undersökning av funktionshindrades tillgång till tidningar, tidskrifter, litteratur, m.m. och behoven av offentligt stöd till sådan verksamhet. Centrum ser det som naturligt att delta i detta utredningsarbete. En sådan utredning bör inte begränsa personkretsen av dem som behöver lättlästa texter alltför snävt. Även många som inte direkt räknas till funktionshindrade har glädje av lättläst. Inte heller bör informationsområdet avgränsas för hårt.

Sveriges facköversättarförening instämmer med utredningens förslag att stödja funktionshindrades språkutveckling och tillgång till ett gott språk. Speciellt vill Sveriges man framhålla betydelsen av goda översättningar, både när det gäller textningen av TV-program och filmer samt av hjälpmedel och datorprogram.

Botkyrka kommun ser förslagen och bedömningarna som en möjlighet att förbättra möjligheterna för elever med funktionshinder av språklig karaktär.

Handikappförbundens samarbetsorgan finner att de två huvudförslagen är mycket angelägna, men hade förväntningar på mer preciserade förslag. Förbunden anser att om en utveckling på dessa områden ska äga rum krävs bl.a. att man tillskjuter medel. Risken är annars att förslagen inte kommer att genomföras. Det krävs ytterligare utredningar med tillräcklig konkretion för att förslagen ska förverkligas. Exempel är bl.a. tillgången på logoped, specialpedagogiska utbildningar och skolans ansvar.

Förbunden stödjer utredningens ställningstagande att förskolan och skolan är särskilt viktiga för språkutvecklingen för personer med kommunikationshandikapp. Man måste uppmärksamma alla tal- och språkförsvningar/störningar vid ett så tidigt stadium som möjligt så att åtgärder snabbt kan sättas in.

Förbunden biträder utredningens uppfattning att utredningen Om vissa hjälpmedel etc. och/eller Hjälpmedelsinstitutet får i uppdrag att i samråd med berörda handikappförbund närmare undersöka vilka stödbehov som finns inom språkområdet.

Förbunden vill angående funktionshindrades tillgång till tidningar och tidskrifter komplettera med att det är minst lika viktigt att det finns tillgång till anpassad information från statliga myndigheter och från den kommunala verksam-

heten. Angående förstärkning av textning av film och video anser förbunden att textremsan skall bli uppläst. Detta skulle framför allt vara en bra utveckling för personer med läs- och skrivsvårigheter och för synskadade.

Förbunden är helt överens med utredningen om hjälpmedlens stora betydelse för personer med funktionshinder. Samtidigt konstaterar förbunden att bl.a. av kostnadsskäl ställs många utan möjligheterna. Forskning och utvecklingsarbete måste breddas bl.a. när det gäller kognitiva hjälpmedel.

Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn tycker det är ytterst viktigt att en undersökning av hjälpmedelsområdet görs från ett språkligt perspektiv. Vad som finns och vad man kan få och till vilken kostnad, ser idag mycket olika ut i de olika landstingen. Här måste en förbättring ske och DHB vill att alla ska ha samma möjlighet att få rätt hjälpmedel oavsett i vilket landsting man bor. För döva gäller det bl.a. tillgång till bildtelefon, för att kunna kommunicera på sitt förstaspråk. Av professionen krävs god kunskap om hjälpmedelsutbudet, för att det skall komma de funktionshindrade till godo.

DHB stödjer på alla sätt att insatser skall vidtas för att förbättra tillgängligheten till medier och kultur. DHB stödjer HRFs krav om att minst 60 procent av TV-programmen ska vara textade år 2005 och alla TV-program ska vara textade senast år 2010. DHB tillägger att man bör starta med textning av barn- och ungdomsprogrammen, så att vi inte får ytterligare en förlorad generation och så att hörselskadade/döva föräldrar kan se programmen tillsammans med sina barn. Dövas TV bör få mer resurser och utökad sändningstid. DHB anser att man inte kan låta branschen ta ansvar för att en standard för dold textning av svenska filmer på video och DVD kommer till stånd. En sådan standard bör föras in i ett regelverk, som branschen är tvungen att följa. Tyst Teater bör få ökat anslag till större ensemble och flera uppsättningar.

DHB vill att personal inom BVC bör få utbildning i handikappkunskap och bemötande. Det är ett absolut krav att oroliga föräldrar tas på allvar och snabbt slussas vidare till rätt instans, hörselvård, logopedmottagning eller liknande samt informeras om handikapporganisationer. DHB instämmer i att det råder brist på logopeder i Sverige. Utbildningsinsatser måste till samt inrättande av fler tjänster.

Specialpedagogiska institutet bör få resurser och kompetens för att arbeta med stöd till målgrupper med språkliga funktionshinder inom förskola och skola. För att förstärka kunskapen om tal och språk är det bråttom och nödvändigt med en översyn/förändring av lärarutbildningen.

Vad gäller tolkning önskar DHB att tolkar ska finnas tillgängliga även för barn och ungdomar, t.ex. för fritidsaktiviteter på kvällar och helger, för att målet om full delaktighet och tillgänglighet ska kunna uppnås.

DHB delar betänkandets bedömning att handikapporganisationer inom språkområdet utför ett viktigt arbete och bör få fortsatt stöd.

Sveriges Dövas Riksförbund instämmer helt med utredningens slutsats att handikapporganisationer inom språkområdet bör få fortsatt stöd.

Synskadades Riksförbund instämmer kraftfullt i kommitténs bedömning att barnhälsovården så tidigt som möjligt och i högre grad bör uppmärksamma alla avvikelser från en normal tal- och språkutveckling. SRF föreslår att barnhälsovården åläggs att se till att gravt synskadade barn och deras föräldrar kommer i åtnjutande av de habiliteringsresurser som krävs så snart en synskada befaras.

SRF tillstyrker förslaget att en undersökning av hjälpmedelsområdet skall genomföras från ett språkligt perspektiv och medverkar gärna i en sådan undersökning. SRF föreslår att kraftfulla åtgärder vidtas så att offentliga organs webbplatser verkligen blir tillgängliga för funktionshindrade enligt internationella riktlinjer och att staten uttalar att gravt synskadade som behöver det ska kunna få dator med anpassningar föreskrivna som hjälpmedel i hemmet.

SRF tillstyrker varmt förslaget att Utredningen om vissa hjälpmedel etc och/eller Hjälpmedelsinstitutet ges i uppdrag att i samråd med berörda handikappförbund närmare undersöka vilka stödbehov som finns inom språkområdet, hur dagens utbud av IT-hjälpmedel ser ut, kostnadsbilden för den enskilde samt lämna konkreta förslag till insatser. SRF medverkar gärna i arbetet.

SRF tillstyrker förslaget att en undersökning skall göras om funktionshinder tillgång till tidningar, tidskrifter och litteratur och medverkar gärna i en sådan utredning. SRF föreslår att åtgärder vidtas för att förmå de 30-tal hög- och medelfrekventa dagstidningar som idag saknar taltidning att ge ut sådan.

SRF tillstyrker förslaget att åtgärder för att generellt öka tillgängligheten till radio och TV för funktionshindrade bör utredas vidare. SRF anser att en möjlighet som särskilt bör utredas är syntolkning av TV-program för att öka tillgängligheten för gravt synskadade. SRF föreslår att SVT i enlighet med skrivningarna i kulturutskottets betänkande och i det nya sändningstillståndet startar sändningar med uppläst textremsa för synskadade under innevarande avtalsperiod.

DIK-förbundet instämmer i kommitténs bedömning att barnhälsovården bör så tidigt som möjligt uppmärksamma alla avvikelser från en normal tal- och språkutveckling. Om logopedier fanns anställda inom primärvården skulle mycket preventivt arbete kunna utföras genom att föräldrarna skulle kunna få konkreta råd angående bemötande och tidig språkstimulans.

LO skriver att det inte nog kan poängteras vikten av tidig diagnos och insatser, när det gäller barns funktionshinder av olika slag. *LO* ser det som viktigt att projekt kring dyslexi samt skriv- och lässvårigheter bland vuxna, vilka har stor betydelse för individens utveckling och för dennes ställning på arbetsmarknaden, får permanent stöd från staten.

Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter instämmer i utredningens bedömning att barnhälsovård, förskola och skola tidigt bör uppmärksamma språkliga avvikelser och omognad. Avvikande språkutveckling är bland annat ett av de viktigaste och tidiga tecknen på grava läs- och skrivsvårigheter. Personal inom dessa områden måste ha den utbildning som krävs för att upptäcka tal- och språkstörningar tidigt.

Förbundet instämmer helt i utredningens bedömning att Specialpedagogiska Institutet har en mycket viktig uppgift i att stödja kommuner, skolor och lärare i deras arbete med tal- och skriftspråkligt funktionshindrade barn. Förbundet instämmer vidare i utredningens förslag om vikten av att den pågående Hjälpmedelsutredningen ser över hjälpmedelsförsörjning på språkområdet.

Förbundet instämmer i utredningens bedömning att allvarig brist på logopedinsatser föreligger. Åtgärder bör vidtas både för att öka antalet utbildade logopedier och öka antalet tjänster inom omsorg, vård och skola.

Förbundet vill betona vikten av att offentliga myndigheter i sitt informationsansvar inbegriper även personer med olika funktionshinder. Viktig samhällsinformation måste alltid tillhandahållas i alternativt format som tillgodoser olika funktionshinder. Detta område anser förbundet vara svagt utrett och belyst i utredningen.

Förbundet kommenterar uppläst textremsa i TV och på biograf som hjälpmedel för personer med lässvårigheter, synskador och lättare begåvningshandikapp. Beträffande uppläst text i TV anser förbundet att frågan bör poängteras starkare och följas upp gentemot SVT. Beträffande uppläst text på biograf konstaterar förbundet att inga förslag tillåtgärder finns med i betänkandet.

Remissinstanser som har invändningar: Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Hörselskadades riksförbund, Sveriges Utbildningsradio

Talboks- och punktskriftsbiblioteket menar att utredningen i varje kapitel borde ha tagit hänsyn till funktionshindrades behov och inte behandlat dessa frågor i ett särskilt kapitel. Kartläggningen är visserligen god men ofullständig. Förslagen är inte heller särskilt välunderbyggda.

TPB menar att utredningens förslag om en undersökning om det finns förändrade behov av offentligt stöd för funktionshindrades tillgång till tidningar, tidskrifter och litteratur inte är meningsfull. Utvecklingen har inte gått den väg Handikapputredningen en gång förutspådde. De kommersiella förslagen har inte tagit på sig ansvaret för de läshandikappades informationsförsörjning.

TPB anser att kommunikationshinder för funktionshindrade kan undanröjas om man t.ex. i statligt upphandlingsarbete alltid ställde krav på att en produkt även skall kunna användas av funktionshindrade. En diskrimineringslagstiftning skulle också kunna leda till att det kommersiella medieutbudet blev tillgängligt. Statsmakterna bör även bättre följa det handlingsprogram för funktionshindrade som regeringen faktiskt antagit så att man i varje reformarbete följer regeringens intentioner.

Hörselskadades riksförbund menar att hörselvärderna, pga att tal- och språkutvecklingen har en stark koppling till hörselnedsättning, har en nyckelroll för hörselskadade barns språkutveckling. HRF vill i detta sammanhang uppmärksamma behovet av hörsellärare och habiliteringspedagoger och kan inte riktigt, som utredningen gör, se att hörselskadades språkutveckling i första hand är en fråga för logopederna.

För att hörselskadade barn ska få tidigt stöd för sin språkutveckling anser HRF att barnhälsovården så tidigt som möjligt och i betydligt högre grad än idag ska hitta barnen som har hörselnedsättning. Tidig diagnostisering av spädbarn måste, enligt HRF, kompletteras med hörselkontroller i fyraårs- och sjuårsåldern.

HRF instämmer inte med utredningen om att graden av funktionshinder skulle ha betydelse för studieframgång. Däremot ser HRF det viktiga i att hörselskadade barn tidigt får en fungerande kommunikation. Vidare anser HRF att skolplacering och åtgärder i skolan är mycket angelägna och att det måste finnas möjlighet att välja skolform utifrån behov.

HRF anser att metoden och tekniken för vuxendövtolkning och s.k. skrivtolkning måste ses över. Det återstår mycket att göra för att överföringen av information från talat språk till skrivet ska bli bättre. Tolkningen måste bli både bättre och säkrare.

Sveriges Utbildningsradio konstaterar att kommittén föreslår att frågan om vilka åtgärder som behövs för att öka tillgängligheten till radio och tv för funktionshindrade, utreds vidare. UR anser att frågor rörande kommande sändningstillstånd och anslagsvillkor skall tas upp i beredningen av en ny tillståndperiod.

Övriga kommentarer:

Statskontoret anser att kommittén i stället för att beskriva olika funktionshinder och hjälpmedelsinsatser i utredningen borde ha utgått från vilka hinder i samhällets utformning som skapar språkliga handikapp och hur dessa kan undvikas, undanröjas eller överbryggas. Sådana åtgärder sker i tre steg där det första är design för alla, det andra är särskilda hjälpmedel och det tredje sär lösningar.

Socialstyrelsen saknar en beskrivning av personer med ADHD, ett funktionshinder som kan leda till språksvårigheter om problemen inte uppmärksammas i tid.

Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) anser att det är viktigt att betona den perspektivförskjutning som den nationella handlingsplanen för handikappolitiken ger uttryck för: ett modernt medborgarperspektiv där den funktionshindra-

de inte är objekt utan subjekt. Vidare vill Sibus understryka vikten av utbildningsinsatser även för vuxna med dyslexi.

Sibus finner det angeläget att ytterligare en punkt tas med i det av utredningen presenterade handlingsprogrammet. Under den punkten bör markeras vikten av att det pågående arbetet för ökad tillgänglighet och kompetensutveckling i bemötandefrågor fäster uppmärksamheten på behoven att främja tillgången till språk för människor där den språkliga förmågan på olika sätt är påverkad och begränsad.

Folkbildningsrådet och *Folkbildningsförbundet* lämnar i princip samma synpunkter på avsnittet med lite olika formuleringar. De påpekar att för funktionshindrade som väljer studier i studieförbundens regi utgår inte som exempelvis vid folkhögskolestudier något särskilt ekonomiskt stöd för de extra kostnader som i regel förutsätts för att den funktionshindrade skall kunna bedriva studierna. *Folkbildningsförbundet* föreslår att funktionshindrade deltagare skall ges samma ekonomiska förutsättningar när det gäller tillgång till hjälpmedel, assistenter, tolkar, m.m. oavsett utbildningsform. Om inte en sådan reform kan genomföras generellt föreslår förbundet att reformen i första hand avser dem som genomgår något längre sammanhängande studier.

Livsmedelsverket påpekar att kostens sammansättning för hälsan är uppenbar. Avsaknad av lättförståelig information kan utestänga personer inom riskgrupper. Som exempel på åtgärder kan Livsmedelsverket nämna symbolmärkning och texter på lättläst svenska.

Kulturrådet vill understryka att tillgången på tolkar är otillfredsställande och måste förbättras.

Någon motsvarighet till Talboks- och punktskriftsbiblioteket existerar inte för de döva och hörselskadade, vilket är en allvarlig brist.

Kulturrådet ser det som mycket angeläget att andelen textade program i TV ökar, vilket även bör gälla filmen.

Kulturrådet menar att behovet är stort, speciellt för barn och ungdomar, att öka produktionen av teckenspråksteater och teckenspråkstolkad teater. Rådet beklagar därför att resurserna för Riksteaterns Tyst Teater minskats.

Svensk Biblioteksörening saknar ett omnämnande av de nya talboksspelarna. Det är utomordentligt viktigt att när tekniken nu finns för att ge tillgång till en rad funktioner som hör ihop med läsningen så ska även hjälpmedlet få stöd och nå ut till alla som behöver det.

Sveriges Dövas Riksförbund saknar förslag till utökat stöd till teckenspråkig kultur. För att teckenspråket skall stärkas och utvecklas behövs det betydligt fler satsningar inom detta område. Fler teckenspråkiga teatergrupper bör få stöd, liksom skuggtolkning av svenskspråkig teater, mm.

Andelen TV-program som tolkas till teckenspråk bör öka. Minst lika viktigt är att även teckenspråkiga program ökar i TV. Teckenspråkiga TV-sändningar bör stödjas så att de får möjlighet till minst lika stor spridning och innehåll som radioprogram på minoritets- och invandrarspråk.

Synskadades riksförbund kommenterar utredningens konstaterande att kraven på en god förmåga att använda språket i både tal och skrift generellt har ökat i samhället. Mot den bakgrunden är det oerhört viktigt att gravt synskadade personer får möjlighet att lära sig punktskrift, vilket inte är någon självklarhet idag. SRF föreslår att det fastställs var det samhälleliga ansvaret ska ligga för att personer som blivit synskadade i vuxen ålder får undervisning i punktskrift och att statliga medel anvisas så att verksamheten vid den enda riktigt omfattande utbildningen för vuxna nysynskadade i punktskrift – Punktintensiven – kan permanentas.

SRF vill påminna om att det finns synskadade personer i målgrupperna för medier på minoritets- och invandrarspråk. Detta innebär att dessa medier måste vara tillgängliga även för synskadade. SRF föreslår att medel reserveras för synskadade personers tillgång till medier på minoritets- och invandrarspråk och att projektmedel avsätts för att utveckla läromedel och metoder för sfi-undervisning av synskadade personer.

SRF föreslår vidare att

- även punktskrift omfattas av den punkt i handlingsprogrammet som anger att teckenspråkets ställning ska klarläggas.
- rätten att få lära sig och få kommunicera i punktskrift förs in i relevant lagstiftning.
- Specialpedagogiska Institutet tillsammans med SRF ges i uppdrag och får resurser för att ge föräldrar till gravt synskadade barn det stöd de behöver för att kunna introducera sina barn i punktskrift så tidigt som möjligt.
- förbundet erhåller permanentade anslag för att kunna fortsätta utgivningen av material i punktskrift och punktskriftböcker för barn och vuxna i Punktklubben och Club Braille.
- Specialpedagogiska Institutet Läromedel ges i uppdrag att utveckla lässtimulerande material för grupper i förskolan där synskadade barn ingår.
- införandet av en lag om rätt för synskadade elever att få lära sig punktskrift av kompetent, pedagogisk personal övervägs.
- en myndighet åläggs ansvaret för läromedelsförsörjningen för synskadade elever i den kommunala vuxenundervisningen och inom folkhögskolan.
- TPB tillförs medel så den begränsning av hur mycket material som en enskild synskadad person kan få överfört från svartskrift till punktskrift via utskrivningstjänsten kan tas bort.
- även syntolkning av film och video för synskadade ska omfattas av den av kommittén förslagna förstärkta satsningen av textning av film och video.

Med anledning av betänkandets förslag att handikapporganisationer inom språkområdet bör få fortsatt stöd vill SRF understryka vikten av att förbundet får fortsatt stöd för utgivning av tidningar i punktskrift och på tal till synskadade. SRF vill kunna fortsätta sitt punktskriftsprogram, liksom den lättservice via fax, som gör det möjligt för gravt synskadade att bland annat kunna läsa sin post.

Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige – SIOS kommenterar att kommittén inte kommer in på problematiken kring personer med både funktionshinder och annat modersmål än svenska. Detta område är i enormt behov av utvecklings- och forskningsinsatser.

Sveriges Television menar att standarden för textning i digital TV, DVB Subtitling, bör ingå som krav på funktionalitet för digital-TV-boxar som ska användas på den svenska marknaden. Vidare bör krav ställas på att digital-TV-nät klarar att transparent sända denna signal. Motsvarande bör gälla för funktion med särskild ljudsignal för syntetiskt tal som återger innehållet i textremsan (service för synskadade som SVT nu undersöker hur den kan införas).

5. Språkvård- forskning, politik, lagstiftning och organisation

5.1 Språkvårdsforskning

5.1.1 Forskning om svenska, minoritets- och invandrarspråk samt teckenspråket

Utredningens förslag:

- En särskild satsning skall göras på språkvårdsforskning.
- En resurs för svensk forskning inom terminologi skall byggas upp.

Utredningens bedömningar:

- Den vetenskapliga kompetensen i minoritets- och invandrarspråk samt teckenspråk bör garanteras och i vissa fall ökas.
- Modersmålsämnets didaktik bör bli föremål för forsknings- och utvecklingsarbete.

Att ett visst språk blir föremål för forskning bidrar i hög grad till att stärka detta språks position.

Kommittén anser att det är mycket viktigt att forskningen om det svenska språket generellt håller hög klass och att det finns tillräckliga resurser för detta ändamål. Kommittén har tidigare i betänkandet pekat ut en rad områden, exempelvis arbetsliv, högre utbildning och forskning där forskningsinsatser behövs. Därutöver behövs undersökningar av språkbruket inom en rad områden för att kartlägga domänförlusterna för svenskan, t.ex. kulturliv, administration och förvaltning. Språket i offentliga dokument behöver undersökas mera. Likaså behövs undersökningar av språkliga attityder. Kommittén föreslår att regeringen i sitt anslag till Vetenskapsrådet avsätter medel för en särskild satsning på språkvårdsforskning. Kommittén föreslår också att det skall byggas upp forskning om och utbildning i terminologi. Något lärosäte kan ges i uppdrag att i samverkan med språkvården utveckla ett nationellt centrum för terminologiforskning.

Kommittén anser vidare att

- det fortsättningsvis bör finnas garantier i form av särskilda uppdrag riktade till specifika högskolor och universitet för forskning och utbildning i finska, samiska och meänkieli,
- det även bör övervägas om ett särskilt uppdrag skall ges till Stockholms universitet för att garantera fortsatt forskning i teckenspråk,
- den vetenskapliga kompetensen för jiddisch och romani chib bör ökas
- det är viktigt att forskning kring modersmålsdidaktik ökas.

En lång rad svarande ställer sig positiva till kommitténs förslag om språkvårdsforskning. Bland remissinstanserna märks representanter för de nationella minoritetsspråken varav några tillsammans med bl.a. Centrum för multietnisk forskning och Centrum för tvåspråkighetsforskning påpekar att resurser för forskning bör garanteras för alla fem nationella minoritetsspråk. Förslaget om en resurs för forskning om terminologi har också fått stort gensvar. Sveriges facköversättarförening föreslår att detta forskningscentrum skulle förläggas till någon av handelshögskolorna. Även förslaget om forskning kring teckenspråk har vunnit många sympati. Sveriges Television föreslår att ett eventuellt särskilt uppdrag ges

till Örebro universitet. Ingen av de svarande avstyrker något av kommitténs förslag.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Stockholms universitet, Uppsala universitet, Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk, Specialskolemyndigheten, Centrum för multietnisk forskning, Centrum för tvåspråkighetsforskning, SWEBLUL, Tolk- och översättarinstitutet, Sametinget, Riksantikvarieämbetet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Centrum för lättläst, Svenska språknämnden, Svenska biotermgruppen, Sveriges facköversättarförening, Terminologicentrum, Kungl. Vetenskapsakademien, Föreningen Norden i Sverige, Judiska centralrådet i Sverige, Svenska Samernas Riksförbund, Sverigefinländarnas delegation, Sveriges Television, DIK-förbundet, LO, Sverigefinska Riksförbundet, Svenska optiksällskapet

Stockholms universitet och Avdelningen för teckenspråk vid Institutionen för lingvistik där gläds särskilt åt förslaget om satsning på korpusarbete även för teckenspråk och att teckenspråksforskningen i stort kan komma att förstärkas.

Uppsala universitet anser att det vore på sin plats med ett konkret önskemål om att fackspråksforskning borde stärkas vid svenska universitet och högskolor. En sådan satsning skulle med fördel kunna samordnas med ökade forskningsinsatser inom terminologi.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk ställer sig positiva till kommitténs förslag om språkforskning och praktisk språkvård. Den speciella satsningen på terminologi förefaller också motiverad.

Specialskolemyndigheten stödjer bedömningen att den vetenskapliga kompetensen i teckenspråk bör garanteras.

Centrum för multietnisk forskning föreslår att angelägna forskningsuppgifter ringas in när det gäller minoritetsspråken och att resurserna bör ökas för att höja den vetenskapliga kompetensen i alla minoritetsspråk. Dessa uppgifter bör diskuteras med representanter för de olika minoritetsgrupperna utifrån varje minoritetsspråks speciella situation.

Centrum för tvåspråkighetsforskning påpekar att forskningen kring invandrar- och minoritetsspråken är av stor vikt för deras position i det svenska samhället. En organiserad och säkrad roll för forskningen i alla de fem nationella minoritetsspråken och även i de största invandrarpråken behöver läggas till de förslag som utredningen för fram.

SWEBLUL anser att alla fem minoritetsspråken bör ha tillgång till relevant och erforderlig utbildning och forskning vid svenska universitet, och att resurserna för forskning och utbildning av den anledningen bör förstärkas för flera av språken.

Tolk- och översättarinstitutet vill särskilt betona vikten av fortsatta och ökade insatser på text- och översättningsvetenskap. En angelägen åtgärd vore att skapa en forskarutbildning i tolkning och översättning. Vidare är det särskilt angeläget att den vetenskapliga kompetensen i minoritets- och invandrarpråk samt teckenspråk garanteras.

Sametinget stödjer utredningens bedömningar och förslag att den vetenskapliga kompetensen i samiska bör garanteras.

Riksantikvarieämbetet vill i samband med sitt stöd till förslagen understryka att språkvård måste avse ett mycket brett och omfattande arbetsfält: korpusvård, statusvård, viss annan text- och sociolingvistisk forskning m.m., alltså långt mer än vad de flesta säkert lägger i begreppet språkvård. Kommitténs lista på prioriterade områden kunde göras ännu längre.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer med kommitténs förslag. TPB menar att man härvid även bör beakta Punktskriftsnämndens arbete när det gäller termer. TPB instämmer även i kommitténs första bedömning, men anser att en satsning även bör göras när det gäller de gravt synskadades skriftspråk – punktskriften.

Centrum för lättläst stödjer förslagen om satsning på språkvårdsforskning. Forskning på språkområdet bör dock omfatta inte bara minoritetsspråk, invandrarspråk samt teckenspråk utan även det lättlästa språket liksom läsning bland människor med lässvårigheter.

Svenska språknämnden stödjer förslaget att särskilda medel ska satsas på språkvårdsforskning liksom att en högskola eller ett universitet ska utveckla ett nationellt centrum för terminologiforskning men vill även understryka vikten av att förstärkta språkvårdsinstitutioner ges möjligheter till egen forskningsverksamhet.

Svenska biotermgruppen tillstyrker förslaget att bygga upp en resurs för svensk forskning inom terminologi. Vidare tillstyrker man förslaget att på olika sätt undersöka konsekvenserna av det ökade bruket av engelska i stället för svenska såväl inom skolväsendet (sprint) som i arbetslivet och i högre utbildning. Sådan forskning är en nödvändig förutsättning för en seriös diskussion om valet av språk i olika sammanhang i samhället.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag att bygga upp resurser för terminologiforskning. Delar av denna forskning bör förläggas till handelshögskolorna, med tanke på att det i hög grad är affärsspråket som drabbas av domänförluster till engelskan.

Terminologicentrum instämmer i utredningens förslag om inrättande av en professur i terminologi. Professuren och forskningscentrumet bör upprättas i nära samarbete med TNC. Bl.a. kan TNC ställa forskningsmaterial till förfogande och komma med förslag till relevanta forskningsuppgifter.

Kungl. Vetenskapsakademien tillstyrker att en resurs för svensk forskning inom terminologi skall byggas upp.

Föreningen Norden i Sverige vill framhålla vikten av att utbildning och forskning när det gäller i synnerhet finska, meänkieli och samiska hålls på en hög nivå i Sverige. Satsning på forskning och utbildning behöver inte bara vidmakthållas – den behöver förstärkas.

Judiska centralrådet i Sverige anser att alla fem minoritetsspråk bör garanteras relevant erforderlig utbildning och forskning vid svenska universitet, och att resurserna för forskning och utbildning av den anledningen bör prioriteras för flera av språken.

Svenska Samernas Riksförbund instämmer i förslaget att den vetenskapliga kompetensen i både minoritets- och invandrarspråksforskning bör garanteras. SSR delar utredarnas uppfattning om att minoritetsspråksforskningen, speciellt inom det samiska området, bör stärkas.

Sverigefinländarnas delegation föreslår att resurserna för att höja den vetenskapliga kompetensen för finska och övriga minoritetsspråk höjs.

Sveriges Television delar utredningens uppfattning att kvaliteten på textade översättningar i TV är ett angeläget område för forskning. Översättningarna har stor betydelse för uppfattningen om vilka normer som gäller för god svenska, inte minst bland grupper som i mindre grad tar del av annan skriven svenska eller som håller på att lära sig svenska.

SVT delar även uppfattningen att den vetenskapliga kompetensen i teckenspråket bör garanteras och ökas och att ett universitet kan ges ett särskilt uppdrag. SVT föreslår att uppdraget bör ges till Örebro universitet, där man utreder förutsättningarna att bli landets första teckenspråkiga universitet.

DIK-förbundet anser att det är bra om en särskild satsning görs på språkvårdsforskning och vill särskilt påminna om barnspråks- och två/flerspråkighetsforskning. Logopedier och lingvister som ägnar sig åt språktillägnande, dyslexi och liknande bör få ökad möjlighet till forskningsstöd. Forskning inom handikapp och hjälpmedel bör också lyftas fram mer än vad som nu är fallet.

DIK anser att åtgärder för att stärka och utveckla utbildning och forskning kring teckenspråket. En åtgärd är att överföra utbildningen av teckenspråkstolkare från folkhögskolor till universitet och högskolor. DIK vill dock att en konsekvensanalys av resurser görs. Vidare måste staten gå in med riktade åtgärder för att minska andelen teckenspråkstolkare som saknar utbildning.

LO delar kommitténs argumentation för behovet av forskningsinsatser. LO ställer sig bakom de förbättringsförslag som gäller minoritetsspråkens ställning och behov av ökad forskning. LO konstaterar med tillfredsställelse att regeringen beslutat anslå medel till uppbyggnaden av ett nytt finskt språk- och kulturcentrum vid Mälardalens högskola.

Sverigefinska Riksförbundet tillstyrker kommitténs förslag att den vetenskapliga kompetensen i minoritets- och invandrarspråk samt teckenspråket bör garanteras och i vissa fall ökas. SFRF tillstyrker kommitténs bedömning att det för finskans del vore lämpligt att öka forskning och undervisning på universitet och högskolor.

Svenska optiksällskapet instämmer i förslaget att en resurs för svensk forskning inom terminologi skall byggas upp. SOST vill i synnerhet betona vikten av att en termgrupp bestående av forskare och tekniker även omfattar en utbildad terminolog.

Övriga kommentarer:

Språk- och folkminnesinstitutet hänvisar till kommitténs konstaterande att språk som blir föremål för forskning får sin position stärkt. För att stärka dialekternas och minoritetsspråkens position genom att tillhandahålla material för forskning, är det nödvändigt att SOFI erhåller resurser som gör det möjligt att kontinuerligt dokumentera dessa språk.

SOFI noterar att betänkandet beträffande språkvårdsrelevant forskning nämner en mycket stor del av den totala forskningsmängden vid landets institutioner för svenska och nordiska språk. SOFI anser att betänkandets mångordighet här skymmer andra uppgifter inom dialektologin, vars forskningsområde rymmer många olika uppgifter som hör samman med lingvistisk forskning och som det inte är rimligt att föra till språkvårdsområdet.

SOFI anser det anmärkningsvärt att begreppet namnvård inte behandlas i betänkandet, fastän det är en del av språkvården. Dessutom äger vissa av de konkreta frågor som diskuteras i betänkandet direkt giltighet för vården av personnamn och ortnamn. Varningar bör särskilt utfärdas för engelska inslag i det

svenska namnskicket. Mest påtagligt är detta i fråga om personnamnen, men även i vår ortnamnsflora tar sig detta allt tydligare uttryck. Inte minst i samband med den pågående adressättningen på landsbygden ges talrika exempel på för svenska språket främmande inslag. Språkkänslan har förskjutits och det finns anledning till viss oro över en framför allt överväldigande angloamerikansk kulturpåverkan. SOFI hävdar att språkexpertis bör vara representerad i beslutsprocesserna kring namnlagstiftning. Det är även angeläget att den av riksdagen 2001 beslutade undersökningen av namnlagens tillämpning genomförs.

Sveriges Dövas Riksförbund anser att den organisationskommitté, som skall ta fram förslag för språkrådets organisation, bör ta ställning till var forskningen om teckenspråk skall förläggas.

Synskadades Riksförbund föreslår att även punktskrift ska ingå i arbetet att garantera och i vissa fall öka den vetenskapliga kompetensen i minoritets- och invandrarspråk. SRF föreslår dessutom att en professur i punktskrift inrättas, bland annat för att samordna den existerande forskningen och för att initiera ytterligare forskning.

Sveriges Radio vill göra en särskild koppling mellan sitt eget språkarbete och forskning om den moderna, framför allt talade, svenskan. Begriplighetsforskning och forskning inom fonetik och annan röstforskning måste också särskilt framhållas. Kunskaper från dessa områden är ett viktigt stöd för rådgivning till journalister och andra medarbetare och i kontakter med lyssnare och tittare, så att råden grundas på verkligt vetande och inte på tyckande.

Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland menar att det i övrigt utmärkta betänkandet mera kunde ha uppmärksammat möjligheterna till samarbete mellan Sverige och Finland inom flera av de områden som berörs. När det gäller språkforskning kunde man ha konstaterat att det finns ungefär lika många professurer i svenska i Finland som det finns i Sverige. Inte minst den svenska institutionen vid Vasa universitet har inriktat sig på forskning i fackspråk och terminologi. I ännu högre grad gäller detta naturligtvis forskningen i finska.

5.2 Språkpolitik

5.2.1 Språkpolitik

Utredningens förslag:

- Språkpolitik skall utgöra ett eget politikområde.
- Målen för språkpolitiken skall vara
 - att alla skall ha rätt till språk: svenska, modersmål och främmande språk
 - att svenskan skall vara ett komplett och samhällsbärande språk
 - att den offentliga svenskan skall vara korrekt och välfungerande.

Utredningens bedömning:

- Ansvaret för språkpolitiken bör samlas hos ett departement.

Sverige har blivit ett mer mångspråkigt samhälle. Kravet på att behärska språket har ökat generellt sett, inte minst inom arbetslivet. Det finns en hög ambition att underlätta de funktionshindrades tillgång till språket. Samtidigt finns risk att svenskan drabbas av domänförluster till engelskan inom några områden. Genom EU-medlemskapet har språkets roll inom politik och förvaltning förändrats. Svenskans roll som ett komplett och samhällsbärande språk är därmed inte lika

självklar som tidigare. Kommittén anser att det finns behov av en språkpolitik som omfattar svenskan, de övriga språken i Sverige och förhållandet mellan dem.

Kommittén föreslår att språkfrågorna lyfts fram som ett eget, samlat politikområde för att ge dessa frågor den tyngd de förtjänar. Kommittén betonar att språkpolitik därmed endast skall bedrivas inom detta politikområde.

Kommittén föreslår att riksdagen skall besluta om mål för den nationella språkpolitiken. Målen är tre till antalet varav det första, "Alla ska ha rätt till språk" spaltas upp i tre delmål: alla ska ha möjlighet att lära sig så mycket svenska att man kan hävda sig i samhället, alla som bor i Sverige skall ha möjlighet att utveckla sitt modersmål, alla ska ha möjlighet att lära sig främmande språk (engelska och minst ett annat främmande språk). Kommittén föreslår att målet ska följas upp av språkvården, delvis i samarbete med Skolverket.

Det andra målet är att "svenskan skall vara ett komplett och samhällsbärande språk". Att språket ska vara komplett innebär att svenska ska kunna brukas inom alla de domäner där vi som bor i Sverige önskar kunna använda det. Att språket är samhällsbärande innebär dels att svenskan har rollen som det gemensamma språket i Sverige dels att svenskan är det språk som används i offentliga sammanhang i Sverige. Av minoritetsspråklagstiftningen framgår när man har rätt att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Språkvården föreslås följa upp även detta mål.

Det tredje målet är att "den offentliga svenskan skall vara korrekt och välfungerande". Detta innebär att myndigheter skall uttrycka sig lättförståeligt och mottagaranpassat. Språkvården föreslås följa upp detta mål.

Kommittén anser att målen för en nationell kulturpolitik bör beaktas i det språkpolitiska arbetet.

Slutligen menar kommittén att ansvaret för språkpolitiken bör samlas hos ett statsråd och därmed till ett departement inom Regeringskansliet. Det vore även önskvärt med en samling av ansvaret för behandling av språkpolitiska frågor till ett utskott i riksdagen.

Många av remissinstanserna har lämnat synpunkter på förslagen om språkpolitik. Övervägande delen är positiva till förslagen och tillstyrker dem. Från de instanser som är till största delen positiva i sina yttranden har även lämnats en del förslag till kompletteringar eller fortsatta överväganden. Föreningen Norden i Sverige vill lägga till ett språkpolitiskt mål till de föreslagna: att den nordiska språkgemenskapen ska vidmakthållas och förstärkas. DIK-förbundet påpekar att språkpolitiken borde omfatta även teckenspråket. Svensk förening för informations-specialister anser att det första målet för språkpolitiken även ska innefatta språket engelska. Folkbildningsförbundet menar att frågan om språkpolitik som eget politikområde bör prövas ytterligare. Några av de svarande, främst statliga myndigheter med administrativt ansvar, har lämnat uttryckliga avstyrkanden. Statskontoret anser att det inte framkommer tillräckliga argument för att staten skall ta över ett större ansvar för språkpolitiken och avstyrker att språket ska bilda ett nytt gränsöverskridande politikområde samt att språkinsatserna behöver samlas hos ett departement. Ekonomistyrningsverket kan inte se att det ur styrningssynpunkt finns argument för att skapa ett eget politikområde för språkfrågorna. ESV förordar i stället att språkfrågorna skulle utgöra ett verksamhetsområde inom kulturpolitiken. Även Statens kvalitets- och kompetensråd ställer sig tveksamt till förslaget om språkpolitik som ett eget politikområde. NUTEK (som tillstyrker de språkpolitiska målen) avstyrker att ansvaret för de språkpolitiska målen samlas hos ett departement, där frågorna riskerar att isoleras.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Riksförsäkringsverket, Riksrevisionsverket, Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Folkbildningsförbundet, SWEBLUL, Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Svenska språknämnden, Sveriges facköversättarförening, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Svensk förening för informationsspecialister, Integrationsverket, NUTEK, IT-kommissionen, Jönköpings kommun, Föreningen Norden, KLYS, Sveriges Dövas Riksförbund, Judiska centralrådet i Sverige, Svenska Samernas Riksförbund, Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset, DIK-förbundet, LO, Sverigefinska Riksförbundet, Svenska optiksällskapet

Riksförsäkringsverket tillstyrker utredningens förslag att språkpolitik bör utgöra ett eget politikområde med tre nationella mål, liksom att ansvaret för språkpolitiken bör samlas hos ett departement.

RRV har inget att erinra mot förslagen till övergripande mål för svensk språkpolitik.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk anser att det vore av stort värde om ansvaret för svensk språkpolitik samlas hos ett departement.

Centrum för tvåspråkighetsforskning anser att om rätten till främmande språk, och då särskilt engelska, ska vara en del av svensk språkpolitik, behövs en förutsättningslös utveckling av pedagogiken för engelskundervisningen. Det är inte givet att förutsättningarna är lika i olika delar av landet.

Enligt *Centrum* borde även undervisningsaspekten ha pekats ut som ett politiskt instrument för stärkande av minoritets- och invandrarspråken.

Folkbildningsförbundet kan i princip ställa sig bakom kommitténs förslag till målen för språkpolitiken, men menar att frågan om språkpolitik som eget politikområde bör prövas ytterligare. Konsekvenserna av vad som skulle kunna uppfattas som en mer renodlad politisering av språkfrågan bör genomlysas och erfarenheterna från länder där språkfrågan är ett politikområde bör inhämtas och värderas. Formuleringar av uppdrag i samband med prioriteringar av skilda insatser måste bli föremål för fortsatta överväganden, eftersom målen säkert av många inte uppfattas som i alla delar kongruenta.

SWEBLUL samtycker till att språkpolitik hänförs till ett särskilt politikområde med ett eget ansvarigt statsråd.

Kulturrådet finner kommitténs argument för att språkfrågor ska samlas till ett nytt politikområde med egen myndighet under ett departement övertygande.

Riksantikvarieämbetet stödjer förslaget, men vill för säkerhets skull understryka att denna "politisering" av språkvården inte får innebära att statsmakterna bestämmer eller dikterar villkor i allehanda korpusfrågor eller andra enskilda inomspråkliga angelägenheter.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket kan instämma med förslaget att samla språkpolitiken under ett departement, men påpekar att denna fråga i hög grad är en grundlagsfråga och att andra departement inte bör fränhändas ansvaret för språkpolitiken. *TPB* instämmer med kommittén om målen för språkpolitiken.

Svenska språknämnden instämmer i de språkpolitiska målen och finner det välmotiverat att språkpolitik förs till ett eget politikområde.

Det är dock inte korrekt att hävda att det språkpolitiska målet "allas rätt att lära sig främmande språk" stämmer överens med EUs språkpolitiska mål som innebär att EU-medborgare ska behärska tre av unionens språk. Språknämnden föredrar den svenska, ej så eurocentriska målsättningen.

Vidare kan det stöta på stora svårigheter att med "så konkreta nyckeltal" som möjligt följa upp de språkpolitiska målen. Ambitionen är riktig, men man ska inte ha för stora förhoppningar på dessa redovisningar och bedömningar.

Slutligen påpekar nämnden att en långsiktig språkpolitik fordrar ett utvidgat internationellt samarbete.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag att språkpolitik ska utgöra ett eget politikområde. Kommittén borde dock ha varit lika angelägen om att ställa kvalitetskrav på tolkar och översättare i betänkandet som man har varit att ställa krav på att svenska språket håller hög kvalitet. Samhällsinformation och myndighetskorrespondens som sker på andra språk än svenska bör ha samma krav på sig att vara korrekt och välfungerande som den offentliga svenskan.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering ser med tillfredsställelse på kommitténs förslag till mål för den svenska språkpolitiken, liksom på förslaget att samla ansvaret för språkpolitiken inom ett departement.

Svensk förening för informationsspecialister anser att det första målet för språkpolitiken även ska innefatta språket engelska.

Integrationsverket anser att förslagen till mål för en ny språkpolitik överensstämmer väl med de integrationspolitiska målen och ser fram emot en ny språkpolitik liksom en svensk språklagstiftning.

NUTEK tillstyrker att särskilda språkpolitiska mål bör formuleras.

IT-kommissionen anser att ansvaret för språkpolitiken bör samlas hos ett departement.

Jönköpings kommun stödjer förslaget att göra språkfrågor till ett eget politikområde och anser att Kulturdepartementet skulle vara den naturliga placeringen.

Föreningen Norden hänvisar till ändamålsparagrafen i Svenska språknämndens stadgar som säger att nämnden "ska verka för ett nordiskt samarbete på språkvårdens område i syfte att vidmakthålla och stärka den nordiska språkgemenskapen". Om utredningens förslag blir mål för språkpolitiken och därmed vägledande för Sveriges språkråd är det uppenbart att det nordiska samarbetet och uppgiften att vidmakthålla och stärka ges en väsentligt försvagad ställning jämfört med nuvarande situation. Föreningen menar att det är en allvarlig brist att inte ett vidmakthållande och en förstärkning av den nordiska språkgemenskapen uttryckligen föreslås bli ett mål för den språkpolitik som bör föras i Sverige. Föreningen Norden i Sverige föreslår därför ett tillägg till de språkpolitiska målen med följande lydelse:

- att den nordiska språkgemenskapen ska vidmakthållas och förstärkas.

KLYS betraktar förslaget att göra språkpolitik till eget politikområde som mycket värdefullt. Likaså att ansvaret för språkpolitiken samlas hos ett departement. *KLYS* anser det vara mycket viktigt att målen för den nationella kulturpolitiken beaktas i det språkpolitiska arbetet. *KLYS* är även positiva till inrättandet av en departementsövergripande arbetsgrupp för språkpolitiska frågor.

Sveriges Dövas Riksförbund instämmer i utredningens krav, att alla som bor i Sverige skall ha möjlighet att utveckla sitt modersmål. Det innebär att ytterligare

insatser måste till inom förskola, skola och vuxenstudier samt för döva i yrkeslivet, för att döva skall få ökade kunskaper och medvetenhet om sitt modersmål. SDR anser dessutom självfallet att de krav som utredningen ställer om rätt till svenska språket även skall komma döva till del.

Judiska centralrådet i Sverige samtycker till att språkpolitik hänförs till ett särskilt politikområde med ett eget ansvarigt statsråd.

Svenska Samernas Riksförbund instämmer i förslaget att språkpolitiken bör samlas under ett departement. SRR påpekar också att det sydsamiska området inte omfattas av det nuvarande förvaltningsområdet för det samiska språket. För att stärka det ytterst hotade sydsamiska språket anser SSR att det samiska förvaltningsområdet även bör omfatta de sydsamiska områdena.

Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset samtycker till att språkpolitik hänförs till ett särskilt politikområde med ett eget ansvarigt statsråd (som förhoppningsvis talar med dialektal klang eller allra helst har någon språklig brytning från ett minoritetsspråk).

DIK-förbundet vill understryka vikten av att språkpolitiken utgör ett eget politikområde. Inom biblioteksområdet finns samordningsproblem och DIK förordar ytterligare beredning och analys av vilket departement och eventuella myndigheter som ska ha huvudansvaret på det nya politikområdet. Vidare anser DIK att teckenspråk tydligt ska ingå i språkpolitiken.

LO ställer sig bakom kommitténs förslag. LO anser att språkpolitiken bör vara ett eget politikområde, samt att ansvaret för språkpolitiken förs till Kulturdepartementet.

Sverigefinska Riksförbundet tillstyrker målen för språkpolitiken.

Svenska optiksällskapet instämmer i det andra förslaget till mål för språkpolitiken att svenskan skall vara ett komplett och samhällsbärande språk. SOST vill kunna använda svenska inom den domän som optiken i vid mening representerar.

Remissinstanser som avstyrker (inkl. tveksamma): Statskontoret, Statens kvalitets- och kompetensråd, Ekonomistyrningsverket, Folkbildningsrådet, NUTEK

Statskontoret avstyrker att språket ska bilda ett nytt gränsöverskridande politikområde och att språkinsatserna behöver samlas hos ett departement. Språket ingår naturligt i ett flertal politikområden och att utforma en språkpolitik såsom den definieras i utredningen kommer i sin tur att innebära en dubblering av verksamhet som kan ha en koppling till språk. Statskontoret anser att det inte framkommer tillräckliga argument för att staten skall ta över ett större ansvar för språkpolitiken.

Statens kvalitets- och kompetensråd ställer sig tveksamt till förslaget om språkpolitik som ett eget politikområde.

Ekonomistyrningsverket instämmer i att ansvaret för språkpolitiken bör vara samlat hos ett departement. En allmän strävan bör dock vara att minimera antalet politikområden och ESV kan inte se att det ur styrningssynpunkt finns argument för att skapa ett eget politikområde för språkfrågorna. ESV förordar stället att språkfrågorna skulle utgöra ett verksamhetsområde inom kulturpolitiken.

Folkbildningsrådet lämnar i princip samma invändningar som Folkbildningsförbundet, men utan att uttryckligen ställa sig bakom förslagen. *Folkbildningsrådet* menar att frågan om språkpolitik som eget politikområde bör prövas ytterligare. Konsekvenserna av vad som skulle kunna uppfattas som en mer renodlad politisering av språkfrågan bör genomlysas och erfarenheterna från länder där språkfrågan är ett politikområde bör inhämtas och värderas.

NUTEK avstyrker att ansvaret för de språkpolitiska målen samlas hos ett departement, där frågorna riskerar att isoleras. Språkpolitiska mål bör ses som horisontella och skall därför integreras i varje departements specifika politikområden.

Övriga kommentarer:

Uppsala universitet menar att en tydligare koppling mellan individernas rätt till språk och mänskliga rättigheter i allmänhet borde göras. Ett uppdrag borde ges till lämplig myndighet att ur perspektivet med mänskliga rättigheter granska målet om allas rätt till språk.

Sametinget påpekar att ansvaret för politikområdet Samepolitiken, som omfattar Sametinget, rennäringen, Sameskolstyrelsen och stödet till det samiska språket är splittrat på flera departement: jordbruksdepartementet (Sametinget och rennäringen), utbildningsdepartementet (Sameskolstyrelsen). Politikområdet Minoritetspolitik, som omfattar skydd och stöd för de nationella minoriteterna och de historiska minoritetsspråken är samlat på näringsdepartementet. Myndighetsansvaret för det samiska språket är oklart. Sametinget anser att en tydligare ansvarsfördelning för språk- och minoritetspolitiken gentemot samerna måste övervägas på såväl riksdags, som regerings- och myndighetsnivå.

Kungl. Vetenskapsakademien kommenterar användandet av uttrycket "främja" som förekommer genomgående i betänkandet. Vetenskapsakademien menar att det är oklart vad detta främjande innebär. Vilka av de många åtgärderna som i första hand bör genomföras måste bli föremål för ytterligare analys. Vetenskapsakademien anser att det är viktigare att svenskans ställning i Sverige stärks och att dess korpus utvecklas än att t.ex. svenskan stärks i EU-sammanhang.

Sveriges Radio anser det angeläget att det talade språket måste sättas lika högt i värde som det skrivna och uppmärksammas i lika hög grad vid samhällliga insatser för medier, forskning, utbildning etc.

5.3 Språkteknologiska initiativ

5.3.1 Insatser för att främja den språkteknologiska utvecklingen

Utredningens förslag:

- Arbetet med att bygga upp en nationell språkbank i form av gemensamma, svenska text- och databaser samt lexikala resurser m.m. skall fortsätta.
- Forskning och utveckling inom språkteknologiområdet skall förstärkas.
- Ett samordnande, språkteknologiskt sekretariat skall inrättas.

Utredningens bedömning:

- Språkvården bör som en del i arbetet för språkteknologin fortsätta med sitt arbete med språklig standardisering.

Utvecklingen inom språkteknologin kan leda till domämförluster, men den innebär även stora möjligheter. Kommittén anser att det är viktigt att staten stödjer svenska språkresurser för att undvika domämförluster.

Kommitténs förslag innebär att

- det blir ett statligt ansvar att arbetet med att bygga upp en nationell språkbank fortsätter och att detta sker i syfte att göra språkresurserna allmänt tillgängliga för så många som möjligt,
- ett konkret nordiskt samarbete i språkbanksfrågor bör initieras,
- rättighetsfrågor bör beaktas i resursberäkningar,
- språkvården bör fortsätta med sitt arbete med språklig standardisering,
- termdatabaser bör tillgängliggöras genom språkbanken,
- Vetenskapsrådet ges i uppdrag att utlysa medel för riktad forskning inom språkteknologiområdet under fem år,
- resurserna för forskning och utveckling inom språkteknologiområdet för övrigt ökas,
- ansvaret för framtida program för att stödja forskning inom området behålls vid Vinnova,
- ett samordnande, språkteknologiskt sekretariat skall inrättas och ges ett avgörande inflytande över hur forskningsmedel inom språkteknologiområdet skall fördelas,
- en språkteknologisk strategi bör tas fram,
- en inventering av den språkteknologiska branschen bör göras,
- nordiskt samarbete bör utvecklas inom språkteknologin.

Samtliga remissinstanser är huvudsakligen positiva till kommitténs huvudförslag. Däremot har ett par av de svarande invändningar och kompletterande kommentarer till specifika delförslag. Både Uppsala universitet och TNC ställer sig tveksamma till om det mest lämpliga är att lägga ansvaret för det språkteknologiska sekretariat på en nybildad instans som den i kommande kapitel föreslagna nya myndigheten Sveriges språkråd. SICS – Swedish Institute of Computer Science – har synpunkter på flera detaljer, bl.a. att resonemanget kring språkteknologiska resursers tillgänglighet är otillräckligt och att endast ett språkteknologiskt tillämpningsområde, maskinöversättning, är allsidigt belyst i förslagstexten.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Statskontoret, Riksförsäkringsverket, Ekonomistyrningsverket, Uppsala universitet, Tolk- och översättarinstitutet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Svenska språknämnden, Sveriges facköversättarförening, Terminologicentrum, Vinnova, IT-kommissionen, SICS – Swedish Institute of Computer Science, Svenska optiksällskapet

Statskontoret delar utredningens uppfattning att forskning och utveckling inom språkteknologi måste stärkas, men anser att utvecklingen kan ske med stöd till redan befintliga organ.

Riksförsäkringsverket vill särskilt understryka de förslag som på olika sätt anknyter till utvecklingen av 24-timmarsmyndigheten: språklig standardisering, samlade termdatabaser och fortsatt stöd till utveckling av språkteknologiska produkter, exempelvis verktyg för maskinöversättning.

Ekonomistyrningsverket instämmer i att utvecklingen inom språkteknologin är viktig från förvaltningspolitisk synpunkt, inte minst när det gäller översättningsarbete och utvecklingen av 24-timmarsmyndigheten. En nationell språkbank är en viktig del i den infrastruktur som krävs för att utveckla maskinell översättning.

Uppsala universitet ser utredningens resonemang om språkteknologiska initiativ som framsynt och oerhört glädjande. UU instämmer även i bedömningen att den språkteknologiska tyngdpunkten bör ligga på utveckling av tjänster som maskinöversättning och språkliga resurser som språkbanken.

Det är i forskningssammanhang viktigt att behoven av språkteknologisk grundforskning tillgodoses, exempelvis grundforskning om olika formaliseringsmodeller och bearbetningsalgoritmer. Ett annat viktigt forskningsområde är studier av olika användargrupperns sätt att kommunicera med datorer som bas för konstruktion av gränssnitt som är anpassade till svenska språket. UU vill med kraft betona vikten av utredningens förslag om att Vetenskapsrådet får medel för satsningar på detta område.

UU tycker att tanken på ett samordnande språkteknologiskt sekretariat är god. Det finns dock en risk att man undervärderar den tekniska problematiken om man lägger ansvaret för den språkteknologiska forskningen på ett organ som huvudsakligen är språkvårdande. Existerande modeller för forskningsmodeller och -finansiering med aktörer som Vinnova, Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond bör användas även fortsättningsvis.

Tolk- och översättarinstitutet stödjer förslaget om ett samordnande språkteknologiskt sekretariat.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer med det första huvudförslaget, men vill samtidigt påpeka att de kommersiella ordböcker som idag finns inte är tillgängliga för de flesta läshandikappade. Språkdata har även de stora brister då det gäller tillgänglighet. TPB anser därför att en diskrimineringslagstiftning är av nöden för att garantera funktionshindrade samma tillgång till språket som andra medborgare. Ett annat sätt vore att skapa fri tillgång till en språkdata via Internet med talsyntes.

Svenska språknämnden anser att kommittén lyckats väl med att lyfta fram de viktigaste uppgifterna inom det språkteknologiska området: att bygga upp en nationell språkbank, att inrätta ett språkteknologiskt sekretariat, att stärka forskning och utveckling inom språkteknologiområdet, att särskilt främja maskinöversättning. Värdefullt är att kommittén pekar på vikten av nordiskt samarbete inom dessa områden. De organisatoriska lösningar som antyds finner nämnden förnuftiga. Det är rimligt att uppbygget av en nationell språkbank görs till ett nationellt ansvarstagande, men att det dagliga arbetet i första hand äger rum vid Språkdata i Göteborg. Det bör betonas att omfattningen av den språkbank kommittén föreslår vida överstiger den nuvarande Språkbankens.

Formuleringen att det föreslagna språkteknologiska sekretariatet ska ges "ett avgörande inflytande" över medelstillelningen till tillämpad språkteknologisk forskning kan tolkas som att sekretariatet ensamt skulle avgöra anslagsfördelningen. Men det vore olyckligt om Vinnovas språkteknologiska sakkunskap endast får rollen som ren beredningsgrupp åt sekretariatet. Tillerkänns inte den språkteknologiska expertisen inom Vinnova ett reellt ansvarstagande för sina utlåtanden kommer troligen kvaliteten på dess arbete så småningom att sjunka. Ansvaret för framtida program för att stödja forskning inom området och därtill hörande medel bör därför behållas vid Vinnova, men det språkteknologiska sekretariatet bör tillförsäkras ett viktigt inflytande över besluten.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag om att bygga upp en nationell språkbank med bl.a. text- och taldata och anser att den ska göras tillgänglig för alla. Lika viktigt är det att forskning och utveckling inom språkteknologin förstärks för att undvika domänförluster genom en samlad insats för utveckling av svenska språkresurser.

Terminologacentrum instämmer i förslaget att inrätta ett språkteknologiskt sekretariat. Det är också bra att vikten av terminologi poängteras. TNC ställer sig

däremot tveksam till om det mest lämpliga är att lägga ansvaret för ett sådant sekretariat på en nybildad instans. TNC anser att det först borde undersökas om det redan finns någon befintlig myndighet eller forskningsinstitution som kunde vara lämplig, t.ex. den nybildade forskarskolan i språkteknologi i Göteborg (GSLT), SICS, eller Nada vid Kungl. Tekniska Högskolan.

Därmed inte sagt att Sveriges språkråd och TNC klarar sig utan språkteknologisk kompetens för sina egna behov – tvärtom måste sådan kompetens utvecklas även inom språkvården. Ett nära samarbete mellan språkvården och det språkteknologiska sekretariatet bör alltså byggas upp.

Vinnova instämmer i utredningens förslag om en utbyggd satsning på en svensk nationell språkbank och att innehållet i språkbanken ska tillhandahållas gratis till forskare och företag. Vinnova betonar vikten av att detta material görs fritt tillgängligt för användning. En särskild licens för användning bör utvecklas. Jämförelser kan göras med programvarulicenser för Open Source och med innehållslicenser för så kallad Open Content.

Vinnova föreslår att verket tillsammans med Vetenskapsrådet ges resurser att i samråd genom föra en större satsning på språkteknologiområdet. Med en sådan skulle inte bara svenska språkteknologi gynnas utan också förutsättningarna för svensk språkteknologisk spetsforskning tas tillvara. Området är tvärvetenskapligt och framgångsrik forskning kräver samarbete mellan tekniker, språk- och beteendevetare av olika slag. Till de eftersatta forskningsområdena hör frågor om identifikation och beskrivning av icke-språklig kunskap och dess integrering i ett textförståelsesammanhang. Ett annat viktigt forskningsområde är studier av olika användargrupperns sätt att kommunicera med datorer i skrift, tal eller multimodalt.

Vinnova anser att ett samordnande språkteknologiskt sekretariat inom ramen för en ny myndighet är god. Sekretariatet borde ha följande uppgifter:

- information om språkteknologiska produkter och tjänster till allmänheten och näringslivet
- utvärdering av språkteknologiska produkter
- bevakning av språkvårdens behov av språkteknologiska produkter, produktutveckling, tjänster och forskning
- förslag till satsningar i enlighet med ovan till utvecklings- och forskningsfinansierade organ samt till näringslivet
- föra upp aktuella frågor om språkteknologi och språkpolitik på den politiska dagordningen

Det är viktigt att det språkteknologiska sekretariatet besitter hög såväl teknisk som vetenskaplig kompetens så att det på ett kvalificerat sätt kan bedöma såväl forskningens möjligheter som språkvårdens behov. Vidare finns risk att man undervärderar den tekniska problematiken om man lägger ansvaret för den språkteknologiska forskningen på ett organ som huvudsakligen är språkvårdande. Språksekretariatet bör därför inte ges ett övergripande ansvar för språkteknologisk forskning i Sverige. Sekretariatet bör dock i samverkan med forskningsfinansiärerna delta i forskningsplaneringen på området.

Vinnova kommenterar betänkandets definition av *språkteknologi* och påpekar att det utvecklas många nya multimodala former för kommunikation mellan människan och datorn. Vinnova anser att även de kommunikativa aspekterna på talandet och skrivandet bör finnas med i definitionen.

IT-kommissionen tillstyrker kommitténs förslag till språkteknologiska insatser, men påpekar att marknaden för språkverktyg för svenska ännu är liten. IT-kommissionens vill därför betona behovet av att främja ökad praktisk användning och bättre marknadsmekanismer för språkteknik.

SICS tillstyrker att fortsatta resurser satsas på språkbanksarbete endast om detta leder till ökad tillgänglighet till de samlade resurserna och om kontrollen förs över till Sveriges språkråd, i enlighet med kommitténs förslag.

Vidare påpekar *SICS* att om ett språkteknologiskt sekretariat inrättas så som kommittén föreslår, är det viktigt att det garanteras tillräckliga resurser och kompetens, vilket inte tydligt framgår av förslagstexten. Det är av största vikt, enligt *SICS*, att det föreslagna sekretariatet har möjlighet till full översikt över hela det fält där den språkteknologiska forskningen bedrivs och att sekretariatet inte knyts för hårt till idag befintliga forskningsfinansieringsprogram.

SICS anser att resonemanget kring språkteknologiska resursers tillgänglighet är otillräckligt och att fullständig tillgänglighet skall ställas som ett absolut krav på resultat från offentligt finansierad språkteknologisk forskning.

SICS finner det mycket anmärkningsvärt att endast ett språkteknologiskt tillämpningsområde, maskinöversättning är allsidigt belyst i förslagstexten. *SICS* anser att den språkteknologiska satsningen i handlingsprogrammet bör fokusera på basteknologi snarare än begränsas till ett enskilt tillämpningsområde.

Svenska optiksällskapet instämmer i bedömningen om fortsatt arbete med språklig standardisering. *SOST* instämmer även i att termdatabaser bör tillgängliggöras genom språkbanken. *SOST* vill i sitt termarbete försöka bidra till att det finns standardiserade och kvalitetssäkrade terminologidatabaser som kan användas för att inrätta en rikstermbank för olika användares behov i Sverige.

Övriga kommentarer:

Specialpedagogiska institutet anser att dyslektiker borde få tillgång till dator som personligt hjälpmedel. En insats av det slaget är av största betydelse för att de inte ska avbryta sina studier i förtid och för att deras funktionshinder inte ska bli ett livslångt handikapp. Om det svenska språket ska bli tillgängligt för alla och om det ska ses som ett redskap för att varje medborgare ska kunna ta del av och vara delaktig i samhället, behöver avsevärda resurser avsättas för att med hjälp av ny teknik, exempelvis *DAISY*-formatet, ge alla med läshandikapp tillgång till det svenska språket. Tekniken och dess tillämpningar är i detta avseende ett kompensatoriskt hjälpmedel, men det behöver även utvecklas programvaror som stödjer läsning och skrivning.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk vill påminna om att många, särskilt äldre människor, inte kan utnyttja de möjligheter som språkteknologin ger. En alltför ensidig satsning på information via Internet riskerar att diskriminera en ganska stor grupp människor. Det är därför viktigt att information även finns tillgänglig i annan lättillgänglig form.

Svensk förening för informationsspecialister anser att arbetet med att bygga upp en nationell språkbank bör inordnas i *WordNet* och *EuroWordNet*.

Sveriges Dövas Riksförbund påpekar att den tekniska utvecklingen på IT-området gynnar teckenspråksbaserad kommunikation, men att den teckenspråksberoende gruppen tyvärr är för liten för att vara kommersiellt intressant. För att olika tekniska innovationer ska komma döva till dels måste staten stå för nödvändig forskning och utveckling. Exempel på vad som behövs är bildtelefoner, teckenspråkiga nyheter via Internet och teckenspråkslexikon både i tryckt form och i form av rörlig bild, kanske på Internet.

Synskadades Riksförbund föreslår att forskning och utveckling inom talteknologiområdet förstärks.

Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter tycker att det föreslagna språksekretariatet bör få som en av sina uppgifter att integrera funktionshinderfrågor i sitt arbete med standardisering och forskning/utveckling.

5.3.2 Datorbaserad översättning

Utredningens förslag: Maskinöversättning för svenska skall utvecklas.

Från språkpolitisk utgångspunkt kan maskinöversättningar ses som ett medel för att stärka svenska språket och undvika ytterligare domämförluster. Genom att göra tillgången till maskinöversättning mer allmän, t.ex. på Internet, kan var och en använda svenska språket i större utsträckning. För att detta skall fungera är det viktigt att gemensamma, svenska språkresurser byggs upp.

Kommittén föreslår att Vinnova i samarbete med språkvården ges i uppgift att leda arbetet med att ta fram maskinöversättning för svenska. På längre sikt bör det föreslagna språkteknologiska sekretariatet kunna ta över denna uppgift. Arbetet bör genomföras i samarbete med andra nordiska länder och EU-kommissionen.

De svarande remissinstanserna är oeniga. Tre av dem (varav en översättarorganisation) är positiva till kommitténs förslag, medan två (varav en översättarorganisation) är tveksamma till maskinöversättningens värde och en ifrågasätter att ansvaret för maskinöversättningsforskning i framtiden ska ges till det föreslagna språkteknologiska sekretariatet. Statskontoret påpekar att kommittén inte har dokumenterat något uttalat behov utan resonerat om behovsbilden endast i allmänna termer.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Tolk- och översättarinstitutet, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, LO

Tolk- och översättarinstitutet är positivt till tanken på att utveckla maskinöversättning för svenska. Det bör kunna ske i samarbete mellan staten och näringslivet.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer med kommittén att maskinöversättning till svenska bör utvecklas. TPB har mycket dåliga erfarenheter av de maskinöversättningar som idag görs av t.ex. EU.

LO anser att språkteknologiskt utvecklingsarbete inriktat mot maskinöversättning är viktigt. Maskinöversättning skulle gynna små och medelstora företags effektivitet och möjligheter att konkurrera på en internationell marknad. Dessutom skulle det underlätta för alla medborgare att få ta del av material som av olika skäl inte finns översatt och tillgängligt på svenska från EU-området. Denna typ av språkteknologiskt utvecklingsarbete som riktar sig mot informationshämtande och kommunikation över språkgränser samt funktionshindrades behov bör prioriteras.

Remissinstanser som är tveksamma: Uppsala universitet, Sveriges facköversättarförening, Svensk förening för informationsspecialister

Uppsala universitet ifrågasätter förslaget om att ansvaret för maskinöversättningsforskning läggs över på det språkteknologiska sekretariatet.

Sveriges facköversättarförening är tveksam till att maskinöversättning ska kunna ses som ett medel att stärka det svenska språket. Innan annan användning än i texter av den mest elementära grammatiska uppbyggnaden krävs omfattande vidareutveckling.

Svensk förening för informationsspecialister är tveksamma till värdet av utveckling av maskinöversättning för svenska. Maskinöversättning är ett primitivt hjälpmedel, som ger grov uppfattning om innehållet i ett dokument och kommer under överskådlig tid enbart att kunna användas inom begränsade områden. Föreningen önskar istället en satsning på utveckling av verktyg för informationsökning och språkliga resurser för detta.

Kommentarer:

Statskontoret motsätter sig inte utredningens förslag att Vinnova i samarbete med språkvården skall leda ett arbete att utveckla avancerad maskinöversättning för svenska, men påpekar att kommittén inte har dokumenterat något uttalat behov utan resonerat om behovsbilden endast i allmänna termer.

Centrum för lättläst menar att det är viktigt att översättningsprogram och andra språkliga hjälpmedel är lättanvända och lättbegripliga.

Handikappförbundens samarbetsorgan konstaterar att det är viktigt att göra texter, översättningsprogram och dataprogram begripliga och på ett enkelt språk. Detta för att personer t.ex. med läs- och skrivsvårigheter kan få det lättare att tillgodogöra sig informationen. Handikappförbunden anser att språkteknologiska produkter, texter och program i övrigt ska anpassas för personer med funktionshinder.

Samernas utbildningscentrum anser att man vid utformning av en språkteknologisk strategi även belyser de nationella minoritetsspråkens behov. Samernas utbildningscentrum vill att det för det samiska språket skyndsamt utvecklas digitala lexikon och i samverkan med övriga nordiska länder utvecklas maskinöversättning.

5.4 Språklagstiftning och språklig konsekvensbedömning

Utredningens förslag:

- En särskild lag skall införas som fastställer svenskans status som huvudspråk i Sverige.
- I kommittéförordningen skall införas krav på bedömning av språkliga konsekvenser av förslag i betänkandet.

En utgångspunkt för kommitténs övervägande i denna sak har varit frågan hur målen för den nationella språkpolitiken skall uppnås på bästa möjliga sätt. I betänkandets olika kapitel lämnas olika förslag på åtgärder. Ett annat och kompletterande medel för att uppnå målen är lagstiftning.

Svenskans ställning som komplett och samhällsbärande språk är inte ohotad. Speciellt engelskan har fått en allt starkare ställning, såväl internationellt som nationellt. Kommitténs förslag att slå fast svenskans ställning som huvudspråk i Sverige genom lagstiftning ska ses som en åtgärd för att förhindra att svenskan förlorar sin samhällsbärande funktion. Kommittén vill också se förslaget som ett bejakande av ett mångkulturellt och mångspråkigt samhälle där svenskan är det gemensamma språket.

Kommittén föreslår också att det i språklagen ska slås fast att svenskan ska vara Sveriges officiella språk i internationella sammanhang, i första hand inom EU.

Däremot anser kommittén att språklagen inte ska avse korpusfrågor. Det arbete som språkvården gör i detta hänseende är fullt tillräckligt.

För att stödja det fortsatta språkvårdsarbetet inom den offentliga förvaltningen föreslår kommittén att det i språklagen slås fast att de som fullgör uppgifter inom detta område ska använda en svenska som är klar och begriplig. Kommittén understryker att en sådan lagregel inte ska uppfattas som diskriminerande mot exempelvis dem som talar svenska med utländsk brytning eller dem som har språkliga funktionshinder.

Kommittén menar att den föreslagna språklagen bör avse endast svenska språket och inte de nationella minoritetsspråken, teckenspråket eller invandrarspråken.

Kommittén anger inte att det svenska språkets ställning bör regleras i grundlag. Statusbestämmelser har av tradition inte gjorts till föremål för reglering i svensk grundlag. Det finns heller ingen sådan nordisk tradition att åberopa. Sveriges två grundlagar på tryck – och yttrandefrihetens område är språkneutrala.

Kommittén anser istället att lagen bör vara av allmän natur och att den kan bilda en ram eller utgångspunkt för ytterligare ändringar i särskilda fall.

En språklig konsekvensbedömning är önskvärd i samband med det offentliga utredningsväsendets arbete. Utgångspunkten för sådana bedömningar bör vara målen för den nationella språkpolitiken. Det är dock inte rimligt att samtliga offentliga beslut skall underkastas en språklig konsekvensbedömning i enlighet med Svenska språknämndens förslag.

Förslag till författningstext

Lag om svenska språket

1 §

Det svenska språket är huvudspråk i Sverige och landets officiella språk i internationella sammanhang.

2 §

De som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet använda klar och begriplig svenska.

3 §

I andra författningar finns ytterligare bestämmelser om hur det svenska språket skall användas. Där finns också bestämmelser om användningen av de nationella minoritetsspråken, teckenspråket och andra språk.

15 § kommittéförordningen (1998:1474)

Om förslagen i ett betänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen, skall konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män, för det svenska språket och dess bruk eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Förslaget om en lag som reglerar det svenska språkets ställning är det förslag i betänkandet har fått flest remissinstanser att lämna avstyrkanden. Ungefär två tredjedelar, 33 stycken, tillstyrker eller är positiva, medan omkring en tredjedel, 15 stycken, avstyrker eller är tveksamma till lagförslaget i sin helhet eller till delar av det. Både bland dem som tillstyrker och dem som avstyrker finns några av de tillfrågade juridiska instanserna. De som tillstyrker (Hovrätten för Nedre Norrland, Länsrätten i Skåne län och Justitiekanslern) har inga särskilda motiveringar till varför det skulle vara bra med en lag. Justitiekanslern menar att den konkreta effekten av lagregleringen kan förväntas bli marginell, och har en del synpunkter på innehållet, men ställer sig positiv till förslaget som sådant. Stockholms Tingsrätt är mer bestämd i sin kritik och menar att den lagstiftningsmetodik kommittén använt sig av kan få till följd en bristande respekt för lagarna och därmed en sämre laglydnad. Den av kommittén föreslagna lagen innehåller inte någon preciserad regel och inte någon delegationsbestämmelse varför den inte heller är någon ramlag. Den är knappast någon lag överhuvudtaget i regeringsformens mening enligt Stockholms Tingsrätt. Kammarrätten i Stockholm ifrågasätter behovet av en särskild lag om svenska språket. Den föreslagna lagen verkar ha mer symbolvärde än vad den kan tänkas ha för egentlig betydelse för svenska språket. Dessa båda svar är representativa för flertalet av de övriga som avstyrker eller är tveksamma till förslaget.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Hovrätten för Nedre Norrland, Länsrätten i Skåne län, Justitiekanslern, Statskontoret, Konsumentverket, Vetenskapsrådet, KTH, Linköpings universitet – Tema K, Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk, Högskolan i Jönköping, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Livsmedelsverket, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Centrum för lättläst, Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden, Sveriges facköversättarförening, Jämställdhetsombudsmannen, Terminologicentrum, Glesbyggsverket, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, NUTEK, SIS – Swedish Standard Institute, Sveriges Marknadsförbund, SICCS – Swedish Institute of Computer Science, Svenska Akademien, KLYS, Sveriges Television, Allmänhetens Pressombudsman, Sverigefinska Riksförbundet, Språkvårdsgruppen, Sveriges författarförbund, Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige

Hovrätten för Nedre Norrland tillstyrker att det i lag slås fast att svenska språket är huvudspråk i Sverige och landets officiella språk i internationella sammanhang. Hovrätten tillstyrker även det föreslagna tillägget i kommittéförordningen.

Länsrätten i Skåne län har inga erinringar mot förslaget, men vill angående översättningar av utgående handlingar framföra sin uppfattning, att en regel om att utgående handlingar normalt skall översättas när mottagaren inte behärskar svenska inte kan ställas upp. Länsrätten hänvisar till förarbetena till den äldre förvaltningslagen och till den rätt till tolk som myndigheterna där ges. Vidare hänvisar länsrätten till förarbetena till 33 kap. 9 § första stycket rättegångsbalken där det uttalas att regeln om översättning skall ha en fakultativ utformning och att man av kostnadsskäl bör vara försiktig med översättningar av från domstolen utgående handlingar. Endast om parten inte på annat sätt, t.ex. genom släktingar eller en invandrarbyrå, kan få en handling översatt, borde domstolen ordna med översättning. Översättningar för med sig stora kostnader och omfattande tidsutdräkt, varför översättning enligt länsrättens mening bör ske endast om det står klart att den enskilde annars saknar möjlighet att tillgodogöra sig innehållet i den utsända handlingen.

Justitiekanslern är positiv till att lagfästa om det svenska språkets ställning, även om den konkreta effekten av lagregleringen kan förväntas bli marginell, men har

synpunkter på innehållet. I den föreslagna 1 § finns det skäl att överväga om inte de grundläggande bestämmelserna om framför allt de nationella minoritetsspråken också borde komma till uttryck direkt i lagen menar Justitiekanslern. Genom en sådan uppläggning skulle man få en samlad reglering av de officiella språkförhållandena i landet, men lagens rubrik skulle då behöva ändras. Justitiekanslern ställer sig också tveksam till förslaget i 2 § om att den som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet skall använda klar och begriplig svenska. Eftersom nu gällande regleringar i förvaltningslagen och verksförordningen inte lett till eftersträvat resultat är frågan om ytterligare en bestämmelse av detta slag kommer att ge någon effekt. Dessutom är den föreslagna bestämmelsen oklar och allmänt hållen. En avgränsning av sådant slag som anges i 7 § verksförordningen som ålägger myndighetschefen att se till att det är ett klart och begripligt språk i "myndigheternas skrivelser och beslut" framstår som mer ändamålsenlig. Stadgandet och bestämmelsen i 7 § förvaltningslagen har myndigheten och dess ledning som adressater. I kommitténs föreslagna lagregel går däremot ingen åtskillnad på skyldigheterna utifrån befattningshavarens arbetsuppgifter, utbildning och ansvar; skyldigheterna åvilar envar som är offentligt anställd. Bakgrunden till denna ansvarsförskjutning har inte redovisats i betänkandet. Den utformning som bestämmelsen fått riskerar därtill att utgöra ett onödigt hinder för personer inom den offentliga förvaltningen som inte har svenska som modersmål eller som av andra skäl inte känner sig helt hemmastadda i det svenska språket. Justitiekanslern ifrågasätter om förslaget i denna del bör genomföras.

Statskontoret har inget att erinra mot handlingsprogrammets språkliga mål och att Sverige behöver en språklag. En språklag som slår fast att svenska är huvudspråk i Sverige kan vara bra att hänvisa till bl.a. då svenskas ställning i EU skall hävdas, i synnerhet som Sverige redan har en lag om minoritetsspråk.

Konsumentverket har inget att erinra mot att svenskan lagfästs som huvudspråk i Sverige och som landets officiella språk i internationella sammanhang.

Vetenskapsrådet har inget att invända mot språklagen.

KTH menar att det är en självklarhet att det svenska språket ska lagstadgas som huvudspråk i Sverige.

Linköpings universitet – Tema K tillstyrker med reservation för att man inte anser sig fullt ut kunna bedöma de juridiska och ekonomiska konsekvenser som tillämpningen av den föreslagna lagen kan komma att få. Tema K tillstyrker även förslaget till ändring i kommittéförordningen.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk stödjer förslaget om en särskild lag som fastställer svenskans status som huvudspråk i Sverige. Kommittén tänker sig lagen som en "ramlag" som inte innebär sanktioner om man bryter mot den. En sådan lag kan betraktas som uddlös, men det skulle ändå vara en mycket viktig och tydlig markering från politikernas sida och därmed en hjälp för dem som arbetar med språkpolitik och språkvård. Det blir dock inte riktigt klart vad som i praktiken menas med att svenskan är "huvudspråk". När och av vem måste, bör eller får svenskan användas? Och hur ska den uppföljande verksamheten bedrivas?

Högskolan i Jönköping stödjer förslaget till ny lag om svenska språket. Det är viktigt att inte driva ambitionen att införa engelskspråkig kurslitteratur på högskolor alltför hårt. Det finns en uppenbar risk för domänförluster om studenterna inte först får tala om företeelser på sitt eget modersmål.

Centrum för tvåspråkighetsforskning ställer sig bakom en lagstadgad status för svenska språket som huvudspråk i Sverige. Ett språk som svenskan som talas i en till storleken begränsad talgemenskap kan utsättas för hotet att tryckas tillbaka av

mer dominerande språk från officiella språkanvändningsdomäner. Samtidigt är det viktigt att framhålla att en officiell status för svenskan som huvudspråk aldrig får tas som intäkt för ett undertryckande av landets officiella minoritetsspråk och de språk som tals bland invandrabefolkningen. I lagtexter och förordnandetexter i vilka svenskans officiella status berörs bör alltid även landets officiella minoritetsspråk och invandrarspråken nämnas tillsammans med vilka rättigheter som är kopplade till dessa språk. Centrums förslag är att det t.ex. i uppslagsböcker och på regeringens webbplats formuleras ungefär: "Landets huvudspråk är svenska. Nationella minoritetsspråk är finska, meänkieli, jiddisch, romani och samiska. I invandrabefolkningen talas ett stort antal olika språk; bland döva används teckenspråket. Alla skolelever har rätt till undervisning i sitt modersmål. Etc."

Livsmedelsverket välkomnar tillkomsten av en lag om svenska språkets ställning.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer med kommittén om att en särskild ramlag skall införas som fastställer svenskans status som huvudspråk i Sverige.

Centrum för lättläst har inget att invända mot en språklag som fastställer svenskans status som huvudspråk i Sverige. Centrum anser att en sådan lagstiftning även borde ta upp det lättlästa språket i samband med författningar som rör minoritetsspråk, teckenspråk och andra språk.

Svenska språknämnden stödjer utredningens förslag till språklag. Den föreslagna lagtexten reser dock flera tolkningsproblem som bör utredas ytterligare.

Det är oklart på vad sätt den första paragrafen ska följas av enskilda och myndigheters personal. Det kan knappast vara avsikten att företag i Sverige måste använda svenska som huvudspråk och inte engelska som koncernspråk eller att svenska delegater i internationellt förhandlingsarbete för Sveriges räkning inte skulle få använda engelska eller franska, något som lagtexten kan ge intryck av.

Varför avser den andra paragrafen bara den offentliga förvaltningen och inte all offentlig verksamhet inklusive domstolsväsende, riksdag och regering? Får en myndighet inte skriva på annat språk än svenska utan särskilt författningsstöd? Kan de som använder oklar och svårbegriplig svenska anses begå ett formellt fel som kan föranleda disciplinärt ingripande (jfr 7 § förvaltningslagen, där det talas om att myndigheten skall *sträva efter* att uttrycka sig lättbegripligt, och 7 § verksamhetsförordningen, som inte heller är lika förbindande som den nya bestämmelsen)?

Sverigefinska språknämnden finner förslaget om att svenskans status som huvudspråk i Sverige fastställs genom en särskild lag som mycket positivt. Nämnden anser dock att såväl svenskans som de fem nationella minoritetsspråkens status skall fastställas i samma lag.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens ståndpunkt att svenskan ska vara huvudspråk hemma och officiellt språk i internationella sammanhang. Likaså anser facköversättarföreningen att det är viktigt av både sociala och demokratiska skäl att alla invandrare har ett fullt fungerande språk gemensamt med varandra och med samhället i stort. En viktig synpunkt är att omprövning/erkännande av minoritetsspråk bör vara en kontinuerlig process, som återspeglar den demografiska utvecklingen i landet.

Jämställdhetsombudsmannen stödjer betänkandets förslag att inrätta en lag om svenska språket som, förutom att den ger svenskan ställning som huvudspråk och officiellt språk, också slår fast den offentliga förvaltningens skyldighet att använda språket klart och begripligt.

Terminologicentrum instämmer i förslagen om språklag och språklig konsekvensbedömning.

Glesbygdsverket har ingen erinran mot förslagen om att en särskild lag ska införas som fastställer svenskans status som huvudspråk i Sverige respektive att det i kommittéförordningen skall införas krav på bedömning av språkliga konsekvenser av förslag i betänkanden. Verket har heller ingen erinran mot förslagen till författningstexter.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering stödjer tanken på att lagstifta om svenska språkets ställning. Det är naturligt att införa en lag på detta område, inte minst eftersom det redan finns ett visst lagskydd för några av de nationella minoritetsspråken.

NUTEK tillstyrker förslaget om lag om svenska språket samt förslag om ändring i kommittéförordningen för att säkerställa svenskan som ett komplett och samhällsbärande språk, betydelsen av korrekt och välfungerande svenska och allas rätt till språk.

SIS har inga invändningar mot att en svensk språklag införs.

Sveriges Marknadsförbund skriver att det kan vara motiverat att införa en särskild lagstiftning om svenska som huvudspråk. Detta kan givetvis inte få hindra att man inom näringslivet i allt större utsträckning använder sig av engelskan som koncernspråk.

SICS har inget att erinra mot handlingsprogrammets förslag till lag om svenska språket.

Svenska Akademien menar att det skulle ha stor praktisk och symbolisk betydelse att lagstifta om svenskan som huvudspråk i Sverige. Huvudinnehållet av första paragrafen i den föreslagna lagtexten skulle enligt Akademiens uppfattning väl försvara en plats i grundlagen.

KLYS tillstyrker förslaget att en särskild lag införs som fastställer svenskans status som huvudspråk i Sverige. Därmed avses att förhindra att svenskan förlorar sin samhällsbärande funktion samtidigt som formuleringen är öppen för det faktum att det finns andra språk i Sverige. *KLYS* finner det oroväckande att engelskan införts som koncernspråk i flera stora svenska företag, eftersom man därmed riskerar att införa nya hierarkiska kulturer och barriärer som motverkar demokratin på dessa arbetsplatser. Det är en viktig markering att svenskan skall vara Sveriges officiella språk i internationella sammanhang.

Sveriges Television har inget att erinra mot att svenska språkets ställning regleras i lag med den inriktning som utredningen föreslår. Detta steg kan bl.a. vara motiverat av Sveriges medlemskap i EU. *SVT* ifrågasätter dock om förslaget om en komplettering av kommittéförordningen med en skyldighet för utredningar att genomföra en språklig konsekvensbedömning är rimlig. En generell bestämmelse torde bli svårhanterlig. Rimligare är att språkliga aspekter uppmärksammas i de utredningar där påtagliga behov föreligger.

Allmänhetens Pressombudsman ställer sig bakom förslaget till lag om svenska språket eftersom PO till fullo delar kommitténs målsättningar att svenskan skall vara ett komplett och samhällsbärande språk, att den offentliga svenskan skall vara korrekt och välfungerande samt att alla skall ha rätt till språk: svenska, modersmål och främmande språk.

Sverigefinska Riksförbundet tycker att förslagen om att lagstifta svenska språket som Sveriges huvudspråk är korrekt, men poängterar att i lagen skall även minoriteternas språkliga rättigheter beaktas. *SFRF* anser att finska språket skall få minoritetsskydd reglerat i lag för hela landet.

Språkvårdsgruppen stödjer förslaget om en lag som svenskan som Sveriges huvudspråk.

Sveriges författarförbund menar att de avvägningar som utredningen gjort i lagstiftningsförslaget är rimliga.

Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige anser att det är rimligt att i lag fastställa svenskans status som huvudspråk i Sverige framför allt med tanke på ett ökande hot av domänförluster gentemot engelskan. Samtidigt är det viktigt att säkerställa att minoritetsspråkens ställning inte försvagas på grund av ett regelverk till skydd för svenskan i förhållande till engelskan.

Remissinstanser som avstyrker (inkl. avstyrker detaljer och tveksamma):

Stockholms Tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Statens kvalitets- och kompetensråd, Riksförsäkringsverket, Centrum för multietnisk forskning Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet, Sametinget, Svenska biotermgruppen, Uppsala universitet, Patent- och registreringsverket, Patentbesvärsrätten, Jönköpings kommun, Kungl. Vetenskapsakademien, Kommunförbundet, Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd, DIK-förbundet

Stockholms Tingsrätt anser att om man stiftar lagar som bara innehåller självklara konstateranden, osanktionerade uppmaningar till en vidsträckt och obestämd grupp av adressater samt hänvisningar till andra inte närmare angivna författningar, så förlorar lagbegreppet sin egentliga innebörd. En lag är en normgivningsakt. På sikt kan den lagstiftningsmetodik kommittén använt sig av få till följd en bristande respekt för lagarna och därmed en sämre laglydnad. Den av kommittén föreslagna lagen innehåller inte någon preciserad regel och inte någon delegationsbestämmelse varför den inte heller är någon ramlag. Den är knappast någon lag överhuvudtaget i regeringsformens mening enligt Stockholms Tingsrätt.

Kammarrätten i Stockholm ifrågasätter om det finns ett praktiskt behov av en särskild lag om svenska språket. Lagstiftning bör i allmänhet begränsas till områden där den får påtagliga effekter. Den föreslagna lagen verkar ha mer symbolvärde än vad den kan tänkas ha för egentlig betydelse för svenska språket. Man kan till exempel fråga sig vad de två första paragraferna har för normerande verkan och vad som händer om man inte iakttar bestämmelserna.

Kammarrätten ifrågasätter tillägget i kommittéförordningen och anser att det torde bara vara mera undantagsvis så att språkfrågan har något intresse i kommittéarbetet.

Statens kvalitets- och kompetensråd ställer sig tveksamt till förslaget om att svenska språket ska regleras i lag.

Riksförsäkringsverket menar att förvaltningslagen och rättegångsbalken redan idag är skrivna så att svenska är officiellt språk i medborgarnas relationer med myndigheterna. Om detta behöver förstärkas kan det göras med skrivningar i förvaltningslagen.

Centrum för multietnisk forskning påpekar att utredningens fastställande att "svenska skall vara språket i internationella kontakter" riskerar att bryta mot av Sverige ratificerade konventioner (Europarådets stadga om regionala eller minoritetsspråk och Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter), eftersom flera av de officiella minoritetsspråken används idag i gränsöverskridande kontakter, ibland även i officiella sammanhang. Enligt den svenska minoritetspolitiken är de nationella minoritetsspråken en del av det svenska kulturarvet och borde därför nämnas i den första paragrafen i lagförslaget.

En liknande kompletteringar bör av samma orsaker, enligt centrum göras i den andra paragrafen, eftersom de officiella minoritetsspråken ska kunna användas i offentlig förvaltning. Dessutom kan man diskutera om detta att myndigheterna skall använda ett klart och begripligt språk är lämpligt som en rättslig förpliktelse.

Centrum anser även att det ligger en värdering i termen *huvudspråk* som är olycklig, även om man säger sig inse svårigheterna att hitta en lämpligare term.

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet känner tveksamhet till förslaget och ifrågasätter behovet av en språklagstiftning. I de fall från andra länder som kommittén refererar till, där lagstiftning eller motsvarande införts förefaller det föreliggande särskilda skäl, som inte är aktuella i Sverige.

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet kommenterar kommitténs syn på engelskan som ett hot mot svenskan. Den frågan skulle tåla en problematiserande diskussion av större omfattning än kommittén funnit motiverad. Frågan är utomordentligt komplex och inte bara en språkfråga. Språket är, som kommittén också framhåller, en del i vår kulturella identitet. Därför bör perspektivet vidgas. Åtgärder inom språkområdet måste kompletteras med åtgärder inom andra områden. Det är viktigt att skapa förutsättningar som gör att det känns angeläget att använda svenskan. Huvudargumentet får inte vara att man måste använda svenska därför att man upplever engelskan som ett hot. Enligt organisationernas mening företräder kommittén ett onödigt defensivt synsätt i frågan om engelskan i förhållande till svenskan.

Ett annat område som kräver fördjupade resonemang, enligt rådet och förbundet, är förhållandet mellan svenska och övriga i Sverige representerade modersmål. Kommitténs starka betoning av svenska som det kompletta och samhällsbärande språket måste ses mot bakgrund av dels det förhållande att det finns en lagstiftning om minoritetsspråk i Sverige, dels de resonemang som kommittén generellt för om alla människors rätt till ett modersmål. Betänkandets förslag om en lagstiftning om svenskan som det samhällsbärande språket ter sig i detta sammanhang inte helt oproblematiskt.

Sametinget konstaterar att betänkandet föreslår att svenska språket bör lagfästas som huvudspråk i Sverige. En mer vägande och inledande princip vore att först markera och lagfästa "allas rätt till ett språk" eller "allas rätt till ett modersmål". Därefter följer att svenska liksom det samiska språket är två huvudspråk som skall kunna existera sida vid sida. Det svenska språket kan knappast ur samisk synvinkel tillåtas att ha ett lagfäst företräde. *Sametinget* anför stöd i SOU 1986:36 *Samernas folkrättsliga ställning* och i direktiven till SOU 2002:77 *Sametingets roll i det svenska folkstyret*. Lika självklart som den svenska minoriteten inför världssamfundet eftersträvar utrymme för sitt språk och sin kultur eftersträvar det samiska samhället samma förhållanden. Svenska som (påtvungat) huvudspråk inom de samiska samhällsområdena kan med samepolitisk terminologi betraktas som en fortsatt marginalisering av den samiska världen. Paragraf två i författningsförslaget kan likaväl uttryckas med avslutningen "klar och begriplig svenska och samiska". Förvaltningsområdet för användning av samiska enligt lagen om minoritetsspråk bör utvidgas till att gälla hela sameland. Särskilt viktigt är detta för det sydsamiska området, som idag helt saknar täckning.

Svenska biotermgruppen kan se fördelarna med en språklagstiftning som fastställer svenska språkets status som huvudspråk i Sverige. Den föreslagna författnings-texten är emellertid så vag och otydlig att biotermgruppen inte kan tillstyrka förslaget. Biotermgruppen frågar sig om bara svenska får användas i internationella sammanhang, om inget annat språk än svenska får användas inom offentlig förvaltning, var gränsen går inom t.ex. universitets- och högskoleområdet för vad som är förvaltningsuppgifter (myndighetsutövning) och andra uppgifter, om examination bara får ske på svenska och hur det i så fall går för studenter som inte talar svenska.

Uppsala universitet menar att den normnivå förslagsställarna väljer är lämplig, men risken är uppenbar att den föreslagna ramlagen bara blir en symbollag utan egentligt juridiskt innehåll. Behovet av paragraferna två och tre kan också diskuteras. Lydelsen av dessa paragrafers förhållande till annan lagstiftning bör utredas vidare. Dessutom bör beaktas vad som sagts av UU angående behovet av en översyn av ett flertal rättsområden med siktet inställt på mänskliga rättigheter för att öka individens möjlighet att realisera sin rätt till språk.

Patent- och registreringsverket ifrågasätter behovet, och värdet, av en svensk språklag med föreslagen utformning. Om lagbestämmelser ändå skulle anses motiverade, och då väl närmast för att klargöra svenskans ställning som huvudspråk, så är det i grundlag de naturligt hör hemma.

PRV ser en risk för att betänkandets författningsförslag uppfattas så att svenska språket obligatoriskt ska användas i internationella förhandlingar och i myndighetssfären. Lagtexten framstår alltså som mer kategorisk än vad som är avsett. Det kan finnas anledning att försöka nyansera lydelsen eller, vilket PRV ser som ett mer realistiskt alternativ, helt avstå från lagstiftning.

Patentbesvärsrätten har i och för sig inget att erinra mot att det svenska språkets ställning regleras i författning. En sådan reglering som också rör förhållandet mellan svenskan och övriga språk bör dock enligt domstolens mening göras i grundlag och närmast i regeringsformen. Vid dessa förhållanden avstyrker PBR kommitténs förslag till lag om svenska språket. Däremot har domstolen inte något att erinra mot den föreslagna ändringen i kommittéordningen.

Jönköpings kommun ställer sig tveksam till om inte § 2 i den föreslagna språklagen kan medföra att särskilt invandrare möter ökade svårigheter att få offentliga anställningar. Även om kommittén framhåller att lagregeln inte skall uppfattas som diskriminerande mot exempelvis dem som talat svenska med utländsk brytning eller har språkliga funktionshinder, torde den kunna tas till intäkt för att ifrågasätta sådana personers anställningsbarhet.

Kungl. Vetenskapsakademien anser att förslaget till språklag är problematiskt och avstyrker det i dess nuvarande utformning.

En minimal tolkning av 2 § i den föreslagna lagen är ett förbud att använda oklar eller obegriplig svenska. Men troligen avses något mer. Hur avgränsas begreppet offentlig förvaltning? Hör universitetens undervisning dit? Examination inom den statliga högskolan hör till myndighetsutövning och därmed till offentlig förvaltning. Skulle det alltså bli förbjudet att ge tentamensfrågor på något annat språk än svenska? Vem skulle till svenska översätta tentamina som ges av lärare som inte kan svenska? Och vad skulle gälla beträffande sakkunnighetsutlåtanden, som nu ganska sällan är på svenska? Ingen av dessa frågor får en tillräcklig belysning i betänkandet.

Föreskriften i 2 § kanske kan misstolkas så att den som inte kan uttrycka sig på korrekt svenska bör hålla tyst. Detta är förmodligen inte förslagsställarnas avsikt. Vetenskapsakademien anser att även icke svensktalande lärare skall få undervisa på högskolenivå.

Om en lag med denna lydelse införs riskerar den – med tanke på den aktuella språksituationen på Sveriges universitet – att redan från början bli en död paragraf, vilket inte skulle vara av godo när det gäller att stärka det svenska språkets ställning. Om den å andra sidan tas på allvar, uppstår stora problem. Vetenskapsakademien anser att paragrafen är oklart formulerad och bör utredas närmare både vad gäller dess räckvidd och dess konsekvenser.

Kommunförbundet avvisar förslaget om en svensk språklag. Lagförslaget innebär en reglering av redan existerande förhållanden. Då svenska är det språk som används inom offentlig förvaltning och är ett av EUs officiella språk anser Kommunförbundet att behovet av en svensk språklag är ringa.

Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd avstyrker förslaget om en särskild författning angående svenska språket. Om uttalanden av det slag som förordats verkligen behöver lagfästas bör de hellre på sikt övervägas inom ramen för förändringar av regeringsformen.

DIK-förbundet delar inte kommitténs resonemang om att undanta teckenspråket från språklagstiftningen.

Övriga kommentarer

Socialstyrelsen föreslår att om Sverige får en språklag, utredningens föreslagna term "huvudspråk" ersätts av "riksspråk" och att 3§ även innehåller hänvisningar till aktuella bestämmelser.

Specialpedagogiska institutet menar att för personer med funktionshinder, är det väsentligt att samhällsinsatser av skilda slag beaktar ett helhetsperspektiv och i detta synsätt inkluderar dem som av olika skäl har hinder i tillgång till eller nyttjande av språket.

Riksantikvarieämbetet menar att hänsynsparagrafen i Kulturminneslagen borde ha uppmärksamats betydligt mer i betänkandet. I den aktuella paragrafen stadgas om god ortnamnsred att "svenska, samiska och finska namn så lång som möjligt används på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden". Ortnamnsvärden är en del av språkvärden. Här finns en lagreglering som uttalat anger vilka som omfattas av lagen. Här finns fraser som berör stavning och språkriktighet, som berör det mångspråkiga Sverige och minoritetsspråken, som åtminstone kan beröra det svenska namnbeståndet i stort. Här finns dessutom en viss erfarenhet av tillämpning och tolkning av lagtexten. Inför en eventuell slutlig formulering av en lag om svenska språket bör man enligt RAÄ ta detta i beaktande.

Handikappförbundens samarbetsorgan anser att om en språklag ska införas måste den kompletteras med en paragraf som förbjuder språklig diskriminering av funktionshindrade. Detta för att personer med funktionshinder ska kunna garanteras lika tillgång till svenska språket och samma möjligheter till språkutveckling som övriga medborgare.

Synskadades Riksförbund föreslår att punktskriftens status som gravt synskadades skriftspråk lagregleras.

5.5 Språkvårdens uppgifter

Utredningens förslag:

Den centrala, statligt finansierade språkvården ges följande uppgifter: korpusarbete; status- och inlärningsarbete; rådgivning; information och upplysning; terminologiverksamhet; språkbanksverksamhet; språkteknologi; centralt stöd till myndighetspråkvården; uppföljning och utvärdering samt internationellt samarbete.

Språkvård omfattar olika typer av verksamhet och kommittén föreslår att den statliga språkvården ges nio konkreta uppgifter enligt ovan, som i betänkandet motiveras och beskrivs detaljerat.

Ingen av remissinstanserna som lämnat kommentarer till detta kapitel tillstyrker uttryckligen kommitténs förslag, men flera av dem instämmer. Bland de positiva återfinns exempelvis Språkvårdssamfundet, Svenska språknämnden och Institutionen för nordiska språk vid Lunds universitet. Svenska biotermgruppen avstyrker att utredningen läggs till grund för planeringen av språkvårdens organisation. Utredningen präglas av en oklar syn på terminologins plats och roll i språkvården, enligt biotermgruppen. Institutionen för språk och kultur vid Linköpings universitet sätter frågetecken för om kompetenser finns för allt som det föreslagna språkrådet tänkes svara för. Några remissinstanser lämnar förslag på ytterligare uppgifter som borde ges till språkvården: bevakning av det lättlästa språket, beakta behovet av ordböcker, bevaka tillämpningen av den Nordiska språkkonventionen samt implementera i verksamheten de aspekter som olika språkliga funktionshinder kan lägga.

Remissinstanserna

Remissinstanser som instämmer (inkl. positiva): Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet, Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk, Göteborgs universitet, Svenska språknämnden, Språkvårdssamfundet, Sveriges facköversättarförening, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Svenska optiksällskapet

Riksförsäkringsverket ställer sig bakom att språkvårdsfrågorna förs till en myndighetsfunktion. Alla de uppgifter som beskrivs anser RFV hör hemma hos en sådan myndighet. Språkfrågorna samlas då på ett sätt som bör gagna en samordning av dagens splittrade situation. Från RFV:s utgångspunkt gynnas medborgarna av en samlad organisation för detta arbete. Strävan bör vara att frågorna handläggs i samverkan med andra liknande frågor, till exempel öppenhetsfrågor som behandlas i rapporten *Öppna Sverige* (Ds 2002:27).

Socialstyrelsen vill särskilt betona betydelsen av att terminologiverksamhet blir ett eget verksamhetsområde inom språkvården.

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet instämmer i allt väsentligt i de överväganden som kommittén redovisar. Organisationerna vill särskilt understryka vikten av funktionen "rådgivning, information och upplysning". Den förutsätter resurser och en öppenhet och i övrigt arbetsformer som ställer stora krav på personalen och verksamhetens organisation. Organisationerna vill till uppgifterna lägga till frågor som rör två- och flerspråkighet, eftersom de intimt hänger samman med språkvården. Organisationerna föreslår även att behovet av att stärka de funktionshindrades praktiska möjligheter att få tillgång till språkteknologiska hjälpmedel uppmärksammas.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk anser liksom kommittén att det behövs satsningar på både korpus- och statusarbete. I genomgången av språkvårdens uppgifter borde skolan ha pekats ut som ett särskilt viktigt område, liksom två- och mångspråkighet samt textvård innefattande såväl skrift som tal.

Göteborgs universitet tillstyrker kommitténs förslag om inrättande av en ny myndighet, med de arbetsuppgifter som föreslås.

Svenska språknämnden instämmer i utredningens bedömning av språkvårdens uppgifter. Till de nio funktioner som den centrala, statligt finansierade språkvården, enligt kommittén, ska utföra, vill nämnden foga ytterligare tre: text- och samtalvård, två- och flerspråkighetsvård och språkvård med inriktning mot skolan.

Språkvårdssamfundet stödjer synen att den fråga som är viktigast att uppmärksamma för språkvården är om domänförluster håller på att ske på svenskans bekostnad. Samfundet vill se att språkvårdens huvuduppgift blir att följa och övervaka språksituationen i Sverige vad gäller domänförluster för svenskan och att den centralt styrda språkvården ska finansiera och på andra sätt främja forskning som syftar till att beskriva de problem som dessa domänförluster kan skapa.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag om språkbanksverksamhet och vill särskilt framhålla att det är angeläget att en övergripande enhet inrättas där alla termdatabanker samordnas. Facköversättarföreningens uppfattning är att maskinöversättning inte är förenlig med betänkandets inriktning i övrigt.

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering anser att det är en logisk följd av den föreslagna språkpolitiken att med Svenska språknämnden som grund inrätta en myndighet där det praktiska arbetet kan bedrivas.

Svenska optiksällskapet instämmer i förslaget. SOST instämmer i det som sägs om dokumentation och normering. SOST instämmer i det som sägs om vikten av att verka för att lämplig terminologi inte bara skapas utan också faktiskt används inom förvaltning, näringsliv, utbildningsväsen och massmedier. SOST vill framhålla betydelsen av det samarbete man haft med TNC. SOST instämmer i bedömningen att det är av stor vikt att man inom språkvården förstärker den informerande verksamheten ytterligare så att man på olika sätt når en stor andel av befolkningen. Denna bedömning gäller i SOSTs fall främst de delar av näringsliv och utbildningsväsen, som språkmässigt berörs av domänen optik i vid mening.

SOST instämmer i bedömningen att det är ett statligt ansvar att det totalt sett finns en väl fungerande terminologiverksamhet för svenska språket. SOST är dock tveksamma till bedömningen att branscher själva ska stå för finansieringen av att ta fram termer inom respektive område. Den svenska optikbranschens ringa storlek medger knappast någon finansiering av terminologiverksamhet. Såvida inte stabil finansiering kan skapas, förefaller det osäkert om terminologiverksamheten inom svensk optik framdeles skulle kunna fungera väl.

Remissinstanser som är tveksamma: Linköpings universitet Institutionen för språk och kultur, Svenska biotermgruppen, Föreningen Examinerade språkkonsulter i svenska, Kungl. Vetenskapsakademien

Linköpings universitet Institutionen för språk och kultur sätter frågetecken för om kompetenser finns för allt som språkrådet tänkes svara för.

I betänkandet tilldelas språkvården tre huvuduppgifter: bevara, vårda, utveckla. Vad dessa tre uppgifter mer konkret står för klargörs knappast på ett tillfredsställande sätt och därmed är det svårt att bedöma hur betänkandet ser på eventuella konflikter mellan de olika uppgifterna.

Institutionen delar uppfattningen att ett styrande instrument kan vara positivt, men bara på "lägre nivåer" som SAOL som riktmärke för främst stavning. De positiva effekterna beträffande normering och rådgivning på högre nivåer, som frasers uppbyggnad och stilvärde, är betydligt mindre självklara.

Vidare ifrågasätter man huruvida språkteknologi idag har sådan omfattning att det motiverar den särbehandling som betänkandet ger den.

Beträffande myndigheternas språkvård har institutionen reagerat på termen "vård" och frågar om det är något sjukt som ska botas? Man undrar även om det finns ekonomiska resurser och kompetent personal till den omfattande vidvågning av språkvården inom olika myndigheter som diskuteras.

Svenska biotermgruppen delar i mångt och mycket utredarnas åsikter om språkvårdens uppgifter, men finner sakframställningen i detta avsnitt otydlig och delvis

felaktig. Biotermgruppen avstyrker att utredningen läggs till grund för planeringen av språkvårdens organisation. Utredningen präglas av en oklar syn på terminologins plats och roll i språkvården. Man skiljer t.ex. på korpusarbete och terminologiarbete, men förklarar inte vad som skiljer dessa verksamheter åt, och åberopar delvis samma instanser (t.ex. TNC) i bägge fallen. Denna otydliga distinktion mellan korpusarbete och terminologi gör slutsatsen att "korpusarbetet fungerar till stor del väl" förvillande och missvisande.

Föreningen Examinerade språkkonsulter i svenska (ESS) vill rikta kritik mot den uppenbara bristen på konkretion i betänkandet beträffande den föreslagna nya språkvårdsmyndighetens uppgift att ansvara för uppföljning och utvärdering inom myndighetens ansvarsområde. Det är erkänt svårt att kombinera stödjande och kontrollerande arbete inom en och samma myndighet. Det rimmar därför mycket illa att utredningen först konstaterar att språkvårds-Sverige saknar erfarenhet av det kontrollerande arbetet, för att sedan säga att det är upp till den nya myndigheten att fundera ut hur detta arbete ska läggas upp. Inom detta område krävs en mer explicit styrning från regeringens/riksdagens håll. Följande frågor måste besvaras i en kommande proposition:

- Vilka av alla de förslag som utredningen kommer med ska myndigheten prioritera?
- Hur ska uppföljningsarbetet organiseras?
- Ska myndigheten ha möjlighet att utfärda sanktioner mot andra organisationer som inte följer lagar och andra bestämmelser inom området?

Kungl. Vetenskapsakademien blir oroad av kommitténs bedömning att korpusarbetet till stor del fungerar väl, om kommittén i korpusarbetet inkluderar terminologiskt arbete. Det verkar som att kommittén inte förstått vikten av det nu pågående, egentligen ganska blygsamma, terminologiarbete och de brister som där finns.

Övriga kommentarer

Talboks- och punktskriftsbiblioteket anser i likhet med kommittén att en större samordning krävs på terminologiområdet. TPB anser att det behövs klarare regler för hur begrepp och texter utformas för att myndigheterna skall klara av sin uppgift att stå till medborgarnas förfogande 24 timmar om dygnet.

Centrum för lättläst menar att man till språkvårdens uppgifter även borde lägga bevakning av det lättlästa språket.

Föreningen auktoriserade translatorer ser positivt på betänkandets många förslag rörande IT-baserade hjälpmedel för översättning och maskinöversättning, men noterar att det saknas förslag om stöd för ett mer utvecklat ordboksarbete. Att skapa tillförlitliga och moderna ordböcker borde vara en samhällelig uppgift och förtjäna statligt stöd. FAT föreslår därför att det blir en uppgift för det nya Språkrådet att även beakta behovet av ordböcker och utreda frågan om en statlig subvention till ordboksproduktion för flera språk än engelska. Goda och moderna ordböcker i många språk i ett litet land som Sverige kan bidra till att höja intresset för språkstudier och tjänar definitivt en rad språkaktiva yrkesgrupper.

Svensk förening för informationsspecialister menar att så som förslagen nu är formulerade kan texten ge intryck av att språkvården av principiella skäl har till uppgift att motverka användning av engelska även där detta är mest funktionellt. Föreningen anser att det klart måste framgå av instruktionen till den nya myndigheten att så inte är fallet.

Glesbygdsverket vill understryka vad som anförs om språkbanksverksamhet och om vikten av att tillgången till ordlistor, skrivregler m.m. ökar, t.ex. genom att de görs tillgängliga på Internet och instämmer i meningen att det ligger i statens intresse att sådana produkter i större utsträckning görs tillgängliga för en bred allmänhet.

Föreningen Norden i Sverige anser att Sveriges språkråd, om det inrättas, bör ges i uppgift att bevaka tillämpningen av den Nordiska språkkonventionen och sprida upplysning om dess existens till alla berörda.

Sveriges Radio menar att det är av stor betydelse att språkvårdens institutioner även i fortsättningen kan bistå SR med för företaget lätt tillgänglig expert hjälp.

DIK-förbundet anser att en av språkvårdens uppgifter inom området rådgivning, information och upplysning bör vara spridning av goda exempel. Vidare behöver viss samordning ske för att effektivisera kommunikationen.

Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter föreslår att den nya myndigheten får som en av sina uppgifter att i sin verksamhet implementera de aspekter som olika språkliga funktionshinder kan lägga. Antalet personer som innefattas i begreppet är stort, varför en sådan uppgift kan ses som en naturlig del av en sådan myndighets verksamhetsområde.

5.6 Språkvårdens organisation

5.6.1 Det behövs förändringar inom språkvården. En ny myndighet – Sveriges språkråd – bildas

Utredningens förslag: Den centrala, statligt finansierade språkvården skall samordnas och ges statligt huvudmannaskap.

Utredningens förslag:

- En ny myndighet för språkvårdande uppgifter, Sveriges språkråd, skall bildas. Staten avvecklar sitt engagemang i Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden.
- Terminologiverksamheten skall utgöra ett separat verksamhetsområde inom Sveriges språkråd.

Språket är en nationell angelägenhet, en central del av kulturarvet med stor betydelse för landet. Den centrala språkvården innefattar en rad olika aktörer, både privata och offentliga, och kommittén finner att arbetet i många stycken fungerar väl. Till följd av den nya språksituationen finns dock uppgifter som inte kan tas om hand på ett tillfredsställande sätt. De olika språkvårdsorganen är små och förmår inte ta sig an de uppgifter som uppstått till följd av nya behov i samhället exempelvis till följd av internationaliseringen och datoriseringen.

Statens uppgift är enligt kommitténs bedömning att se till att det finns en fungerande central språkvård i Sverige. Kommittén föreslår bildandet av en ny myndighet för språkvårdande uppgifter, Sveriges språkråd. Styrelse och myndighetschef utses av regeringen. I praktiken innebär förslaget att de befintliga uppgifter som utförs i Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden överförs till en

ny organisation. En organisationskommitté bör ges i uppdrag att ta fram ett mer detaljerat förslag för hur denna nya myndighet skall organiseras.

Terminologiverksamhet ska utgöra ett eget verksamhetsområde inom Språkrådet, som ges ett överordnat ansvar för den allmännyttiga terminologiverksamheten i Sverige. Terminologicentrum TNC föreslås fortsätta sin verksamhet som tidigare, men bör ges en mer renodlad, uppdrags- eller bidragsfinansierad roll.

Kommittén föreslår att

- Språkbanken vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet även fortsättningsvis ska utgöra den nationella språkbanken, att den skall överföras organisatoriskt till Sveriges språkråd men behålla sin placering i Göteborg,
- ett språkteknologiskt sekretariat ska inrättas inom Språkrådet,
- det centrala stödet till myndighetsspråkvården stärks och överförs från Regeringskansliet till Språkrådet, som även bör ges ansvar för uppföljning och utvärdering samt ges resurser för kvalificerat utredningsarbete.

Kommittén har inte sett några fördelar med att samordna SOFIs verksamhet med resten av den centrala, statligt finansierade språkvården.

Kommittén menar dessutom att det är nödvändigt att staten finner en lösning på finansieringsfrågan för Svenska Akademiens ordbok och att denna fråga behandlas i det förslag som regeringen lägger till riksdagen.

Kapitlet med förslag om inrättande av en ny språkmyndighet är det kapitel som flest remissinstanser har yttrat sig över. Var femte remissinstans (nio stycken) som lämnat kommentarer till kapitlet om språkvårdens organisation är kritisk till kommitténs förslag, vilket innebär att ungefär fyra av fem (40 stycken) tillstyrker eller är positiva till förslagen, helt eller delvis. Bland de senare återfinns både Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden. Flest invändningar görs mot förslaget att inrätta en ny myndighet. SOFI instämmer visserligen i att samordning behövs och att arbetet inom de nu existerande språkvårdsorganisationerna skulle kunna bedrivas i myndighetsform, men förkastar förslaget om att inrätta en helt ny myndighet. Även Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet, PRV och Pressombudsmannen är kritiska till förslaget om ny myndighet. Förslaget att flytta huvudmannaskapet för Språkbanken till Språkrådet möter kritik från Göteborgs universitet, Svenska Akademien (som annars mest stödjer kommitténs förslag) och Institutionen för språk och kultur vid Linköpings universitet. Tillsammans med Terminologicentrum är Institutionen för språk och kultur dessutom negativ till kommitténs förslag om organisationen av språkvårdens terminologiverksamhet.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker (inkl. positiva): Hovrätten för Nedre Norrland, Statens kvalitets- och kompetensråd, Ekonomistyrningsverket, Riksrevisionsverket, Vetenskapsrådet, KTH, Uppsala universitet, Linköpings universitet Tema K, Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Centrum för multietnisk forskning, Tolk- och översättarinstitutet, SWEBLUL, Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Centrum för lättläst, Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden, Språkvårdssamfundet, Svenska biotermgruppen, Sveriges facköversättarförening, NUTEK, IT-kommisionen, SICS – Swedish Institute of Computer Science, Jönköpings kommun, Svenska Akademien, Kungl. Vetenskapsakademien, Föreningen Norden i Sverige, KLYS, Sveriges Dövas Riksförbund, Kommunförbundet, Judiska centralrådet i Sverige, Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset, Sverigefin-

ländarnas delegation, Sveriges Television, Sveriges Utbildningsradio, DIK-förbundet, LO, Sverigefinska Riksförbundet, Sveriges författarförbund, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland

Hovrätten för Nedre Norrland tillstyrker att det inrättas en ny myndighet för språkvårdande uppgifter med benämningen Sveriges språkråd.

Statens kvalitets- och kompetensråd tillstyrker att det centrala stödet till myndighetsspråkvården förläggs till den föreslagna myndigheten. Det främsta skälet är att det ger förutsättningar för att de frågor som är aktuella för myndighetsspråkvården behandlas och betraktas i ett större språksammanhang.

Ekonomistyrningsverket ser stora fördelar med att samordna de språkvårdande insatserna i en ny myndighet, som också får nya uppgifter som språkteknologi och terminologifrågor. ESV vill betona vikten av att undersöka möjligheterna till administrativ samverkan med andra myndigheter för att hålla nere de administrativa kostnaderna. I instruktionerna för den nya myndigheterna bör särskilt beaktas ansvarsfördelningen mellan Regeringskansliet och den nya myndigheten vad gäller utvecklingen av Regeringskansliets texter och av språkvård med anknytning till EU.

Riksrevisionsverket anser att om den statligt finansierade språkvården samordnas i en ny myndighet kan språkvårdens verksamhetsfält breddas och få en stabilare ekonomisk och organisatorisk grund. RRV har inget att erinra emot att de statsbidrag som nu utgår till Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden och TNC överförs till en ny myndighet. Däremot avstår RRV från att ta ställning till förslagen att från andra politikområden överföra ytterligare ca 35 mkr; en eventuell utökad satsning på statligt finansierad språkvård bör bedömas i ett större sammanhang och i en budgetprocess vägas mot andra angelägna samhällsbehov som är statligt finansierade.

Vetenskapsrådet anser det lämpligt att språkvårdsfrågor får en samlad behandling utan att därmed ta ställning till om myndighetsformen är den lämpligaste.

KTH ställer sig bakom förslaget med synpunkten att ett så specialiserat och väletablerat organ som TNC bör få behålla sin ställning.

Uppsala universitet anser att terminologiska frågor måste få en starkare ställning inom den nya myndigheten än som föreslås i betänkandet. Terminologer bör ingå i myndighetens styrelse, att verksamheten innehåller en terminolog, att mer än en enda terminolog är anställd och att TNC får en förstärkt ställning. Att staten ska avveckla sitt engagemang i Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden i samband med att Sveriges språkråd inrättas tolkar UU som att den kompetens som finns i de nuvarande språknämnderna tas tillvara inom ramen för Sveriges språkråd. Att avsätta sex årsverken för den svenska delen av korpusarbetet och tre för den finska delen förefaller diskutabelt. Den svenska delen borde öka, utan att den finska minskar.

Linköpings universitet Tema K motsätter sig inte förslaget, men tar inte ställning till om den föreslagna organisationsformen är den enda tänkbara. Motiveringarna till förslaget var för otydliga för att man skulle kunna diskutera dem.

Linköpings universitet Institutionen för språk och kultur håller med om att den idag statsstödda språkvården utgör kärnan i det planerade språkrådet. Hanteringen av terminologiska frågor förefaller vara den enda realistiska. Betänkandet har en bra hantering av hopkopplingen mellan språkrådets verksamhet och universitetens forskningsverksamhet. En utomordentlig viktig förutsättning för att det ska bli ett fungerande samarbete är dock att rådet får kompetens att beställa relevanta utred-

ningar. Institutionen stödjer förslaget att Språkrådet tar ansvar för myndighets-språkvården med en vidareutveckling av det samarbetsnät som finns idag. Bra är då också att man vill se det som en provverksamhet med kontinuerlig utvärdering.

Vad gäller ledningen av rådet är de föreslagna referensgrupperna viktiga. Den främsta kompetensen inom olika delar av språkvårdsområdet måste kopplas till rådet. Det måste även finnas en välfungerande knytning mellan rådet och forskning och undervisning.

Lunds universitet – Institutionen för nordiska språk stödjer förslaget att bilda en ny språkvårdande myndighet som innefattar flera av de verksamheter som nu finns, men som byggs ut och får mer resurser än idag. Ett absolut villkor är dock att det inte är staten själv som styr och bedriver språkvården. De som arbetar inom den nya myndigheten måste garanteras självständighet och oberoende i sin verksamhet.

Språkdata i Göteborg bör få fortsätta sitt arbete där, anser institutionen som även är tveksam till terminologiverksamhetens organisation och finansiering. Dels ska TNC finnas kvar utanför Språkrådet, samtidigt som terminologiverksamhet ska utgöra ett eget verksamhetsområde inom Språkrådet. Huvudmannaskapet för terminologiarbete skulle alltså bli delat och därmed skulle det förloras som skulle vinnas med ett samlat huvudmannaskap för svensk språkvård under en myndighet. Det finns även risker för kontinuiteten i verksamheten om TNC till stor del ska finansieras med icke-statliga medel.

Göteborgs universitet tillstyrker kommitténs förslag om inrättandet av en ny myndighet, med de arbetsuppgifter som föreslås. Universitetet anser att om Sveriges språkråd ska samarbeta med Språkbanken och utnyttja dessa material, så borde en lokalisering till Göteborg vara en fördel.

Umeå universitet anser att förslaget om inrättandet av en ny myndighet Sveriges språkråd med den föreslagna finansieringen är väl värt att understödja. Men den breda representation som tidigare funnits i Svenska språknämndens medlemsförsamling bör räddas kvar i den nya referensgruppen och relationen mellan TNC och språkrådet måste klargöras tydligare för att undvika intressekonflikter.

Centrum för multietnisk forskning anser att förslaget om att grunda ett Sveriges språkråd som förutom svenska innefattar även nationella minoritetsspråk, invandrarspråk och teckenspråket är en utmärkt idé.

Tolk- och översättarinstitutet stödjer förslaget om inrättandet av ett svenskt språkråd. Det är dock viktigt att genomföra en klar rollfördelning mellan olika aktörer. Språkrådet bör självklart kunna samverka med TNC, ett språksekretariat och olika universitetsinstitutioner.

SWEBLUL tillstyrker förslaget att etablera ett Sveriges språkråd och att språknämnder för minoritetsspråken underordnas Sveriges språkråd, om grupperna så önskar. Till språkrådet bör särskilda medel avsedda för minoritetsspråken öronmärkas och respektive minoritetsspråk ska vara representerat i styrelsen. En forskare från varje språkgrupp bör anställas vid rådet, om gruppen så önskar och kompetens finns tillgänglig. Kontakterna och relationerna mellan respektive språknämnder och Språkrådet bör noggrant beaktas.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket instämmer i kommitténs förslag om att den centrala, statligt finansierade språkvården ska samordnas och ges statligt huvudmannaskap.

Centrum för lättläst ser fördelar med en ny organisation för språkvården i enlighet med de förslag som kommittén har lagt fram.

Svenska språknämnden instämmer i utredningens förslag om en ny myndighet, Sveriges språkråd. Det är ett bra förslag. Språkvården behöver bredda sitt verksamhetsfält, behöver en stabilare ekonomisk och organisatorisk bas och behöver fullgöra vissa uppgifter som inte kan utföras av en privat inrättning. Det är väsentligt att Språkrådet i sin verksamhet har stark förankring bland viktiga aktörer och att samarbetet med närliggande institutioner får goda förutsättningar.

Språknämnden instämmer i kommitténs bedömning att det är angeläget med en rådgivnings- och informationsverksamhet som vida överstiger den språkvården ägnar sig åt idag. Centralt är även kommitténs förslag att Språkrådet bör ha medel att lägga ut beställningar av språkpolitiskt relevanta utredningar till forskare, som under en viss period kan knytas till Språkrådet.

Det är ett bra förslag att den nationella språkbanken organisatoriskt förs till Sveriges språkråd men behåller sin geografiska placering vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet. Med den nationella myndigheten som huvudman skulle troligen behovet minska något av projektfinansiering för uppbygge av nya korpusar. Samtidigt får inte språkbankens verksamhet komma i konflikt med verksamheten vid Göteborgs universitet. En särskild styrgrupp för den föreslagna nationella språkbanken behöver därför inrättas. (Ledamoten av Svenska språknämndens styrelse, Horace Engdahl, anförde avvikande mening i denna fråga och förordade att språkbanken såsom hittills förblir en avdelning inom Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet.)

Förhållandet mellan Språkrådets språkteknologiska sekretariat och Vinnova behöver antagligen en fast form.

Klarspråkgruppens verksamhet inom Språkrådet måste innebära varaktigt samarbete med Regeringskansliets språkexperter.

Språknämnden stödjer förslaget att TNC ska kvarstå som aktiebolag, men att Språkrådet ges det överordnande ansvaret och ska kunna ge anslag till TNC för allmännyttigt terminologiarbete, men menar att det kräver ordentliga klargöranden och preciseringar. Språknämnden instämmer i förslaget att Språkrådet ges uppgiften att betala ut statsbidraget till TNC och att följa upp och utvärdera att användningen av medlen står i samklang med svensk språkpolitik och språkvårdens övriga strävanden. Terminologicentrum bör ingå ett särskilt avtal med staten, vilket styr den anslagsfinansierade verksamheten.

I förhållande till utredningens förslag ser Språknämnden behov av ytterligare 2,5 årsarbetskrafter inom Språkrådet. Det behövs 1 hel årsarbetskraft – inte 0,5 – för internationellt samarbete, ytterligare 1 årsarbetskraft för text- och talvård och 1 för språkvård med inriktning mot skolan. Vi skulle även gärna föreslå ytterligare 1 årsarbetskraft för flerspråkighet, men tror att den uppgiften kan lösas genom mindre justeringar av de uppgifter som föreslagits inom ramen för beräknade årsarbetskrafter.

En del problem av teknisk eller formell karaktär bör uppmärksammas. Om Språknämnden ersätts av en myndighet, kommer verksamheten att övergå från att i princip vara privaträttslig till att vara offentligrättslig. Skillnaderna blir dock i praktiken inte så stora jämfört med idag. Möjligheterna för statsmakterna att styra verksamheten kommer i mycket att vara desamma som nu. Önskar man begränsa regeringens befogenheter att bestämma om det svenska språkets korpus, skulle detta kunna ske genom att den nya språkmyndighetens uppgifter i det avseendet läggs fast i den nya språklagen. Vidare bör uppmärksammas om diarieföringsreglerna i 15 kap, sekretesslagen skall tillämpas på inkommande språkfrågor via e-post, samt att Språknämnden bör utgå ur bilagan till sekretesslagen och behov av andra konsekvensändringar med anledning av nämndens försvinnande.

Sverigefinska språknämnden stödjer förslaget om inrättandet av en myndighet, Sveriges språkråd. Förslaget innebär att Sverigefinska språknämnden införlivas i Språkrådet. Enligt nämndens uppfattning kommer bildandet av Sveriges språkråd att främja finskans status i Sverige och ge sverigefinsk språkvård den stabilitet som är nödvändig för att språkvården skall kunna utvecklas. Nämnden vill betona vikten av att de ekonomiska ramarna för den sverigefinska verksamheten inom

Sveriges språkråd tryggas i framtiden och att Sverigefinska språknämnden bibehåller sin självständiga ställning i språkvårdsfrågor. Vid byggandet av en nationell språkbank bör sverigefinskans behov beaktas.

Språkvårdssamfundet stödjer förslaget att en ny myndighet för språkvårdande uppgifter bildas. Samtidigt vill samfundet understryka vikten av att denna myndighet verkligen blir ekonomiskt bärkraftig, och att inte all språkvård hamnar under statligt huvudmannaskap. Samfundet vill se en plan för hur staten kan stödja fristående instanser utan att de förs in under statligt huvudmannaskap. En plan bör även upprättas för hur en samordning mellan statliga och fristående språkvårdsinstanser kan fungera.

Svenska biotermgruppen tillstyrker bildandet av en central språkmyndighet, men har delvis avvikande uppfattning om dess mandat och sammansättning. Den föreslagna sammansättningen och mandatet skulle ge det nya språkrådet en olycklig slagsida som inte reflekterar vare sig behoven att utveckla terminologi för att motverka domändeförluster eller utredningens uttalade stöd för terminologiverksamhet och behovet att knyta denna till resten av språkvården. I den föreslagna satsningen gäller bara en mycket marginell del terminologi (1 årsarbetskraft). Biotermgruppen ser detta som en allvarlig snedfördelning och föreslår en kraftigare satsning på terminologi, på bekostnad av en del av den föreslagna utbyggnaden av Språkrådet.

Utredningen föreslår att terminologiverksamhet skall utgöra ett eget verksamhetsområde inom Språkrådet, men lämnar öppet hur detta skall organiseras. TNC har uttryckt en önskan att stå utanför Språkrådet. Utredningen föreslår därför att Språkrådet ges ansvar för den allmännyttiga terminologin medan TNC inriktas mot uppdragsfinansierad verksamhet. Detta trots att man tidigare i utredningen påpekat att en uppdelning av terminologiarbetet i en allmännyttig del och en uppdragsfinansierad, näringslivsinriktad del skulle vara omöjlig eftersom termer fritt rör sig över ett fält vars yttersta poler utgörs av dessa extremer. Ändå bortser man från detta när man föreslår hur den svenska språkvården skall organiseras. Eftersom det krävs exakt samma terminologiska kunnande för att arbeta över hela fältet finner biotermgruppen en uppdelning av terminologiverksamheten enligt förslaget kontraproduktiv. Det vore resursslöseri att bortse från TNCs 60-åriga erfarenhet och kompetens inom området och bygga upp parallella, offentligt finansierade terminologienheter utanför TNC. Biotermgruppen tillstyrker bevarandet av nuvarande samlade terminologiverksamhet avseende såväl allmännyttig som näringslivsinriktad terminologi i en och samma organisation.

Ett Språkråd med den sammansättning som föreslås i utredningen får stark slagsida mot allmänspråkvård, och innebär en risk att de stora behoven av terminologiarbete inom matematik, naturvetenskap, teknik, ekonomi m.fl. icke-humanistiska ämnen inte tillgodoses. Eftersom terminologiverksamhet skiljer sig ganska mycket från övrig språkvård kan Biotermgruppen se att det kan uppstå svårigheter med att samordna verksamheterna i en och samma organisation. Samtidigt ser Biotermgruppen det som synnerligen viktigt att terminologiverksamheten inte underordnas övrig språkvård, utan inlemmas och likställs med denna. Biotermgruppen föreslår därför att TNC kvarstår som en självständig enhet, inom eller utanför Språkrådet, att terminologer ingår i styrelse och verksamhetsledning i Språkrådet samt att TNC och termgrupper får förstärkt ställning så att terminologiverksamhet blir en central funktion i språkvården på samma nivå i Språkrådet som övrig språkvård. Biotermgruppen föreslår även att statligt stödd terminologiverksamhet finansieras genom direkta bidrag. Terminologer måste vara väl representerade i den organisationskommitté som föreslås tillträda för att implementera utredningens förslag efter behandling i Riksdagen. På motsvarande sätt bör Språkrådet vara representerat i TNCs styrelse och verksamhetsledning.

Sveriges facköversättarförening stödjer utredningens förslag om att ge språkvård statligt huvudmannaskap och att inrätta en ny självständig myndighet i detta syfte.

Ett acceptabelt alternativ är att ombilda Svenska språknämnden till att axla detta ansvar åt staten. Eftersom ett viktigt mål i den föreslagna språkpolitiken är att alla ska ha rätt till sitt modersmål, bör det dock framgå tydligare i verksamhetsbeskrivningen att myndighetens arbete ska omfatta alla landets språk, inte bara svenska och minoritetsspråken.

Sveriges facköversättarförening tycker det är mycket viktigt att både organisationskommittén och senare Språkrådet tar till vara de erfarenheter och kunskaper som finns hos Sveriges översättare, genom någon form av representation eller rådgivande verksamhet.

NUTEK tillstyrker förslaget att inrätta den nya myndigheten Sveriges språkråd som en viktig aktör i genomförandet av det föreslagna handlingsprogrammet.

IT-kommissionen tillstyrker att en samlande organisation för den svenska språkvården bildas, men lämpligen med ett bredare mandat än vad som föreslås i betänkandet. IT-kommissionen anser det angeläget att den organisation som etableras ska avse språkpolitiken, dvs de frågor som diskuteras i utredningen, i analogi med andra myndigheters ansvarsområden. Kärnan i den politiken utgörs själfallet av språkvården, vars resurser bör stärkas. Dit hör t.ex. korpusarbetet, status- och inlärningsarbetet, rådgivning, upplysning. Det kan i stort ske genom upprustning och förstärkning av befintliga institutioner som idag är förvaltare av för språket viktiga resurser.

Men därutöver anser IT-kommissionen att tre områden behöver ges en tydligare och mer aktiv profil: underlätta framtida digitala tjänster, myndigheternas språkbehandling samt språkteknologisk plattform och marknadsutveckling.

Resursorganisationer som språkbanken, TNC m.fl. bör ges den organisation som bäst tar tillvara kompetenser och drivkrafter för verksamheten. Utvecklings- och förnyelseprogram utarbetas för aktuella och långsiktiga uppgifter. Fasta beredningsformer etableras för samarbete inom regeringskansliet för beredning och uppföljning av sådana program. Språkrådet och organisationer som TNC bör ges uppgifter och resurser för att utveckla samarbetsformer och stödfunktioner gentemot myndigheter, branschorgan och andra organisationer för att bredda och stärka viktiga funktioner. Rimligen bör detaljfrågor kring ansvarsfördelning, organisation och finansiering bli föremål för fortdatt utredning.

SICS tillstyrker handlingsprogrammets förslag om inrättandet av en ny myndighet, Sveriges språkråd.

Jönköpings kommun anser det vara rimligt att vidta åtgärder som kan leda till en effektivisering av språkvården, exempelvis genom att inrätta en ny myndighet.

Svenska Akademien menar att en ofrånkomlig följd av en eventuell lagstiftning om svenska språket är att det skapas en tillsynsmyndighet. Den bör ges ordentliga resurser, men bör samtidigt utformas så att det inte uppstår någon risk för att dessa rekommendationer får karaktären av dekret som ställer krav på åtylnad inom stora samhällssektorer.

Förslaget till utformning av ett statligt språkråd ger intryck av att vilja sammanföra ett stort antal mycket olikartade uppgifter och verksamheter. Risken är att en sådan myndighet blir så heterogen att den blir svår att överblicka och leda. En större koncentration på de för rådet centrala uppgifterna skulle säkert vara gynnsam.

Akademien stödjer tanken på att det tilltänkta språkrådet skall få resurser att bedriva forskning om språkvård, en gren av språketenskapen som hittills varit föga utvecklad.

Det är också viktigt att förstärka forskningen på det språkteknologiska området. Det planerade språkrådet är emellertid inte nödvändigtvis den bästa platsen för ett språkteknologiskt sekretariat. En sådan konstruktion skulle innebära att man låter ett i grunden språkvårdande organ ta på sig en forsknings-

rådsliknande funktion, vilket fordrar en specialistkompetens som snarare står att finna vid universitet och högskolor.

Det är enligt Akademiens mening välbetänkt att ge ökat stöd åt arbetet inom Språkbanken vid Göteborgs universitet. Språkbanken är när det gäller ledning, personal och maskinpark intimt sammanvävd med avdelningen för språkvetenskaplig databehandling på institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet. Att, som föreslås i betänkandet, bryta loss Språkbanken ur den forskningsmiljö där den är rotad och organisatoriskt föra den till Sveriges språkråd är en alldeles onödig åtgärd, som i värsta fall skulle kunna äventyra verksamhetens fortsatta utveckling. För att Språkbankens resurser däremot skulle komma språkrådet till godo borde en samarbetsgrupp tillsättas.

Kungl. Vetenskapsakademien tillstyrker att en ny myndighet, Sveriges språkråd, bildas för att främja det svenska språkets utveckling, men också för med uppgifter rörande övriga språk som talas i Sverige. Enligt akademiens uppfattning måste stor uppmärksamhet ägnas åt terminologifrågor inom de områden där risken för nya domänförluster är som störst: naturvetenskap, teknik, matematik, ekonomi och kanske medicin. Det finns en tydlig risk att språken uppfattas som humanisternas område, och att, eftersom hoten inom de humanistiska områdena inte är lika stora, otillräcklig uppmärksamhet ägnas åt domänförluster och terminologiska frågor. Vetenskapsakademien anser därför att terminologiska frågor måste få en starkare ställning inom den nya myndigheten än som föreslås. Detta bör komma till uttryck så att terminologer ingår i myndighetens styrelse, att verksamheten innehåller en terminolog, att mer än en enda terminolog är anställd, att TNC får en förstärkt ställning, helst genom att alternativ två förverkligas, så att terminologiverksamheten blir en central funktion inom, inte utanför, språkrådet.

Föreningen Norden i Sverige accepterar, på vissa villkor, att Sveriges språkråd inrättas. Det innebär naturligtvis inte att myndigheten ensamt kan klara allt språkpolitiskt arbete. Myndigheter har, och bör ha, klara begränsningar i opinionsbildande verksamhet. Men Föreningen förutsätter att ett vidmakthållande och en förstärkning av den nordiska språkgemenskapen blir ett uttryckligt mål för Sveriges språkråd för det fall att det inrättas. Det nordiska språksamarbetet bör dessutom särskiljas från annat internationellt samarbete både mål- och verksamhetsmässigt. Om inte dessa synpunkter beaktas föredrar Föreningen Norden i Sverige att Svenska språknämnden bibehålls.

Föreningen motsätter sig inte förslaget att Sverigefinska språknämnden ska upphöra och uppgifterna övertas av det tilltänkta Sveriges språkråd. Men föreningen vill framhålla att resurserna för sverigefinsk språkvård, upplysning och rådgivning behöver förstärkas.

KLYS förordar att Svenska språknämnden slås samman med andra språkvårdsinstanter och görs om till en myndighet, Sverige språkråd, med ansvar för såväl svenskan som övriga språk i Sverige. *KLYS* är beredd att bidra till deras arbete.

Sveriges Dövas Riksförbund ställer sig bakom utredningens förslag att en ny myndighet med namnet Sveriges språkråd bildas samt att en enhet för teckenspråk inrättas där. När och om språkrådet blir en myndighet önskar SDR få möjlighet att föreslå en lämplig person till språkrådets teckenspråksverksamhet, eftersom SDR har goda kontakter med kunniga personer inom teckenspråksforskning och annan forskning.

Enligt utredningens förslag bör en årsarbetskraft avsättas för teckenspråk. Frågan är om det på sikt räcker med bara en medarbetare, bland annat med tanke på de specialbehov av teknik för dokumentation, lagring, presentation etc som behövs för det visuella teckenspråket. SDR förordar starkt att språkrådets teckenspråkiga medarbetare placeras i en teckenspråkig miljö, med möjlighet till kvalificerat utbyte och utveckling inom språkområdet.

Kommunförbundet är positivt till de förslag till tydligare ansvarsfördelning och ny organisation för språkvården i Sverige samt till en förstärkning av den språkvårdande verksamheten i form av ett samordnande, språkteknologiskt sekretariat inrättas samt att forskning och utveckling inom språkteknologiområdet skall förstärkas.

Judiska centralrådet i Sverige tillstyrker förslaget att etablera ett Sveriges språkråd och att språknämnder för minoritetsspråken underordnas Sveriges språkråd, om grupperna så önskar. Öronmärkta anslag för minoritetsspråken är av avgörande betydelse, men det bör betonas att respektive minoritetsspråk skall vara företrädd av en kompetent representant i språkrådets styrelse. Vidare bör man anställa minst en forskare från varje språkgrupp.

Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset samtycker till förslaget att etablera ett Sveriges språkråd som inkluderar svenska, minoritetsspråk (de som vill delta) och invandrarspråken liksom teckenspråket. STR-T tillstyrker att en språknämnd för meänkieli lokaliseras till Tornedalen, men att denna nämnd underordnas Sveriges språkråd. Öronmärkta anslag till minoritetsspråken är av avgörande betydelse för STR-Ts del. Två anställda i språknämnden är som en början tillräckligt, men på sikt är behovet minst tre anställda. Det är viktigt att meänkieli företräds av en kompetent representant i språkrådets styrelse. Utvecklas verksamheten inom språkrådet till att omfatta även forskning bör en forskare med erforderlig meänkielikompetens anställas.

För övrigt ifrågasätter STR-T vad som i utredningen menas med att det idag finns resurser för forskning och utbildning i meänkieli vid svenska universitet och högskolor. Enligt STR-T finns inte några för meänkieli särskilt anvisade medel vid svenska universitet. Det som finns är viss utbildning i meänkieli och forskning i den mån anslag kan erhållas från forskningsråden. STR-T föreslår att man snarast tillsätter en professur i meänkieli vid Stockholms universitet, på grund av att den enda befintliga forskarkompetensen i Sverige finns samlad där. Långsiktigt bör man dock planera för att etablera utbildning och forskning i meänkieli vid Luleå tekniska universitet.

Sverigefinländarnas delegation stödjer förslaget att inrätta en ny myndighet – Sveriges språkråd. Jämför för övrigt Sverigefinska språknämndens yttrande.

Sveriges Television har inget att erinra mot att de organisatoriska förändringar görs som utredningen föreslår. SVT uppfattar att den föreslagna strukturen och de uppgifter som anges (bl.a. det språkteknologiska sekretariatet) kan ge olika parter bättre stöd och råd.

SVT får dock understryka att den nya myndigheten inte bör ges uppgifter som kan uppfattas vara normerande gentemot SVT eller andra medieföretag vad gäller svenska språket, utan rollen ska vara rådgivande och stödjande. Reglering av SVTs roll och uppdrag avseende svenska språket mm bör liksom idag endast ske genom det av regeringen fastställda sändningstillståndet.

Sveriges Utbildningsradio bejakar förslaget att inrätta Sveriges språkråd med en rådgivande och stödjande uppgift i förhållande till UR, m.fl.

DIK-förbundet välkomnar kommitténs förslag att inrätta en ny myndighet – Sveriges språkråd. DIK ser gärna att en av språkrådets viktigaste uppgifter är att stimulera utvecklingen av svenska språket. I detta avsnitt betonas allt för mycket det bevakande uppdraget. DIK vill även påpeka att representanter för biblioteksområdet och från media- och kommunikationsvetenskapliga området bör ingå i eller vara knutet till rådet.

LO delar kommitténs uppfattning att Sveriges språkråd bör utgöra en egen myndighet, och anser det viktigt att inrätta referensgrupper där minoritets-, invandrar-

, och teckenspråken bör ingå. LO anser att det även bör övervägas att låta folkbildningen och arbetsmarknadens parter utgöra referensgrupper till Sveriges språkråd.

Sverigefinska Riksförbundet anser att det är viktigt att inrätta en myndighet för språkvårdande uppgifter. Förslaget är speciellt ändamålsenligt eftersom Sverigefinska språknämnden skall införlivas i myndigheten, vilket innebär att Sverigefinska språknämnden får goda ekonomiska förutsättningar för sin verksamhet. SFRF anser att myndighetens styrelse skall innehålla en eller högst två ledamöter från Sveriges riksdag, men Språkrådet får inte bli beroende av politiker utan skall vara helt självständigt.

Sveriges författarförbund tillstyrker, såsom en av de organisationer som utser representanter i Svenska språknämndens medlemsförsamling, utredningens förslag.

Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland ser att den föreslagna myndigheten visserligen skiljer sig i flera avseenden från den likaledes statliga Forskningscentralen, men man tycker att förslaget är väl underbyggt såväl i fråga om uppgifter som organisation. Forskningscentralen ser med stor tillförsikt framemot att få samarbeta intensivt med Sverige språkråd. Samarbetet kan förutom svenska och finska även omfatta samiska, romani och teckenspråk.

Remissinstanser som avstyrker (inkl. tveksamma):

Folkbildningsrådet/Folkbildningsförbundet, Linköpings universitet Institutionen för språk och kultur, Göteborgs universitet, Språk- och folkminnesinstitutet, Vägverket, Patent- och registreringsverket, Terminologicentrum, SIS – Swedish Standard Institute, Allmänhetens Pressombudsman, Samspråk

Folkbildningsrådet och *Folkbildningsförbundet* delar kommitténs uppfattning att den nuvarande organisationen för språkvården inte i alla delar är ändamålsenlig. Organisationerna hävdar dock att en förändrad organisation och nya arbetsuppgifter inte alltid löses på bästa sätt genom att inrätta en statlig myndighet. Det finns andra associationsformer som kan kombinera långsiktig stabilitet med tidsenliga arbetsformer som är friare och öppnare än de som företräds av offentliga myndigheter. Svenska språknämnden borde kunna tilldelas myndighetsuppgifter inom språkområdet av staten. *Folkbildningsförbundet* kommenterar kommitténs förslag att man genom en eller några referensgrupper skulle kunna lösa problemen, men hävdar med bestämdhet att signaler från riksdag och regering måste vara betydligt tydligare än så. Vidare menar man att folkbildnings- och folkrörelseintressen måste vara representerade i en ny organisations/myndighets styrelse. I samband med anslagsframställningar ska särskilt redovisas vilka insatser man gjort i här aktuella avseenden. Om riksdag och regering slutligen väljer att stanna för myndighetsalternativet bör således beslutet kopplas till åtgärder som innebär att myndigheten inte blir alltför ”myndighetslik”.

Linköpings universitet Institutionen för språk och kultur kan se de förtjänster som det föreslagna språkrådet skulle medföra, men även riskmoment, bland annat i den monopolställning som rådet skulle få, i synnerhet beträffande språkforskningen. Monopolet skulle även kunna få till resultat en styrning av språkets utveckling som mynnar ut i en rigid hållning till språk som stridet mot tidigare erfarenheter och som ter sig oförenligt med samhället i stort.

Institutionen har en rad invändningar: 1) En motivering för särbehandling av TNC saknas och det är svårt att tro att den kan fortsätta sin verksamhet under de angivna förutsättningarna. 2) Möjligheten för språkrådet att realisera alla de uppgifter som tillställs språket förefaller på intet sätt självklara beträffande främst romani chib och jiddisch. 3) Ytterligare ett frågetecken vill institutionen sätta

beträffande betänkandets behandling av status- och inlärningsarbetet. 4) Institutionen känner oro inför att Språkbanken i Göteborg föreslås bli knuten till Språkrådet. 5) Institutionen ogillar förslaget att rådet ska beställa korpusar som inte framkommer i forskningsarbete.

Sammanfattningsvis: Är det möjligt och meningsfullt att inrätta en relativt svag verksamhet som den tänkta utan att hamna i en konstruktion vars verksamhet inte har någon betydelse för allmänheten eller vars resultat blir till tvångströjor eller skampålar?

Göteborgs universitet invänder mot att organisatoriskt föra över Språkbanken till Språkrådet. Språkbanken stödjer humanistiska fakultetens och institutionens för svenska språket strategiska satsningar på lexikografiska och lingvistiska/flerspråkiga forskning samt uppdrag inom ordboksprojekt. Vinsterna med en samordning med den nya myndigheten kommer att vara stora, men kan universitetet inte se några fördelar med att överföra vare sig personal, maskinresurser eller andra medel som Språkbanken idag förfogar över. Det vore inte heller bra om vissa av de anställda hade en annan huvudman än universitetet. Göteborgs universitet hävdar därför att Språkbanken tillförs de extra resurser motsvarande två årsarbetskrafter som kommittén räknat med för språkvårdsarbete och att språkvårdens behov av språkbanksverksamheten tillgodoses genom att Språkrådet får inflytande över hur nytillskottet i resurser används.

Språk- och folkminnesinstitutet delar kommitténs uppfattning att det är statens roll att se till att det finns en fungerande central språkvård och att det finns behov av samordning av den centrala, statligt finansierade språkvården. SOFI anser att den verksamhet som bedrivs av Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden skall samordnas och bedrivs i myndighetsform. SOFI anser däremot inte att det finns behov av att inrätta en ny myndighet, Sveriges språkråd, för språkvårdande uppgifter. SOFI och de sammanslagna språknämnderna bör i stället tilldelas resurser så, att de språkpolitiska uppgifter som föreslås av kommittén kan hanteras av dessa. För SOFIs del skulle ökade resurser innebära att myndigheten ges möjligheter

- att främja bruket av dagens dialekter och bygga upp en kunskap om dem,
- att uppmärksamma minoritetsspråken,
- att stärka dialekternas och minoritetsspråkens position genom att forska om och kontinuerligt dokumentera dessa,
- att undersöka barns språktillägnande i starkt dialektala miljöer och koppla sådana undersökningar till attitydundersökningar,
- att medverka till att skolan stödjer utvecklingen av barns standardspråkliga och dialektala språkkompetens samt
- att i samverkan med Skolverket utarbeta läromedel om dialekter lämpade för olika utbildningsstadier.

För att klara dessa arbetsuppgifter behöver SOFI en resursförstärkning som motsvarar tre-fem årsverken.

Vägverket är tveksamt till lämpligheten av att flytta det centrala stödet till myndighetsspråkvården från Regeringskansliet till en ny myndighet. En förutsättning för att stödet ska fungera är att de som ska stödja myndigheterna i deras arbete med myndighetsföreskrifter, EU-texter och beslutsskrivande har insyn i lagstiftningsarbetet och kan påverka språket i författningar och utredningar.

Vägverket påpekar att myndigheterna behöver stöd och samordning för att inte termarbetet ska bedrivas isolerat på varje myndighet. Därför är det av stor vikt att stödet i termfrågor finns kvar och att det inte är beroende av uppdrag för sin överlevnad. Samtidigt är det nödvändigt med samverkan mellan den statligt finansierade termrådgivningen och uppdragsfinansierad terminologisk verksam-

het. Eftersom terminologisk verksamhet bygger på ett långsiktigt arbete är det viktigt att den organisatoriska formen ger förutsättningar för långsiktighet.

Patent- och registreringsverket finner inte de skäl som anförs till förmån för en ny språkvårdsmyndighet övertygande. Det är högst rimligt att det allmänna ges ansvar att stödja språkvård, men det är för den skull inte givet att staten bör ägna omfattande resurser åt att försöka styra språkutvecklingen med normgivning. Enligt PRVs mening bör det offentliga åtagandet i första hand motiveras av språkets betydelse för en väl fungerande demokrati. Och med en sådan utgångspunkt behöver man inte se en centraliserad myndighetsstruktur som den självklart bästa lösningen. En viss funktionsuppdelning kan mycket väl tänkas vara rationell.

Klarspraksgruppen har under senare år gjort värdefulla insatser för ett enkelt och tydligt språk inom förvaltningen. När gruppen läggs ner kan det ses som naturligt att klarspraksarbetet blir en angelägenhet för det öppenhetsråd som enligt förslag i Ds 2002:27 skall knytas till Statens kvalitets- och kompetensråd.

Att följa svenska språkets utveckling kan enligt PRVs mening även i fortsättningen vara en uppgift för Svenska språknämnden. Staten bör även framöver kunna ge stöd till nämnden.

Vad särskilt gäller språket i propositioner, författningar, kommittédirektiv och annat offentligt tryck så ser PRV det som nödvändigt att den kontrollfunktion som Justitiedepartementets granskningsenhet nu har får bli kvar inom Regeringskansliet. PRV anser det även rimligt att en förstärkning sker av Regeringskansliets språkvård med EU-anknytning.

Terminologicentrum kommer till andra slutsatser än kommittén i frågan om terminologiarbetets organisation. TNC bör även fortsättningsvis behålla det nationella ansvaret för terminologifrågor i Sverige. TNC har sedan mer än 60 år varit Sveriges centrala instans för terminologi och fackspråk, och har byggt upp en gedigen och väl sammanhållen kompetens och ett stort nationellt och internationellt kontaktnät som ger god överblick över terminologiverksamheten både i Sverige och i andra länder. Det vore dåligt utnyttjande av resurser att överlåta en del av ansvaret på en annan instans. En nära samverkan mellan TNC och övriga språkvårdande organ i Sverige finns redan sedan länge, vilket bl.a. säkrar att dubbelarbete undviks.

Däremot välkomnar TNC en etablering av en generell terminologikompetens på Språkrådet. Den skulle bl.a. möjliggöra att terminologiverksamheten kan utvärderas tillsammans med övriga språkvårdsaktiviteter i ett övergripande sammanhang. TNC ser fram emot ett nära samarbete med en eventuell organisationskommitté som skall vidareföra betänkandets förslag vad gäller språkvårdens vidare organisation.

TNC anser att det är en missuppfattning att terminologiarbete organisatoriskt kan separeras i en allmännyttig och en näringslivsinriktad del. En sådan uppdelning är enligt TNCs uppfattning inte praktiskt möjlig att göra, särskilt med den knapphet av resurser som råder. Synergieffekterna mellan anslagsfinansierad och uppdragsfinansierad verksamhet hos TNC medverkar till att en effektiv hushållning av resurserna uppnås.

Utredningen föreslår olika modeller för finansiering av terminologiverksamheten. TNC ansluter till det förslag som går ut på att TNCs verksamhet skulle styras genom ett avtal direkt mellan staten och TNC. Avtalet skulle formulera vilken övergripande nationell uppgift TNC skulle ha och det skulle också finnas krav på återrapportering.

Språkrådet skulle kunna ges uppgiften att betala ut statsbidraget till TNC, genomföra uppföljningen av medelsanvändningen samt yttra sig över budgetunderlaget från TNC till regeringen. Givetvis skulle TNC fortsätta som förut även med den uppdragsfinansierade verksamheten. Den dubbla finansieringsformen med anslags- och uppdragsfinansiering har fungerat sedan 1988 och det finns inget som tyder på att den skulle komma att innebära problem. Det är dock av största

vikt att terminologer även i fortsättningen deltar i och har beslutanderätt i frågor som rör svenskt terminologiarbete.

Termgrupperna bör inte betraktas som fristående aktörer vid sidan av TNC, eftersom TNC medverkar i en eller annan roll i samtliga grupper. Förslaget om extra stöd till termgrupperna är bra. Dock bör stödet inte reserveras för ersättning till ledamöterna, utan grupperna bör hellre få avgöra själva vad pengarna skall användas till.

TNC anser det motiverat att ge Språkrådet ansvar för att göra årliga översikter över *allt* språkvårdsarbete som görs i Sverige, alltså även sådant som ligger utanför Språkrådets ansvar. Det är dock av största vikt att dessa översikter inte tillåts att direkt styra verksamheter som ligger utanför Språkrådets ansvar. Därför måste avtalet mellan staten och TNC formuleras så att terminologiarbetet även fortsättningsvis kommer att styras av språkbrukarnas egna behov av begreppsreda.

SIS har tagit del av de synpunkter som TNC framfört och hänvisar till TNCs synpunkter beträffande den framtida organisationen av terminologiarbetet i Sverige. SIS delar TNCs uppfattning att huvudansvaret för terminologiverksamheten inte bör föras över till det föreslagna Sveriges språkråd. TNC bör även framdeles behålla det operativa nationella ansvaret för terminologifrågor.

Allmänhetens Pressombudsman ogillar utredningens förslag om att centralisera den offentliga språkvården. En organisk och sig ständigt förändrande skapelse som språket vårdas bäst genom att många av varandra oberoende med gärna samverkande organisationer med en myckenhet av uppfattningar om språkets nutid och framtid vårdar sig om svenska språket. Att samla dem alla under en hatt skulle främja likriktning på mångfaldens bekostnad. Det skulle inte tjäna de mål som kommittén satt upp.

Samspråk ser några tänkbara nackdelar med förslaget att flytta myndighetsspråkvården till Sveriges språkråd, nämligen

- hur kompetensen inom området skall garanteras
- risken att myndighetsspråkvården får minskad status
- oklarheter i fråga om ansvaret för samordning och riktlinjer

Än så länge är det få myndigheter som har egna språkvårdare anställda hos sig. Hittills har det därför varit helt nödvändigt såväl för Klarspråksgruppen som för myndigheterna att luta sig mot det kunnande och den erfarenhet som Regeringskansliets språkexperter besitter. Just sådan kunskap om och av myndigheternas verksamhetsvillkor måste vara en viktig del av kompetensen hos det föreslagna centrala stödet till myndighetsspråkvården. Samspråk är inte säkra på att den kompetensen kommer att garanteras hos den nya myndigheten. Blir dessutom resurserna mindre än de föreslagna fyra årsarbetskrafterna, drabbar det förmodligen inte bara kompetensen utan även de nya arbetsuppgifter som föreslås i betänkandet.

Eftersom språkvårdsarbetet, åtminstone på vissa myndigheter, har låg status är det desto viktigare att det centrala stödet har hög status. Samspråk befarar att förslaget att flytta Klarspråksgruppen från Regeringskansliet kan leda till ytterligare minskad status för språkvårdsarbetet hos myndigheterna.

Många myndigheter efterfrågar språkligt stöd i sitt föreskriftsarbete. Men eftersom grunden för deras föreskrifter är lagar och förordningar, efterfrågar de Regeringskansliets kompetens på området. De är även beroende av Regeringskansliets riktlinjer för författningsskrivande. Sådana riktlinjer ges idag ut av Statsrådsberedningen. Här ser Samspråk ett ansvarsproblem som inte berörs i betänkandet. Även EU-språkvården kan drabbas av liknande ansvarsproblem bl.a. på grund av att där ingår så stor del terminologistöd.

Även om en central språkvårdsmyndighet bildas minskar inte behovet av samordning mellan olika organ i språkvårdsfrågor. Samspråk anser att den typ av samrådsorgan som finns idag, Språkvårdsgruppen och Mediespråksgruppen, kan vara utmärkta kanaler för att lösa problem, samordna och vidarebefordra rekom-

mendationer. Samspråk anser att formerna för sådana samråd måste vidareutvecklas och omfatta mer än rena korpusfrågor.

Övriga kommentarer:

ABF delar utredningens uppfattning att folkbildningen bör spela en viktig roll i värnandet av språket, men ser det som en mycket stor brist att inga tydliga riktlinjer finns för hur detta skulle kunna ske eller hur det ska finansieras.

Sametinget anser att Samiskt språkråd ska kvarstå som en separat inrättning med nära kontakter med Sveriges språkråd, men det bör klargöras att Sveriges språkråd har en skyldighet att samråda med Sametinget och dess språkråd i frågor där samiska på olika sätt kan komma att påverkas. Av det följer också att Sametinget bör vara representerat i styrelsen för Sveriges språkråd.

Utredningen föreslår att ansvaret för stödet till myndighetspråkvården och uppföljning och utvärdering av språkvårdsarbetet överförs till Sveriges språkråd. Sametinget anser att ansvaret för åtgärder för det samiska språket genom statsbidrag till kommuner och landsting och regionala uppföljningsinstanser överförs till Sametinget och dess språkråd.

Föreningen auktoriserade translatorer föreslår att det blivande Språkrådet får en referensgrupp inte endast för terminologiskt arbete utan också för översättande rent allmänt.

Svensk förening för informationsspecialister anser att representanter för biblioteks- och informationsvetenskap bör ingå i Språkrådets referensgrupper för terminologi och språkteknologi.

Centralen för Teknisk Terminologi i Finland anser att det är mycket viktigt att terminologiarbetet utförs professionellt av kompetenta terminologer som baserar sitt arbete på standardiserade metoder. Att utnyttja TNCs mångsidiga kompetens och terminologisamlingar som en central resurs är både rationellt och nödvändigt. TSK vill framhålla att det terminologiska basarbetet bör finansieras av staten. Utöver basarbetet kan enskilda terminologiuppdrag utföras på kommersiella villkor på så sätt att näringslivet betalar för projekten. Det bästa kvalitativa resultatet uppnås om samma organ som bygger upp sin kompetens genom basarbetet även tar emot kommersiella uppdrag.

Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige yrkar på att den föreslagna myndigheten får en särskild avdelning som har i uppgift att ägna sig åt svenskan som pluricentriskt språk. Denna skall bl.a. ha i uppgift att följa svenska språkets utveckling i Finland och samarbeta med relevanta instanser i Finland. Den skall även ha i uppgift att tillsammans med regeringskansliets språkpolitikens ansvariga samt institutioner och forskningscentra ta initiativ till kartläggningar av och forskning i de språkvarieteter på pluricentrisk grund som talas i Sverige (finlandssvenska och estlandssvenska). Denna avdelning kan med fördel samarbeta intimt med de delar av Sveriges språkråd som skall säkerställa den ömsesidiga språkförståelsen mellan de skandinaviska språken och vidare det nordiska språkpolitiska arbetet.

5.6.2 Regeringskansliets språkvård

Utredningens bedömning:

- Regeringskansliet bör behålla sin språkvård. Språkvård med anknytning till EU bör vara en viktig uppgift för Regeringskansliet.

Regeringskansliet har en egen språkvård i form av språkexperterna vid Justitiedepartementets granskningsenhet och i Förvaltningsavdelningen. Enligt kommittén är det av stor vikt att Regeringskansliet behåller denna språkvård och få särskilt ansvar för språkvård med anknytning till EU.

Bara två remissinstanser har valt att kommentera denna del av kapitlet. Båda är positiva till kommitténs förslag.

Remissinstanserna

Remissinstanser som är positiva: Svenska Föreningen för Industriellt Rättskydd, LO

Svenska Föreningen för Industriellt Rättskydd stödjer utredningens förslag om att Regeringskansliet bör behålla sin språkvård och att sådan i anslutning till EU också bör ses som en viktig uppgift.

LO delar bedömningen att regeringskansliet behåller sin språkvård, men att ett samarbete med Sveriges språkråd bör utvecklas kring språkvård med EU-anknytning.

5.7 Konsekvensbedömningar

5.7.1 Ekonomiska konsekvenser – kostnader för ny språkvårdsorganisation samt kostnader för och finansiering av övriga förslag

Kommittén menar att inget av förslagen att språkpolitik ska utgöra ett eget politikområde, att en särskild språklag ska införas och att förändringar ska göras i kommittéförordningen ger några merkostnader.

Förslaget om en ny myndighet för språkvård med utökade uppgifter jämfört med dagens centrala, statligt finansierade språkvård leder däremot till ökade kostnader för staten.

Kommitténs förslag innebär följande kostnader

- korpusarbete: resurser motsvarande 11 årsarbetskrafter för svenska (6), finska (3), meänkieli (1) och teckenspråk (1)
- status- och inlärningsarbete: resurser motsvarande 2 årsarbetskrafter + medel för öka utgivning av broschyrer etc
- rådgivning, information och upplysning: resurser motsvarande 2 årsarbetskrafter
- terminologiverksamhet: resurser motsvarande 1 årsarbetskraft för språkrådets egen verksamhet + 0,5 miljoner kronor för termgrupper + ett anslag om 4 miljoner kronor för att upphandla terminologi alternativt ge bidrag till TNC
- språkbanksverksamhet: resurser motsvarande 2 årsarbetskrafter + 10 miljoner kronor årligen för att bygga upp kompletterande språkresurser och lösa rättighetsproblem
- språkteknologi: resurser motsvarande 3 årsarbetskrafter för det språkteknologiska sekretariatet + en engångskostnad om 7 miljoner kronor för framtagandet av maskinöversättning för svenska
- centralt stöd till myndighetsspråkvården: resurser motsvarande 4 årsarbetskrafter

- uppföljning och utvärdering: resurser motsvarande 2 årsarbetskrafter + 1 miljon kronor för att upphandla kvalificerat utredningsarbete
- internationellt samarbete: resurser motsvarande 0,5 årsarbetskrafter
- myndighetens ledning och administration: resurser motsvarande 4,5 årsarbetskrafter + 11,5 miljoner kronor för olika kringkostnader.

Sammanlagt innebär förslaget resurser motsvarande 32 årsarbetskrafter (16 miljoner kronor) + 27 miljoner kronor i övriga årliga kostnader och 7 miljoner i engångskostnad för utveckling av maskinöversättning.

Kommittén föreslår att den nya språkvårdsmyndigheten finansieras dels genom att sammanlagt 8,4 miljoner kronor överförs från Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden och TNC samt att anslaget till Regeringskansliet minskas med 0,5 miljoner, dels genom att överföringar görs från andra politikområden enligt följande:

- Effektiv statsförvaltning och Demokrati: 5 miljoner kronor
- Integrationspolitik, Storstadspolitik och Minoritetspolitik: 6,2 miljoner kronor
- Utbildningspolitik och Forskningspolitik: 10,2 miljoner kronor
- IT, tele och post: 1 miljon kronor
- Näringspolitik: 10,2 miljoner kronor

Kommittén föreslår slutligen att en del av verksamheten finansieras genom försäljningsintäkter och bidrag med 1,5 miljoner kronor.

Engångskostnaden för framtagandet av maskinöversättning föreslår kommittén ska finansieras genom en engångsöverföring från politikområdet IT, tele och post med 7 miljoner kronor.

När det gäller kostnader för och finansiering av övriga förslag föreslår kommittén en rad åtgärder som kan komma att utformas som uppdrag till olika myndigheter. Flera av dessa menar kommittén skulle kunna rymmas i den ordinarie verksamhet och bör finansieras genom omprioriteringar inom myndighetens anslag. Andra uppgifter bör kunna finansieras genom myndighetens forskningsanslag. Åter andra uppgifter bör kunna finansieras med omprioriteringar inom ramen för olika politikområden. Några av de åtgärder som kommittén föreslår får inte några finansiella konsekvenser enligt kommittén.

Det avslutande kapitlet med konsekvensbedömningar är det enda kapitlet i betänkandet som fått övervägande negativa kommentarer från remissinstanserna. Tre av de svarande lämnar huvudsakligen positiva svar. Samtidigt lämnar 14 remissinstanser svar som är till övervägande delar kritiskt inställda till kommitténs förslag. I synnerhet är det förslaget om överförande av medel från andra politikområden som fått remissinstanserna att göra invändningar.

Remissinstanserna

Remissinstanser som tillstyrker: NUTEK, Svenska optiksällskapet, Svenska språknämnden

NUTEK tillstyrker att nuvarande statsbidrag till Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden och TNC överförs till bildandet av den nya myndigheten Sveriges språkråd.

NUTEK tillstyrker att Vinnova genom en engångskostnad på 7 mkr ska leda arbetet med att ta fram maskinöversättning för svenska. Samtidigt är det en framgångsfaktor för handlingsprogrammet att den planerade nya språkmyndig-

heten tidigt utvecklar kärnkompetens och får legitimitet i Sverige och i samarbetet inom EU. Därför bör språkmyndigheten nära följa Vinnovas arbete och utveckla kärnkompetens i de delar av Vinnovas uppdrag som i framtiden bör kunna skötas av språkmyndigheten.

Samtidigt bör Vinnova och andra organisationer som arbetar med FoU och näringslivsutveckling ges möjligheter att arbeta med nya språkteknologiska frågor som påverkar konkurrenskraften i framtidens näringsliv. Utöver de 10,2 mkr som föreslås överföras bör medel reserveras för att säkra kunskapsöverföring och utvecklingsarbete mellan det nya språkrådet och Vinnova och NUTEK.

Svenska optiksällskapet instämmer i betänkandets mening att medel måste avsättas för att arvodera termgruppernas ledamöter och att detta är ett statligt åtagande som bör finansieras genom statsbudgeten och att 0,5 mkr per grupp bör räcka för att få till stånd en fungerande verksamhet. Men SOST vill yttra en farhåga att ha blivit bortglömd i betänkandets kalkyl. Det antas nämligen att det inom de närmaste åren kommer att finnas fem termgrupper, men bland dessa nämns inte SOST, som hoppas att detta inte skall inverka negativt på deras möjligheter att tilldelas statligt stöd för sin termverksamhet. Och SOST finner betänkandets antagande att varje termgrupp skulle få statligt bidrag om 0,1 mkr för att resten – 0,4 mkr – skulle bäras av branschen alldeles orealistiskt.

Svenska språknämnden anser att konsekvensbedömningar och beräkningar är realistiska. Men de förslagna medlen till termgrupper räcker inte särskilt långt. Behovet blir antagligen större än de föreslagna fem grupperna.

Remissinstanser som avstyrker (inkl. tveksamma): Statskontoret, Ekonomi-styrningsverket, Uppsala universitet, Kulturrådet, Biotermgruppen, Arbetsmiljö-verket, Terminologicentrum, Glesbygdverket, NUTEK, Gällivare kommun, Kungl. Vetenskapsakademien, Kommunförbundet, Sveriges Utbildningsradio, LO

Statskontoret ser betydande svårigheter att realisera förslaget till finansiering för den nya myndigheten, Sveriges språkråd. De nuvarande anslagen till de språkorganisationer som är tänkta att bilda stommen i den nya myndigheten är 8,9 mkr, men merparten av de utökade medlen skall tas från andra politikområden. Dessa omfördelningar verkar inte vara förankrade. Beträffande verksamhetsform och rollfördelning har utredningen lagt ett förslag utan att närmare diskutera alternativ och konsekvenser. Statskontoret hänvisar till utredningen "Om verksamheter som är beroende av statligt stöd" och dess rapporter *Former för statlig verksamhet* (SOU 1994:147) samt *Omprövning av statliga åtaganden* (SOU 1995:93). Dess förslag var att Språknämnden och Tekniska nomenklaturcentralen (TNC) skulle sammanföras till en ideell förening. Språkvård engagerar många i samhället och därför borde verksamheten ske i en öppen ideell förening, oberoende gentemot staten, där såväl fysiska som juridiska personer som statliga myndigheter kunde vara medlemmar. Finansieringen borde i högre grad ske genom att medlemmar betalade en avgift.

Svenska språknämnden är idag fortsatt en förening medan TNC har blivit aktiebolag. Drygt hälften av finansieringen utgörs av statliga bidrag. Organisationerna får svårt att överleva om staten övertar ansvaret för språkvård i en ny myndighet som inte kan överta det privata ekonomiska engagemanget. Statskontoret menar att utredningen inte tillräckligt beaktat de kostnader som tillkommer i och med att det privata engagemanget bortfaller. Statskontoret ser också svårigheter i att sammanjämka så många små, vitt skilda verksamheter. Man anser att en liten språkverksamhetsgren som nu framgångsrikt bedrivs i en särskild organisation kan få svårigheter att hävda sin ställning i en sammanslagen större organisation.

Utöver den nya myndighetens verksamhet föreslås satsningar inom en rad politikområden. Dessa satsningar på språk skall ske genom omfördelningar inom

anslag. Det är svårt att utifrån utredningens beskrivning bilda sig en uppfattning om tidsåtgång och kostnader för förslagen på dessa områden eftersom beskrivningen är alltför översiktlig. Det är dessutom svårt att förstå hur dessa förändringar skall kunna ske inom ramen för befintliga anslag eftersom det betyder att språkfrågorna måste prioriteras på någon annan verksamhets bekostnad.

Ekonomistyrningsverket ser en brist i att det inte framgår av utredningen hur väl underbyggda vissa kostnadsposter är, exempelvis beräknade kringkostnader för Sveriges språkråd och kostnader för språkbanksverksamheten. ESV kan inte avgöra om bedömningen av antalet årsarbetskrafter är rimlig. ESV kan inte bedöma om de i utredningen redovisade totala kostnaderna för verksamheten är realistiska.

ESV anser att förslagen till finansiering inte är tillfredsställande. Finansieringen av en ny språkvårdsorganisation föreslås ske genom överföring av befintliga statsbidrag samt genom ospecificerade omprioriteringar från andra politikområden. Det framgår inte hur man kommit fram till de belopp som föreslås överföras. Finansieringen av övriga förslag föreslås i vissa fall ske genom omprioriteringar inom berörda myndighets anslag, och i en del förslag som gäller kommunal verksamhet föreslår utredningen att omprioriteringar bör ske i kommunernas budgetar. Utredningen förslår även att stödet till distribution av tidningar skall ökas, men anger inte med hur mycket.

Uppsala universitet anser att den föreslagna finansieringsformen för en resurs för svensk forskning inom terminologi inte förefaller lämplig.

Kulturrådet hävdar att inga medel finns att överföra från rådet till Sveriges språkråd för finansieringen av språkvården för minoritetsspråken. Kulturrådets anslag skall användas för de nationella minoriteternas kulturområden i traditionell mening och dit hör inte språkvårdande uppgifter.

Biotermgruppen menar att utredningens förslag till finansiering är otillfredsställande och avstyrker därför finansieringsplanen. Biotermgruppen reagerar på att den del av anslaget som föreslås gå till terminologiarbete är för litet. Detta förslag innebär i praktiken enligt biotermgruppen att utvecklingen mot domänförluster i svenska språket kommer att fortgå oförändrad.

Vidare menar Biotermgruppen att den föreslagna finansieringen av en professur i terminologi, genom omprioriteringar vid den högskola som ges uppdraget, avsevärt skulle försena eller rentav hindra dess etablering och dessutom riskera att skapa ovilja mot språkvård och terminologisk forskning genom att inkräkta på högskolans budgetutrymme.

Även den föreslagna finansieringen av termgruppverksamhet är enligt biotermgruppen otillräcklig och den föreslagna ekonomiska nivån är för låg. Förslaget färgas av utredningens synpunkt att terminologiarbete till största delen bör bekostas av näringslivet.

Inte heller den föreslagna inriktningen på det statliga stödet till termgruppsverksamhet är ändamålsenlig. Biotermgruppen ställer sig mycket tveksam till att en terminolog på Språkrådet skulle kunna göra en kvalificerad insats gentemot fem olika termgrupper förutom det övriga ansvar som språkrådets terminolog föreslås i betänkandet och är likaledes tveksam till att termgrupper kan fungera med full kraft utan en sådan kvalificerad ämneskompetent terminologinstans.

Biotermgruppen föreslås justering av föreslagna kostnadsramar till förmån för terminologiarbete för att möjliggöra inrättandet av en professur i terminologi och ökad terminologiverksamhet. Av de 34 mkr som utredarna föreslår ska tillföras språkvården från andra källor föreslår biotermgruppen att 1,5 mkr avsätts för en professur i terminologi och ytterligare 1 mkr till allmännyttig terminologiverksamhet utöver den som bedrivs i termgrupper. Biotermgruppen föreslår att 300 000 kronor avsätts för termgrupperna.

Arbetsmiljöverket anser, i motsats till betänkandet, att de resurser som krävs för uppdraget ska tillföras AV om AV ges i uppdrag att utreda och ge förslag till rättslig reglering av språk inom arbetsmiljölagstiftningen.

Terminologicentrum instämmer inte i bedömningen att en professur med inriktning mot terminologiforskning skulle kunna finansieras via omprioriteringar vid den aktuella högskolan. Ett ytterligare tryck på högskolornas redan ansträngda ekonomi skulle kunna leda till en negativ inställning till den nya professuren. En särskild finansiering bör således sättas till.

Glesbygdsverket kommenterar betänkandets resonemang om att den nya myndigheten, Sveriges språkråd, inte utgör en ny verksamhet och dess redovisning av var vissa verksamheter finns idag. Verkets mening är att frågan om lokaliseringen borde ha belysts på ett mera utförligt sätt och även med att redovisa de aspekter i effektivitetshänseende som skulle kunna ligga bakom ett sådant ställningstagande som gjorts. Glesbygdsverket kan således i denna del, utan att skälen redovisas mera utförligt, inte ställa sig bakom en lokalisering av den föreslagna nya myndigheten enligt betänkandets förslag.

NUTEK avstyrker att anslaget till regeringskansliet minskas med 0,5 mkr. Regeringskansliet bör behålla denna del av anslaget för eget utvecklingsarbete. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är att regeringskansliet utvecklar en kärnkompetens inom området för att kunna formulera och driva språkpolitiska mål.

Vidare avstyrker *NUTEK* den fördelningsnyckel som föreslås för att överföra medel från politikområden till Sveriges språkråd. *NUTEK* tillstyrker generellt att satsningen på en ny språkmyndighet bör delfinansieras av de politikområden som på olika sätt kan dra fördel av Sveriges språkråds verksamhet. Men *NUTEK* kommenterar den jämförelsevis höga belastningen av Näringspolitiken samt Effektiv statsförvaltning och Demokrati i fördelningsnyckeln. *NUTEK* menar att de prioriteringar som lett fram till fördelningen inte framgår av betänkandet.

Gällivare kommun vill direkt avvisa betänkandets uppfattning om att förslagen som framförs inte medför några nya kostnader för kommunerna. *Gällivares* uppfattning är att nya krav på åtgärder och ålägganden i allmänhet medför nya kostnader. Det är inte heller möjligt att finansiera åtgärder genom att omprioritera i befintliga verksamheter. På en rad punkter ser *Gällivare* ett behov att statens kompenserar kommunerna för att åtgärdsförslag ska kunna genomföras.

Kungl. Vetenskapsakademien menar att varje termgrupp borde ges ekonomiska resurser att anställa en terminolog. En enda årsarbetskraft kanske kan räcka som administrativt stöd till terminologigrupperna, men absolut inte till terminologiskt arbete på alla områdena.

Med hänvisning till att de områden där domänförluster redan skett och kan förutses är teknik, matematik, naturvetenskap och ekonomi, anser *Vetenskapsakademien* att en förskjutning av föreslagna förstärkningar borde ske till terminologi-verksamhetens fördel.

Den föreslagna finansieringsformen för en resurs för svensk forskning inom terminologi förefaller inte lämplig.

Kommunförbundet anser att kommitténs förslag att åtgärder inom förskolans, skolans och bibliotekens verksamheter kan finansieras genom omprioriteringar i kommunernas budgetar och den typen av detaljregleringar strider mot ansvarsfördelningen mellan stat och kommun och inkräktar på den kommunala självstyrelsen.

Sveriges Utbildningsradio delar inte kommitténs bedömning att föreslagna förändringar i tillståndsvillkoren inte kommer att medföra extra kostnader för UR.

Själva redovisningen av de förändrade tillståndsvillkoren påverkar möjligen inte URs kostnader, men insatser för att uppfylla nya krav medför extra kostnader.

LO kommenterar att utöver inrättande av Sveriges språkråd hanteras de uppdrag som fördelas på olika aktörer översiktligt när det gäller de ekonomiska konsekvenserna. Mycket av det som föreslås, förutsätts ske genom omprioriteringar av befintliga medel inom kommuner, högskolor och myndigheter. *LO* ställer sig frågande till slutsatserna och om detta är en tillräcklig ambitionsnivå för att uppnå avsedda resultat, särskilt på kommunal nivå. Detta kommer att ställa krav på uppföljning av de beslut som kan komma ut av kommitténs förslag.

Övriga kommentarer

Statens kvalitets- och kompetensråd saknar förslag till alternativ finansiering, innebärande att myndigheterna och andra helt eller delvis betalar för rådgivning och stöd. Härigenom kan säkerställas att stödet blir mer ändamålsenligt, efterfrågestyrt och kostnadseffektivt.

Centrum för multietnisk forskning konstaterar att det inte finns någon särskild rubrik för konsekvensbedömningar när det gäller de minoritetspolitiska målen, utan minoritetsfrågorna ingår i kapitlet om de integrationspolitiska målen. Integrationspolitik och minoritetspolitik är helt skilda områden och det är viktigt att de hålls isär och behandlas var för sig.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket menar att utredningen bättre borde ha satt sig in i regeringens handlingsplan för äldre och funktionshindrade samt det uppdrag Hjälpmedelsinstitutet redan har när det gäller uppföljning av denna handlingsplan. *TPB* anser att funktionshindrades språkliga handikapp till största delen är beroende på brist på hjälpmedel som skulle göra det möjligt att få tillgång till informationssamhället. *TPB* anser vidare att Hjälpmedelsinstitutet i sitt fortsatta arbete med att följa upp och utveckla regeringens handlingsplan även bör beakta de språkliga aspekterna som t.ex. funktionshindrades tillgång till språkdata-baser, utveckling av skärmläsare för läshandikappade etc.

Vidare menar *TPB* att en diskrimineringslagstiftning är det enda medlet för att göra information m.m. tillgänglig för funktionshindrade.